

Uniwersytet
Wrocławski

WROCŁAWSKA DIAGNOZA SPOŁECZNA **2017**

Raport z badań socjologicznych nad mieszkańcami miasta

Redakcja Katarzyna Kajdanek Jacek Pluta

Wrocław, grudzień 2017

Wrocławska Diagnoza Społeczna 2017 – projekt badawczy sfinansowany ze środków budżetowych Urzędu Miasta Wrocławia, w ramach współpracy naukowej realizowanej przez Gminę Wrocław i Uniwersytet Wrocławski.

© Uniwersytet Wrocławski, Urząd Miasta Wrocławia

Autorzy rozdziałów opracowania:

Mateusz Błaszczyk UWr [9,10]

Iwona Borowik UWr [3]

Kamilla Dolińska UWr [13]

Katarzyna Kajdanek UWr [6,11,12]

Stanisław W. Kłopot UWr [4]

Grzegorz Kozdraś UWr [2]

Dawid Krysiński UWr [7,8]

Julita Makaro UWr [13]

Jacek Pluta UWr [6,11,12]

Grzegorz Żurek AWF [5]

Publikacja dostępna w:

<http://www.repozytorium.uni.wroc.pl>

Sposób cytowania:

Kajdanek K., Pluta J. red., 2017. *Wrocławska diagnoza społeczna 2017. Raport z badań socjologicznych nad mieszkańcami miasta*. Wrocław
[<http://www.repozytorium.uni.wroc.pl/dlibra/>; data dostępu/pobrania]

Spis treści

1. Wstęp	5
1.1 Charakterystyka cyklu badań WDS	5
1.2. Kontekst problemowy WDS 2017	8
1.3. Przebieg badań	11
1.4. Opis próby oraz charakterystyka badanej zbiorowości	12
2. Gospodarstwa domowe – Grzegorz Kozdraś	18
2.1. Struktura i wielkość gospodarstw domowych	18
2.2. Sytuacja ekonomiczna wrocławskich gospodarstw domowych.....	21
2.3. Gospodarstwa domowe w miejskim systemie konsumpcji i wsparcia	24
2.4. Problem niepełnosprawności we wrocławskich gospodarstwach domowych	27
3. Warunki mieszkaniowe i sąsiedztwo – Iwona Borowik	29
3.1. Warunki mieszkaniowe	29
3.2. Sąsiedztwo	32
3.3. Ocena miejsca zamieszkania	34
4. Aktywność zawodowa mieszkańców i rynek pracy – Stanisław W. Kłopot	35
4.1. Procesy migracyjne i potencjał rynku pracy.....	35
4.2. Aktywność zawodowa i bezrobocie	38
4.3. Rynek pracy wobec imigrantów obcokrajowców	40
4.4. Rynek pracy w perspektywie pracownika oraz potencjał kadr	41
5. Zdrowie i Aktywność ruchowa mieszkańców – Grzegorz Żurek	45
6. Jakość życia w osiedlach – Katarzyna Kajdanek i Jacek Pluta	55
6.1. Warunki i problemy życia w osiedlu	55
6.2. Komponenty jakości życia w osiedla	65
6.3. Zintegrowana skala ocen jakości życia w osiedlu.....	71
6.4. Rady osiedla i uczestnictwo w wyborach do rad osiedli	76
7. Komunikacja i system Transportu Publicznego w mieście - Dawid Krysiński	77
7.1. Praktyki komunikacyjne mieszkańców.....	80
7.2. Preferencje w zakresie transportu zbiorowego i infrastruktury komunikacyjnej	84
8. Wybrane usługi w Inteligentnym mieście – Dawid Krysiński.....	97
9. Czas wolny – Mateusz Błaszczak.....	101
9.1. Formy spędzania czasu wolnego.....	101
9.2. Społeczno – przestrzenne konteksty konsumpcji czasu wolnego.....	109
9.3. Bariery w dostępie do oferty czasu wolnego.....	113
10. Uczestnictwo w kulturze – Mateusz Błaszczak	115
10.1. Gromadzenie kapitału kulturowego	115
10.2. Kultura miejska	118
10.3. Europejska Stolica Kultury Wrocław 2016	123
10.4. Ocena World Games 2017	128
11. Polityki miejskie – warunki zrównoważonego rozwoju miasta - Katarzyna Kajdanek i Jacek Pluta	134
11.1. Polityki miejskie	135
11.2. Zagrożenia i bariery rozwoju.....	140
12. Sfera publiczna i zaufanie do instytucji - Katarzyna Kajdanek i Jacek Pluta.....	143

13. Postrzeganie zróżnicowania etnicznego, stosunek do „Innych” i poczucie bezpieczeństwa - Julita Makaro i Kamilla Dolińska	145
13.1. Wizerunek miasta i jego wielokulturowość	145
13.2. Tolerancja i doświadczanie „innych”	150
13.3. Bezpieczeństwo innych	152
13.4. Bezpieczeństwo publiczne	157
14. Podsumowanie	159
Aneks	173

1. WSTĘP

1.1 Charakterystyka cyklu badań WDS

Wrocławska Diagnoza Społeczna (WDS) to kompleksowe badanie wrocławian obejmujące warunki funkcjonowania gospodarstw domowych, dobrostan indywidualny, jak również rolę otoczenia zewnętrznego oraz ofertę usług miejskich w kreowaniu indywidualnej jakości życia. Obecna WDS 2017 jest trzecim z kolei badaniem w cyklu WDS. Poprzednie edycje z 2010 oraz 2014 roku zaowocowały raportami oraz publikacjami naukowymi pokazującymi złożony i wieloaspektowy portret miejskiej społeczności¹.

Autorami wszystkich Diagnoz są badacze z Instytutu Socjologii Uniwersytetu Wrocławskiego, dzięki czemu zapewniona jest merytoryczna ciągłość cyklu badań. Charakterystyka kolejnych edycji WDS przedstawiona jest w poniższej tabeli 1.

Tabela 1. Metryka badań w ramach Diagnoza społeczna 2010 oraz 2014-2017

	Diagnoza Społeczna 2010	Diagnoza Społeczna 2014	Diagnoza Społeczna 2017
Technika badania	Wywiad kwestionariuszowy wspomagany komputerowo (CAPI)	Wywiad kwestionariuszowy wspomagany komputerowo (CAPI)	Wywiad kwestionariuszowy wspomagany komputerowo (CAPI)
Wielkość próby	n=5000 obserwacji	n=2000 obserwacji	n=2001 obserwacji
Respondent	Osoba mieszkająca min. 6 miesięcy we Wrocławiu w wieku 15-64 lata	Osoba mieszkająca min. 6 miesięcy we Wrocławiu w wieku 15-80 lat	Osoba mieszkająca min. 6 miesięcy we Wrocławiu w wieku 15-80 lat
Próba	Adresowa gospodarstw domowych osób fizycznych realizowana techniką „do wyczerpania” w schemacie pseudolosowym z kontrolą 29 obszarów przestrzennych badań	Random Route (wg losowej ścieżki) ze startowymi punktami adresowymi w rejonach 29 obszarów przestrzennych, dobór respondenta w punktach adresowych z kontrolą proporcji wieku i płci	Random Route (wg losowej ścieżki) ze startowymi punktami adresowymi w rejonach 29 obszarów przestrzennych, dobór respondenta w punktach adresowych z kontrolą proporcji wieku i płci
Czas realizacji fazy terenowej badania	5 miesięcy	2 miesiące	2 miesiące

Różnice między edycjami 2010 a 2014-2017 dotyczą przede wszystkim wielkości oraz sposobu realizacji próby badawczej. Badania przeprowadzone w 2010 pod względem dokładności i rzetelności pomiaru były najbardziej wydajne, ale także, z drugiej strony, najbardziej kosztowne i czasochłonne. Pod tym względem edycje 2014 i 2017 stanowią pewien kompromis. Z jednej strony zdecydowano się na obniżenie wielkości próby badawczej, z drugiej strony zmieniono sposób realizacji próby. W badaniach z 2010 roku operatem losowania był wykaz indywidualnych gospodarstw domowych, w ramach którego dobierano respondenta specjalnym algorytmem, natomiast w kolejnych edycjach zamiast wykazu adresowego ankietarzy poszukując gospodarstwa domowego respondenta stosowali schemat doboru oparty na procedurze losowej wg ustalonego z góry schematu. We wszystkich edycjach schemat doboru konkretnego respondenta w gospodarstwie domowym biorącym udział w badaniu był taki sam (dobór na podstawie zrekonstruowanego wykazu osób w gospodarstwie

¹ Oprócz raportów z badań w kolejnych edycjach WDS także: Błaszczyk M., Kłopot S.W., Pluta J. Stare i nowe problemy społeczne wielkiego miasta: socjologiczne studium konsumpcji na przykładzie Wrocławia. Wydawnictwo Naukowe Scholar. Warszawa 2010. Błaszczyk M., Pluta J. red. Uczestnicy, konsumenci, mieszkańcy: Wrocławianie i ich miasto w oglądzie socjologicznym. Wydawnictwo Naukowe Scholar. Warszawa 2015.

domowym i wg kolejności daty dziennej i miesięcznej urodzin). Badania w edycji 2010 roku różnią się od kolejnych także tym, że respondentem w badaniu był mieszkaniec Wrocławia w wieku 15-64 lata, a więc w badaniu tym nie uwzględniono osób w wieku poprodukcyjnym.

Obok tych różnic w cyklu WDS zachowano istotne podobieństwa. Jednostką obserwacji w WDS jest gospodarstwo domowe osób fizycznych oraz indywidualny respondent mieszkaniec miasta, którego wyróżnia fakt zamieszkiwania w mieście minimum pół roku od momentu pomiaru. Struktura zrealizowanej próby w każdej z edycji była kontrolowana pod względem przestrzennym i podstawowych charakterystyk społeczno-demograficznych. Innymi słowy wszystkie edycje WDS charakteryzują się uwzględnieniem podstawowego aspektu struktury społeczno-przestrzennej to jest podziału przestrzennego Wrocławia na 29 rejonów badań, które są agregatami przestrzennymi 48 wrocławskich osiedli skonstruowanymi odpowiednio do wielkości próby i proporcji liczby ludności identyfikowanej na podstawie danych z bazy ewidencji ludności PESEL.

Dodatkowo w każdym z 29 rejonów badań struktura próby była kontrolowana ze względu na proporcje płci i wieku w czterech kategoriach wiekowych: 15-24 lat, 25-44 lat, 45 – 64 lat, 65-80 lat.

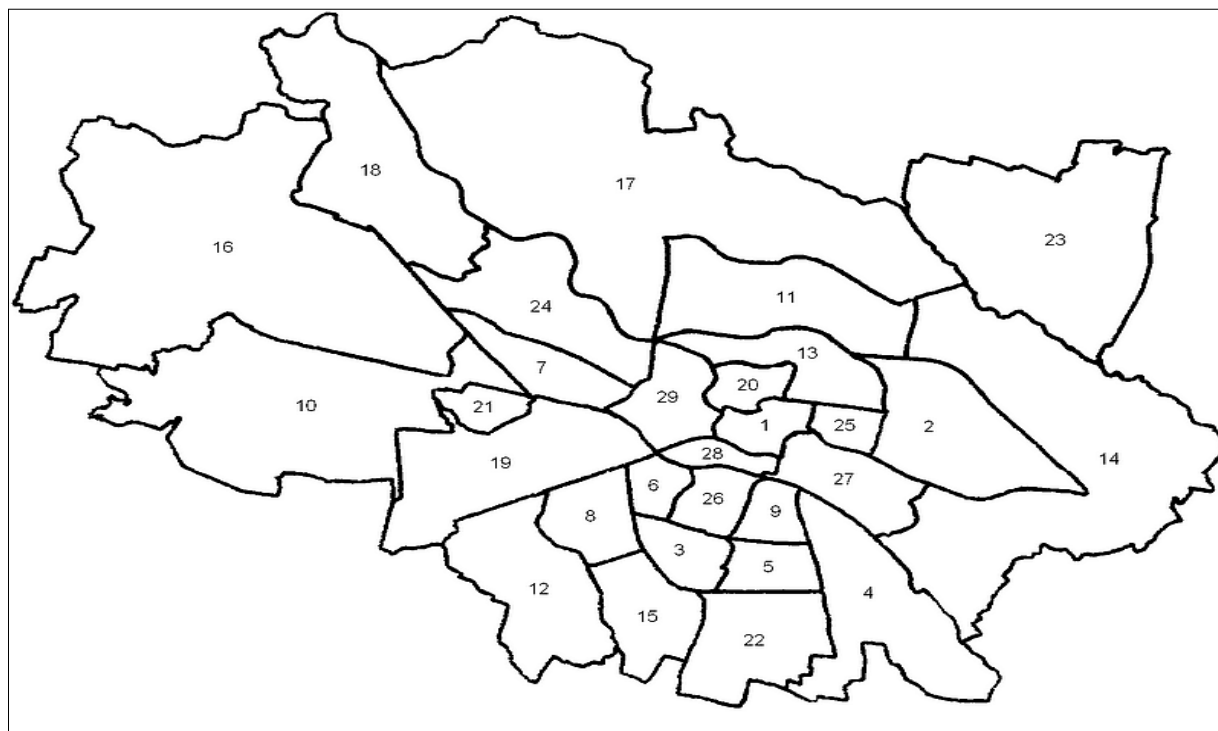
Biorąc pod uwagę wskazane okoliczności zaznaczyć należy, że kolejne edycje WDS poprawnie rekonstruują charakterystykę struktury społeczno-przestrzennej Wrocławia i w takim znaczeniu należy uznać je za badania reprezentatywne. Nie oznacza to jednak automatycznie, ogólnej reprezentatywności badań. Jakkolwiek w każdej edycji WDS zastosowano co do swej istoty losowy schemat doboru respondenta do badań, to faktyczne parametry zrealizowanej w 2017 próby – podobnie jak w poprzednich edycjach, wykazują odchylenia związane z określonymi rodzajami błędów próby. Efekt próby zostanie szczegółowo omówiony w rozdziale przedstawiającym podstawową charakterystykę zrealizowanej próby dla WDS 2017.

W całym cyklu WDS zespół badawczy starał się uwzględnić przesłanki mówiące o:

- zachowaniu jednolitych parametrów próby ze względu na rozkład cech demograficznych w rejonach badań
- możliwości porównywania struktur tematycznych WDS w obrębie funkcjonowania gospodarstw domowych, indywidualnej jakości życia, uczestnictwa w miejskim systemie konsumpcji czasu wolnego oraz polityk miejskich,

Kolejne edycje badań wypełniają zarówno potrzebę kontynuacji badań w obszarze ogólnej ich problematyki: mieszkańców, gospodarstw domowych oraz miasta. Z drugiej strony w każdej z edycji Diagnostykę uzupełniano o wątki problemowe ważne w kontekście zjawisk aktualnych z punktu widzenia warunków wpływających na tworzenie jakości życia oraz wpływających na warunki tworzenia polityki miejskich.

Rysunek 1. Podział przestrzenny rejonów badań Diagnoza Społeczna Wrocławia na tle rejonów urbanistycznych i osiedli

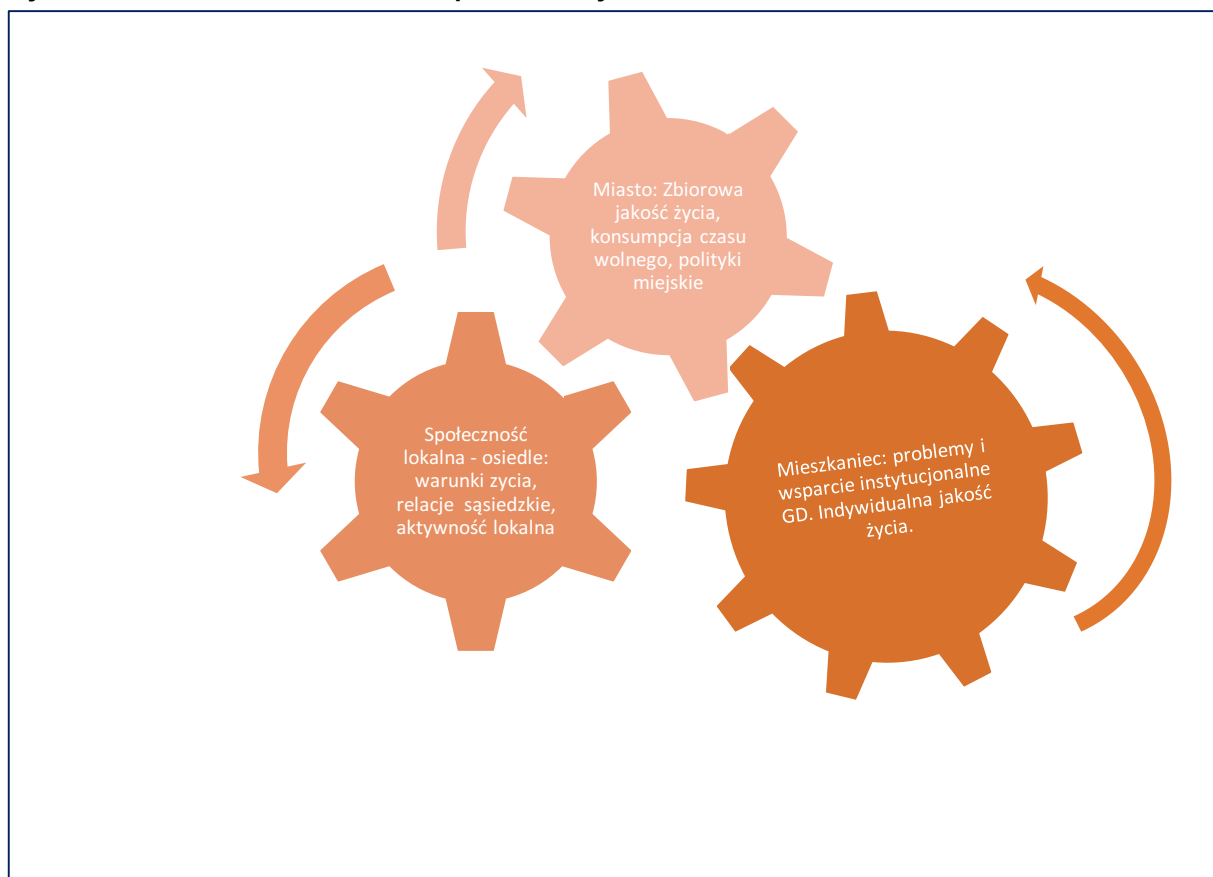
1.2. Kontekst problemowy WDS 2017

WDS jest ilościowym badaniem wieloprogowym typu „omnibus”. W każdej z edycji Diagnostyki uwzględniono szereg problemów podstawowych składających się na opis warunków życia mieszkańców oraz wielowymiarową ocenę miasta. Ponadto każda z edycji WDS wyróżnia się własnym kontekstem problemowym. W 2010 roku badacze skupili się na identyfikacji nowych problemów społecznych w przestrzeni miasta (przede wszystkim w szeroko rozumianej sferze konsumpcji w systemie miejskim) oraz na współczesnych przemianach zjawisk już dobrze znanych (ubóstwo, bezrobocie) po to, by wesprzeć powstawanie strategii rozwiązywania problemów społecznych miasta. W 2014 roku badacze zdecydowali się nieco zmienić perspektywę - ujmując Wrocław jako "drugie miasto" (takie, które nie pełni globalnych funkcji metropolitalnych, lecz funkcjonuje raczej jako regionalna metropolia) przyglądali się roli jego konsumpcji, zwłaszcza w aspekcie kultury oraz czasu wolnego, miejskiej agory i społeczeństwa informacyjnego.

Diagnoza społeczna Wrocławia 2017, koncentruje się na trzech zgeneralizowanych obszarach badawczych są nimi:

- Miasto – sfera publiczna
- Społeczność lokalna - osiedle
- Mieszkaniec – gospodarstwo domowe

Rysunek 2. Zależności kontekstów problemowych WDS 2017

W stosunku do wcześniejszych Diagnostyk w obecnych badaniach inaczej rozłożono akcenty problemowe. Przede wszystkim ograniczono rozpoznanie sytuacji gospodarstw domowych i ich problemów oraz wyłączone z badań problematykę rodziny, na rzecz pogłębionej refleksji na temat jakości życia w wymiarze lokalnym. Wrocławska Diagnostyka Społeczna 2017 została realizowana w momencie szczególnym dla Wrocławia.

Po pierwsze, w stosunku do 2014 roku, nastąpił obserwowalny wzrost znaczenia narracji związanych z wyznaczeniem nowych celów rozwojowych dla Wrocławia. Ujawniły się one przy okazji prac nad Strategią Wrocław 2030. Hipoteza jaka zawarta została we wnioskach z przeprowadzonych przy tej okazji badań opinii mieszkańców, to między innymi konieczność reorientacji celów polityk miejskich, które winny uwzględniać wzrost znaczenia kwestii związanych z tworzeniem jakości życia poprzez polepszenie podstawowych usług miejskich w sferze środowiska, transportu oraz rewitalizacji zdegradowanych obszarów miasta oraz życia osiedlowego.

Po drugie, w okresie 2012-2017 Wrocław był areną cyklu wielkich imprez, które symbolicznie zwieńczyły tworzone od początku lat 90-tych wizerunek oraz markę miasta. Mowa tu o organizacji grupowej fazy rozgrywek podczas Mistrzostw Europy w Piłce Nożnej (UEFA 2012), Europejskiej Stolicy Kultury Wrocław 2016, a także Igrzysk Sportów Nieolimpijskich - The World Games 2017. Imprezy te stały się ważnym impulsem rozwoju miasta. Miały wpływ zarówno na rozwój sektora usług związanych z przemysłem spotkań i rozrywki, jak też na sposób spędzania wolnego czasu przez mieszkańców i przyjezdnych. Wspomniane wydarzenia pozwoliły ich organizatorom oraz samemu Miastu na zgromadzenie wielu doświadczeń i lekcji, które teraz trzeba umiejętnie przepracować. Powstaje ważne pytanie o społeczne konsekwencje tych wydarzeń oraz o warunki ich utrwalania.

Po trzecie, wrocławianie są świadkami znaczącego napływu imigrantów, zwłaszcza z Ukrainy, co wobec autostereotypu tolerancyjnego i otwartego miasta z jednej oraz radykalizującej się narracji politycznej z drugiej strony, stawia społeczność miejską i jej liderów wobec wyzwania dla kształtowania realnej polityki wielokulturowości czy tolerancji.

Wreszcie, po czwarte, w ciągu ostatnich paru lat obserwowany jest stały wzrost ogólnego dobrostanu życia mieszkańców miast w tym również mieszkańców Wrocławia – jednym z istotnych zagadnień z tym związanych, a zarazem stosunkowo nowym zjawiskiem, są niedobory pracowników na rynku pracy. Celem WDS 2017 było rozpoznanie natury tych niedoborów, poprzez analizę składanych pracownikom ofert zmiany lub podjęcia nowego zatrudnienia - rozpoznania okoliczności ich przyjęcia lub odrzucenia.

Każdy z podstawowych obszarów WDS zawiera w sobie bardziej szczegółową strukturę problemową, która złożyła się na moduły tematyczne kwestionariusza wywiadu. Przedstawiały się one następująco:

1. Charakterystyka gospodarstw domowych i rodzin

- Skład oraz liczebność rodzin i gospodarstw domowych, kondycja ekonomiczna i dobrostan GD.
- Skala otrzymywanego wsparcia, skala oczekiwanych i niezaspokojonych usług oraz wsparcia.
- Problemy społeczne i sytuacje trudne w Gospodarstwach Domowych.

2. Kapitał ludzki i aktywność zawodowa

- Pozycjonowanie na rynku pracy.
- Aktywność zawodowa i podnoszenie kwalifikacji.
- Wykorzystanie oferty szkoleniowej.
- Oferty pracy – przyjmowane i odrzucane

3. Sąsiedztwo

- Jakość relacji sąsiedzkich
- Obcokrajowcy jako sąsiedzi

4. Ocena miejsca zamieszkania – jakość życia na osiedlu

- Poczucie zadowolenia z miejsca zamieszkania
- Aktywność lokalna i stosunek do Rady Osiedla
- Problemy i sytuacje trudne w miejscu zamieszkania
- Komponenty jakości życia na poziomie lokalnym i wspólnotowym

5. Usługi miejskie

- Korzystanie z usług miejskich za pomocą Internetu

6. Kapitał społeczny

- Aktywność mieszkańców w ramach środowiska lokalnego
- Kapitał pomostowy: zaufanie do instytucji życia publicznego.
- Działalność w sferze publicznej miasta.

7. Miasto jako przestrzeń życia

- Wykorzystanie oferty instytucjonalnej miasta w sferze konsumpcji czasu wolnego.
- Warunki konsumpcji oferty kulturalnej miasta. Wzory realizowane i pożądane.
- Wydatki na kulturę
- Ocena Europejskiej Stolicy Kultury i The World Games – Efekt ESK i WG
- Mobilność przestrzenna transport zbiorowy i jego alternatywy.
- Poczucie zakorzenienia z miastem (wyznaczniki tożsamości i płaszczyzny identyfikacji z miastem i osiedlem).

8. Polityki miejskie w perspektywie średniookresowej w tym:

- Ocena projektów infrastrukturalnych miasta (stadion, komunikacja zbiorowa, etc.)
- Ocena elementów strategii rozwoju miasta w tym związanej z organizacją czasu wolnego.
- Zachowania (preferencje) mieszkańców związane ze sferą instytucjonalną miasta: komunikacja miejska, konsumpcja oferty kulturalnej.

8. Przemoc, poczucie bezpieczeństwa i stosunek do mniejszości:

- Ocena bezpieczeństwa w przestrzeni publicznej.
- Sytuacje zagrożeń.
- Stosunek mieszkańców do obcych w wymiarze zawodowym, publicznym i sąsiedzkim
- Przejawy nietolerancji i wrogości.

Podstawowym celem niniejszego raportu jest zdanie relacji z przeprowadzonych badań poprzez przedstawienie szczegółowych wyników w każdym z wątków problemowych.

Przyjęty w raporcie schemat analizy materiału empirycznego oparty jest na badaniu rozkładów odpowiedzi w grupach porównawczych, które stworzono w oparciu o następujące kategoryzacje:

Respondent:

- Płeć
- Kategorie wiekowe
- Kategorie wykształcenia
- Aktywność społeczno-zawodowa
- Zasiedzenie (miejsce urodzenia)
- Status społeczny wg samooceny

Gospodarstwo domowe – rodzina

- Wielkość gospodarstwa domowego (rodziny)
- Sytuacja ekonomiczna GD (rodziny) wg samooceny
- Status rodzinny respondenta (posiadający i nieposiadający własnej rodziny oraz pierwsza rodzina, druga rodzina)
- Liczba dzieci

Miasto

- Rejon miasta (stanowiący przestrzeń 29 zagregowanych przestrzeni osiedlowych Wrocławia),
- Typ zabudowy mieszkalnej

1.3. Przebieg badań

Realizację badań za pomocą techniki wywiadu indywidualnego ze wspomaganie komputerowym CAPI powierzono, tak jak w 2014 roku, podmiotowi zewnętrznemu specjalizującemu się w terenowej realizacji badań ilościowych firmie Biostat Sp. z o.o. z Rybnika.

Harmonogram terenowej fazy badań CAPI uzgodniony z Wykonawcą został zrealizowany w sposób następujący:

- Przekazanie materiałów Wykonawcy w postaci wzoru kwestionariusza wywiadu, instrukcji i materiałów pomocniczych 1.09.2017 r.
- Szkolenie zespołu badawczego Wykonawcy, konsultacja i pilotaż narzędzia badawczego (n=20 wywiadów) - 21.09.2017 r.,
- Realizacja głównej fazy badań (n=2001 zrealizowanych wywiadów) – 25.09.2017 r. – 30.10.2017 r. W tym: przekazanie bazy z tzw. międzyspywu po zrealizowaniu 1233 ankiet oraz przekazanie dwóch sprawozdań z badań.
- Zakończenie terenowej fazy badania, konsultacje Wynikowej Bazy Danych oraz przekazanie raportu technicznego: 6.11.2017 r.

W terenowej fazie badań uczestniczyło w I etapie badania 16 ankietów, natomiast w II 25 ankietów.

Wykonawca badań kontrolą telefoniczną objął łącznie 20% wywiadów. Pytania kontrolne dotyczyły płci ankietera, tematu badania, płci respondenta, wieku respondenta, rodzaju

budynku, pod którym znajduje się adres respondenta. Wynik pozytywny kontroli uzyskano w 98,8% wywiadów. Wynikową bazę danych poddano kontroli pod kątem:

- analizy pytań filtrujących
- wykrycia i usunięcia wpisów zduplikowanych

Ogółem, w trakcie realizacji badania odwiedziono ok. 11767 tys. Lokali (w 2014 roku było to około 10 tys.), co daje średnią wskaźnika „response rate” na poziomie 17% (w 2014 ok. 20%).

Ostateczną weryfikację dostarczonej przez Wykonawcę bazy danych przez zespół socjologów oraz naniesienie niezbędnych poprawek zakończono 18.11.2017 r.

W przeprowadzonym badaniu zastosowano technikę pomiaru CAPI (wywiad kwestionariuszowy ze wspomaganiem komputerowym). Podstawą przeprowadzenia pomiaru był przygotowany przez zespół autorski socjologów kwestionariusz wywiadu podzielony na część dotyczącą gospodarstwa domowego oraz część indywidualną. Część indywidualna składała się ogółem z 80 pytań o różnym stopniu złożoności w tym jednego pytania całkowicie otwartego. Przeciętny czas realizacji wywiadu z respondentem mieścił się w granicach 45 minut (najkrótszy 23 minuty, najdłuższy 167 minut).

Należy zauważyć, że z informacji przekazanych przez Wykonawcę w stosunku do roku 2014 wynika, że istotnie pogorszyły się warunki przeprowadzenia wywiadu, o czym świadczy zwiększony odsetek odmów udzielenia wywiadu (wskaźnik response rate).

1.4. Opis próby oraz charakterystyka badanej zbiorowości

Realizacja badań ilościowych metodą CAPI opierała się na identycznych założeniach jak w badaniach z 2014 roku. Respondentem w badaniu była osoba w wieku 15-80 lat zamieszkująca miasto nieprzerwanie przez min. 6 miesięcy licząc od daty badania, przy czym nie miał znaczenia fakt formalnego meldunku w miejscu badania. Z próby wykluczono natomiast obcokrajowców.

W badaniach świadomie zrezygnowano z osiągnięcia reprezentatywności próby na drodze zastosowania schematu w pełni losowego w oparciu o sprawdzanie pojedynczych adresów z wylosowanej wcześniej puli adresów gospodarstw domowych (tzw. próba do wyczerpania) jako zbyt czasochłonnego i podrażającego koszty badania. Zamiast tego zastosowano schemat (Random Route) oparty na losowym doborze tzw. punktów startowych i narzuconym ankieterowi algorytmie poszukiwania punktów lokalowych i doboru respondenta w gospodarstwie domowym. W celu doboru respondenta do badań w pierwszym etapie schematu przestrzeń miasta została podzielona na 29 rejonów pokrywających się z umownymi obszarami osiedlowymi (zob. rysunek 1), analogicznie jak w badaniu WDS 2010-2014.

Rejony badań są zagregowane adekwatnie do 48 wrocławskich osiedli. Agregacja dotyczyła głównie obszarów słabo zaludnionych.

Założona wielkość próby, 2000 wywiadów (zrealizowanych 2001), została podzielona proporcjonalnie do liczby mieszkańców w przedziale wieku 15-80 lat z danego rejonu badań.

W ramach wyznaczonych rejonów przestrzennych kontrolowano proporcję kobiet i mężczyzn w kategoriach wiekowych zamieszkujących te rejon. Potrzebne do sporządzenia takiego operatu próby dane statystyczne uzyskano przed rozpoczęciem badań z Działu Informacji Przestrzennej Biura Rozwoju Wrocławia (<http://geoportal.wroclaw.pl/www/udostep-danych.shtml>). W oparciu o informacje o punktach lokalowych zamieszkałych przez osoby fizyczne, których wykaz tworzył tzw. punkty startowe przeszkolony ankieter wyposażony w specjalną instrukcję (Random Route) poruszał się po

rejonie badań dobierając za pomocą losowego algorytmu respondentów we wskazanych dlań kwotach wieku i płci.

Rozkład wszystkich zrealizowanych w ten sposób ankiet w ramach rejonów badań przedstawia Tabela 2.

Tabela 2. Proporcje liczbowe wieku i płci respondentów w podziale na rejon badań próba zrealizowana (dane liczbowe)

Rejon badań	Płeć	Wiek respondenta skategoryzowany				n	%
		15 - 24 lata	25 - 44 lat	45 - 64 lata	65 - 80 lata		
1.Stare Miasto	k	2	8	8	5	40	2,0
	m	2	6	7	2		
2.Wielka Wyspa	k	4	14	18	10	85	4,3
	m	5	14	14	6		
3.Borek	k	2	7	8	6	41	2,1
	m	2	6	7	3		
4.Brochów-Tarnogaj-Jagodno	k	3	13	9	3	52	2,6
	m	3	12	7	2		
5.Gaj	k	4	15	14	4	70	3,5
	m	4	13	13	3		
6.Gajowice	k	4	16	16	11	86	4,3
	m	4	15	13	7		
7.Gądów-Popowice Pd.	k	4	16	20	8	90	4,5
	m	4	17	14	7		
8.Grabiszyn -Grabiszyniek	k	2	9	8	6	47	2,3
	m	3	8	7	4		
9.Huby	k	4	12	16	9	75	3,8
	m	4	13	12	5		
10.Jerzmanowo-Jarnołtów-Strachowice-Osiniec - Kuźniki - Żerniki	k	2	8	7	3	40	2,0
	m	3	8	6	3		
11.Karłowice-Różanka	k	5	23	21	12	115	5,8
	m	6	22	17	9		
12.Klecina - Oporów	k	2	8	7	3	38	1,9
	m	3	7	6	2		
13.Ołbin - Kleczków	k	8	27	29	12	140	7,0
	m	8	26	23	7		
14.Osiedla Wschodnie	k	3	10	8	3	45	2,3
	m	3	9	7	2		
15.Krzyki-Partynice	k	3	14	8	4	53	2,7
	m	3	12	6	3		
16.Leśnica	k	5	19	14	6	83	4,2
	m	4	18	13	4		
17.Osiedla Północne	k	3	9	7	3	41	2,1
	m	3	8	6	2		
18.Maślice - Pracze Odrzańskie	k	2	7	5	3	33	1,7
	m	2	7	4	3		
19.Muchobór	k	3	15	10	5	62	3,1

Rejon badań	Płeć	Wiek respondenta skategoryzowany				n	%
		15 - 24 lata	25 - 44 lat	45 - 64 lata	65 - 80 lata		
	m	3	13	9	4		
20.Nadodrze	k	6	17	18	6	89	4,5
	m	6	17	15	4		
21.Nowy Dwór	k	3	11	12	6	60	3,0
	m	3	11	9	5		
22.Ołtaszyn - Wojszyce	k	2	8	6	3	35	1,8
	m	2	7	5	2		
23. Zawidawie	k	5	24	17	8	100	5,0
	m	5	22	13	6		
24.Pilczyce-Kozanów-Popowice Pn	k	5	25	24	15	128	6,4
	m	6	24	18	11		
25.Plac Grunwaldzki	k	3	8	10	4	47	2,4
	m	3	8	8	3		
26.Powstańców Śląskich	k	5	16	17	19	101	5,1
	m	5	15	14	10		
27.Przedmieście Oławskie	k	6	15	15	5	77	3,9
	m	5	15	13	3		
28.Przedmieście Świdnickie	k	3	9	10	7	53	2,7
	m	3	9	9	3		
29.Szczepin	k	4	13	12	12	75	3,8
	m	4	12	11	7		
Ogółem						2001	100

Respondentem w badaniach był mieszkaniec Wrocławia, tzn. każda osoba w wieku 15-80 lat przebywająca pod wskazanym punktem adresowym na terenie Wrocławia, która „wynikała” ze schematu przeszukiwania punktów adresowych metodą losowej ścieżki począwszy od punktu startowego. Ponadto respondentem mogła być wyłącznie osoba deklarująca nieprzerwane zamieszkiwanie we Wrocławiu od min. 6 miesięcy od chwili badania. Nie miał przy tym znaczenia fakt czy jest ona osobą urodzoną we Wrocławiu oraz czy jest zameldowana na stałe.

Tabela 3. Porównanie podstawowych charakterystyk prób WDS 2014-2017

Kategorie społeczno-zawodowe	Próba WDS 2014 n=2000=100% Procent	Próba WDS 2017 n=2001=100% Procent
Płeć		
Kobieta	53,9	53,9
Mężczyzna	46,1	46,1
Wiek		
15 - 24 lata	10,9	10,9
25 - 44 lat	38,7	38,7
45 -64 lata	33,8	33,8
65 - 80 lata	16,6	16,6

Kategorie społeczno-zawodowe	Próba WDS 2014 n=2000=100% Procent	Próba WDS 2017 n=2001=100% Procent
Wykształcenie		
podstawowe i niepełne podstawowe	2,2	1,7
gimnazjalne	1,7	1,2
zasadnicze zawodowe (szkoła zawodowa)	22,4	13,7
średnie zawodowe/techniczne	26,8	25,1
średnie ogólnokształcące	20,5	21,8
wyższe licencjackie (w tym inżynierskie)	10	7,8
wyższe magisterskie i równoważne (medyczne, podyplomowe, doktoranckie)	16,4	28,5
Stan cywilny		
zamężna / żonaty	68,3	56,5
pozostający w związku nieformalnym	5,6	12,9
panna / kawaler	12,8	15,8
wdowa / wdowiec	9,0	6,6
rozwódziona / rozwiedziony	4,1	7,9
w separacji	0,3	0,3
Sytuacja rodzinna		
Nie założyłem(am) własnej rodziny	22,5	26,3
Założyłem(am) własną rodzinę mieszkam z partnerem i mam min. 1 dziecko na utrzymaniu	31,7	34,3
Założyłem(am) własną rodzinę obecnie mieszkam sam(a) z min. 1 dzieckiem na utrzymaniu	3,3	7,9
Założyłem(am) rodzinę, ale nie mam już żadnego dziecka na utrzymaniu	42,6	31,4
Zasiedzenie		
Odsetek respondentów urodzonych we Wrocławiu	90,6	55,6%
Aktywność społeczno-zawodowa		
Pracujący zarobkowo	60,5	68,6
poszukujący pracy	-	4,4
zarejestrowani w UP	2,1	0,8
nie pracujący i nie szukający pracy	-	0,5
uczący się	5,9	10,7
emeryci	17,6	18,2
renciści	2,5	0,7
pozostający na utrzymaniu członków GD	5,0	5,3
Samoocena sytuacji ekonomicznej		
Żyjemy bardzo biednie, nie starczy nam nawet na podstawowe potrzeby	1,0	0,4
Żyjemy skromnie, musimy na co dzień bardzo oszczędnie gospodarować	17,8	6,0
Żyjemy średnio – starczy nam na co dzień, ale musimy oszczędzać na poważniejsze zakupy	58,6	63,8

Kategorie społeczno-zawodowe	Próba WDS 2014 n=2000=100% Procent	Próba WDS 2017 n=2001=100% Procent
Żyjemy dobrze – stać nas na wiele bez specjalnego oszczędzania	20,9	28,3
Żyjemy bardzo dobrze – możemy sobie pozwolić na pewien luksus	1,7	1,5
Rodzaj zajmowanego lokalu		
Budynek jednorodzinny wolno stojący, dom typu bliźniak	11,1	16,8
Budynek jednorodzinny w zabudowie szeregowej	6,7	5,6
Duży dom jednorodzinny podzielony na mieszkania	2,9	1
Kamienica	17,1	12,3
Blok mieszkalny do 4 pięter	45,2	35,8
Blok mieszkalny powyżej 4 pięter	16,7	27,9
Inna sytuacja	0,5	0,4

Porównanie podstawowych charakterystyk obydwu prób WDS z 2014 i 2017 roku wykazuje wzajemne zróżnicowanie przekraczające założony błąd pomiaru, co oznacza, że może być interpretowane jako wywołane tak zwanymi błędami nielosowymi (tzw. błędy próby) i mogą, choć nie muszą, mieć określony wpływ na rozkład uzyskiwanych odpowiedzi w poszczególnych aspektach problemowych. W stosunku do badań WDS 2014 w obecnym pomiarze z 2017 r. odnotowano:

- zwiększony o 10 pp. udział osób z wykształceniem wyższym. O ile jednak ustalenie faktycznego poziomu wykształcenia mieszkańców Wrocławia jest niemożliwe z uwagi na brak wiarygodnych statystyk publicznych w tym zakresie, to należy ostrożnie przyjąć, że w zrealizowanej próbach WDS 2014 jest on nieco zaniżony, podczas gdy w WDS 2017 zawyżony. W badaniach WDS 2010 na próbie wiekowej 15-64 lata (n=5000) odsetek osób z wykształceniem wyższym wyniósł 35% a z podstawowym (osób uczących się) 7,9%. W badaniach społecznych CATI do Strategii Wrocław 2030 z 2016 r. na próbie n=1000 osób w wieku 18-70 lat odsetek osób z wyższym wykształceniem wyniósł 32%
- zwiększony o ponad 8 pp. udział osób dobrze oceniających swoją sytuację materialną kosztem osób żyjących skromnie (spadek aż o 11,8 pp.). Podobny efekt obserwowano w badaniach Strategii Wrocław 2030, gdzie odsetek osób żyjących dobrze wyniósł 33% a osób deklarujących życie w luksusie aż 6,8%
- wzrost odsetka osób w próbie, które nie założyły rodziny (o 6 pp.), lecz przede wszystkim spadek odsetka osób, których dzieci się już usamodzielniały (o 11pp). We wskazanych kategoriach rozkład danych WDS 2017 jest podobny do danych z badań do Strategii.
- wzrósł udział osób, które mieszkają w wysokich blokach – powyżej 4 pietra (o 11 pp.) i spadł o 5 pp. udział mieszkańców kamienic
- odsetek osób urodzonych we Wrocławiu zmniejszył się radykalnie z 90 do 55%, przy czym osób przyjezdnych o stażu do 5 lat odnotowano 10%. Różnica wyników tłumaczona może być wyłącznie błędem w zadawaniu pytania w WDS 2014. Wykonawca WDS 2017 sprawdził dodatkowo rozkłady odpowiedzi na pytanie o zamieszkanie wg rejonów badań i indywidualnie dla każdego ankietera i nie stwierdził zaburzeń rozkładu względem próby ogółem. Warto odnotować, że odsetek osób

urodzonych i przyjezdnych w tym zasiedziały do 5 lat w badaniach nad Strategią Wrocław 2030 jest niemal identyczny (odpowiednio 51,6% i 10,6%) co w WDS 2017.

Ogólny charakter tych różnic wskazuje, że reprezentacja wrocławian biorących udział w badaniach WDS 2017 w stosunku do WDS 2014 charakteryzowała się zdecydowanie zmienionym profilem, jeśli chodzi o fakt zasiedzenia w mieście, lepszym dobrostanem ekonomicznym oraz wyższą pozycją statusową. Z jednej strony można przy wyjaśnianiu tych różnic zwrócić uwagę na określone – obiektywne ograniczenia metody, pogorszenie się warunków realizacji badań (niższy respons rate), a także, o czym warto pamiętać, na efekt pozytywnego rozwoju społeczno-ekonomicznego jaki nastąpił w ciągu z górą trzech lat zarówno, jeśli chodzi o poziom bezrobocia i aktywności ekonomicznej, także zarobków jak i bezpośrednich transferów socjalnych w postaci programu 500+.

* * *

Przedstawiony Czytelnikowi raport prezentuje przede wszystkim informację o bieżących wynikach badań WDS 2017, zwłaszcza w tych przypadkach, gdzie omawiana problematyka badań (kultura, transport) była zbyt złożona, aby szerzej odwoływać się do wyników wcześniejszych diagnoz. Wszędzie tam, gdzie było to możliwe i nie powodowało zbytniego zagęszczenia toku wywodu, prowadzona była szersza dyskusja z odwołaniem do literatury przedmiotu oraz danych zewnętrznych. Podstawowym kontekstem porównań pozostawały wyniki WDS 2014, uzupełniane okazjonalnie o dane z WDS 2010, ewaluacji Europejskiej Stolicy Kultury oraz dane z badań dla potrzeb opracowania Strategii Wrocław 2030. Ponadto w opracowywaniu materiału pomocne były statystyki GUS i dane z ogólnopolskich badań sondażowych. Znacznie bardziej sprofilowane analizy autorów, odwołujące się poprzez dyskusję do szerszej gamy źródeł zaplanowane są w publikacjach naukowych.

2. GOSPODARSTWA DOMOWE – GRZEGORZ KOZDRAŚ

Gospodarstwa domowe stanowią przedmiot zainteresowań wielu dyscyplin naukowych, w tym ekonomii, demografii polityki społecznej i socjologii, ze względu na ich znaczenie dla funkcjonowania jednostek i rodzin. Są one również jedną z podstawowych jednostek sprawozdawczych statystyki publicznej, która definiuje je jako „zespół osób zamieszkujących razem i wspólnie się utrzymujących”². Osoby, które dzielą wspólnie jedną przestrzeń mieszkania, ale odrębnie się utrzymujące nie stanowią jednego gospodarstwa domowego, lecz kilka odrębnych.

Podstawą identyfikacji gospodarstw domowych jest więc wspólnota miejsca (domu, mieszkania) i współgospodarzenie (wspólność zasobów ekonomicznych), nie zaś więzi biologiczne, które są charakterystyczne dla rodzin. Osoby zupełnie obce sobie (w kategoriach krewniczych, biologicznych, niespokrewnione w żaden sposób) mogą tworzyć gospodarstwa domowe, jak również osoby połączone więzami rodzinnymi, mogą tworzyć odrębne gospodarstwa domowe, nawet jeśli wspólnie zamieszkują jedno mieszkanie. Konsekwencją tej sytuacji jest podział stosowany w przypadku obserwacji statystycznych i analizach naukowych na gospodarstwa rodzinne (spokrewnionych ze sobą osób) oraz nierodzinne. Gospodarstwa domowe prowadzą również osoby samotnie zamieszkujące, które są ewidencjonowane jako gospodarstwa jednoosobowe.

2.1. Struktura i wielkość gospodarstw domowych

Analizy struktur gospodarstw domowych, rozumianych jako ich wielkość, relacje łączące poszczególnych członków gospodarstw domowych z głową gospodarstwa domowego, charakterystyki socjo-ekonomiczne i demograficzne gospodarstw domowych i głowy gospodarstwa, wskazywały na ich istotną wrażliwość na zmiany zachodzące w ich otoczeniu ekonomicznym, prawnych, społecznym i kulturowym. Stąd też uważano, że kondycja i stan gospodarstw domowych jest odzwierciedleniem procesów zmian społecznych i cywilizacyjnych. Z drugiej strony pojawiały się głosy, które uwypuklały znaczenie wpływu zmian zachodzących w obrębie gospodarstw domowych, a w szczególności rodzin, na zmiany społeczne. W tym drugim ujęciu rodziny przestają być traktowane jako bierny obiekt oddziaływania procesów dziejowych a stają się elementem współnapędzającym i współorganizującym te procesy. Poznanie struktury i kondycji gospodarstw domowych umożliwia nie tylko opisanie skutków zmian, ale również ich prognozowanie.

Podstawową informacją na temat struktury gospodarstw domowych jest ich wielkość, rozumiana jako liczba osób, które łącznie stanowią gospodarstwo domowe. **Dane gromadzone w ramach kolejnych edycji badań nad mieszkańcami Wrocławia pokazują stabilną ich wielkość, wynoszącą około 2,5 osoby w gospodarstwie domowym.** Dominują gospodarstwa małe, jedno, dwuosobowe i trzyosobowe, które łącznie stanowią prawie trzy-czwarte wszystkich zdiagnozowanych jednostek. Nadal, w porównaniu z danych z lat ubiegłych, marginalny jest udział zespołów większych niż czterosobowych (zob. tabela 4).

Utrzymująca się od dłuższego czasu stała struktura wielkości gospodarstw domowych wskazuje na brak istotnych czynników zmieniających ten stan. Gospodarstwa domowe są względnie niewielkie, co jest efektem z jednej strony niskiej dzietności (współczynnik dzietności kobiet w Polsce wynosi 1,35, we Wrocławiu poniżej 1,1), z drugiej strony dużej

²<https://stat.gov.pl/metainformacje/sloownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/103,pojecie.html> [22.11.2017]

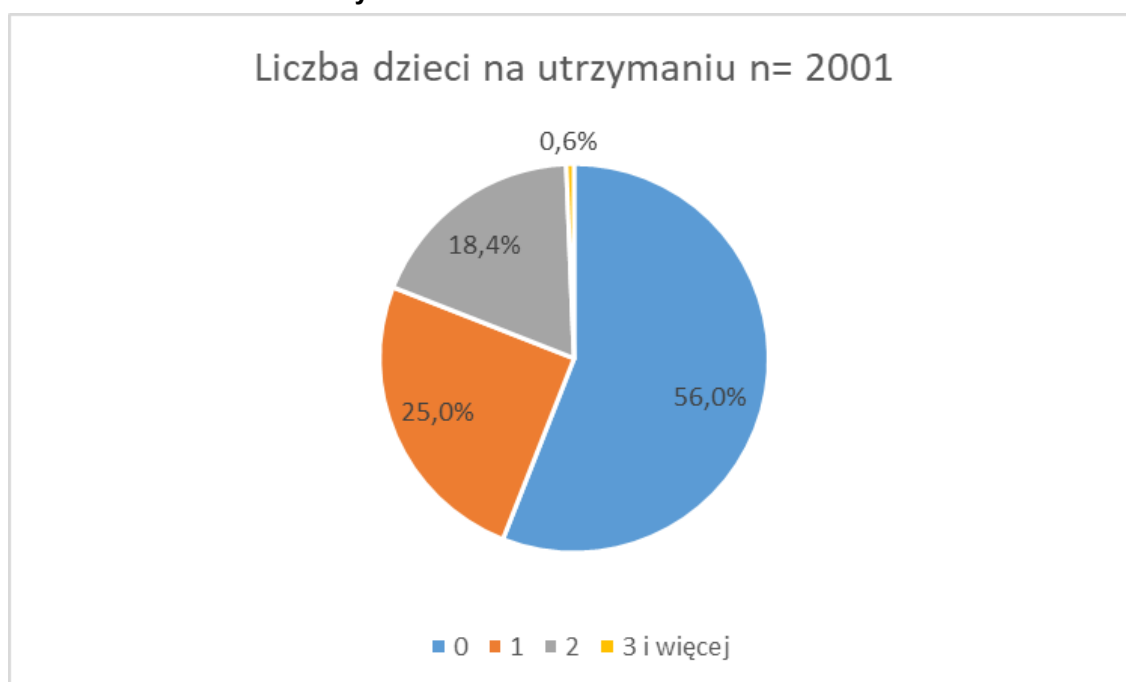
liczby gospodarstw jednoosobowych, najczęściej osób samotnie zamieszkujących. Co piąte badane gospodarstwo domowe składa się z jednej osoby.

Tabela 4. Struktura gospodarstw domowych w latach 2010 - 2017

Wielkość gospodarstw domowych	WDS 2010	WDS 2014	WDS 2017
średnia liczba osób w pojedynczym GD	2,54	2,67	2,55
struktura gospodarstw domowych (w %)			
1 osobowe	22	11	18
2 osobowe	31	36	35
3 osobowe	26	30	24
4 osobowe	16	22	20
5 osobowe i większe	5	1	3
ogółem (n=100%)	2500	2000	2001

Dominacja małych gospodarstw domowych, jak wspomniano, jest związana z niską liczbą dzieci oraz relatywnie niewielkim udziałem gospodarstw z dziećmi na utrzymaniu w ogóle. Wskaźnik „udzielnienia”, wyrażający przeciętną liczbę dzieci na utrzymaniu (do 26 roku życia) w gospodarstwie domowym, wynosi 0,64. W ponad połowie gospodarstw domowych nie stwierdzono obecności żadnego dziecka na utrzymaniu, w 25% tylko jedno, w 18,5% dwoje. Rodziny (gospodarstwa) wielodzietne, a więc takie, w których obecnych jest co najmniej troje dzieci na utrzymaniu, jest nie więcej niż 0,7%. Oznacza to, że tylko w 7 każde 1000 wrocławskich gospodarstw domowych posiada więcej niż dwoje dzieci.

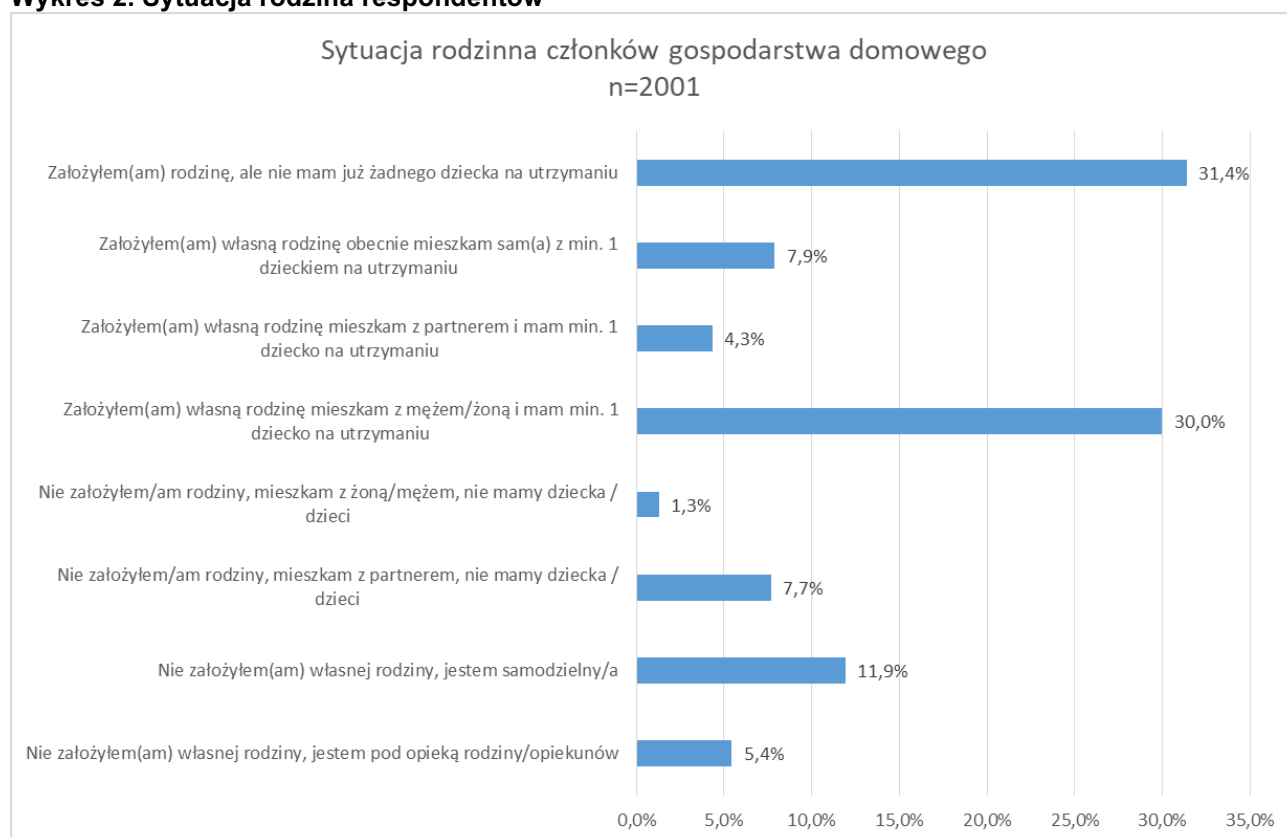
Wykres 1. Liczba dzieci na utrzymaniu do 26 r.ż.

Zasadnicze procesy demograficzne istotne dla stanu i kondycji ludności miasta wciąż zachodzą w rodzinach, rozumianych jako związek dwóch dorosłych osób (małżeński, sformalizowany oraz niemałżeński, niesformalizowany) wspólnie wychowujących dzieci lub osobę dorosłą wychowującą (utrzymującą) samotnie (samodzielnie) dzieci (dziecko). Większość wrocławskich gospodarstw domowych składała się z osób spokrewnionych ze sobą. Pomijając gospodarstwa jednoosobowe, pozostałe, blisko 80% gospodarstw, były prowadzone przez osoby ze sobą spokrewnione, a tylko 2% stanowiły te, w których członkowie nie byli powiązani więzami pokrewieństwa.

W dyskusji nad przemianami wzorów życia rodzinnego często podkreśla się fakt wzrastającego udziału alternatywnych wobec małżeńskiego typu życia rodzinnego (opartego na małżeństwie) form rodzinnych. Badania WDS 2017 pozwoliły uchwycić również ten fenomen społeczny. Szczegóły prezentuje wykres 2 poniżej.

Wykres 2. Sytuacja rodzina respondentów

Dane prezentujące sytuację rodzinną badanych wrocławian można analizować i poddawać interpretacji z wielu różnych perspektyw. Po pierwsze na ile tezy o zmierzchu małżeństw są trafne. Dane pokazują, że raczej w niewielkim stopniu. **Rodziny niemałżeńskie oraz związki partnerskie stanowiły około 12% wszystkich gospodarstw domowych. Ich udział jest raczej stały w populacji (w 2014 wartość ta wyniosła 15%). Realizowany model życia rodzinnego jest więc w dalszym ciągu oparty na związku formalnym partnerów.**

Drugi problem odnosi się do posiadania potomstwa przez partnerów lub małżonków. W literaturze opisującej wielkomiejskie rodziny oraz wielkomiejski styl życia wielokrotnie pojawiają się kategoria małowniczo określona jako DINKS. Przy jej użyciu opisywane są pary bezdzietne, o stosunkowo stabilnej sytuacji ekonomicznej (DINKS jest akronimem od

angielskiego wyrażenia „Dual Income, No KidS). Potencjalnych Dinksów wśród wrocławskich gospodarstw domowych może być około 9%.

Kolejna kategoria gospodarstw domowych to te, które można określić jako „puste gniazda”, czyli rodziny, których dzieci usamodzielniały się i opuściły dom rodzinny. Są to gospodarstwa, którego członkowie są przeciętnie starsi niż innych, osób które wchodzi w wiek poprodukcyjny i które w albo już albo w niedalekiej przyszłości będą borykać się z problemem samotności.

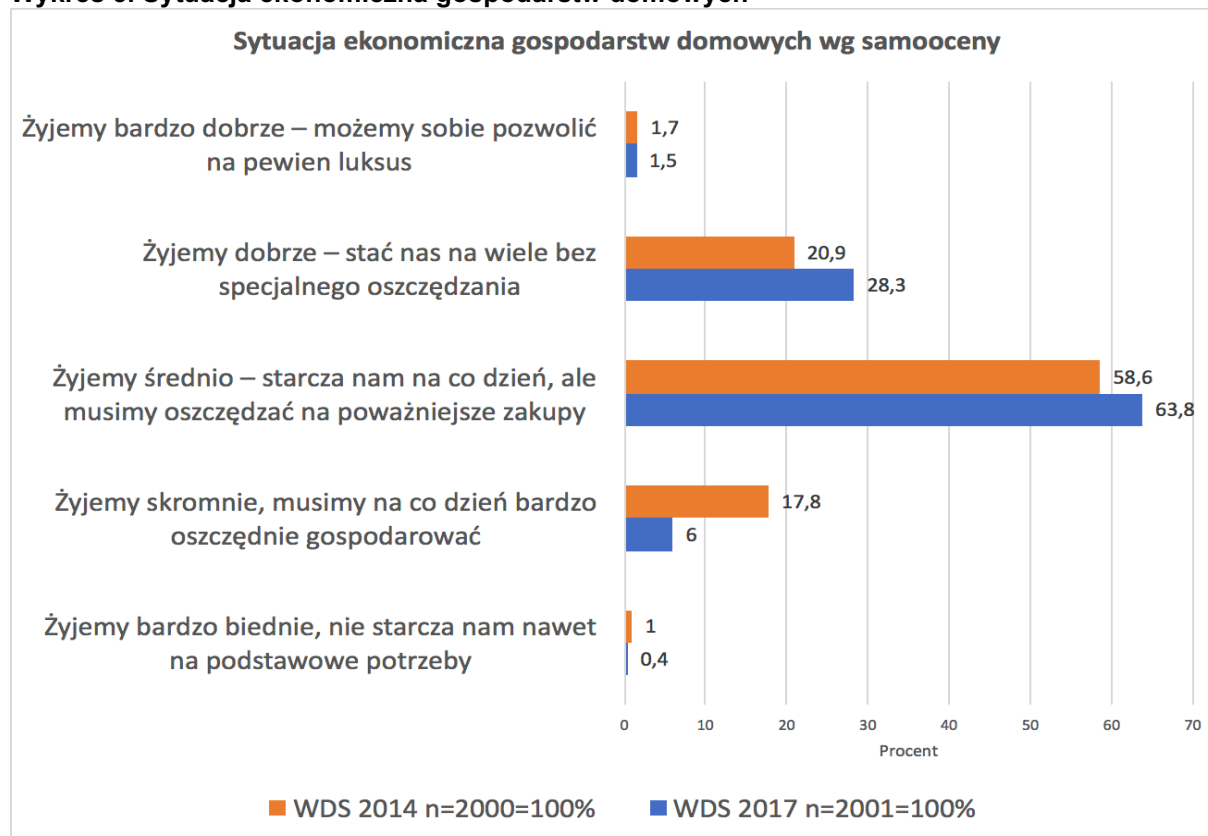
Grupa gospodarstw domowych osób samotnie lub samodzielnie wychowujących dzieci stanowi już ostatnią kategorię rodzin ujętą w tym rozkładzie. Jest ich blisko 8% w strukturze wrocławskich gospodarstw domowych. Ze względu na swoje specyficzne położenie ta kategoria rodzin stanowi szczególny przedmiot polityki społecznej państwa.

Obok wymienionych już kategorii gospodarstw domowych i pośrednio rodzin należy jeszcze zaznaczyć obecność rodzin rekonstruowanych, czyli złożonych z osób, spośród których co najmniej jedna była w związku małżeńskim z inną osobą niż obecnie. Takich rodzin jest około 6,7%.

2.2. Sytuacja ekonomiczna wrocławskich gospodarstw domowych

Gospodarstwa domowe są zespołami, które zarządzają wspólnie budżetem. To w ramach tych wspólnot podejmowane są decyzje o wielkości i celach wydatków, o zasobach przeznaczanych na oszczędności, o kierunkach inwestycji. Gospodarstwo domowe jest organizacją, czy wręcz przedsiębiorstwem, którego celem jest maksymalizacja korzyści poszczególnych członków, maksymalizacja dobrostanu rodziny. Dysponując określonymi zasobami jest w stanie osiągać te cele, które uważa za istotne dla dobrej jakości życia swoich członków.

Wykres 3. Sytuacja ekonomiczna gospodarstw domowych

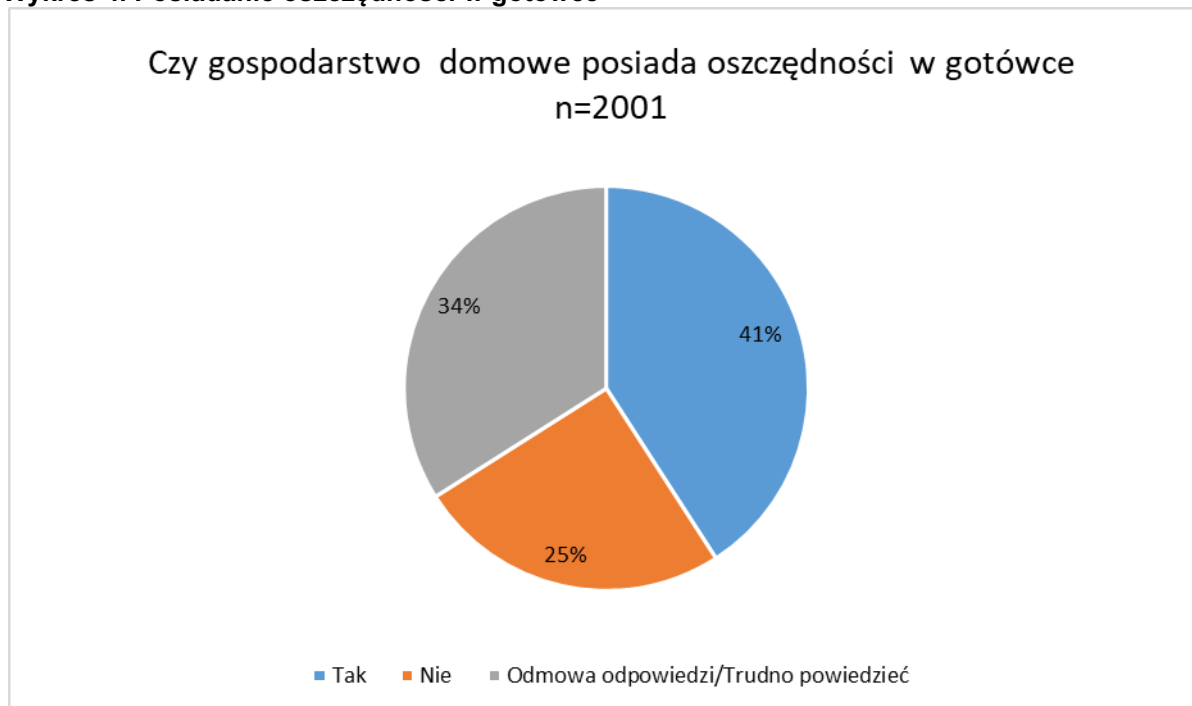

Zarządzanie posiadanymi zasobami przez gospodarstwo domowe umożliwia maksymalizację korzyści jego członkom. Odpowiednia realokacja tych zasobów odbywa się w konkurencyjnym otoczeniu innych gospodarstw domowych, które stanowią też punkt odniesienia dla oceny własnych możliwości. Z tego też względu ocena ta ma relatywny charakter, wynikający z porównania własnej sytuacji do sytuacji innych uczestników „gry o realokację zasobów”. Z drugiej strony wielkość tych zasobów jest również najistotniejszą składową oceny możliwości realizacji określonych przez członków korzyści i oczekiwań. Zasoby ekonomiczne poddawane są podwójnej ocenie, które są ze sobą splecione.

Ocena posiadanych zasobów ekonomicznych dokonana przez wrocławian pokazuje całkiem optymistyczny stan. Co prawda większość wskazuje, że musi oszczędzać na większe wydatki, jednak 30% gospodarstw domowych może sobie pozwolić na życie bez konieczności oszczędzania. Na drugim krańcu kontinuum dobrostanu wrocławskich gospodarstw domowych lokują się zespoły osób o niekorzystnej sytuacji materialnej. Nieco ponad 6,5% badanych uznaje posiadane zasoby za niewystarczające do zaspokojenia własnych potrzeb. **Co więcej, porównując te dane z danymi zebranymi w poprzednich edycjach badań Wrocławskiej Diagnozy społecznej należy stwierdzić, że ten odsetek gospodarstw domowych, zagrożony lub podlegających już wykluczeniu społecznemu, jest stały.**

Subiektywna ocena sytuacji ekonomicznej, wedle której 30% gospodarstw domowych żyje na zadowalającym je poziomie, nie odnajduje swojego odzwierciedlenia w bardziej obiektywnych danych, opisujących zasoby finansowe, pozwalające utrzymać dotychczasowy poziom stopy życiowej w potencjalnej sytuacji utraty źródeł utrzymania. Spośród badanych oszczędności posiada 41% gospodarstw domowych, zaś 25% nie posiada żadnych. Wielkość tych oszczędności pozwoliłaby tym gospodarstwom, które takie zasoby posiadają, utrzymać się przeciętnie przez 3 miesiące, lecz połowie gospodarstw wystarczyłoby tylko na 2 miesiące życia bez innych środków.

Wykres 4. Posiadanie oszczędności w gotówce

Posiadane zasoby ekonomiczne nie są więc wielkie, co więcej ograniczona liczba wrocławskich gospodarstw domowych je posiada. Trudno jest wskazać, jakie są bezpośrednie przyczyny takiej sytuacji, jak również rozstrzygnąć, czy oszczędzanie jest skutkiem ograniczania konsumpcji bieżącej, czy też sposobem na zagospodarowanie znacznych nadwyżek finansowych gospodarstw domowych.

Ekonomiczna kondycja gospodarstw domowych się poprawia. Porównując dane z roku 2014 z obecną edycją badań należy podkreślić, że nastąpił spadek odsetka osób deklarujących złą sytuację ekonomiczną, z 19% do 6,5%, wzrosły zaś deklaracje ocen średniej i wysokich kondycji materialnej.

Samooceń własnej pozycji ekonomicznej gospodarstwa domowego jest skorelowana z posiadanymi zasobami. Gospodarstwa o przeciętnie wyższych oszczędnościach jednocześnie lepiej oceniały swoją sytuację ekonomiczną.

Tabela 5. Wielkość posiadanych oszczędności (w miesiącach pozwalających na utrzymanie na niezmiennym poziomie przy utracie źródeł utrzymania) a samoocena poziomu życia

	Średnia (m-ce)	N	Odchylenie standardowe	Minimum	Maksimum
Żyjemy bardzo biednie, nie starcza nam nawet na podstawowe potrzeby	0,81	8	0,53	0,5	2,0
Żyjemy skromnie, musimy na co dzień bardzo oszczędnie gospodarować	0,7	111	0,69	0,0	6,0
Żyjemy średnio – starcza nam na co dzień, ale musimy oszczędzać na poważniejsze zakupy	2,23	819	1,76	0,0	12,0
Żyjemy dobrze – stać nas na wiele bez specjalnego oszczędzania	4,57	422	10,35	0,0	120,0
Żyjemy bardzo dobrze – możemy sobie pozwolić na pewien luksus	50,0	2	70,71	0,0	100,0

Zasoby ekonomiczne gospodarstwa domowego pozwalają przede wszystkim zaspokoić potrzeby swoich członków. Z tej perspektywy mogą być wystarczające dla realizacji tego celu, jak również nie. W sytuacji, gdy w gospodarstwie domowym brakuje środków, w pierwszym rzędzie rezygnuje się z potrzeb związanych z uczestnictwem w kulturze. Przeciętnie blisko w 30% gospodarstw domowych, w ostatnich 12 miesiącach zabrakło środków na ten cel. Należy zwrócić uwagę, że mowa jest o okresie, w czasie którego Wrocław pełnił funkcję Europejskiej Stolicy Kultury.

Tabela 6. Deficyty wydatków na kulturę i rozrywkę. Porównanie WDS 2014 WDS 2017

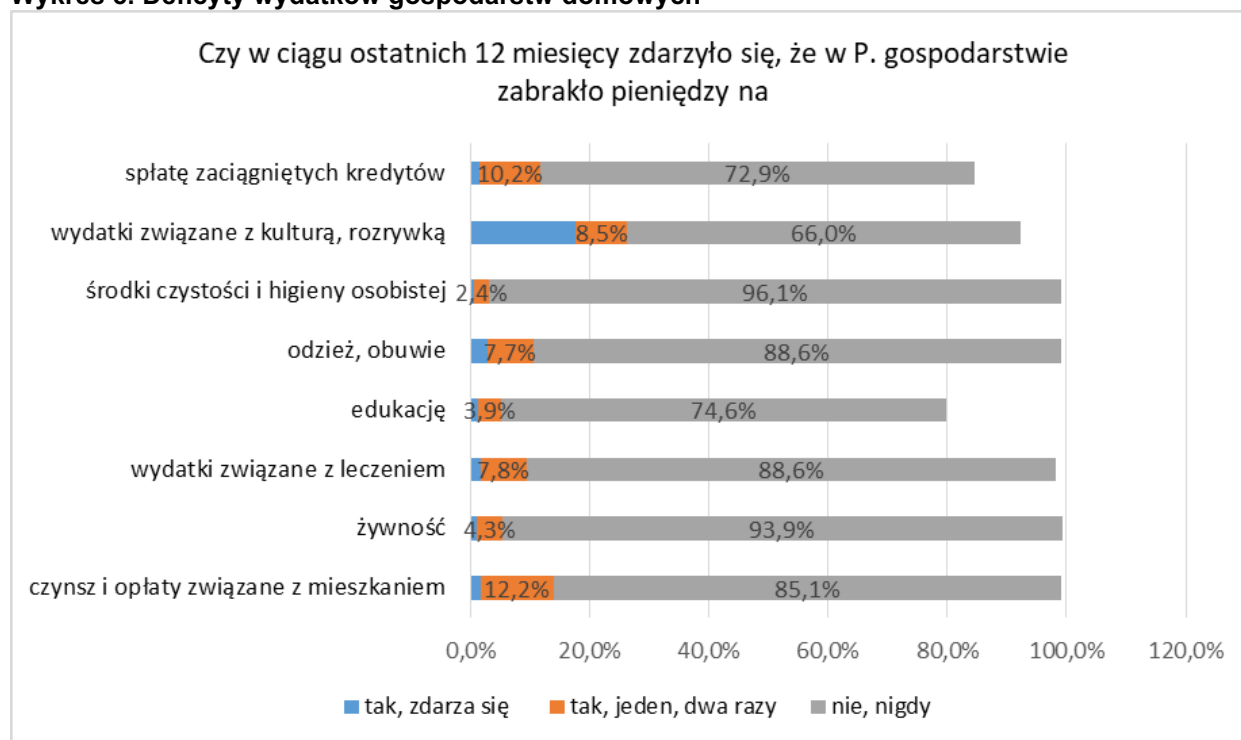
Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy zdarzyło się, że w P. gospodarstwie zabrakło pieniędzy na wydatki związane z kulturą	WDS 2014	WDS 2017
tak, mamy z tym stałe problemy	4,7%	1,2%
tak, zdarza się dość często	4,6%	1,5%
tak, zdarza się od czasu do czasu	14,2%	14,9%
tak, jeden, dwa razy	4,8%	8,5%
nie, nigdy	64,9%	66,0%
Trudno powiedzieć/nie dotyczy	6,9%	7,7%
Ogółem	2000=100%	2001=100%

Dane zebrane w ramach Wrocławskiej Diagnozy Społecznej 2017 pokazują niepokojący wzrost problemów z opłatami za mieszkanie. Z niecałych 8% deklarujących problemy z czynszem w roku 2014, trzy lata później zrobiło się 13%. Oczywiście trudno jest jednoznacznie wskazać, jakie przyczyny stały za tym faktem, czy miały one swoje

położenie we wzroście cen za wynajem nieruchomości, czy też jest to efekt sprzężenia innych, osobistych problemów członków tychże zespołów.

Wrocławianie mają również problemy ze spłatą zobowiązań kredytowych. W diagnozie z 2014 roku kłopoty z regularnością opłat miało nieco ponad 5%, zaś w 2017 wielkość ta wyniosła prawie 12%. Co jest niezwykle interesujące, najwyższy udział wśród osób mających problemy ze spłatą zobowiązań obserwowany jest wśród tych, którzy wskazują na dość wysoki poziom życia ich gospodarstw domowych i zaspokojenie większości potrzeb bez konieczności specjalnego oszczędzania. Powstaje więc pytanie o źródła finansowania tego poziomu życia, czy nie jest to dość wysoki poziom życia na kredyt.

Wykres 5. Deficyty wydatków gospodarstw domowych*

* na wykresie pominięto odpowiedzi trudno powiedzieć i nie dotyczy

Problemy finansowania określonych potrzeb gospodarstwa domowego mają swoje źródła w ich kondycji materialnej. **W przypadku 11% badanych gospodarstw domowych ma miejsce ich kumulacja, z czego 5% zespołów charakteryzuje się występowaniem 3. problemów jednocześnie.** Są to więc te gospodarstwa, które ze względu na swoje położenie zagrożone są marginalizacją społeczną, tym bardziej, że są to najczęściej gospodarstwa jednoosobowe.

2.3. Gospodarstwa domowe w miejskim systemie konsumpcji i wsparcia

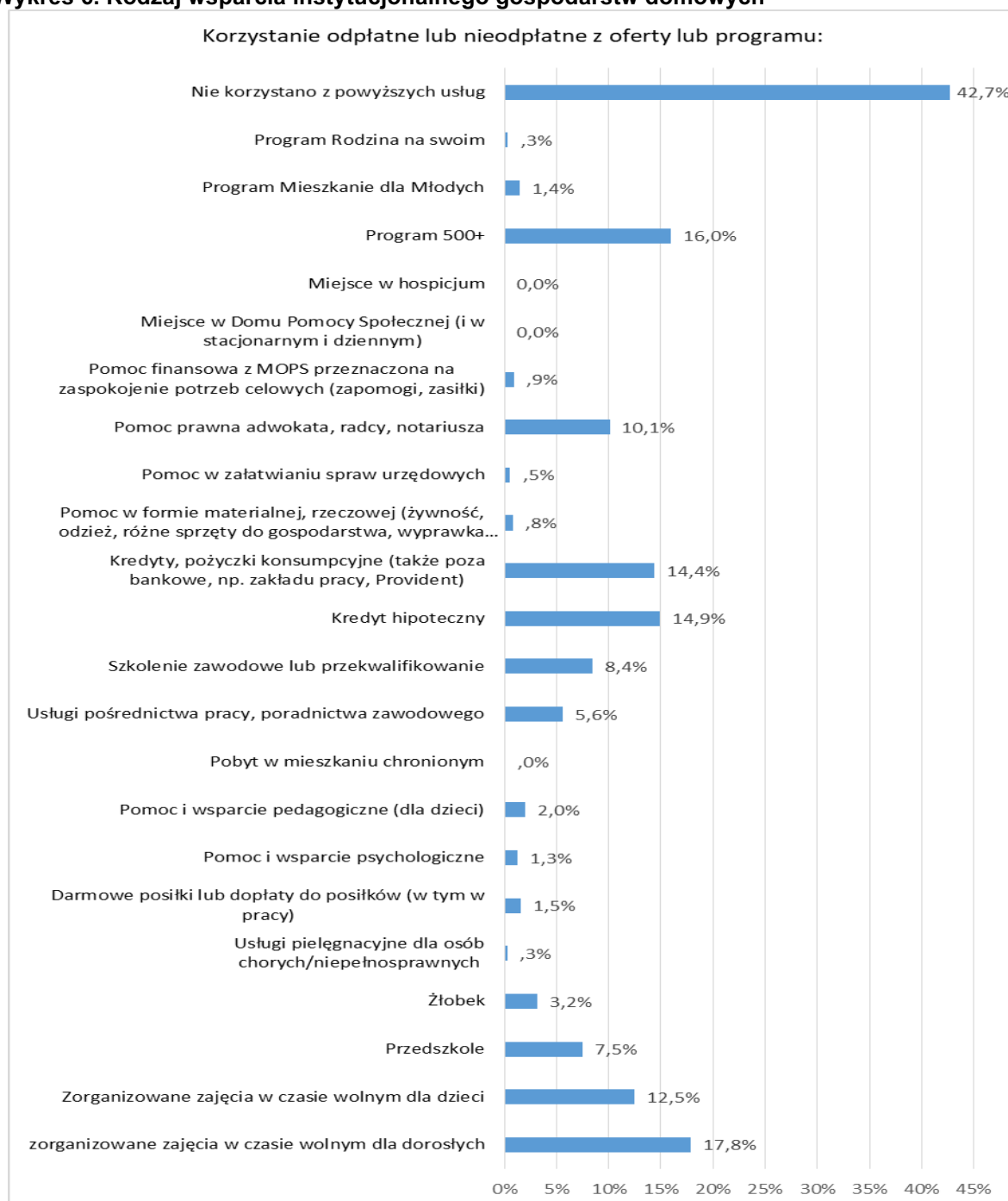
Miejski system konsumpcji stwarza okazje gospodarstwom domowym na z jednej strony zaspokojenie potrzeb a z drugiej umożliwia manifestację stylów życia. Zespół instytucji powiązanych zarówno w ramach tego systemu funkcjonuje w ramach rynkowych reguł i jego oferta jest najczęściej odpłatna, jak również w ramach instytucji z ofertą nieodpłatną.

Miejski system wsparcia organizuje niezbędny dla funkcjonowania rodzin czy gospodarstw domowych zespół zorganizowanych praktyk poprawiających ogólny dobrostan mieszkańców

miasta. Z tego względu należy patrzeć na korzystanie z oferty instytucji miejskich jak na element poprawy jakości życia i warunków życia gospodarstw domowych. Z drugiej strony zgłaszane potrzeby w tym zakresie są wskaźnikami poprawy warunków i jakości życia.

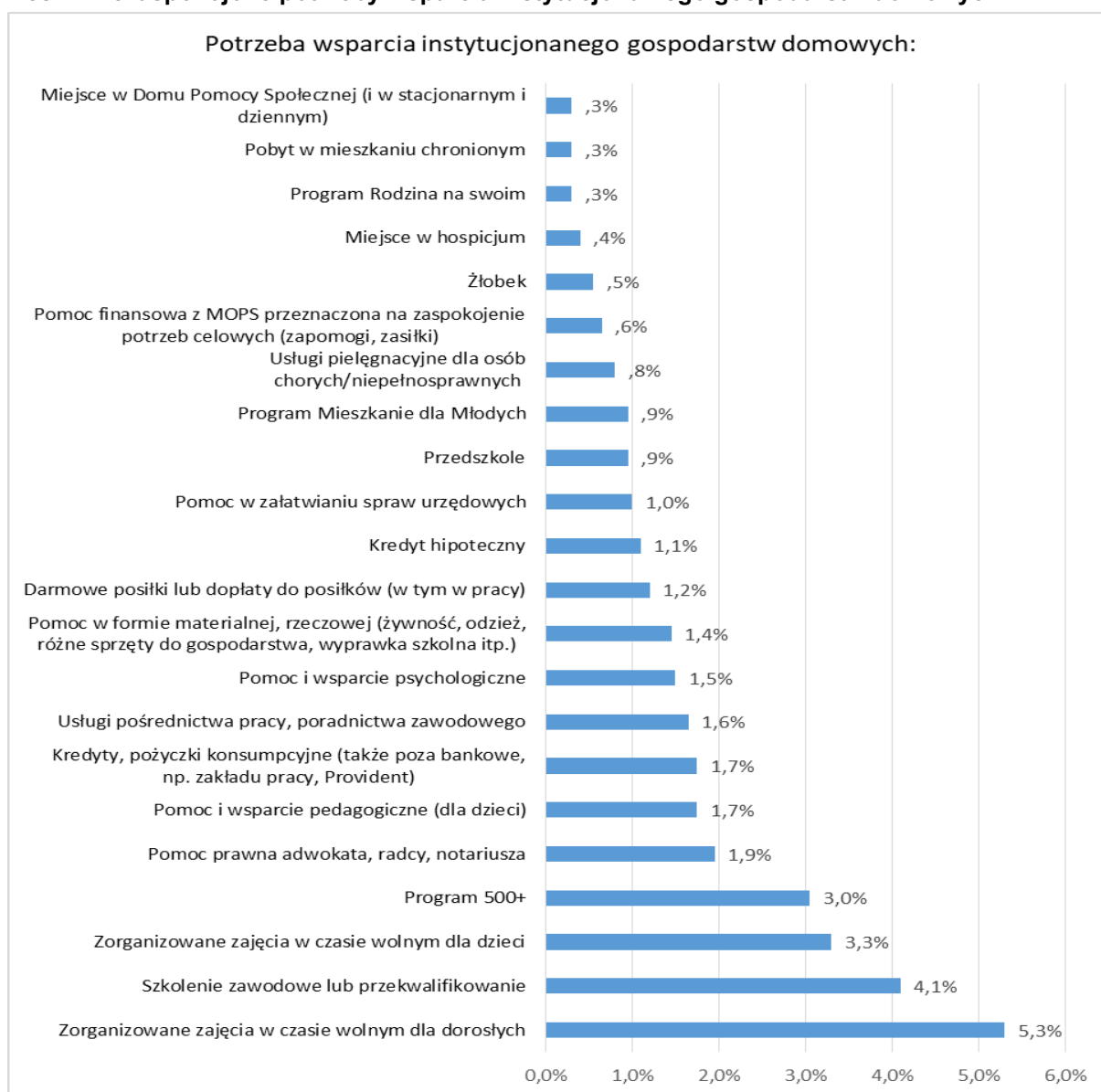
W ramach badań nad strukturą oferty miejskich instytucji wsparcia i poprawy jakości życia uwzględniono zarówno programy o ogólnopolskim charakterze (Program 500+, „Mieszkanie dla Młodych”) jak również takie, które mają lokalny i terytorialny charakter (żłobki, przedszkola). Takie ujęcie problemu pozwala jednocześnie patrzeć na miasto jak na podmiot organizujący przestrzeń praktyk społecznych i aktywności swoim mieszkańcom, jak na przedmiot oddziaływania innych podmiotów (państwa, wolnego rynku) na mieszkańców i ich zachowania, używając niejako zasobów własnych dla realizacji szerszych celów.

Wykres 6. Rodzaj wsparcia instytucjonalnego gospodarstw domowych

Podstawowy zakres korzystania z oferty miejskich instytucji wsparcia dotyczy sposobów organizacji i spędzania czasu wolnego osób dorosłych i dzieci. Zasadnicze potrzeby zaspokajane w ramach tego systemu odnoszą się do funkcji rekreacji, co zgodne jest z koncepcją miasta nowoczesnego, utożsamianego z przestrzenią organizacji konsumpcji i rozrywki. Tym samym wysoki odsetek korzystających z ofert kredytowania konsumpcji nie jest niczym zaskakującym. Z drugiej strony ponad trzykrotny wzrost odsetka osób wskazujących na korzystanie z oferty organizacji czasu wolnego osób dorosłych jest wskaźnikiem zarówno dobrostanu mieszkańców, jak również zmiany stylu życia, na taki, który wymaga zorganizowanych form spędzania czasu wolnego. Co więcej odsetek osób zgłaszających taką potrzebę również jest najwyższy.

Wykres 7. Niezaspokojone potrzeby wsparcia instytucjonalnego gospodarstw domowych

Realizowany od kwietnia 2016 roku program rządowy „Rodzina 500+”, którego celem jest transfer środków do rodzin z dziećmi do 18 roku życia (pomijając jego specyficzne uwarunkowania i zasady przystąpienia), jest konsumowany przez 16% wrocławskich

gospodarstw domowych. Dane nie pozwalają ocenić bezpośredniego oddziaływania tego programu na poprawę kondycji materialnej ani też na procesu reprodukcji ludności, nie mniej nie można pominąć jego znaczenia dla poprawy sytuacji ekonomicznej, analizowanej wcześniej.

Mieszkańcy miasta, zgodnie z danymi Wrocławskiej Diagnozy Społecznej 2017 i jej wcześniejszych edycji, wskazywali na korzystanie z oferty szkoleń zawodowych, możliwości przekwalifikowania się, z usług instytucji rynku pracy. Również w tym obszarze występują, wciąż zgłaszane potrzeby korzystania z oferty.

Zasadniczy obraz mieszkańców miasta i wrocławskich gospodarstw domowych wynikający z danych obrazujących potrzeby korzystania z pomocy i wsparcia miejskich instytucji jest dość optymistyczny. Relatywnie niewielki jest odsetek osób, które oczekują wsparcia, co oznaczać może stan względnego nasycenia i pośrednio na skuteczność tych instytucji w radzeniu sobie z problemami mieszkańców.

2.4. Problem niepełnosprawności we wrocławskich gospodarstwach domowych

Niepełnosprawność członka rodziny, w zależności od rodzaju dysfunkcji oraz stopnia niesamodzielności z niej wynikającej, w mniejszym lub większym stopniu może powodować konieczność organizacji życia rodziny skupionej na zabezpieczeniu potrzeb przede wszystkim tego członka gospodarstwa domowego, którego ona dotyczy.

Badanie Wrocławskiej Diagnozy Społecznej z roku 2017 i wcześniejszych edycji wskazują na stały odsetek gospodarstw domowych z osobami niepełnosprawnymi. W około 6% gospodarstw domowych znajduje się co najmniej jedna osoba niepełnosprawna. Większość tych osób, około 60%, posiada orzeczenie o niepełnosprawności. Pomimo występowania tego problemu, gospodarstwa te nie znajdują się wcale w gorszej kondycji materialnej niż pozostałe.

Na potrzeby dalszej analizy sytuacji gospodarstw domowych z osobami niepełnosprawnymi, dalsze wnioski dotyczą tylko tej, 6% części badanej zbiorowości.

Od czasów badań nad miastem prowadzonymi przez socjologów z Chicago jest wiadomym, że pewne zjawiska, w tym problemy społeczne, są szczególną cechą określonych obszarów miasta. Zjawisko to nosi miano koncentracji. Podobną charakterystyką cechuje się niepełnosprawność. W obszarach miasta, które z przyczyn zachodzenia procesów ekologicznych, stają się obszarami mniej chętnie zamieszkanyymi przez klasę średnią, tworzą się skupiska niekorzystnych społecznie zjawisk.

Niepełnosprawność we Wrocławiu charakteryzuje się w miarę równomiernym rozkładem. W peryferyjnych osiedlach można zauważyć znaczącą nadreprezentację gospodarstw z osobami z różnymi dysfunkcjami. Jedynie centralnie położone osiedle z 10 % reprezentacją znajduje się w rejonie Powstańców Śląskich. Można więc postawić tezę, że niepełnosprawność została „eksportowana” na obrzeża miasta, z dala od jego centrum.

Tabela 7. Rejony miasta a niepełnosprawność

Rejon miasta	gospodarstwa z osobami niepełnosprawnymi	pozostałe	n
Stare Miasto	7,5%	92,5%	40
Wielka Wyspa	7,1%	92,9%	85

Rejon miasta	gospodarstwa z osobami niepełnosprawnymi	pozostałe	n
Borek	7,3%	92,7%	41
Brochów-Tarnogaj-Jagodno	3,8%	96,2%	52
Gaj	2,9%	97,1%	70
Gajowice	10,5%	89,5%	86
Gądów-Popowice Pd.	2,2%	97,8%	90
Grabiszyn-Grabiszyniek	4,3%	95,7%	47
Huby	5,3%	94,7%	75
Jerzmanowo-Jarnołów-Strachowice-Osiniec - Kuźniki - Żerniki	5,0%	95,0%	40
Karłowice-Różanka	2,6%	97,4%	115
Klecina - Oporów	13,2%	86,8%	38
Ołbin - Kleczków	5,7%	94,3%	140
Osiedla Wschodnie	4,4%	95,6%	45
Krzyki-Partynice	3,8%	96,2%	53
Leśnica	12,0%	88,0%	83
Osiedla Północne		100,0%	41
Maślice - Pracze Odrzańskie	12,1%	87,9%	33
Muchobór		100,0%	62
Nadodrze	6,7%	93,3%	89
Nowy Dwór	1,7%	98,3%	60
Ołtaszyn - Wojszyce	2,9%	97,1%	35
Zawidawie	2,0%	98,0%	100
Piłczyce-Kozanów-Popowice Pn	3,1%	96,9%	128
Plac Grunwaldzki	6,4%	93,6%	47
Powstańców Śląskich	10,9%	89,1%	101
Przedmieście Oławskie	3,9%	96,1%	77
Przedmieście Świdnickie	5,7%	94,3%	53
Szczepin	8,0%	92,0%	75

Zaskakujący jest fakt, że gospodarstwa domowe z osobami niepełnosprawnymi korzystają w niewielkim stopniu z oferty wsparcia instytucjonalnego. Jedynie częściej niż pozostałe gospodarstwa korzystały z kredytów bankowych, para-bankowych i innych (nie hipotecznych). Próba wyjaśnienia tego fenomenu wykluczeniem trafia na opór w postaci braku wskazań przy pytaniu o potrzeby wsparcia. Tym samym albo niepełnosprawność w rodzinie przestała być czynnikiem zagrażającym wykluczeniem społecznym dzięki innym niż przyczynom instytucjonalne wsparcie, albo poziom zmarginalizowania jest tak wielki, że trudno jest już nawet artykułować własne potrzeby.

3. WARUNKI MIESZKANIOWE I SĄSIEDZTWO – IWONA BOROWIK

3.1. Warunki mieszkaniowe

Budownictwo mieszkaniowe spełnia ważne cele społeczne - zapewnia jednostkom i rodzinom „dach nad głową” oraz pozwala wypełniać im ich funkcje i role społeczne, dając poczucie bezpieczeństwa, bycia u siebie. Ponadto umożliwia ludności osiedlanie się w mieście, przemieszczanie się wewnątrz obszaru miasta, czyli zmianę, poprawę warunków mieszkaniowych motywowaną na przykład zmiennością faz cyklu życia rodzinnego, statusu ekonomicznego i społecznego. Badania Wrocławskiej Diagnozy Społecznej 2017 ukazują, iż większość wrocławian (76%) mieszka w zabudowie wielorodzinnej, która oczywiście dominuje w środowisku mieszkaniowym dużego miasta. Wiodącą formą architektoniczną środowisk mieszkaniowych Wrocławia są bloki i w nich mieszka ponad 63% spośród 76% mieszkańców zabudowy wielorodzinnej. Bloki niskie do 4 pięter zamieszkuje 35,8% wrocławian, bloki wyższe niż 4. piętrowe 27,9%, a kamienice 12,3%. W zabudowie jednorodzinnej mieszka ponad 20% badanych, w tym 16,8% w domach wolnostojących lub typu „bliźniak”, a 5,6% w zabudowie szeregowej (zob. tabela 8).

Tabela 8. Rodzaj zabudowy, w której znajduje się mieszkanie

Rodzaj zabudowy	Procent
Budynek jednorodzinny wolno stojący, dom typu bliźniak	16,8%
Budynek jednorodzinny w zabudowie szeregowej	5,6%
Duży dom jednorodzinny podzielony na mieszkania	1,0%
Kamienica	12,3%
Blok mieszkalny do 4 pięter	35,8%
Blok mieszkalny powyżej 4 pięter	27,9%
Inna sytuacja	0,4%
Ogółem n=2001	100%

W przypadku sytuacji mieszkaniowej i cechy statusowej mieszkania badania WDS 2017 ukazują, iż we własnym mieszkaniu/domu mieszka najwięcej wrocławian - 62,1% badanych. Podobnie wygląda struktura mieszkaniowa w całej Polsce, w której wedle danych GUS najwięcej jest mieszkań własnościowych. Co czwarty wrocławianin wynajmuje mieszkanie, 7% mieszkańców Wrocławia zamieszkuje niesamodzielnie, dzieląc mieszkanie z innym gospodarstwem domowym - rodzicami bądź teściami; jedynie 2,1% wynajmuje pokój lub część mieszkania/domu (zob. tabela 9).

Tabela 9. Sytuacja mieszkaniowa

Sytuacja mieszkaniowa	Procent
Mieszkam z rodzicami/teściami	7,0%
Wynajmuję pokój, część mieszkania/domu	2,1%
Wynajmuję mieszkanie (samodzielnie/z rodziną)	25,6%
Mieszkam we własnym mieszkaniu/domu	62,1%
Inna sytuacja	3,0%
Ogółem n=2001=100%	100%

Dane dotyczące sytuacji mieszkaniowej wrocławian odzwierciedlają pewien pozytywny trend dotyczący społecznej kwestii mieszkaniowej. Wskazują bowiem na poprawianie się warunków mieszkaniowych ludności Wrocławia poprzez zwiększającą się samodzielność mieszkaniową wrocławskich gospodarstw domowych. Przy czym

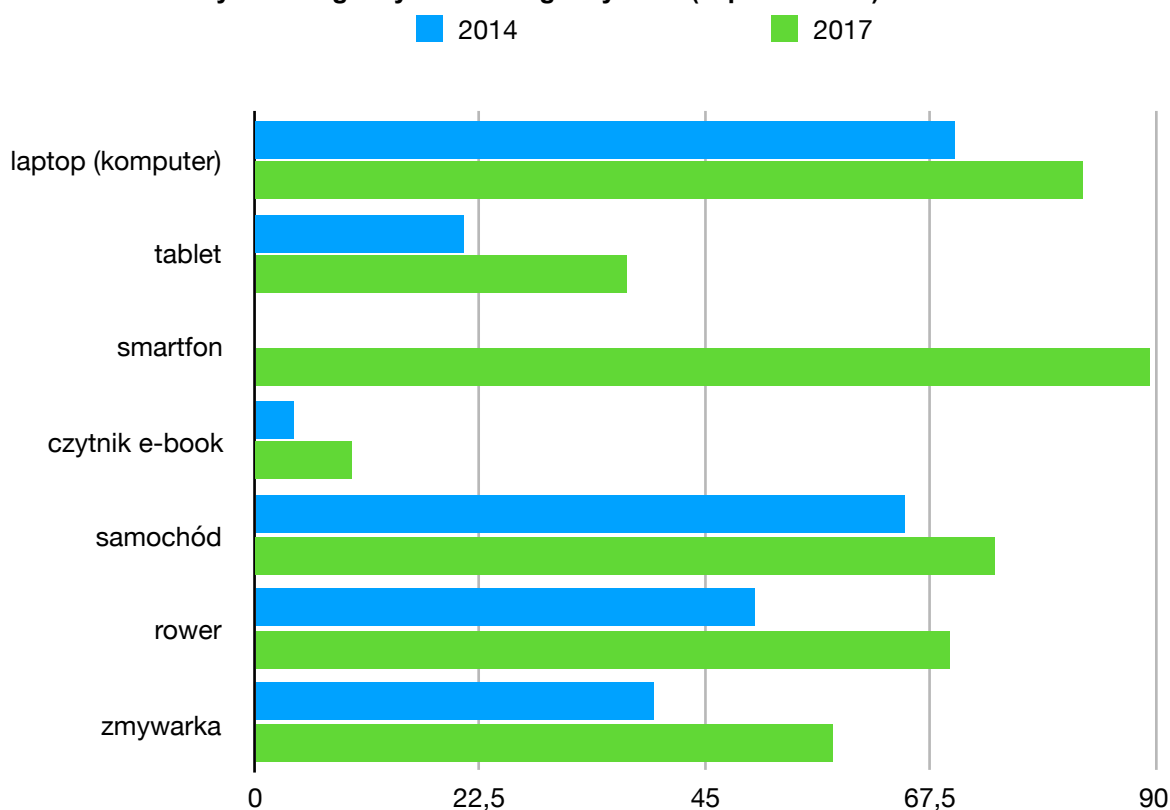
precyzyjne określenie sali tej zmiany do pewnego stopnia utrudnia możliwe nałożenie się efektu próby oraz kontekst badań związany ze zwiększonym saldem migracji do Wrocławia³. Trzy lata temu dane zebrane podczas badań WDS 2014 wskazywały, iż 72% przypadków lokale były zamieszkałe przez pojedyncze gospodarstwa. W 2017 roku odsetek ten wzrósł do 88%. Ponadto w bieżącym badaniu ujawnił się także znaczący odsetek gospodarstw osób niespokrewnionych, których było aż 7%, wobec 1% w badaniach z 2014 roku.

Struktura statusowa zajmowanych mieszkań/domów jest dość równomiernie rozłożona w przestrzeni Wrocławia. Niesamodzielność mieszkaniowa nie jest wyraźnie skorelowana z określonym rodzajem zabudowy, w której mieści się zajmowane mieszkanie, choć najmniejszy odsetek współzamieszkujących występuje w rejonach Wrocławia o dominującej zabudowie blokowej - Nowy Dwór i Pilczyce - Kozanów. Z kolei najwięcej wynajmowanych mieszkań jest zlokalizowanych na Pilczycach, Przedmieściu Oławskim, Hubach, Osiedlach Północnych i w Leśnicy. Mieszkania/domy własnościowe dominują w rejonach Wrocławia o przewadze domów jednorodzinnych i nowych osiedli: Ołtaszyn - Wojszyce i Klecina - Oporów, ale również tam, gdzie nie brakuje bloków, czyli Muchoborze. Najmniej mieszkań/domów stanowiących własność jest umiejscowionych na Przedmieściu Oławskim, Gaju, Grabiszynie oraz Pilczycach - Kozanowie - Popowicach Pn.

Nowoczesność, standard i komfort codziennego życia oraz wzory i normy społecznego uczestnictwa w życiu społecznym i konsumpcji wyznaczają określone przedmioty/urządzenia, które są na wyposażeniu gospodarstw domowych oraz posiadany stały dostęp do Internetu. We współczesnej kulturze cyfrowej szczególnie cenione, prestiżowe i ułatwiające codzienność są przedmioty mobilne i typu *smart*, jak na przykład: smartfony, laptopy, tablety, czytniki książek elektronicznych. W przypadku wrocławskich gospodarstw domowych w sektorze sprzętów elektronicznych dominują komputery przenośne, czyli laptopy - są w posiadaniu 82,9% gospodarstw domowych, w tym prawie 10% gospodarstw dysponuje 2. sztukami i więcej. Tablet posiada co trzecie wrocławskie gospodarstwo domowe (37,1%) i w porównaniu z poprzednim badaniem Diagnozy widoczny jest wzrost o 16 punktów procentowych. Komputer stacjonarny zdaje się odchodzić do lamusa i być zastępowany przez laptopa, bowiem nie posiada takiego sprzętu 64,5% wrocławskich gospodarstw domowych (trzy lata wcześniej łącznie pytano o posiadanie komputera stacjonarnego lub laptopa). Rarytasem jest wciąż w tej kategorii czytnik e-booków - dysponuje nim co 10. gospodarstwo domowe (9,8%), choć i tak zauważalny jest wzrost w porównaniu z 2014 r. o prawie 6%. Posiadanie tego nowoczesnego urządzenia jest pozytywnie skorelowane z wyższym wykształceniem. Rzadkość tego typu gadżetu elektronicznego może też wskazywać, że z jednej strony badani wolą czytać książki klasyczne - papierowe, albo że wykorzystują do tego celu laptopy czy smartfony i nie potrzebują dodatkowego specjalistycznego sprzętu, albo że w ogóle czytają niewiele. Natomiast smartfonem, o który nie pytano w 2014 roku, a najczęściej dwoma dysponuje prawie 90% wrocławskich gospodarstw domowych, innym najczęściej posiadanym sprzętem jest samochód osobowy, ale spalinowy - 74%, w tym ponad 10% gospodarstw dysponuje dwoma autami (wzrost o 9 punktów %), rower - 69,6% wskazań i wzrost o prawie 20 punktów procentowych w porównaniu z badaniem poprzedniej Diagnozy, następnie zmywarka - 57,7%, wzrost o prawie 20 punktów procentowych (zob. wykres 8). Wielką rzadkością są we wrocławskich gospodarstwach domowych skutery/motocykle (2,5%) i samochody hybrydowe/elektryczne (0,4%).

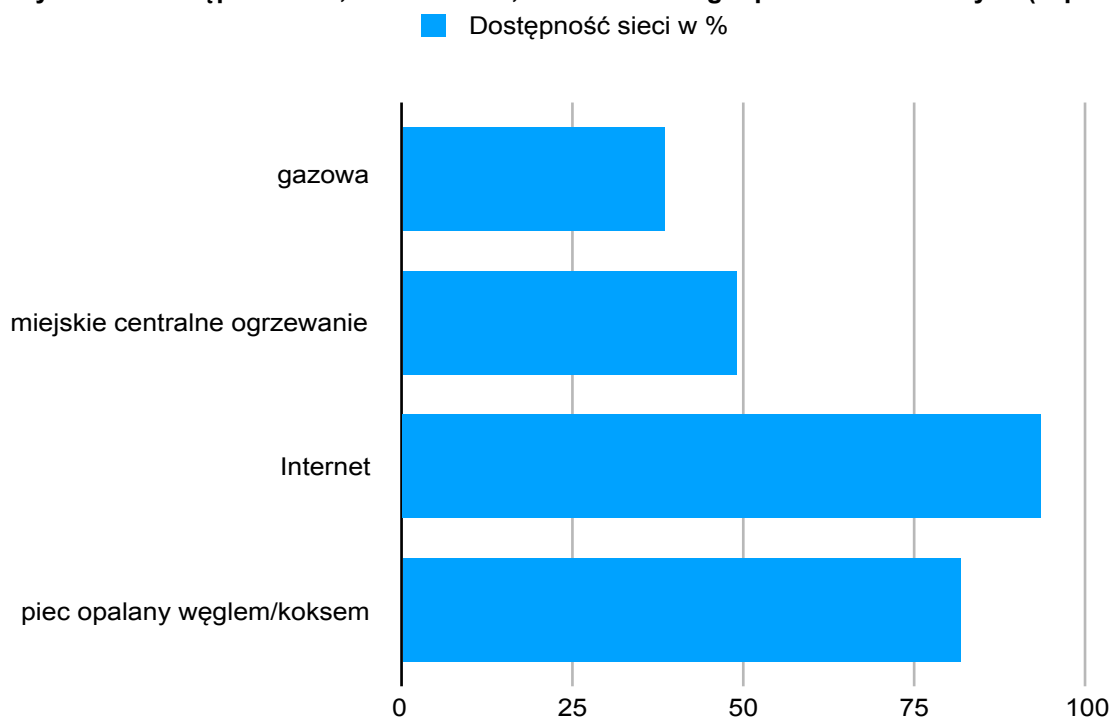
³ Wg danych GUS (Wrocław w liczbach 2017, s. 5-7) populacja mieszkańców Miasta w samym 2016 roku w stosunku do 2015 roku zwiększyła się z 635 759 osób do 637 683 osób w 2016 roku i była największą zmianą w ostatnich pięciu latach. Ogółem saldo migracji wewnętrznych na pobyt stały w 2016 roku wyniosło 522 mężczyzn i 1081 kobiet.

Wykres 8. Występowanie wybranych sprzętów we wrocławskich gospodarstwach domowych. Zestawienie danych z Diagnozy 2014 i Diagnozy 2017 (w procentach)

Inną grupą urządzeń wyznaczających standard warunków życia mieszkańców współczesnego miasta i stanowiące jedną z płaszczyzn urbanizacji są tzw. media, gwarantujące dostępność sieci elektrycznej, ciepłowniczej, gazowej, wodociągowej, telefonicznej i oczywiście niezbędnego w dzisiejszej kulturze cyfrowej Internetu. Elektryfikacja jest już utrwaloną zdobyczą cywilizacyjną, a telefony stacjonarne stają się wręcz przeżytkiem kulturowym, dlatego w Diagnozie zapytano o dostęp do wybranych mediów. I tak: stały dostęp do Internetu posiada 93,5% wrocławian (w 2014 roku było to 3/4 badanych) i potrzeba ta wyraźnie rośnie wraz ze wzrostem wykształcenia, a do miejskiego centralnego ogrzewania 49%. Ogrzewa dom/mieszkanie gazem 38,5% mieszkańców miasta, ten sposób ogrzewania domu jest również pozytywnie skorelowany ze wzrostem wykształcenia. Węglem/koksem ogrzewa dom/mieszkanie aż 81,6% wrocławian, głównie z wykształceniem zawodowym i średnim (zob. wykres 9).

Wykres 9. Dostęp do sieci, tzw. mediów, wrocławskich gospodarstw domowych (w procentach)

Dominacja sposobu ogrzewania mieszkań i domów we Wrocławiu opartego na węglu czy koksie, zresztą podobnie jak w całym kraju, ma duży negatywny wpływ na jakość powietrza we Wrocławiu, a co za tym idzie zdrowie mieszkańców miasta, a więc ich jakość życia oraz jakość środowiska mieszkaniowego. Fakt posiadania i rodzaj posiadanych dóbr wiąże się z samooceną statusu społecznego ich właścicieli, głównie określanego jako przeciętny oraz statusu ekonomicznego, przeważnie średniego, czyli, że wystarcza na co dzień, ale na poważniejsze zakupy trzeba oszczędzać we wrocławskich gospodarstwach domowych.

3.2. Sąsiedztwo

Sąsiedztwo rozumiane najprościej jako bliskość zamieszkania i wynikających z niej relacji społecznych zostało w badaniach Diagnozy 2017 ujęte w kontekście pojawiających się uciążliwości współmieszkania, np. zakłócania ciszy, spokoju i reagowania na nie. Znakomita większość badanych wrocławian - 76,2% nie ma problemu z sąsiadami. Jednak ta część badanych, która ma powody do narzekania na sąsiadów przyjmuje najczęściej następujące sposoby reakcji: perswaduje/przekonuje, próbuje się porozumieć - 11%, nic nie robi, bo czuje się bezradna - 8%, 5,6 % odwołuje się do kontroli formalnej i interweniuje w Straży miejskiej/policji czy zgłasza problem zarządcy - 2,2% (zob. tabela 10).

Tabela 10. Sposoby reakcji na uciążliwości mieszkania, których przyczyną są współmieszkańcy

Sposoby reakcji	Procent respondentów
Nie mam powodów do narzekań – mam bezproblemowych sąsiadów	76,2%
Zgłaszam zarządcy (spółdzielni)	2,2%
Proszę o interwencję Straż miejską/ policję	5,6%
Zgłaszam problemy właścicielowi mieszkania	0,8%
Perswaduję / przekonuję, próbuję z tymi osobami się porozumieć	11%
Używam gróźb wobec tych osób	0,2%
Nic nie robię, zwykle czuję się bezradny(a)	8%

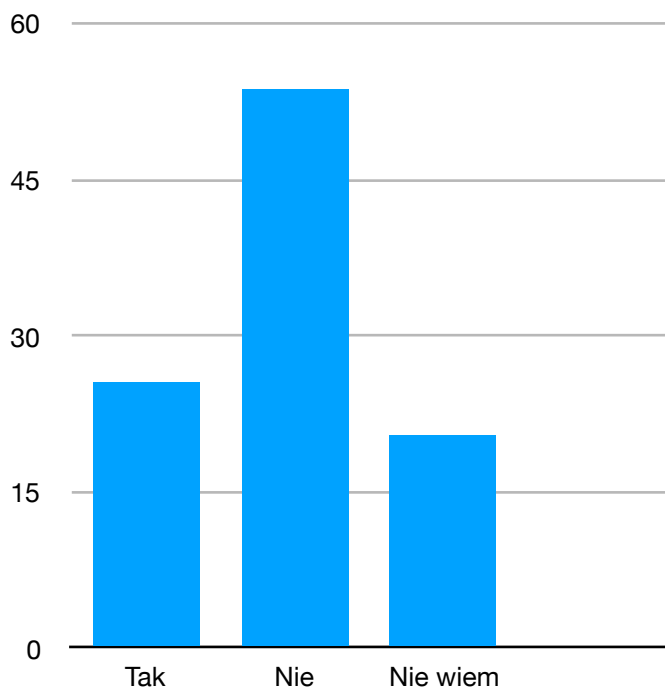
*Pytanie wielokrotnego wyboru. Procenty nie sumują się do 100.

Bezproblemowi sąsiedzi najczęściej są wskazywani przez respondentów w Osiedlach Północnych (90,2%), na Ołtaszynie - Wojszycach (85,7%), Brochowie-Tarnogaju-Jagodnie (84,6%) i Zawidawiu (82%), a więc w osiedlach przedmiejskich łączących cechy miejskości i wiejskości oraz na osiedlu mieszanym pod względem zabudowy Gądowie - Popowicach Pd. (81,1%). Im wyższy status społeczny i ekonomiczny badanych mieszkańców Wrocławia, tym lepsza ocena swoich sąsiadów. Dobrego zdania o sąsiadach są również osoby dzielące mieszkanie z rodzicami/teściami. Pozytywna waloryzacja sąsiedztwa może być wiązana z procesem agregacji społeczno - przestrzennej obserwowalnej w przestrzeni miejskiej skutkującej zamieszkiwaniem wśród osób o takim samym czy zbliżonym położeniu społecznym, wśród tzw. „swoich”, podobnych do siebie, których zatem trudno oceniać negatywnie.

Wrocław jako lokalna metropolia stanowiąca węzeł przepływów ludzi, pieniędzy i informacji, przyciąga nieustannie ludność o różnym statusie społecznym i etnicznym oraz kapitale kulturowym, która próbuje znaleźć w nim swoje miejsce do życia i stać się częścią wielkomiejskiej zbiorowości. Dlatego zapytano mieszkańców Wrocławia, jak często i w jakich sytuacjach spotykają się czy kontaktują z obcokrajowcami w obszarze miasta. Najczęściej ma to miejsce w czasie spędzania czasu wolnego w mieście (zagregowane deklaracje często i bardzo często - 42,9%) oraz na zakupach (39,3%), czyli w publicznej przestrzeni zbiorowej konsumpcji. Najrzadziej respondenci stykają się z obcokrajowcami podczas korzystania z usług i załatwiania spraw w urzędach - wcale deklaruje 34,7%, a bardzo sporadycznie - 36,4% wrocławian.

Wykres 10. Obcokrajowcy wśród sąsiadów (w procentach)

■ Czy wśród najbliższych sąsiadów są obcokrajowcy (ogółem N=2001=100%)

Jako że przybywająca do Wrocławia po naukę, po pracę i w poszukiwaniu lepszego życia ludność pochodząca z innych krajów osiedla się w mieście kupując czy wynajmując mieszkania, zadano wrocławianom pytanie czy wśród ich najbliższych sąsiadów znajdują się

obcokrajowcy (zob. wykres 10.). Ponad połowa ankietowanych (53,8%) dała odpowiedź negatywną, pozytywną - 25,6%. Sąsiedzi - obcokrajowcy najczęściej są wskazywani przez mieszkańców Borka i Osiedli Północnych (po 40%) oraz Krzyków - Partynic i Karłowic - Różanki (po prawie 36%). Co ciekawe, co piąty respondent nie wie, czy jego sąsiadem jest osoba pochodząca z innego kraju. Taka sytuacja wskazuje, jak czasami niewiele wiemy o sąsiadach, nawet jakiej są narodowości. Jeśli różnice w wyglądzie fizycznym są niewielkie, to rozpoznać można różnice etniczne i kulturowe w procesie komunikacji: język, akcent itp. na przykład w wyrażeniu „dzień dobry”, ale widocznie co piąty wrocławianin ma ograniczony kontakt ze swoimi sąsiadami. Trudno powiedzieć, czy sąsiad jest obcokrajowcem, głównie mieszkańcom Gądowa - Popowic (wskazującym jednocześnie na bezproblemowe sąsiedztwo w swojej okolicy zamieszkania) i Kleciny - Oporowa.

3.3. Ocena miejsca zamieszkania

Zadowolenie z życia było mierzone w Diagnozie 2017 również na płaszczyźnie społeczno - przestrzennej odnoszonej do środowiska mieszkaniowego. W tej perspektywie miasto jest traktowane jako środowisko mieszkaniowe i rozumiane strukturalnie, gradacyjnie, począwszy od najmniejszych kręgów przestrzennych, a skończywszy na największych. Najczęściej, mieszkanie/dom z jego najbliższym otoczeniem stanowi najmniejszy krąg, czyli mikrośrodowisko mieszkaniowe, osiedle/dzielnica - mezośrodowisko mieszkaniowe, a obszar całego miasta - makrośrodowisko mieszkaniowe. Struktura ta znalazła odzwierciedlenie w pytaniu o zadowolenie wrocławian ze swojego miejsca zamieszkania, w którym przy pomocy pięciostopniowej skali Likerta respondenci mieli je określić. Wrocławianie, podobnie jak trzy lata wcześniej, najbardziej usatysfakcjonowani są z mieszkania we Wrocławiu ujmowanego jako całość urbanistyczna (52,9%), następnie z okolicy zamieszkania, osiedla (42,4%), a na końcu tej trzystopniowej skali środowiska mieszkaniowego z mieszkania/domu (41,1%). Jednak przy zagregowaniu odpowiedzi *tak* i *raczej tak* na pierwszym miejscu z minimalną przewagą nad całym obszarem miasta Wrocławia plasuje się zadowolenie z okolicy zamieszkania, osiedla - odpowiednio 42,4% i 41,4% co daje 83,8%, a dla Wrocławia 83% (zob. tabela 11). Jest to pewna symboliczna zmiana jaka dokonała się w postawach na przestrzeni lat, gdzie zadowolenie z Miasta wiodło prym.

Tabela 11. Ocena miejsca zamieszkania w pięciostopniowej skali (w procentach)

Czy jest P. zadowolony:	Nie	Raczej nie	Częściow o tak/nie	Raczej tak	Tak	Ogółem n=2001=100%
ze swojego mieszkania/domu	5,8%	6,9%	13,6%	33,6%	40,1%	100%
z okolicy zamieszkania/osiedla	3,9%	2,5%	9,8%	41,4%	42,4%	100%
z Wrocławia	2,1%	0,2%	14,6%	30,1%	52,9%	100%

Tym niemniej wciąż wrocławianie najmniej zadowoleni są ze swojego mikrośrodowiska mieszkaniowego, a głównie nieusatysfakcjonowani są mieszkańcy Starego Miasta (27,5%). Najwięcej zadowolonych wrocławian mieszka na Gądowie - Popowicach i Klecinie - Oporowie, wskazania są powyżej 80%. Satysfakcja z mieszkania/domu nieznacznie, ale rośnie w miarę wyższej samooceny sytuacji ekonomicznej rodziny oraz statusu społecznego. W pełni zadowolone ze swego mieszkania/domu są osoby posiadające własne lokum oraz osoby współdzielące mieszkanie z rodzicami bądź teściami (ponad 80% tak i raczej tak). Ta druga zależność może wynikać z zauważalnego w życiu społecznym coraz późniejszego i niechętnego opuszczania gniazda rodzinnego przez młode pokolenie. Natomiast najmniej zadowoleni są

respondenci wynajmujący pokój, część mieszkania (27,9%) oraz wynajmujący całe mieszkanie (16,2%), co zapewne jest wynikiem braku pożądanego, optymalnego stanu posiadania mieszkania.

Zadowolenie z okolicy zamieszkania najwyższe jest wśród mieszkańców Ołtaszyna - Wojszyc, Muchoboru, Wielkiej Wyspy i Placu Grunwaldzkiego - powyżej 90% wskazań. Rośnie ono wraz ze wzrostem statusu społecznego. Z kolei zadowolenie z Wrocławia jako makrośrodowiska mieszkaniowego najwyższe jest u mieszkańców Kleciny - Oporowa (zagregowane 90,5%), a najniższe, a właściwie wcale niewystępujące na Grabiszynie, Hubach, Muchoborze, Osiedlach Północnych i Ołtaszynie - Wojszycach. Co ciekawe najbardziej zadowoleni z mieszkania we Wrocławiu są respondenci wynajmujący pokój/część mieszkania, domu oraz, podobnie jak w poprzednich badaniach Diagnozy, posiadający rodzinę z co najmniej jednym dzieckiem.

4. AKTYWNOŚĆ ZAWODOWA MIESZKAŃCÓW I RYNEK PRACY – STANISŁAW W. KŁOPOT

4.1. Procesy migracyjne i potencjał rynku pracy

Wrocław, podobnie jak i inne wielkie miasta przyciąga migrantów, którzy w jego przestrzeni szukają możliwości stabilizacji ekonomicznej i społecznej. Z analizy rozkładów odpowiedzi na pytanie pierwsze kwestionariusza wywiadu wynika, że praktycznie w całym okresie transformacji strumień migrantów zasilających populację mieszkańców był dość znaczny.

Tabela 12. Uczestnicy badań wg. czasu przybycia do Wrocławia

Czas przybycia do Wrocławia	Procent
mieszka od urodzenia	55,6
przyjezdni do pięciu lat	10,0
przyjezdni 6-10 lat	9,2
przyjezdni 11-20 lat	13,0
przyjezdni powyżej 20 lat	12,2
Ogółem	N=2001=100%

Istotne jest wskazanie, że odsetek badanych urodzonych we Wrocławiu wyniósł 55.6%, przy czym nie wiemy, w którym pokoleniu badani byli wrocławianami. Generalnie, zważywszy na powojenną historię Wrocławia, stwierdzić należy, że zbiorowość wrocławska, jest zbiorowością migrantów, sukcesywnie przybywających do miasta, co jak się zdaje wpływa na relatywnie dużą otwartość wrocławian na migrantów wewnętrznych jak również na imigrantów z innych państw.

Migracje do Wrocławia wzmacniają potencjał demograficzny miasta, a zasoby kapitału ludzkiego migrantów korzystnie wpływają na możliwości rozwojowe miasta, mimo niekorzystnych prognoz demograficznych. Dzięki migracjom, prognozowane przez GUS tempo spadku liczby mieszkańców Wrocławia jest znacznie niższe. Według prognozy

GUS już w 2017 roku liczba mieszkańców Wrocławia miał się zmniejszyć do 628311 mieszkańców.⁴

Polska jest krajem europejskim o jednym z najniższych współczynników dzietności. W 2016 roku współczynnik dzietności (TFR) wynosił 1,32 i tylko Słowenia oraz Portugalia miały współczynnik dzietności niższy; Słowenia 1,26 a Portugalia 1,31.⁵ Województwa: dolnośląskie, opolskie oraz śląskie miały z kolei znacznie niższy współczynnik dzietności niż dla całego kraju, województwo dolnośląskie w 2016 roku wskaźnik dzietności miało na poziomie 1,29. Te negatywne procesy demograficzne wywołane socjokulturowymi determinantami drugiego przejścia demograficznego spowodowały, że już w 1994 roku, dzietność w Polsce nie gwarantowała zastępowalności pokoleń. Na problemy demograficzne miasta wskazują statystyki urodzeń i zgonów wskazujące, że od 1992 roku tylko w trzech latach, a mianowicie 2010, 2014 i 2016 liczba urodzeń żywych była wyższa od liczby zgonów. Ale już w 2017 sytuacja wróciła do normy i w trzecim kwartale tego roku odnotowano ujemny (-0.13) przyrost naturalny.⁶ Tym niemniej dodatnie saldo migracji pozwala Wrocławowi uniknąć problemów tzw. kurczących się miast. Wielkość populacji mieszkańców kształtowała się na poziomie:

- 2005 r. – 635 932 osób
- 2010 r. – 632 996 osób
- 2015 r. – 635 759 osób
- 2016 r. – 637 683 osoby

Według danych statystycznych w latach 2016-2017 obserwowany jest znaczący napływ ludności do Wrocławia, szczególnie kobiet i mężczyzn w wieku 20-35 lat. W 2016 roku dodatnie saldo migracji wyniosło 552 mężczyzn i 1081 kobiet⁷.

Jak potwierdzają to wszystkie badania związane z migracjami głównymi powodami przybycia do miasta były nauka oraz podjęcie pracy zarobkowej. Można stwierdzić, że decyzja o zamieszkaniu we Wrocławiu studentów i młodzieży uczestniczącej we wrocławskim systemie edukacyjnym została przesunięta w czasie, do momentu skończenia szkoły/ studiów. Generalnie trzy grupy czynników, wzajemnie się wzmacniające zdecydowały o wyborze Wrocławia jako miejsca dorosłego życia badanych, którzy nie urodzili się we Wrocławiu: nauka, praca oraz względy rodzinne, czyli zawarcie związku małżeńskiego, założenie rodziny czy wejście w związek partnerski.

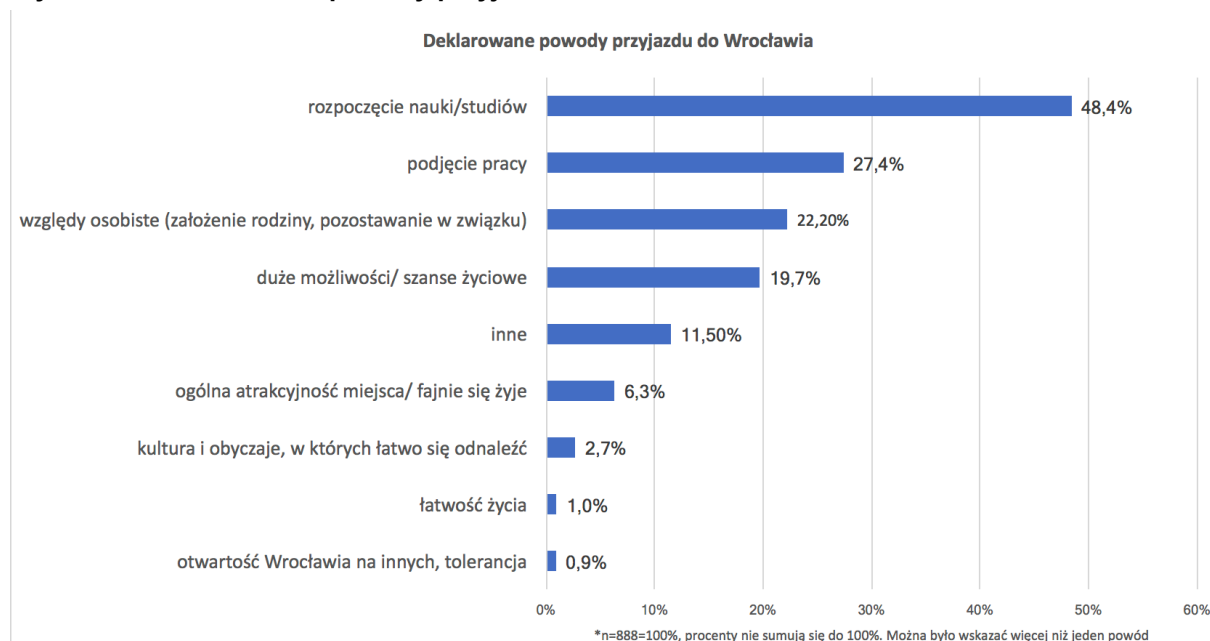
⁴ Prognoza dla powiatów i miast na prawach powiatów oraz podregionów na lata 2014-2050 opracowana w 2014 roku.

⁵ Rocznik Demograficzny 2017. GUS, Warszawa 2017, s.485.

⁶ Źródło: Bank Danych Lokalnych

⁷ Wrocław w liczbach 2017. GUS, s. 7,23.

Wykres 11. Deklarowane powody przyjazdu do Wrocławia

Zmienne demograficzno-społeczne w istotny statystycznie sposób nie różnicowały rozkładów odpowiedzi, można zatem stwierdzić, że tak sam przyjazd jak i powody skłaniające migrantów do zamieszkania nie były zależne od płci, wieku, czy innych zmiennych niezależnych.

Generalnie należy stwierdzić, że w aglomeracji wrocławskiej występuje już od wielu lat deficyt siły roboczej. Po pierwsze, jest on wywołany względnie szybkim wzrostem gospodarczym po 2008 roku, który stanowi uzasadniony powód do dumy dla gospodarzy miasta. Po drugie, wspomniane wyżej negatywne procesy demograficzne, powodujące wraz ze starzeniem się populacji miasta, kurczenie się zasobów siły roboczej. W 2011 roku wrocławian w wieku 60 i więcej lat było 23,45% ogółu mieszkańców; w 2016 roku było już ich 26,7 % ogółu. Czyli więcej niż co czwarty mieszkaniec w 2016 roku miał 60 i więcej lat.

Tabela 13. Ludność w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w 2011 i w 2016 roku.

rok	ogółem	ludność w wieku przedprodukcyjnym 0-17 lat	Ludność w wieku produkcyjnym		Ludność w wieku poprodukcyjnym, 60/65 lat
			Mobilnym, 18-44lat	Niemobilnym, 45-60/65 lat	
2011	631 235	14.7	41.3	23.9	20.2
2016	637 235	15.8	40.4	20.4	23.3

źródło: Bank Danych Lokalnych⁸

Zmiany w proporcjach pomiędzy ekonomicznymi grupami wieku, potwierdzają wcześniejsze konstatacje; zmniejsza się udział ludność w wieku produkcyjnym, rośnie liczba ludności w wieku poprodukcyjnym. Można stwierdzić, że tylko dzięki migracjom do miasta dysproporcje pomiędzy ekonomicznymi grupami wieku nie były tak głębokie.

⁸ Dane pochodzące z Banku Danych Lokalnych i z publikacji Wrocław w Liczbach 2017 GUS nieznacznie różnią się od siebie.

Po trzecie, przywrócenie wieku emerytalnego przyspieszać będzie wycofywanie się z rynku pracy osób w wieku produkcyjnym niemobilnym.⁹ Zbyt krótki okres jej obowiązywania nie pozwala oszacować jej wpływu na obserwowany w Polsce deficyt siły roboczej. I po czwarte, emigracją zarobkową Polaków, która w 2016 roku domykała się do liczby 2515 tys. osób.¹⁰

4.2. Aktywność zawodowa i bezrobocie

Deficyt siły roboczej we Wrocławiu łagodzony jest migracjami wahadłowymi oraz systematycznym napływem imigrantów zarobkowych z krajów Europejskiego Obszaru Gospodarczego a przede wszystkim z krajów postsowieckich z Ukrainą na czele. Według analiz GUS na podstawie NSP 2011 roku codziennie dojeżdżało do pracy we Wrocławiu 65 219, a wyjeżdżało 14 278 osób, iloraz przepływów wynosił 4,57, co lokowało Wrocław na szóstym miejscu w kraju.¹¹ Można przyjąć, że liczba migrantów wahadłowych do 2017 roku jeszcze się zwiększyła w porównaniu z rokiem 2011.

Przepływom siły roboczej z innych państw sprzyjają regulacje wspólnotowe gwarantujące swobodny przepływ kapitału, ludzi, towarów i usług pomiędzy krajami EOG oraz uproszczona procedura zezwoleń na pracę dla obywateli: Rosji, Białorusi, Ukrainy, Mołdowy, Armenii i Gruzji. Według szacunków na podstawie statystyk oraz danych urzędowych przebywa i pracuje we Wrocławiu od 80-100 tysięcy obcokrajowców.¹² Możliwość zatrudnienia imigrantów korzystnie wpływa na system ekonomiczny miasta, ale w tym miejscu trzeba wskazać na istotne kwestie dla rynku pracy w Polsce i tym samym również dla wrocławskiego rynku pracy. Po pierwsze, możliwość korzystania z siły roboczej z państw postsowieckich i innych nie należących do EOG, stabilizuje wynagrodzenia siły roboczej i osłabia potencjalne naciski na podnoszenie płac. Generalnie bowiem wynagrodzenia tych pracowników, zatrudnianych najczęściej na podstawie umów cywilnoprawnych są znacznie niższe niż płace polskich pracowników wykonujących identyczne role zawodowe. Po drugie, zniechęca do aktywizowania bierniej zawodowo polskiej siły roboczej. Z badań aktywności ekonomicznej ludności systematycznie prowadzonych przez GUS wynika, że udział biernych zawodowo w latach 2005-2016 tylko nieznacznie się zmienił, w 2005 współczynnik aktywności zawodowej wynosił 62,5% a w 2016 tylko 64,5%.¹³ Co prawda ponad połowa biernych zawodowo, to emeryci i renciści, ale z pozostałych kategorii biernych zawodowo jakaś część mogłaby zasilić rynki pracy.

Tabela 14. Mieszkańcy miast w wieku 15 i więcej lat nie poszukujący pracy w 2016 roku wg grup ekonomicznych ludności i przyczyn deklarowanej bierności

Przyczyny nie poszukiwania pracy:	Ogółem 8040 tys.	razem produkcyjny N=3017 tys.	W tym: produkcyjny:		poprodukcyjny N=4478 tys.
			mobilny N=1652tys.	niemobilny N=1365 tys.	
zniechęcenie bezskutecznością poszukiwań pracy	2,8%	6,3%	3,75%	9,5%	0,75%
nauka, uzupełnianie kwalifikacji	16,8%	26,8%	48,8%	-	-
obowiązki rodzinne	12,0%	27,8%	33,5%	20,9%	2,8%
emerytura	54,0%	12,6%	-	27,7%	88,5%
choroba, niepełnosprawność	12,9%	24,3%	12,6%	38,5%	6,7%

⁹ Ustawa z dnia 16 listopada 2016 roku o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw. DZ.U.2017. poz.38.

¹⁰ Informacja o rozmiarach i kierunkach czasowej emigracji z Polski w latach 2004-2016. GUS Warszawa.16.X.2017.s.2.

¹¹ Dojazdy do pracy. NSP2011, GUS, Warszawa 2014.s.173.

¹² Patrz Diagnoza Strategii Dialogu Międzykulturowego.

¹³ Aktywność ekonomiczna ludności Polski IV kwartał 2016. GUS Warszawa 2017, s. 44-46.

źródło: Aktywność ekonomiczna ludności Polski IV kwartał 2016. GUS Warszawa 2017.s.174.

Przywołane dane wskazują na rezerwy siły tkwiące w społeczeństwie miejskim, szczególnie wśród osób w wieku produkcyjnym mobilnym. Zdaje się znacznie większym wyzwaniem dla polityki społecznej państwa i lokalnej polityki społecznej samorządów terytorialnych jest aktywizacja biernych zawodowo skoncentrowanych na obowiązkach rodzinnych oraz wyłączonych z rynku pracy z powodu niepełnosprawności i chorób, niż aktywizacja zarejestrowanych bezrobotnych.

Współczynnik aktywności zawodowej w II kwartale 2017 roku dla województwa dolnośląskiego wynosił 56,1% i był nieznacznie niższy od współczynnika aktywności zawodowej w Polsce, który wynosił 56,7%. Ale co ważniejsze, w stosunku do 2016 roku znacznie się obniżył, bo w przypadku Polski aż 7.8 punktów procentowych.¹⁴ Zdaje się, że jest to efekt 500+, zniechęcający kobiety, a szczególnie kobiety mieszkające na wsi do poszukiwania i podejmowania pracy zarobkowej.

Bezrobocie przestaje być problemem społecznym nękającym polskie społeczeństwo od pierwszych lat transformacji, przynajmniej w wielkich miastach Polski. W 2003 roku stopa bezrobocia wynosiła 20,0% a na koniec października 2017 stopa bezrobocia rejestrowanego w Polsce wynosiła 6,6%. Liczba bezrobotnych wyniosła w tym czasie 1069.5 tys. i była niższa niż rok wcześniej.¹⁵ W województwie dolnośląskim na koniec października 2017 roku stopa bezrobocia rejestrowanego wynosiła 5,8% i była niższa niż obliczana dla całego kraju. Podobnie jak we wszystkich większych miastach stopa bezrobocia we Wrocławiu była znacznie niższa, wynosiła w pierwszym półroczu 2017 roku 2,2%. Można mówić o bezrobociu ‘higienicznym’ lub jak kto woli minimalnym bezrobociu warunkującym elastyczność siły roboczej, jej dostosowanie do potrzeb lokalnego rynku pracy. **Analiza struktury bezrobocia wskazuje, że możliwość dostosowania wrocławskich bezrobotnych do potrzeb lokalnego rynku pracy jest praktycznie niewielka.**

Tabela 15. Bezrobocie rejestrowane we Wrocławiu w latach 2011-2017-pierwsze półrocze

Lata	ogółem	Bezrobotni:						Stopa bezrobocia
		dłużej niż rok	% ogółu	Długotrwale	% ogółu	Powyżej 50 lat życia	% ogółu	
2011	16168	5402	33,4	6499	40,2	6190	38,3	5
2012	18997	5722	31,2	7106	37,4	7102	37,4	5,7
2013	18552	6638	35,8	8125	43,8	7077	38,1	5,5
2014	14254	5664	39,7	5569	39,1	6990	49	4,1
2015	11919	4590	38,5	5985	50,2	4736	39,7	3,3
2016	10196	3586	38,9	4864	47,7	4023	39,4	2,7
2017	9433	3686	39	4557	48,3	3741	39,6	2,2

źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Znakomita większość wrocławskich bezrobotnych to osoby długotrwale bezrobotne, w wieku produkcyjnym niemobilnym, które z racji różnorodnych deficytów lub też dobrego zakotwiczenia w systemie opieki społecznej albo nie mogą systematycznie świadczyć pracy, albo też jest to dla nich zwyczajnie nieopłacalne. Innymi słowy większość z nich, to tzw. niezatrudniani, którzy mimo różnych podejmowanych form przez urzędy pracy, ośrodki

¹⁴ Aktywność ekonomiczna ludności w województwie dolnośląskim w II kwartale 2017 R. Informacja sygnałna, wrzesień 2017. Urząd Statystyczny Wrocław, s.3.

¹⁵ Raport miesięczny- październik 2017. Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

pomocy społecznej ich aktywizacji z różnych powodów podejmują pracy lub nie utrzymują się w zatrudnieniu.

Nakreślony dość szeroko kontekst wrocławskiego rynku pracy na podstawie danych statystycznych, był moim zdaniem konieczny, w prezentacji informacji uzyskanych w badaniu WDS 2017, z tej racji, iż rozkłady odpowiedzi na kolejne pytania kwestionariusza związane z różnymi aspektami sytuowania się badanych na rynku pracy były słabo albo wcale różnicowane przez zmienne ich położenia materialnego i społecznego, jak również dotyczy to wieku, płci czy wykształcenia.

Tabela 16. Formy aktywności ekonomicznej a wykształcenie respondentów

Formy aktywności zarobkowej	Podstawowe i zawodowe	średnie	Wyższe	Ogółem*
na umowę o pracę	78,9%	88,2%	89,1%	87,2%
na umowę zlecenie	-	1,2%	1,9%	1,3%
na umowę o dzieło	-	-	1,1	0,4%
bez formalnej umowy	1%	0,8%	0,2%	0,6%
prowadzę własną działalność gospodarczą	20,1%	8,5%	6,2%	9,3%
jestem właścicielem/ współwłaścicielem firmy i zatrudniam pracowników	0,5%	1,8%	3,5%	2,3%
inne	0,5%	1,3%	0,9%	1%
Ogółem	n=209=100%	n=601=100%	n=569=100%	n=1379=100%

*Dane dla aktywnych zawodowo

Respondenci o wykształceniu co najwyżej zasadniczym zawodowym, prócz pracy etatowej najczęściej podejmowali aktywność ekonomiczną na własny rachunek, z kolei osoby z wyższym wykształceniem podejmowały, co jest w miarę oczywiste, również prace zlecane i prace na podstawie umowy o dzieło. Generalnie mało było w próbie przedsiębiorców zatrudniających pracowników, 3.2% ogółu badanych. Z rozkładu wynika, że najczęściej właścicielami firm były osoby z wyższym wykształceniem, tylko 1 osoba o niskim poziomie wykształcenia była właścicielem firmy.

Większość badanych (64,3%) tej kategorii respondentów była aktywnie ekonomicznie we Wrocławiu, spora część (16,2% aktywnych ekonomicznie) badanych łączyła aktywność zarobkową we Wrocławiu z aktywnością w innych ośrodkach. Prawie co czwarty (19,5%) pracował poza Wrocławiem. Jak wynika z rozkładu ruchliwość przestrzenna aktywnych zawodowo była spora, bowiem co trzeci pracownik (35,7%) przemieszczał się regularnie z miejsca zamieszkania do pracy poza Wrocławiem.

4.3. Rynek pracy wobec imigrantów obcokrajowców

W pracy zarobkowej część badanych (10,3%) miała wcześniej kontakt z imigrantami zarobkowymi a 40,9% z 1344 uczestników badań, którzy odpowiedzieli na to pytanie miało kontakt z imigrantami w czasie przeprowadzania badań. W sumie ponad połowa (51.3%) pozostawała obecnie lub dawniej podczas świadczenia pracy w relacjach z imigrantami zarobkowymi.

Uczestnikom badania zadano pytania o sytuowanie się cudzoziemców w miejscu pracy, na ile respondenci zauważyli praktyki dyskryminacyjne w stosunku do zatrudnionych cudzoziemców oraz jak sobie z nimi radzono. Co trzeci respondent (34,9% ogółu badanych) miał bezpośredni kontakt w pracy z obcokrajowcami; 550 pracuje z nimi obecnie a 139 pracowało z nimi wcześniej. Dziesięciu z 32 przedsiębiorców zatrudniało lub zatrudnia obcokrajowców, a czterech deklarowało zamiar ich zatrudnienia w firmie.

Tabela 17. Przejawy niechętnego stosunku polskich pracowników do obcokrajowców w miejscu pracy

Incydenty w pracy	n=	często	sporadycznie	wcale	odmowa/trudno powiedzieć
Nieprzyjazne nastawienie (żarty, uwagi, kąśliwe komentarze)	581	0,5%	12,7%	85,2%	1,5%
Utarczki słowne, agresja słowna, kłótnie	581	0,2%	2,1%	96,2%	1,5%
Agresja fizyczna	581	0,2%	2,1%	96,2%	1,5%
Wykorzystywanie ekonomiczne (niższa płaca, gorsze warunki pracy)	581	1,0%	12,4%	85,0%	1,5%
inne	581	0,3%	5,7%	85,9%	8,1%

Według respondentów, którzy odpowiedzieli na to pytanie sytuacje dyskryminujące pracowników zagranicznych zdarzały się bardzo rzadko. Najczęściej dotyczyło to wykorzystywanie ekonomicznego oraz żartów, złośliwych komentarzy.

Potwierdzenie przyjaznego stosunku do podejmujących pracę w Polsce imigrantów znajdujemy w badaniach CBOS, w których systematycznie zadawano pytanie: czy powinno się zezwalać cudzoziemcom na podjęcie pracy w Polsce? Pomiedzy 1992 rokiem a 2010 rokiem odsetek akceptujących zezwolenie na podjęcie każdej pracy wzrósł z 9% do 50% ogółu badanych. Zezwolenie na podejmowanie tylko niektórych rodzajów prac w 1992 deklarowało 39% ogółu a w 2010 31 % badanych. Malaly znacząco odsetki osób (z 42% do 14% ogółu badanych) przekonanych o tym, że nie powinno się zezwalać cudzoziemcom na podejmowanie pracy w Polsce.

Pozytywny stosunek do imigrantów zarobkowych i dobre relacje w miejscu pracy, nie przekładały się jednak na zdecydowaną reakcję w przypadku różnego rodzaju praktyk dyskryminacyjnych. Jak wynika z odpowiedzi na pytanie o reakcję na tego rodzaju zdarzenia najczęściej były one lekceważone, niedostrzegane przez pracodawców. Tylko pięciu respondentów zauważyło reakcję pracodawców na te praktyki dyskryminacyjne.

Można przypuszczać, że złośliwe komentarze, uwagi, czy nawet kłótnie pomiędzy pracownikami są traktowane jako sytuacje normalne, naturalne. Wszak i pomiędzy polskimi pracownikami tego rodzaju sytuacje zdarzają się nader często. Ale nawet na wykorzystywanie ekonomiczne jak się zdaje istnieje duże przyzwolenie. **Wnioskować należy, że polscy pracodawcy zatrudniający obcokrajowców nie wypracowali jeszcze procedur zapobiegających dyskryminacji. Poprawne relacje pomiędzy pracownikami występują, jak się zdaje przede wszystkim w międzynarodowych firmach oraz w firmach z udziałem kapitału zagranicznego zarządzanych przez niepolską kadrę menadżerską.**

4.4. Rynek pracy w perspektywie pracownika oraz potencjał kadr

Zmiany na rynku pracy wynikające z deficytu siły roboczej powoli zmieniają relacje pomiędzy pracobiorcami a pracodawcami. Nie jest to jeszcze rynek pracowników, ale zdaje się że coraz częściej praca szuka człowieka, a nie człowiek pracy. Świadczy o tym liczba ofert jakie część badanych otrzymała w okresie ostatnich 12 miesięcy oraz stosunek do propozycji badanych. **Co czwartemu respondentowi (27,8% spośród ogółu 2001 badanych) złożono w tym czasie ofertę zatrudnienia, a 19,0% była na rozmowach o pracy.** Sporej części respondentów składano dwie, trzy oferty pracy a pojedynczych przypadkach nawet więcej.

Tabela 18. Stosunek do składanych propozycji zatrudnienia

Czy zaproponowano p. podjęcie zatrudnienia	Status uczestników badań			Ogółem
	niski	średni	wysoki	
Tak, przyjąłem ofertę pracy	21,1%	29,7%	32,7%	29,5%
Tak, ale nie podjąłem oferty	28,2%	21,7%	30,1%	24,1%
nie	53,5%	49,4%	41,0%	48,1%
Ogółem	n=71=100%	n=538=100%	n=156=100%	n=765=100%

Status społeczny badanych nie różnicuje istotnie rozkładu odpowiedzi. Można zatem wnioskować ostrożnie o co najmniej dwu sprawach. Po pierwsze, na rynku pracy odczuwa się brak nie tylko wysokokwalifikowanych specjalistów, ale również pracowników o niższych kwalifikacjach. Po drugie, posiadanie pracy nie skłaniało badanych podejmowania ryzyka zmiany warunków pracy, środowiska pracy.

Tabela 19. Liczba składanych badanym ofert zatrudnienia

Liczba składanych ofert pracy	Procent respondentów
1 oferta	30,7%
2 oferty	30,2%
3 oferty	36,4%
4 i więcej ofert	2,7%
Ogółem	N=557=100%

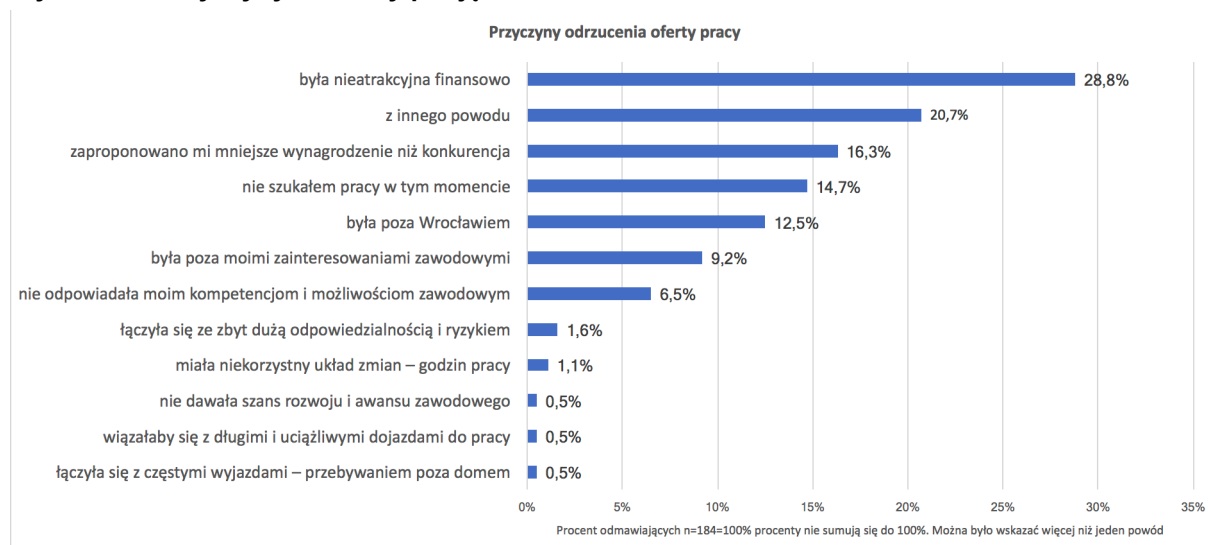
Ponad połowa spośród tych, którzy zdecydowali się na podjęcie rozmów o pracy, pertraktowała z dwoma pracodawcami, a co 7 z trzema i więcej. Wnioskować należy, że bardzo wnikliwie rozpatrywali oferty pracy jakie do nich adresowano.

Tabela 20. Liczba rozmów o pracę

Liczba rozmów	Procent
1	31,6%
2	54,2%
3	11,8%
4 i więcej rozmów	2,4%
Ogółem	N=380=100%

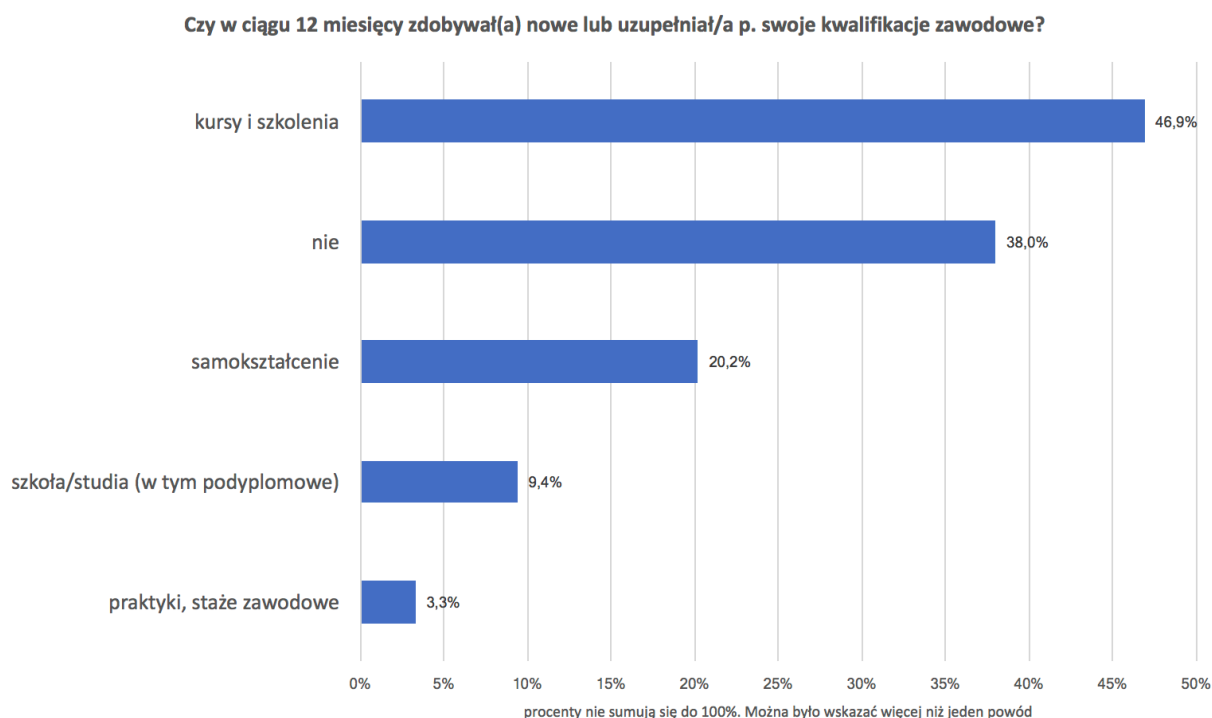
Czterystu dziesięciu badanym zaproponowano zatrudnienie, a 226 zdecydowało się na podjęcie pracy. Dla 194 respondentów przyjęcie nowej oferty wiązało się z koniecznością zmiany dotychczasowego pracodawcy, ośmiu mogło pogodzić nowe obowiązki pracownicze z dotychczas realizowaną rolą zawodową, a 24 badanych w momencie podjęcia zatrudnienia nie było aktywnych zarobkowo.

Wykres 12. Przyczyny odmowy podjęcia zatrudnienia

Wskazane powody odmowy podjęcia zatrudnienia, wiele mówią o czynnikach, które sterują potencjalną fluktuacją pracowniczą. Praca winna być atrakcyjną finansowo by skłonić pracownika do zmiany pracodawcy. Bezpośrednio wskazało ten powód 28.8% respondentów, a pośrednio (zaproponowano mi mniejsze wynagrodzenie niż konkurencja) 16.3 badanych, którzy odmówili przyjęcia oferty nowej pracy. Ponadto praca powinna być we Wrocławiu (12,5% wskazań), a dla 15,7% winna być zbieżna, zgodna z kompetencjami zawodowymi i zainteresowaniami pracowników. **Wskazane powody nie dowodzą jakiś szczególnych oczekiwań ze strony potencjalnych pracobiorców, ale zdają się być w miarę oczywistą racjonalizacją sytuacji: jeśli zmieniać pracę, dobrze rozpoznane środowisko pracy, to zysk ekonomiczny oraz inne gratyfikacje winny być dostatecznie duże.** Przypomnieć należy, że znakomita większość badanych która odmówiła podjęcia nowej pracy, nie była bez pracy, zatem przymus ekonomiczny nie zmuszał ich do pojęcia zatrudnienia. Zmienne socjodemograficzne w istotny sposób nie różnicowały rozkładów odpowiedzi. Istotny był wpływ samooceny kondycji ekonomicznej gospodarstw domowych, w których funkcjonowali badani. Respondenci, których gospodarstwa domowe żyły biednie i bardzo skromnie, mieli relatywnie mniejsze oczekiwania związane z ewentualnym przejściem do nowej pracy.

Wykres 13. Podnoszenie kwalifikacji przez respondentów

Większość badanych uczestniczyła aktywnie w różnego rodzaju kursach, szkoleniach które zdają się najpowszechniejszą formą poszerzania umiejętności i podnoszenia kwalifikacji. Niewielka część badanych uczestniczyła w praktykach zawodowych, odbywała staże zawodowe. W epoce Internetu samokształcenie zaczyna mieć odmienną jakość i jest coraz powszechniejszą formą nabywania nowych umiejętności, poszerzania kwalifikacji. Co piąty respondent wskazywał na tę formę podnoszenia kwalifikacji.

Tabela 21. Podnoszenie kwalifikacji a status badanych

sposób podnoszenia kwalifikacji/poszerzania umiejętności w ciągu ostatnich 12 miesięcy	Status społeczny badanych:			ogółem
	niski	przeciętny	wysoki	
	N=164	N=1319	N=442	N=1925
szkoła/studia (w tym podyplomowe)	6,7%	8,9%	11,5%	9,4%
praktyki, staże zawodowe	3,0%	3,2%	3,8%	3,3%
kursy i szkolenia	48,8%	46,5%	47,3%	46,9%
samokształcenie	22,0%	19,6%	21,0%	20,2%
Nie podnosili	38,4%	39,1%	34,6%	38,0%

Status społeczny nie wpływał na zróżnicowanie form aktywności doksztalającej, podnoszącej kwalifikacje i umiejętności badanych. **Generalnie jest tak, że zmienne socjodemograficzne wbrew intuicjom mało różnicowały zachowania respondentów na rynku pracy. Zdaje się, że, co jest w miarę oczywiste, przesądzały o wcześniejszych możliwościach zatrudnienia, prowadzenia aktywności zarobkowej.**

Jedną z istotnych umiejętności umożliwiających korzystanie z dobrodziejstw współczesnej cywilizacji, ale mającej również istotne znaczenie w coraz bardziej zróżnicowanym kulturowo/ etnicznie środowisku pracy i zamieszkania są kompetencje językowe.

Tabela 22. W jakim języku obcym potrafili się porozumieć badani?

Język obcy:	Procent
angielski	65,8%
niemiecki	33,7%
rosyjski	12,2%

Język obcy:	Procent
francuski	4,4%
w innym języku	2,0%
hiszpański	1,7%
włoski	0,2%
ukraiński	0,15%
w żadnym języku	25,4%
Ogółem	N=2001=100%

Tylko co czwarty badany nie potrafi porozumieć się w żadnym języku obcym. Powszechną jest znajomość języka angielskiego, którą deklarowało 65,8% ogółu badanych. Co trzeci respondent potrafił się porozumieć w języku niemieckim. Zmiana generacyjna jest bardzo widoczna w deklarowanych kompetencjach językowych. Powszechne w PRL nauczanie języka rosyjskiego, po niespełna trzydziestu latach transformacji nie przekłada się już znacząco na deklarowaną znajomość tego języka. Jedynie co ósmy respondent (12,2% ogółu) deklarował umiejętność porozumiewania się w tym języku. Jest w tym pewien problem, bowiem wraz z napływem imigrantów zarobkowych z państw postsowieckich akurat znajomość języka rosyjskiego bardzo zdaje się być potrzebna. Większość imigrantów należy do rosyjskiego obszaru językowego i niezależnie od przynależności etnicznej potrafi w tym języku się porozumiewać. Ale już niekoniecznie w języku angielskim czy niemieckim.

5. ZDROWIE I AKTYWNOŚĆ RUCHOWA MIESZKAŃCÓW – GRZEGORZ ŻUREK

Wrocławska Diagnoza Społeczna 2017 w odniesieniu do zdrowia mieszkańców została wykonana w oparciu o dwie skale (Skalę Katza i Międzynarodowy Kwestionariusz Aktywności Fizycznej), uzupełnione o pytanie dotyczące dobrostanu. Pytanie o dobrostan zostało powtórzone w stosunku do diagnozy przeprowadzonej w roku 2014. Odpowiedzi jakich udzielali respondenci w roku 2017 są zbliżone do zanotowanych trzy lata wcześniej. Należy jednak zwrócić uwagę, że odsetek osób oceniających swoje zdrowie jako bardzo dobre i raczej dobrze obniżył się o kilka procent do 71,5%. Co istotne zmiana ta jest wynikiem głównie zmniejszenia się liczby osób oceniających swoje zdrowie jako bardzo dobre. Z drugiej strony konieczne jest zauważenie, że zmniejszyła się też liczba osób, które swoje zdrowie oceniają źle albo bardzo źle. W każdym przypadku jednak wahnięcia nie są duże i nie przekraczają kilku punktów procentowych.

W diagnozie 2017 przeanalizowano też inne typowe uwarunkowania stanu zdrowia respondentów. Wzięto zatem pod uwagę płeć badanych, ich wiek, wykształcenie, liczbę dzieci w rodzinie, stan cywilny oraz sytuację ekonomiczną gospodarstwa domowego i rodziny, traktując te zmienne jako istotne uwarunkowania stanu zdrowia, postrzegane w szerokim kontekście jako informacja o statusie socjo-ekonomicznym badanych.

Tabela 23. Stan zdrowia badanych w ramach WDS 2017

Stan zdrowia	Procent	Procent skumulowany
Bardzo i raczej zły	3,0	3,0
Taki sobie	25,3	28,2
Raczej dobry	44,5	72,7
Bardzo dobry	27,3	100,0
Ogółem	n=1992=100,0	

Analiza samooceny stanu zdrowia w kategoriach płci pokazuje, że mężczyźni częściej niż kobiety opisują swoje zdrowie jako bardzo dobre i jednocześnie rzadziej wskazują na złą jego kondycję (zob. tabela 24). Kobiety zaś są bardziej skłonne opisywać stan swojego zdrowia kategoriami umiarkowanymi („takie sobie” względnie „raczej dobre”).

Tabela 24. Stan zdrowia badanych w ramach WDS 2017 w zależności od płci

Jak ocenia Pan / Pani stan swego zdrowia?	Płeć		Ogółem
	Kobieta	Mężczyzna	
Bardzo i raczej zły	3,6%	2,2%	3,0%
Taki sobie	26,5%	23,8%	25,3%
Raczej dobry	44,8%	44,1%	44,5%
Bardzo dobry	25,1%	29,9%	27,3%
Ogółem	100,0%	100,0%	n=2001=100,0%

Tabela 25. Stan zdrowia badanych w ramach WDS 2017 w zależności od wieku respondentów

Jak ocenia Pan / Pani stan swego zdrowia?	Wiek respondenta skategoryzowany (lata)				Ogółem
	15 – 24	25 – 44	45 -64	65 - 80	
Bardzo i raczej zły	0,5%	2,3%	3,7%	4,5%	3,0%
Taki sobie	21,6%	22,9%	25,0%	33,7%	25,3%
Raczej dobry	45,0%	43,0%	48,1%	40,1%	44,5%
Bardzo dobry	33,0%	31,7%	23,2%	21,7%	27,3%
Ogółem	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	n=2001=100,0

Tabela 25. przedstawia rozkład ocen stanu zdrowia w zależności od wieku badanych. Wyniki układają się adekwatnie do prognozowanych, tak więc wraz z wiekiem rośnie odsetek osób, które do oceny stanu swojego zdrowia używają pojęć obojętnych („takie sobie”) lub negatywnych (bardzo zły i raczej zły”). Co ciekawe wyraźniejsza zmiana negatywnych ocen stanu zdrowia występuje między respondentami najmłodszymi (15-24 lata) a kolejną grupą wiekową (25-44 lat). Ponadto po 44 r.ż. (III kategoria wiekowa) zauważalny jest znaczący przyrost osób, które określają stan swojego zdrowia jako „taki sobie”. Na drugim biegunie samooceny zdrowia („bardzo dobrze”) zasadnicza zmiana w postaci zmniejszenia liczby osób tak opisujących swoje zdrowie, występuje między grupą osób wchodzącą na rynek pracy (25-44 lat) a tymi, którzy pracują już od pewnego czasu i zbliżają się do okresu emerytalnego (45-64 lat). Pewnym wyjaśnieniem opisanych powyżej zmian są wyniki przedstawione w tabeli 26, uwzględniające płeć badanych.

Tabela 26. Stan zdrowia badanych w ramach WDS 2017 w zależności od płci i wieku respondentów

Jak ocenia Pan / Pani stan swego zdrowia?			Wiek respondenta skategoryzowany				Ogółem
			15 - 24	25 - 44	45 -64	65 - 80	
Płeć	Kobieta	Bardzo i raczej zły	0,9%	3,0%	4,6%	4,5%	3,6%
		Taki sobie	20,8%	22,2%	26,2%	38,3%	26,5%
		Raczej dobry	45,3%	44,9%	48,6%	37,3%	44,8%
		Bardzo dobry	33,0%	29,8%	20,5%	19,9%	25,1%
		Ogółem	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	Mężczyzna	Bardzo i raczej zły	0,0%	1,6%	2,6%	4,6%	2,2%
		Taki sobie	22,3%	23,6%	23,4%	26,7%	23,8%
		Raczej dobry	44,6%	41,0%	47,5%	44,3%	44,1%

Jak ocenia Pan / Pani stan swego zdrowia?		Wiek respondenta skategoryzowany				Ogółem
		15 - 24	25 - 44	45 - 64	65 - 80	
	Bardzo dobry	33,0%	33,8%	26,4%	24,4%	29,9%
	Ogółem	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	N=2001=100,0%

Tabela 27. Stan zdrowia badanych w ramach WDS 2017 w zależności od wykształcenia respondentów

Jak ocenia Pan / Pani stan swego zdrowia?		Wykształcenie			Ogółem
		podstawowe i zawodowe	średnie	wyższe	
	Bardzo i raczej zły	5,1	3,1	1,8	3,0
	Taki sobie	24,6	28,5	21,4	25,3
	Raczej dobry	41,3	41,5	49,7	44,5
	Bardzo dobry	29,0	26,9	27,1	27,3
	Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0

Uwzględnienie płci w opisie stanu zdrowia respondentów podzielonych na podgrupy wieku daje zaskakujące wyniki (zob. tabela 26). Wśród kobiet odsetek tych, które umiarkowanie bądź źle oceniają swoje zdrowie rośnie dwukrotnie między skrajnymi grupami wiekowymi do ponad 40%. W grupie mężczyzn także dostrzega się przyrost jednak nie jest on aż tak spektakularny, nieznacznie przekraczając poziom 30%. Tendencja ta zauważalna jest także wśród respondentów, którzy oceniają swoje zdrowie jako bardzo dobre i dobre; wraz z ich wiekiem maleje udział procentowy osób wysoko oceniających zdrowie, przy czym szczególnie duże spadki obserwowane są w przypadku kobiet. Biorąc pod uwagę powyższe zestawienia zawarte w tabelach 3 i 4 jak też dane statystyczne dotyczące niższego wieku umieralności mężczyzn niż kobiet w polskiej populacji można przyjąć, że jednym z powodów tego stanu rzeczy może być przesadnie optymistyczne ocenianie stanu własnego zdrowia przez mężczyzn. Prowadzi to do rzadszego korzystania z opieki medycznej i w konsekwencji późniejszego diagnozowania zaburzeń, które szczególnie w starszym wieku mogą stanowić zagrożenie życia. Potwierdzeniem tej hipotezy może być fakt, że ok. 57% kobiet z najstarszej grupy wiekowej ocenia swoje zdrowie jako dobre bądź bardzo dobre, podczas gdy wśród mężczyzn odsetek ten sięga niemal 70%¹⁶.

Jednym z kluczowych czynników decydującym o stanie zdrowia badanych jest ich poziom wykształcenia (zob. tabela 27). Wynika to z rosnącej wraz z wykształceniem świadomości na temat różnego rodzaju czynników istotnych dla zachowania zdrowia, w tym higieny żywienia, snu, wypoczynku i rekreacji. W takim przypadku wysoki odsetek osób z najwyższym poziomem wykształcenia, oceniających swoje zdrowie bardzo dobrze i dobrze świadczyć może zarówno o ich stanie wiedzy w tym zakresie, jak i – czego można się spodziewać – realnej ocenie zdrowia, opartej na wiedzy zebranej w badaniach diagnostycznych. Najmniejszą grupę osób wysoko oceniających stan swojego zdrowia stanowią respondenci ze średnim wykształceniem.

Opisując swój stan zdrowia osoby, które nie posiadają dzieci lub mają ich dwoje, wyraźnie częściej używają oceny wysokiej lub bardzo wysokiej niż respondenci, którzy mają jedno

¹⁶ Konkurencyjnym do przedstawionego powyżej jest takie wyjaśnienie obniżonej samoceny zdrowia kobiet (w stosunku do mężczyzn w kategorii wiekowej 65-80 lat), w którym zwrócić należy uwagę na kontekst społeczno-kulturowy. Można bowiem przypuszczać, że obciążenie kobiet różnymi rodzajami obowiązków w większym niż u mężczyzn zakresie ma wpływ na pogorszenie ich samooceny stanu zdrowia.

dziecko lub posiadają ich więcej niż troje (zob. tabela 28). Niemal identycznie wygląda to w przypadku odpowiedzi umiarkowanych i negatywnych. Tym razem jednak osoby posiadające jedno lub troje i więcej dzieci wyraźnie częściej oceniają swój stan zdrowia jako przeciętny bądź niezadawalający.

Tabela 28. Stan zdrowia badanych w ramach WDS 2017 w zależności od liczby posiadanych dzieci

Jak ocenia Pan / Pani stan swego zdrowia?	Liczba dzieci respondenta (własnych i przysposobionych)				Ogółem
	nie ma dzieci	jedno	dwoje	troje i więcej	
Bardzo i raczej zły	3,4	3,4	2,0	3,8	3,0
Taki sobie	23,2	28,8	24,2	27,6	25,3
Raczej dobry	42,0	42,7	48,7	44,8	44,5
Bardzo dobry	31,5	25,1	25,1	23,8	27,3
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabela 29. Stan zdrowia badanych w ramach WDS 2017 w zależności od stanu cywilnego

Jak ocenia Pan / Pani stan swego zdrowia?	Stan cywilny						Ogółem
	zamężna / żonaty	w związku nieformalnym	panna / kawaler	wdowa / wdowiec	rozwód / rozwiedziona	w separacji	
Bardzo i raczej zły	3,0	1,6	1,6	6,0	4,5	16,7	3,0
Taki sobie	26,9	18,2	21,3	31,6	27,4	33,3	25,3
Raczej dobry	45,5	50,8	40,8	35,3	42,7	33,3	44,5
Bardzo dobry	24,6	29,5	36,3	27,1	25,5	16,7	27,3
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Stan cywilny osób badanych w ramach WDS 2017 jest także istotnym czynnikiem różnicującym samoocenę stanu zdrowia (zob. tabela 29). Wyodrębnienie spośród respondentów osób, które przeżyły lub przeżywają trudne wydarzenia osobiste (rozwód, śmierć współmałżonka czy separacja) sprawiło, że grupy te wyraźnie zaznaczają się w całej populacji, w szczególności w odniesieniu do negatywnych bądź umiarkowanych ocen własnego zdrowia. Na szczególną uwagę zasługują w tym kontekście osoby, które przebywają w separacji. Jak się wydaje emocjonalnie trudny okres życia znajduje swe odbicie w tej grupie, ponieważ aż połowa z nich źle ocenia swoje zdrowie. Zjawisko to uwidacznia się szczególnie jaskrawo na tle osób pozostających jeszcze w stanie wolnym bądź żyjących w związkach nieformalnych. Te dwie grupy osób oceniają zresztą swój stan zdrowia najlepiej spośród wszystkich badanych. Co ciekawe podobną pozytywną samoocenę zdrowia prezentują osoby żyjące w związkach małżeńskich jak i osoby rozwiedzione.

Tabela 30. Stan zdrowia badanych w ramach WDS 2017 w zależności od sytuacji ekonomicznej gospodarstwa domowego (GD) i rodziny

Jak ocenia Pan / Pani stan swego zdrowia?		Sytuacja ekonomiczna GD i rodziny			Ogółem
		Żyjemy			
		bardzo biednie i skromnie	średnio	dobrze i bardzo dobrze	
Bardzo i raczej zły	%	6,3	2,8	2,5	3,0
Taki sobie		26,8	26,6	22,1	25,3

Jak ocenia Pan / Pani stan swego zdrowia?		Sytuacja ekonomiczna GD i rodziny			Ogółem
		Żyjemy			
		bardzo biednie i skromnie	średnio	dobrze i bardzo dobrze	
Raczej dobry		46,5	44,3	44,4	44,5
Bardzo dobry		20,5	26,3	31,0	27,3
Ogółem		100,0	100,0	100,0	100,0

Sytuacja ekonomiczna gospodarstwa domowego i rodziny wydaje się pozostawać w prostej zależności z samooceną stanu zdrowia (zob. tabela 30). Te rodziny, w których uwaga w naturalny sposób nie jest nakierowana w pierwszej kolejności na zdobycie podstawowych środków do życia mogą pozwolić sobie na dbanie o własne zdrowie nie tylko w zakresie podstawowej opieki medycznej, ale także i opieki wymagającej zaangażowania własnych środków finansowych. Ta swoboda dysponowania środkami finansowymi wydaje się być kluczowym czynnikiem decydującym o samoocenie zdrowia. Znajduje to zresztą potwierdzenie w kolejnym zestawieniu, w którym uwarunkowaniem stanu zdrowia jest indywidualnie oceniony status społeczny (zob. tabela 31). Poczucie przynależności do grupy osób, które wysoko oceniają swoją pozycję w społeczeństwie, a więc takich, których zarówno możliwości finansowe jak i kontakty społeczne budują w nich poczucie bezpieczeństwa, oparte jest między innymi na przekonaniu – i jak się okazuje – doświadczaniu dobrostanu również i w obszarze zdrowia.

Tabela 31. Stan zdrowia badanych w ramach WDS 2017 w zależności od statusu społecznego

Jak ocenia Pan / Pani stan swego zdrowia?	Status społeczny (na skali 1-10pkt)			Ogółem
	niski (1-3pkt)	przeciętny (4-7pkt.)	wysoki (8-10pkt.)	
Bardzo i raczej zły	7,0	3,1	1,1	3,0
Taki sobie	39,2	24,0	23,7	25,3
Raczej dobry	32,2	47,8	39,0	44,5
Bardzo dobry	21,6	25,1	36,2	27,3
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0

Kolejne tabele przedstawiają wyniki dotyczące aktywności fizycznej respondentów. Zostały one obliczone w oparciu o krótką wersję kwestionariusza IPAQ, która pozwala na ocenę poziomu aktywności fizycznej badanych osób. Na podstawie danych dotyczących ostatniego tygodnia, bezpośrednio poprzedzającego badanie, aktywność fizyczna może być oznaczona jako niewystarczająca, wystarczająca bądź wysoka. Dane zebrane u ankietowanych wskazują, że niemal 70 % spośród nich charakteryzuje wysoki poziom aktywności fizycznej, zaś jej poziom jest wystarczający dla tylko nieco ponad ¼ badanych (zob. tabela 32). Wydaje się, że wynika to z faktu uczestnictwa w badaniach bardzo dużej grupy osób (83%) w wieku do 64 roku życia. Ponadto osoby starsze (powyżej 65 r.ż.) w polskich realiach pozostają nadal dość aktywne fizycznie co często związane jest zarówno z modelem rodziny, w którym senior angażuje się chętnie w pomoc swoim dzieciom podejmując często opiekę nad wnukami, jak też ze względu na dość rozpowszechnioną pracę w ogródkach działkowych czy korzystanie w tym wieku głównie z transportu publicznego (duża aktywność fizyczna wynikająca z chodzenia).

Tabela 32. Poziom aktywności fizycznej badanych w ramach WDS 2017

Poziom aktywności fizycznej [MET]		Częstość transakcji	Ważna wartość procentowa	Procent skumulowany
Ważne	niewystarczający (<600)	84	4,8	4,8
	wystarczający (600-3000)	474	27,1	31,9
	wysoki (pow. 3000)	1191	68,1	100,0
	Ogółem	1749	100,0	
Braki danych		252		
Ogółem		2001		

Tabela 33. Poziom aktywności fizycznej badanych w ramach WDS 2017 w zależności od płci

Poziom aktywności fizycznej [MET]		Płeć		Ogółem
		Kobieta	Mężczyzna	
niewystarczający (<600)	%	5,7	3,7	4,8
wystarczający (600-3000)		31,0	22,4	27,1
wysoki (pow. 3000)		63,3	73,8	68,1
Ogółem		100,0	100,0	100,0

Wyodrębnienie wśród badanych grup płci potwierdza prawidłowość, obserwowaną w całej populacji wskazującą na większe zaangażowanie płci męskiej, wynikające szczególnie w wieku młodszym z potrzeb ruchowych, w aktywność ruchową bardziej intensywną (zob. tabela 33). Przejawia się to w wyższym odsetku kobiet, których poziom aktywności fizycznej jest umiarkowany, przy jednoczesnej ich niższej aktywności wysokiej, charakterystycznej w większym stopniu dla badanych mężczyzn. Pocieszającym jest fakt, że tylko u kilku procent badanych tygodniowa aktywność fizyczna była niewystarczająca. Wielkość ta jest porównywalna z odsetkiem badanych, którzy w tygodniu poprzedzającym badanie byli chorzy (w domu bądź hospitalizowani), względnie w okresie rekonwalescencji. Można zatem przyjąć, że badani spełniają wymagania w zakresie aktywności fizycznej wynikające z rekomendacji twórców kwestionariusza IPAQ.

Tabela 34. Poziom aktywności fizycznej badanych w ramach WDS 2017 w zależności od wieku

Poziom aktywności fizycznej [MET]		Wiek respondenta (lata)				Ogółem
		15-24	25-44	45-64	65-80	
niewystarczający (<600)	%	3,9	3,8	4,6	7,9	4,8
wystarczający (600-3000)		17,2	29,3	26,9	29,4	27,1
wysoki (pow. 3000)		78,8	66,9	68,5	62,7	68,1
Ogółem		100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Zmiany poziomu aktywności fizycznej zachodzące wraz z wiekiem, znane i opisywane w naukach o kulturze fizycznej, dostrzegalne są również w badaniach gromadzonych w ramach WDS 2017 (zob. tabela 34). **Przyjąć można, że dane dotyczące niewystarczającego oraz wysokiego poziomu aktywności fizycznej układają się monotonicznie rosnąco lub malejąco, zależnie od grupy wiekowej.** Uwagę zwraca w nich wyraźnie rosnący odsetek osób starszych (kategoria wiekowa 65-80 latków), których tygodniowy poziom aktywności fizycznej nie jest wystarczający. Na przeciwnym biegunie znajdują się zaś osoby młode (15-24), które w zdecydowanej większości charakteryzuje wysoki tygodniowy wydatek energetyczny.

Uwzględnienie zmiennej płci i wieku badanych pokazuje zmiany w poziomie uczestnictwa w aktywności fizycznej respondentów (zob. tabela 35). W całej grupie występuje wyraźnie większy odsetek nieaktywnych kobiet niż mężczyzn, choć i tak w porównaniu z niektórymi populacjami seniorów (np. amerykańskimi), są to ciągle jeszcze dane dość dobre. **Warto też zwrócić uwagę, że poziom aktywności fizycznej ponad 60% mężczyzn i kobiet (kilka procent więcej w przypadku płci męskiej) z najstarszej grupy wiekowej jest ciągle wysoki. Dane te są optymistyczne, gdyż wynikają - jak się można wnioskować - z generalnie bardziej aktywnego trybu życia wrocławian, co w perspektywie tendencji do starzenia się polskiej populacji jest dobrą informacją w kontekście samodzielności i niezależności seniorów.**

Tabela 35. Poziom aktywności fizycznej badanych w ramach WDS 2017 w zależności od wieku i płci

Poziom aktywności fizycznej [MET]			Wiek respondenta (lata)				Ogółem
			15-24	25-44	45-64	65-80	
Kobieta	niewystarczający (<600)	%	6,3	4,5	4,9	9,0	5,7
	wystarczający (600-3000)		18,9	33,4	32,2	30,9	31,0
	wysoki (pow. 3000)		74,7	62,1	62,9	60,1	63,3
	Ogółem		100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Mężczyzna	niewystarczający (<600)		1,9	3,1	4,2	6,1	3,7
	wystarczający (600-3000)		15,7	25,0	20,1	27,0	22,4
	wysoki (pow. 3000)		82,4	71,9	75,7	67,0	73,8
	Ogółem		100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Dość zaskakujący obraz na pierwszy rzut oka dają wyniki poziomu aktywności fizycznej zestawione w kategoriach wykształcenia (zob. tabela 36). Uwzględniając fakt, że osoby wykształcone powinny wiedzieć jaką rolę dla zachowania zdrowia odgrywa podejmowanie aktywności fizycznej, należałoby się spodziewać, że odsetek osób, których tygodniowy wydatek energetyczny wskazuje na niewystarczającą aktywność fizyczną będzie obniżał się wraz ze wzrostem wykształcenia. Tymczasem uzyskane dane świadczą o tendencji odwrotnej; dodatkowo nie dotyczy to tylko niewystarczającego poziomu aktywności fizycznej, ale także jej poziomu wysokiego. Pewną wątpliwość budzą w tym kontekście wyniki osób, których wykształcenie jest najniższe (podstawowe lub zawodowe), które jednocześnie w największym odsetku są najbardziej aktywne. Można jednak przyjąć, że wynika to z charakteru ich pracy zawodowej, która zapewne ma raczej fizyczny charakter.

Tabela 36. Poziom aktywności fizycznej badanych w ramach WDS 2017 w zależności od wykształcenia

Poziom aktywności fizycznej [MET]		Wykształcenie			Ogółem
		podstawowe i zawodowe	średnie	wyższe	
niewystarczający (<600)	%	3,0	4,5	6,1	4,8
wystarczający (600-3000)		21,4	24,5	33,2	27,1
wysoki (pow. 3000)		75,6	71,0	60,7	68,1
Ogółem		100,0	100,0	100,0	100,0

Uwzględniając indywidualnie oceniany status społeczny można dostrzec, że osoby, które uznały go za przeciętny stanowią największą grupę, której poziom aktywności fizycznej jest wystarczający, jednocześnie najmniej spośród nich zaliczyć można było do osób o wysokim poziomie tej aktywności (zob. tabela 37).

Tabela 37. Poziom aktywności fizycznej badanych w ramach WDS 2017 w zależności od statusu społecznego

Poziom aktywności fizycznej [MET]		Status społeczny (1-10 pkt)			Ogółem
		niski (1-3pkt)	przeciętny (4-7pkt.)	wysoki (8-10pkt.)	
niewystarczający (<600)	%	4,2	5,4	3,3	4,8
wystarczający (600-3000)		23,8	28,6	23,8	27,1
wysoki (pow. 3000)		72,0	66,0	73,0	68,1
Ogółem		100,0	100,0	100,0	100,0

Pewną trudność interpretacyjną sprawiają wyniki uczestnictwa w aktywności na różnym poziomie w relacji do liczby dzieci w rodzinie (zob. tabela 37). Największa grupa osób, których poziom aktywności jest niewystarczający to respondenci z dwojgiem dzieci, drugą w kolejności zaś są ci, którzy dzieci nie posiadają. Z drugiej strony badani, których rodziny są bardziej liczne nie są jednocześnie najsilniej reprezentowani w grupie o wysokiej aktywności fizycznej. Wydawać by się mogło, że duża rodzina wymaga bycia bardziej aktywnym, by sprostać jej wyzwaniom i potrzebom, na przykład w zakresie zapewnienia jest stabilności funkcjonowania, a co się z tym wiąże również większej aktywności zawodowej rodziców czy opiekunów. Ujmując rzecz w taki sposób najbardziej aktywne są osoby, które posiadają dwoje potomstwa, ponieważ niemal 75% z nich należy do grupy o wysokim poziomie tygodniowej aktywności fizycznej.

Tabela 38. Poziom aktywności fizycznej badanych w ramach WDS 2017 w zależności od liczby dzieci respondenta

Poziom aktywności fizycznej [MET]		Liczba dzieci (własnych i przysposobionych)				Ogółem
		nie ma dzieci	jedno	dwoje	troje i więcej	
niewystarczający (<600)	%	5,1	2,6	6,5	4,2	4,8
wystarczający (600-3000)		31,1	28,4	20,8	29,2	27,1
wysoki (pow. 3000)		63,8	69,0	72,7	66,7	68,1
Ogółem		100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabela 39. Poziom aktywności fizycznej badanych w ramach WDS 2017 w zależności od sytuacji ekonomicznej gospodarstwa domowego (GD) i rodziny

Poziom aktywności fizycznej [MET]		Sytuacja ekonomiczna GD i rodziny			Ogółem
		Żyjemy			
		bardzo biednie i skromnie	średnio	dobrze i bardzo dobrze	
niewystarczający (<600)	%	5,4	5,2	3,8	4,8
wystarczający (600-3000)		27,0	26,2	29,0	27,1
wysoki (pow. 3000)		67,6	68,6	67,2	68,1
Ogółem		100,0	100,0	100,0	100,0

Zmienna sytuacji ekonomicznej gospodarstwa domowego i rodziny nie różnicuje badanych w sposób znaczący pod względem ich tygodniowego wydatku energetycznego (zob. tabela 39). Na podstawie deklaracji powiedzieć można, że podobny odsetek respondentów charakteryzuje każdy z poziomów aktywności fizycznej.

Tabela 40. Poziom aktywności fizycznej badanych w ramach WDS 2017 w zależności od stanu cywilnego

Poziom aktywności fizycznej [MET]	Stan cywilny						Ogółem
	zamężna / żonaty	związek nieformalny	panna / kawaler	wdowa / wdowiec	rozwódziona / rozwiedziony	w separacji	
niewystarczający (<600)	4,9%	4,9%	2,8%	9,5%	4,4%	0,0%	4,8%
wystarczający (600-3000)	25,2%	23,6%	28,8%	37,9%	33,8%	40,0%	27,1%
wysoki (pow. 3000)	70,0%	71,6%	68,4%	52,6%	61,8%	60,0%	68,1%
Ogółem	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Podobnie jak w przypadku samooceny zdrowia, również i aktywność fizyczna respondentów w zależności od ich stanu cywilnego pozwala wyodrębnić jedną z grup, która jest dość charakterystyczna w kontekście wydatku energetycznego (zob. tabela 40). Największą grupą, której poziom tygodniowej aktywności fizycznej jest niewystarczający są osoby, które utraciły swoich współmałżonków. Podobnie jak w przypadku osób w separacji stanowią oni największą grupę, której aktywność fizyczna jest umiarkowana, co wskazywać może na potrzebę zaspokojenia podstawowych potrzeb, niekoniecznie zaś chęć angażowania się w większym stopniu w działania wymagające mobilności. Jednocześnie osoby pozostające w związku (formalnym bądź nieformalnym) są najbardziej aktywne, ich wydatek energetyczny jest największy.

Tabela 41. Poziom aktywności fizycznej badanych w ramach WDS 2017 w zależności od miejsca zamieszkania

Rejon badań		Poziom aktywności fizycznej [MET]			Ogółem
		niewystarczający (<600)	wystarczający (600-3000)	wysoki (pow. 3000)	
Stare Miasto	[%]	11,4	20,0	68,6	100,0
Wielka Wyspa		6,6	30,3	63,2	100,0
Borek		5,9	38,2	55,9	100,0
Brochów-Tarnogaj-Jagodno		4,4	28,9	66,7	100,0
Gaj		5,0	26,7	68,3	100,0
Gajowice		7,5	28,8	63,8	100,0
Gądów-Popowice Pd.		2,6	33,8	63,6	100,0
Grabiszyn-Grabiszyn		4,8	26,2	69,0	100,0
Huby		1,6	27,9	70,5	100,0
Jerzmanowo-Jarnołów-Strachowice-Osiniec - Kuźniki - Żerniki		2,9	28,6	68,6	100,0
Karłowice-Różanka		2,9	27,5	69,6	100,0
Klecina - Oporów		0,0	37,5	62,5	100,0
Ołbin - Kleczków		6,2	37,2	56,6	100,0
Osiedla Wschodnie		0,0	12,5	87,5	100,0
Krzyki-Partynice		4,4	26,7	68,9	100,0

Rejon badań	Poziom aktywności fizycznej [MET]			Ogółem
	niewystarczający (<600)	wystarczający (600-3000)	wysoki (pow. 3000)	
Leśnica	5,7	25,7	68,6	100,0
Osiedla Północne	2,6	26,3	71,1	100,0
Maślice - Pracze Odrzańskie	0,0	10,3	89,7	100,0
Muchobór	3,6	28,6	67,9	100,0
Nadodrze	4,9	29,6	65,4	100,0
Nowy Dwór	4,1	10,2	85,7	100,0
Ołtaszyn - Wojszyce	0,0	33,3	66,7	100,0
Zawidawie	6,3	17,5	76,3	100,0
Piłczyce-Kozanów-Popowice Płn.	5,6	13,9	80,6	100,0
Plac Grunwaldzki	9,8	29,3	61,0	100,0
Powstańców Śląskich	8,6	32,3	59,1	100,0
Przedmieście Oławskie	2,8	22,5	74,6	100,0
Przedmieście Świdnickie	2,0	30,0	68,0	100,0
Szczepin	6,7	36,7	56,7	100,0
Ogółem	4,8	27,1	68,1	100,0

Poziom aktywności fizycznej oceniony został również w zależności od lokalizacji osiedla respondenta. **Analizując dane dotyczące liczby osób, który charakteryzuje wysoki poziom tygodniowej aktywności fizycznej zauważyć można, że grupą reprezentowaną w najmniejszym stopniu są mieszkańcy osiedli zabudowanych starym budownictwem, względnie tych, w których nie prowadzone są bardziej intensywne rozbudowy takich jak Kleczków, Szczepin czy Borek (zob. tabela 41).** Na przeciwnym biegunie są mieszkańcy Maślic, Nowego Dworu czy Osiedli Wschodnich, których aktywność fizyczna w zdecydowanej większości (ponad 85% respondentów) jest wysoka. Warto przy tym podkreślić, że wśród mieszkańców tych osiedli nie ma w zasadzie takich, którzy są aktywni fizycznie w stopniu niewystarczającym. **Ciekawą lokalizacją jest Stare Miasto, którego mieszkańcy najczęściej spośród innych wrocławskich osiedli są w aktywni fizycznie na zbyt niskim poziomie. Wydaje się, że jest to głównie spowodowane strukturą wiekową mieszkańców tej okolicy, w dużej mierze zamieszkałej przez osoby starsze.** Można przypuszczać, że czynnik ten jest również istotny w odniesieniu do wymienionych wyżej osiedli, których mieszkańcy są najrzadziej aktywni fizycznie na wysokim poziomie. Respondentów pochodzących z tych miejsc w największym stopniu charakteryzuje umiarkowana aktywność fizyczna, charakterystyczna raczej dla osób w wieku starszym. W odniesieniu do pozostałych rejonów miasta powiedzieć można, że liczba reprezentantów obecnych w poszczególnych grupach aktywności fizycznej jest zbliżona do wartości obserwowanych dla całego Wrocławia.

6. JAKOŚĆ ŻYCIA W OSIEDLACH – KATARZYNA KAJDANEK I JACEK PLUTA

Jednym z wiodących tematów Wrocławskiej Diagnozy Społecznej w edycji 2017 jest ocena jakości życia w najbliższej przestrzeni zamieszkania. Podjęta tematyka badań łączy się ze stopniowym wzrostem zainteresowania mikro lokalnością oraz warunkami w jakich funkcjonują osiedlowe społeczności lokalne. Obserwowana na przestrzeni ostatnich lat aktywność uczestników miejskiej sfery publicznej dowodzi, że paradygmat spraw, w którym dominuje narracja makrostrukturalna określająca warunki rozwoju miasta oraz warunki stabilizacji życiowej mieszkańców, najczęściej w wymiarze infrastrukturalnym, nadgania zapóźnieni rozwojowych, deficytów socjalnych, deficytów zatrudnienia zostaje w sposób znaczący uzupełniona przez narrację o potrzebach społeczności lokalnych, wzmacnianiu poziomu ich integracji i tworzenia jakości życia o zdecydowanie wyższym poziomie aspiracji. Tego rodzaju zmiana towarzyszy nie tylko narracji miejskich aktywistów, lecz w coraz większym stopniu uwidocznia się w oczekiwaniach zwykłych mieszkańców, o czym świadczą między innymi wyniki badań społecznych realizowanych przy okazji prac nad strategią Wrocław 2030¹⁷.

6.1. Warunki i problemy życia w osiedlu

Bazując na wcześniejszych wynikach WDS oraz badań socjologicznych realizowanych od 2005 roku można mówić o wrocławskiej specyfice zjawiska przywiązania do miejsc lokowanych na różnych poziomach przestrzennych (dom, osiedle, miasto) (*place attachment*)¹⁸. Zdając sobie sprawę ze złożoności zjawiska podkreślamy, że w badaniach (WDS 2014 i 2017) przyglądano się jego jednemu wymiarowi: zadowoleniu z zamieszkiwania w określonym miejscu. Jak można zobaczyć w porównaniu wyników WDS 2014 i 2017 ogólna tendencja większego zadowolenia z Wrocławia jako całości (symbolicznego uniwersum identyfikacji przestrzennej) oraz z okolicy zamieszkania niż z domu i mieszkania zauważona w 2014 roku utrzymała się także w roku 2017. Są jednak ważne różnice, na które warto zwrócić uwagę (zob. tabela 42):

- wzrosły odsetki mieszkańców niezadowolonych z zamieszkiwania w różnych skalach przestrzennych
- największy wzrost odsetka niezadowolonych (z 3,6% do 12,7%) odnotowano względem domu/mieszkania; w dalszej kolejności ten wzrost niezadowolenia dotyczy okolicy zamieszkania (z 1,2% do 6,4%), a w mniejszym stopniu Wrocławia jako całości (z 0,5% do 2,3%)
- w odniesieniu do Wrocławia wyraźnie wzrósł odsetek ocen ambiwalentnych (częściowe niezadowolenie i częściowe zadowolenie) (z 4% do 14,6%)
- największy spadek w odsetku osób zadowolonych notuje Wrocław jako całość. O ile w 2014 roku zadowolonych z Wrocławia było 95,5% badanych, to w 2017 roku jest ich o ponad 12 pp. mniej – 83,1%
- spadek liczby zadowolonych z okolicy zamieszkania pomiędzy pomiarami wynosi 8pp.

¹⁷ J. Pluta. Mieszkańcy na temat bieżącej oceny potencjału Wrocławia i strategii rozwojowych miasta. Analiza socjologiczna wyników badań pn. ocena potencjału społecznego i perspektyw rozwoju Wrocławia w kontekście tworzenia strategii Wrocławia w perspektywie roku 2030. Wrocław 2016. Raport przygotowany na zlecenie UM Wrocławia.

¹⁸ Zob. rozdz. 3.3. Ocena miejsca zamieszkania w niniejszym pracowniu.

- spadek liczby zadowolonych z domu / mieszkania wynosi 7 pp.

Tabela 42. Zadowolenie z zamieszkiwania w różnych skalach przestrzennych. Porównanie 2017 i 2014 roku.

Czy jest P. zadowolony/a z:	2017			Ogółem	2014			Ogółem
	Nie	Częściowo	Tak		Nie	Częściowo	Tak	
Dom/mieszkanie	12,7%	13,6%	73,7%	100,0%	3,6%	15,9%	80,6%	100,0%
Okolice zamieszkania	6,4%	9,8%	83,8%	100,0%	1,2%	6,9%	92,0%	100,0%
Wrocław	2,3%	14,6%	83,1%	100,0%	0,5%	4,0%	95,5%	100,0%
Ogółem n= 2001=100%					Ogółem n=1999=100%			

Uzyskane dane pokazują zatem generalny wzrost postaw krytycznych. Wrocławianie prezentują mniej entuzjastyczne postawy wobec swojego środowiska zamieszkania. Fakt ten można łączyć z pewnym ożywieniem miejskiej sfery publicznej i podjęciem szeregu form aktywności obywatelskiej (Wrocławski Budżet Obywatelski) czy choćby z debatą publiczną wokół prac nad Strategią Wrocław 2030. Wzrost zainteresowania kwestią jakości życia łączy się z postawami krytycznymi przynajmniej w dwóch aspektach:

- przyrost odsetka niezadowolonych z mieszkania może być związany z niemożnością zaspokojenia rosnących aspiracji mieszkaniowych przy jednoczesnym pogarszaniu się jakości zasobu mieszkaniowego zajmowanego przez wrocławian (szczególnie śródmiejskich kamienic i zabudowy z wielkiej płyty)
- spadek odsetka zadowolonych z Wrocławia może sugerować zmianę postrzegania całościowego wizerunku miasta przez pryzmat prowadzonej polityki i poziomu jakości życia mieszkańców, który jest jej efektem.

Dyskusję o jakości życia w osiedlach Wrocławia rozpoczynamy od przyjrzenia się aktywności obywatelskiej w miejscu zamieszkania adresującej jednocześnie istotne dla mieszkańców problemy lokalne (zob. tabela 43). **Blisko połowa mieszkańców (44%) nie podjęła żadnych działań obywatelskich w miejscu zamieszkania w badanych obszarach, co było wynikiem nieco lepszym niż ten zanotowany w edycji 2014 (48,2%).** Do najpopularniejszych form aktywności należą:

- spotkanie się i rozmawianie o problemach (33%)
- wspólne spędzanie wolnego czasu na festynach i piknikach osiedlowych (23%)
- (żądań interwencji) (16,5%).

Te najczęściej pojawiające się odpowiedzi obrazują dominujący rys życia osiedlowego we Wrocławiu – polega ono przede wszystkim na niepodjęciu żadnych działań, względnie na rozmowach o problemach (bez wyraźnego wskazania na podejmowanie aktywności) lub w sytuacji krytycznej na podpisaniu się pod petycją delegującą oczekiwanie załatwienia sprawy na inne podmioty (miasto, spółdzielnię itp.). Formą zaangażowania w czasie wolnym jest także uczestnictwo w (zwykle zorganizowanych przez zewnętrzne wobec mieszkańca podmioty i bez własnego zaangażowania) osiedlowych wydarzeniach kulturalnych.

Do zdecydowanie mniej popularnych form zaangażowania należą te, które wymagają pobudzenia bardziej złożonych form kapitału społecznego i długotrwałego współdziałania z innymi mieszkańcami. Na przykład, około 10% badanych mieszkańców miasta zadeklarowało głosowanie w ostatniej edycji WBO (w 2017 oddano 97 tys. głosów), co zdaje się dobrze odzwierciedlać liczbę osób uznających się za mieszkańców i głosujących. **W tym kontekście**

szokująco wysoka jest liczba uczestników badania, którzy deklarowali uczestnictwo w złożeniu propozycji / projektu do WBO – 4,5%. To oznaczałoby, że projektów zgłoszonych do WBO musiałoby być kilkanaście tysięcy, a faktycznie złożono ich około 800, choć pamiętając o efekcie próby trzeba zaznaczyć, że rozumienie kategorii uczestnictwa może być różne (np. dotyczyć wyłącznie uczestnictwa w spotkaniu informacyjnym). W edycji WDS 2014 odsetek ten był wyraźnie niższy i wyniósł 1,3%¹⁹. Do najmniej popularnych form zaangażowania należy współdziałanie z Radą Osiedla, organizowanie mieszkańców po to, by określonym problemem zainteresować instytucję, jak również mobilizowanie pozostałych mieszkańców wokół jakiejś sprawy.

Tabela 43. Uczestnictwo respondentów w działaniach obywatelskich w najbliższym otoczeniu, rejonie ulic.

Czy zdarzyło P., w ciągu ostatnich 12 miesięcy w najbliższym otoczeniu, rejonie ulic:	Procent respondentów WDS 2017*	Procent respondentów WDS 2014*
spotykać się i rozmawiać o problemach pojawiających się w miejscu zamieszkania	33,6%	34,4%
uczestniczyć we wspólnym spędzaniu wolnego czasu (festyny, imprezy plenerowe)	22,9%	18,8%
podpisywać petycje (żądania interwencji) protestu wobec spraw dotyczących bezpośrednio miejsca zamieszkania	16,5%	18,5%
głosować na projekty Wrocławskiego Budżetu obywatelskiego edycja 2017	9,8%	-
uczestniczyć w pracach porządkowych	8,9%	12,3%
organizować działania członków wspólnoty - sąsiadów	5,0%	-
uczestniczyć w złożeniu propozycji/pomysłu do Wrocławskiego Budżetu Obywatelskiego	4,5%	1,3%
organizować akcje w na rzecz współmieszkańców adresowane do instytucji	3,8%	5,1%
uczestniczyć lub wspierać w działaniach Radę Osiedla	2,0%	5,6%
uczestniczyć w działaniach w programie mikroGranty ESK	0,7%	-
żadne z powyższych	44,2%	48,2%
Ogółem	n=2001=100,0%	n=2000=100,0%

*procenty nie sumują się do 100%. Można było wskazać więcej niż jedną odpowiedź

W badaniu zapytano również o to, co mogłoby skłonić biernych mieszkańców do podejmowania wspólnych działań sąsiedzkich (zob. wykres 14). W opinii największego odsetka z nich najważniejsze byłoby wskazanie i zmobilizowanie się wokół istotnego dla mieszkańców problemu (47%) lub ciekawego pomysłu (45%) oraz wyznaczenie ważnego celu (43%). Chodzi zatem przede wszystkim o sformułowanie określonych interesów w taki sposób, który pozwala na maksymalne poszerzenie społecznej bazy osób zainteresowanych jego osiągnięciem / realizacją. Część mieszkańców osiedli czułaby się zachęcona przyjazną grupą osób współdziałających (26%) lub silnym, charyzmatycznym liderem, który mógłby wspólnotę

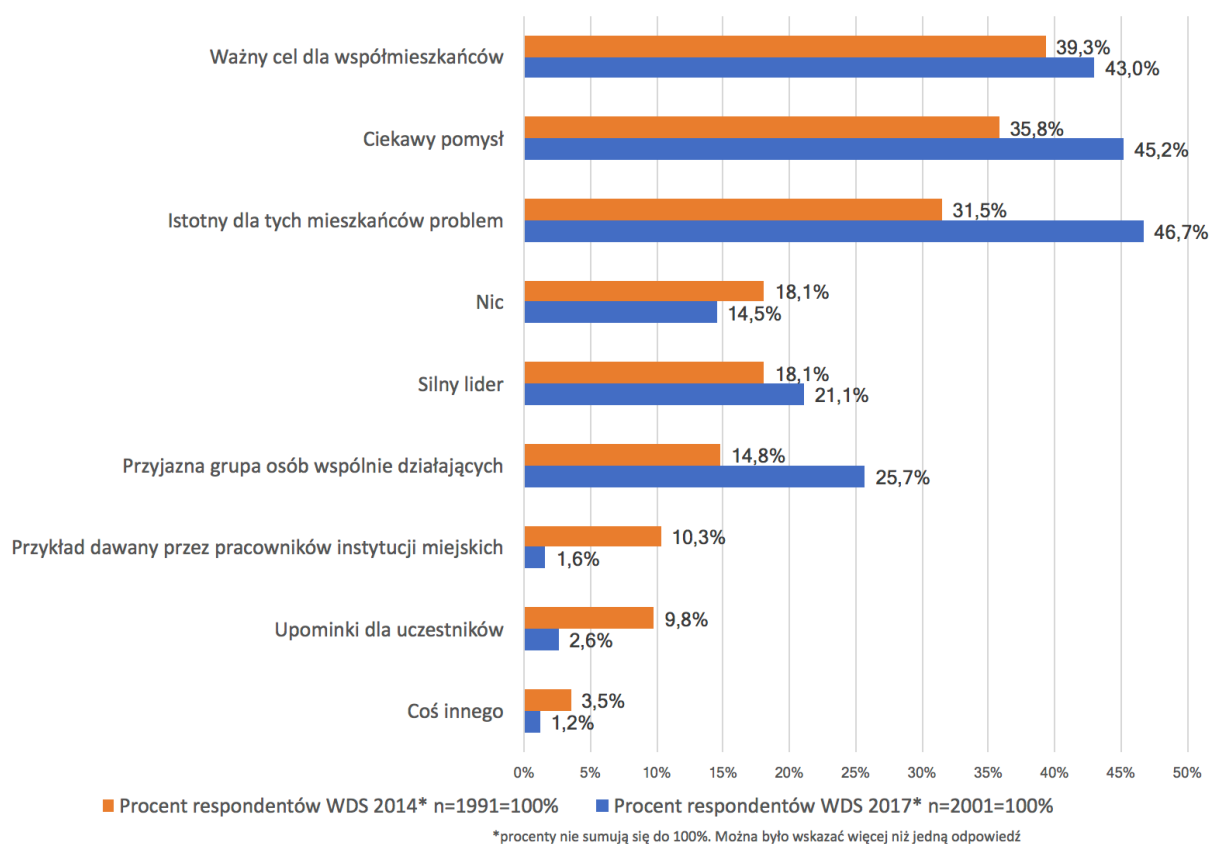
¹⁹ W tym przypadku, podobnie jak np. w pytaniach o deklarowane uczestnictwo w wyborach, można mówić także o złożonym efekcie próby, zarówno jeśli chodzi o nadreprezentację w badaniach osób zainteresowanych ich tematyką, a przez to bardziej aktywnych w sferze publicznej miasta, jak też zgeneralizowana postawą do przedstawiania własnej aktywności w korzystniejszym świetle niż ma to miejsce faktycznie o ile tylko jest to zgodne z postrzeganiem i akceptowanym interesem społecznym.

za sobą pociągnąć (21%). Co ważne, około 15% mieszkańców wrocławskich osiedli wskazuje, że nie ma nic, co mogłoby biernych zachęcić do działania.

W porównaniu z wynikami z WDS 2014 wyraźnie wzrosły odsetki odpowiedzi wskazujących na rolę przyjaznej grupy wspólnie działających (o ponad 10 pp.) oraz ważnego i interesującego celu dla mieszkańców oraz ciekawego pomysłu i silnego lidera. W porównaniu z 2014 rokiem bardzo spadło znaczenie przypisywane przykładowi dawanemu przez urzędników oraz rola upominków dla uczestników. Spadł także odsetek mieszkańców sceptycznych, niewierzących, że cokolwiek może mieszkańców zachęcić – ich odsetek zmniejszył się od 2014 roku o blisko 4 pp. (z 18% do 14%).

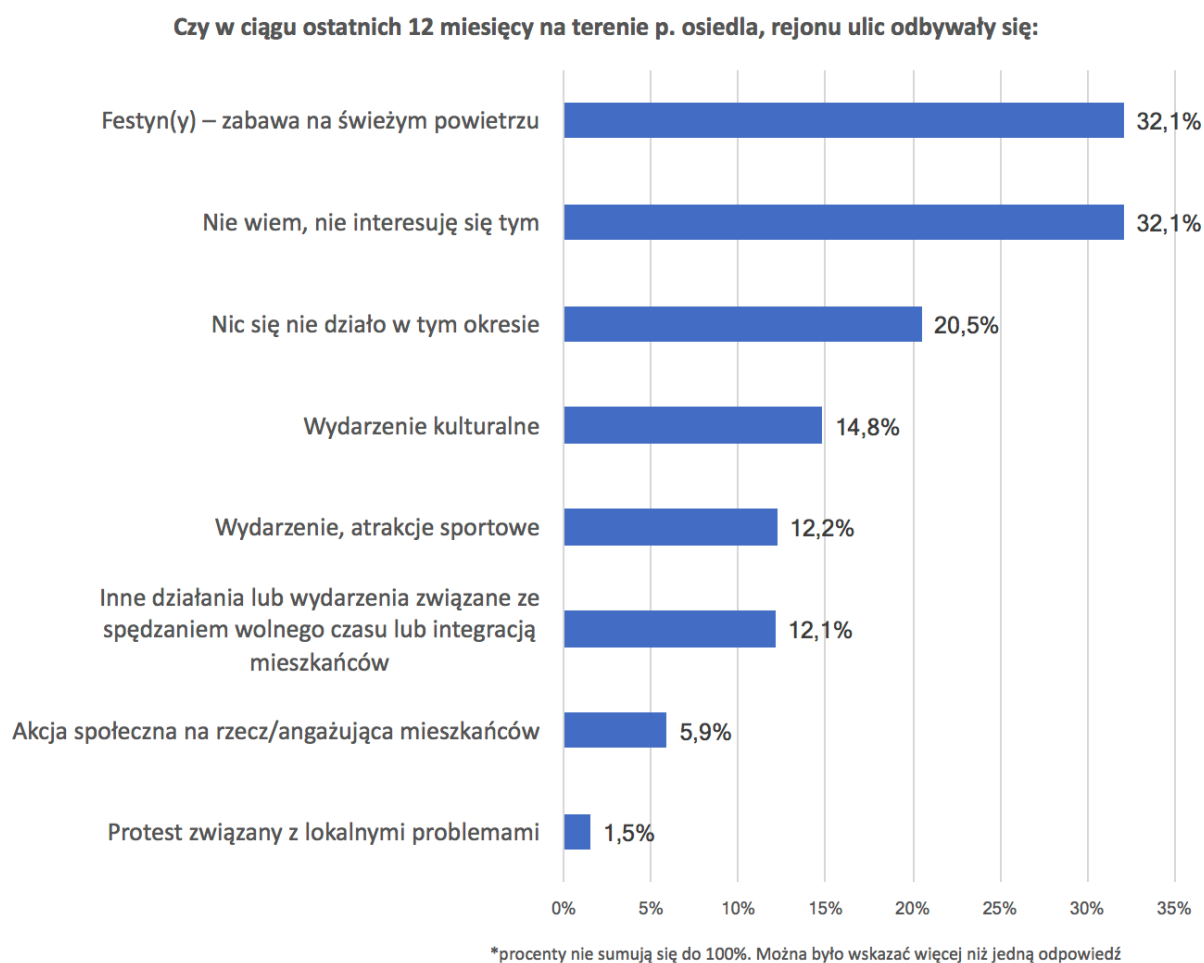
Wykres 14. Czynniki zachęcające mieszkańców do aktywności w rejonie zamieszkania

Co P. zdaniem zachęciłoby biernych mieszkańców rejonu ulic/osiedla do wzięcia udziału we wspólnych działaniach sąsiedzkich?

Ze względu na większą skłonność mieszkańców osiedli Wrocławia do tego, by brać udział w już zorganizowanych przedsięwzięciach obywatelskich niż samemu je inicjować, zauważają oni szereg działań animowanych w ich najbliższej okolicy zamieszkania. Do najczęściej zauważanych wydarzeń (przez co, jak można wnioskować, do najczęstszych) należą festyny i zabawy na świeżym powietrzu (32%), wydarzenia kulturalne (15%) oraz wydarzenia i atrakcje sportowe oraz inne wydarzenia integrujące mieszkańców (po 12%). Należy jednak podkreślić, że blisko 1/3 badanych – i jest to najczęściej wskazywana odpowiedź – nie wie czy takie wydarzenia się odbywały, bo się tym nie interesuje, a kolejne 20% deklaruje, że nic się nie działo w tym okresie.

Wykres15. Zauważone wydarzenia na terenie osiedla, rejonu ulic

Obserwacje mieszkańców są zróżnicowane ze względu na rejon badania – zamieszkwane osiedle. Najwyższe odsetki mieszkańców, którzy stwierdzili, że w roku poprzedzającym badanie na osiedlu nic się nie działo zanotowano w rejonach badania: Plac Grunwaldzki (36%), Brochów-Tarnogaj-Jagodno (33%) i Powstańców Śląskich (32%). Warto pamiętać, że takie odsetki nie oznaczają, że na osiedlach nic się nie działo – jedynie tyle, że badani takich potencjalnie zorganizowanych wydarzeń nie zauważyli, nie dotarła do nich informacja. Brak zainteresowania osiedlowymi i sąsiedzkimi formami spędzania czasu deklarują przede wszystkim mieszkańcy Osiedli Wschodnich (blisko 50% z nich), a także Starego Miasta (42%) i Krzyków-Partynic (42%).

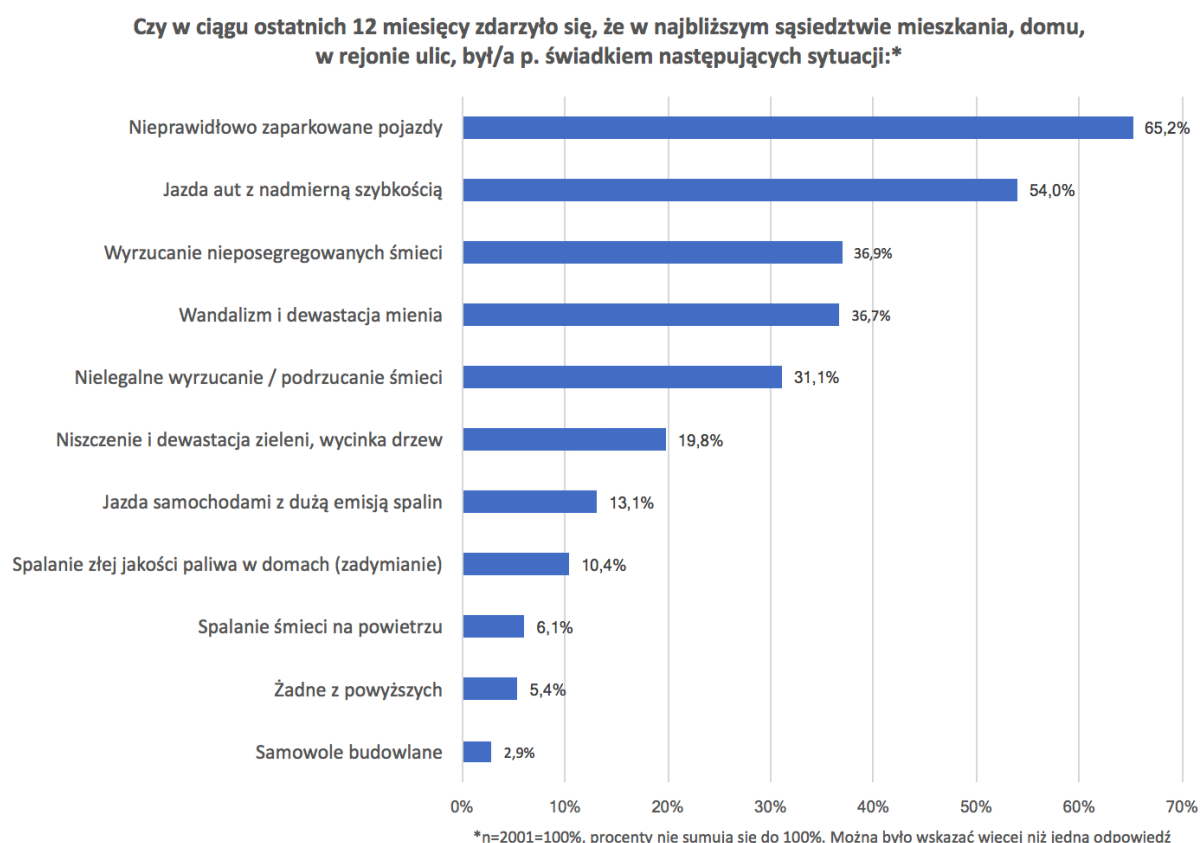
Tabela 44. Brak zainteresowania – brak działań w osiedlach

Rejon badań	Odsetek osób stwierdzających:	
	Nic się nie działo w tym okresie	Nie wiem, nie interesuję się tym
Borek	24,4%	24,4%
Brochów-Tarnogaj-Jagodno	32,7%	13,5%
Gaj	15,7%	38,6%
Gajowice	15,1%	36,0%
Gądów-Popowice Pd.	13,3%	32,2%
Grabiszyn-Grabiszyniek	25,5%	34,0%

Rejon badań	Odsetek osób stwierdzających:	
	Nic się nie działo w tym okresie	Nie wiem, nie interesuję się tym
Huby	22,7%	33,3%
Jerzmanowo-Jarnołów-Strachowice-Osiniec - Kuźniki - Żerniki	22,5%	40,0%
Karłowice-Różanka	15,7%	33,0%
Klecina - Oporów	15,8%	31,6%
Krzyki-Partynice	22,6%	41,50%
Leśnica	24,1%	24,1%
Maślice - Pracze Odrzańskie	12,1%	39,4%
Muchobór	24,2%	25,8%
Nadodrze	15,7%	28,1%
Nowy Dwór	15,0%	36,7%
Ołbin - Kleczków	22,9%	25,7%
Ołtaszyn - Wojszyce	17,1%	40,0%
Osiedla Północne	19,5%	26,8%
Osiedla Wschodnie	13,3%	48,9%
Pilczyce-Kozanów-Popowice Pn.	15,6%	39,1%
Plac Grunwaldzki	36,2%	10,6%
Powstańców Śląskich	31,7%	33,7%
Przedmieście Świdnickie	22,6%	39,6%
Przedmieście Oławskie	16,9%	24,7%
Stare Miasto	17,5%	42,5%
Szczepin	20,0%	32,0%
Wielka Wyspa	24,7%	30,6%
Zawidawie	22,0%	35,0%
Ogółem	20,5%	32,1%

W Diagnostyce wiele miejsca poświęciliśmy problemom w miejscu zamieszkania. Zostały one podzielone na dwie kategorie i dwa pytania. W pierwszym uwagę skupiono na zjawiskach zaburzających ład przestrzenny i środowiskowy – ekologiczny w najbliższej okolicy zamieszkania. Drugie pytanie dotyczyło występowania w osiedlu, kwartale ulic problemów społecznych związanych z zakłócaniem porządku publicznego i zagrożeniem poczucia bezpieczeństwa badanych.

Wykres 16. Problemy ładu przestrzennego i ekologicznego w miejscu zamieszkania

Do najbardziej doskwierających problemów z pierwszej kategorii należą przede wszystkim te generowane przez samochody (i ich kierowców, właścicieli). Blisko 2/3 badanych dostrzega problem nieprawidłowo zaparkowanych pojazdów, a ponad połowa problem aut poruszających się z nadmierną prędkością. Drugi klaster problemów, zauważanych przez mniej więcej 1/3 badanych dotyczy wyrzucania nieposegregowanych śmieci, wandalizmu i dewastacji mienia oraz nielegalnego wyrzucania i podrzucania śmieci sąsiadom. Problemy zauważane przez mniejszość badanych to przede wszystkim zjawiska niszczenia i dewastacji zieleni i wycinki drzew, jazda samochodami emitującymi dużą emisję spalin oraz spalanie złej jakości paliwa w domach. **Co istotne, zaledwie 5% badanych wskazuje, że w ich okolicy zamieszkania nie występują wymienione problemy.**

Głębsza analiza sposobu identyfikacji problemów ładu przestrzennego w zależności od zróżnicowań w obrębie profili społecznych respondentów pozwala stwierdzić, że:

- młode osoby są szczególnie wrażliwe na kwestię wyrzucania nieposegregowanych śmieci (44,3%), a im starsza kategoria wiekowa tym problem ten jest rzadziej wskazywany
- niszczenie i dewastacja zieleni oraz wandalizm są rzadziej (5pp) wskazywane jako problem przez osoby z wykształceniem podstawowym i zawodowym
- osoby niedawno zamieszkałe (do 5 lat) są szczególnie wrażliwe na wyrzucanie nieposegregowanych śmieci (42%), spalanie śmieci na powietrzu (10%), z kolei mieszkającym od urodzenia znacznie bardziej (41%) doskwiera wandalizm.

Wyraźnie widać, że w strukturze przestrzennej Wrocławia są osiedla, w których określone problemy są zauważane częściej oraz że niektóre osiedla są miejscami kumulacji problemów

środowiskowych i ekologicznych (może to także oznaczać, że w tych osiedlach mieszka szczególnie wiele osób wyczulonych na te problemy). I tak:

- Nieprawidłowo parkujące pojazdy to problem na osiedlach:

Maślice - Pracze Odrzańskie	78,8%
Plac Grunwaldzki	74,5%
Ołtaszyn - Wojszyce	74,3%
Stare Miasto	72,5%
Powstańców Śląskich	72,3%

- Jazda aut z nadmierną prędkością to problem na osiedlach:

Brochów-Tarnogaj-Jagodno	63,5%
Karłowice-Różanka	61,7%
Gądów-Popowice Pd.	61,1%
Osiedla Północne	61,0%
Stare Miasto	60,0%

- Wyrzucanie nieposegregowanych śmieci

Borek	46,3%
Brochów-Tarnogaj-Jagodno	46,2%
Przedmieście Oławskie	45,5%
Stare Miasto	42,5%
Maślice - Pracze Odrzańskie	42,4%

- Wandalizm i dewastacja mienia

Plac Grunwaldzki	48,9%
Ołtaszyn - Wojszyce	48,6%
Gajowice	47,7%
Nadodrże	47,2%
Klecina - Oporów	42,1%

- Nielegalne wyrzucanie, podrzucanie śmieci

Ołtaszyn - Wojszyce	57,1%
Maślice - Pracze Odrzańskie	45,5%
Gaj	40,0%
Stare Miasto	40,0%
Borek	36,6%

W kontekście ostatnich działań władz miasta (powołanie Zielonego Departamentu, zwiększenie dofinansowania programu wymiany pieców KAFKA) szczególnie istotne jest przyjrzenie się osiedlowej i społecznej specyfice zagadnienie palenia niskiej jakości paliwem w domach i mieszkaniach oraz wynikającego z tego zadymiania. Ten problem jest zauważany jako szczególnie dotkliwy na osiedlach zabudowy jednorodzinnej, willowej, a w dalece mniejszym stopniu przez mieszkańców zabudowy XIX-wiecznej, kamienicznej (zwłaszcza na Hubach, Ołbinie-Kleczkowie i Przedmieściu Oławskim). Dla porównania poniżej prezentujemy odsetki mieszkańców dostrzegających ten problem w poszczególnych osiedlach.

Plac Grunwaldzki	21,3%
Krzyki-Partynice	20,8%
Maślice - Pracze Odrzańskie	18,2%
Muchobór	16,1%
Klecina - Oporów	15,8%
Nadodrże	15,7%
Przedmieście Oławskie	10,4%
Ołbin - Kleczków	8,6%
Leśnica	4,8%
Huby	4,0%

Co ciekawe, nie widać wyraźnego zróżnicowania w postrzeganiu tego problemu ze względu na główne zmienne społeczno-ekonomiczne (wiek, wykształcenie, sytuację ekonomiczną i postrzeganie własnego statusu społecznego). Problem palenia złej jakości paliwem dostrzegają raczej osoby z młodszych kategorii wiekowych (szczególnie 15-24 lata), widzi go nieco więcej osób z wykształceniem średnim i wyższym magisterskim (ale już nie – licencjackim) oraz, co ciekawe, więcej osób oceniających swoją sytuację ekonomiczną jako trudną. Problem spalania śmieci zauważają w tym samym stopniu osoby określające swój status społeczny jako niski i wysoki, w odróżnieniu od osób o statusie przeciętnym.

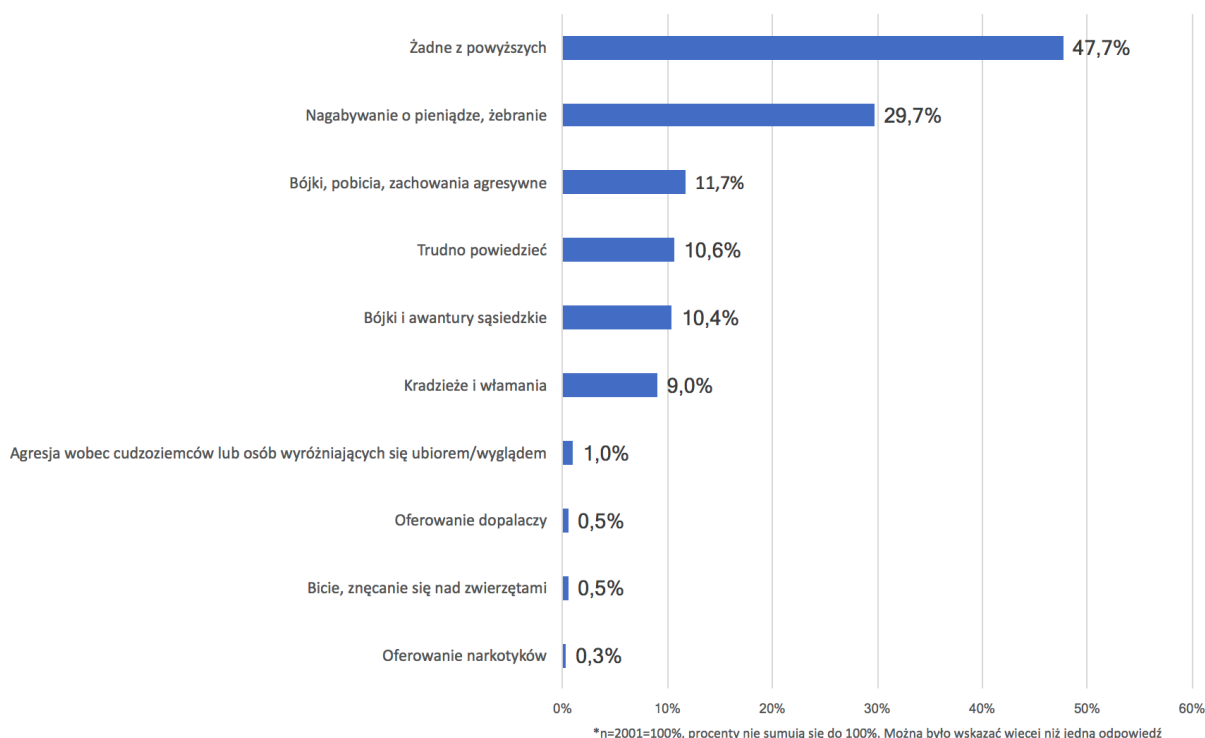
Tabela 45. Charakterystyki społeczno-demograficzne a dostrzeganie problemu spalania niskiej jakości paliwa w osiedlach

Profile społeczne respondentów		Spalanie złej jakości paliwa w domach (zadymianie)
Wiek	15 - 24 lata	13,7%
	25 - 44 lat	12,8%
	45 -64 lata	7,1%
	65 - 80 lata	9,3%
	podstawowe i gimnazjalne	8,5%
Wykształcenie	zasadnicze zawodowe	9,8%
	średnie zawodowe	7,6%
	średnie ogólnokształcące	12,1%
	licencjackie (inżynierskie)	8,9%
	wyższe magisterskie	12,4%
Sytuacja ekonomiczna GD i rodziny	Żyjemy bardzo biednie i skromnie	11,7%
	Żyjemy średnio	11,1%
	Żyjemy dobrze i bardzo dobrze	8,6%
Status społeczny na skali od 1 do 10 pkt.	niski (1-3pkt)	12,3%
	przeciętny (4-7pkt.)	9,4%
	wysoki (8-10pkt.)	12,7%

Drugą kategorią problemów były zakłócenia porządku publicznego i poczucia bezpieczeństwa. Warto zauważyć, że blisko połowa badanych wskazała, że podobne problemy na ich osiedlu nie występują – zatem zagrożenia środowiskowe, ekologiczne są dużo bardziej dotkliwe niż poczucie bezpośredniego zagrożenia problemami społecznymi. Do zjawisk najbardziej uciążliwych mieszkańcy zaliczyli nagabywanie o pieniądze i żebranie (blisko 1/3 z nich). Mniej więcej co dziesiąty wrocławianin wskazał na problemy bójek i pobic w pobliżu miejsca zamieszkania, także wśród sąsiadów oraz kradzieże i włamania (zob. wykres 17).

Wykres 17. Zakłócenia porządku publicznego w miejscu zamieszkania

Proszę wskazać te niebezpieczne zdarzenia w miejscu zamieszkania (kwartale ulic, osiedlu), jakie wydarzyły się w okresie ostatniego roku i wzbudziły p. niepokój:*

Pogłębiona analiza rozkładu odpowiedzi na pytanie o niebezpieczne zdarzenia wykazała, że są one częściej wskazywane przez te kategorie osób, których to dotyczy bezpośrednio:

- ludzie młodzi (14-24 lata) nieco częściej (14,6%) niż osoby starsze wskazywali na bójki i pobicia jako problem. Ich także dotyczył przede wszystkim problem nagabywania o pieniądze (44,7%). Ponadto należą oni do tych kategorii mieszkańców, które w najmniejszym odsetku wskazują, że w osiedlu nie ma żadnego z badanych przedmiotowo problemów (żadne z powyższych - 33%)
- to co obserwujemy w przypadku ludzi młodych łączy się logicznie z tym, co widzą przyjezdni i mieszkający nie dłużej niż 5 lat. Znacznie częściej wskazują oni na bójki i awantury sąsiedzkie (21%), nagabywanie o pieniądze (41,0%).
- część identyfikowanych problemów – jak bójki i awantury sąsiedzkie (16,4%) bójki i zachowani agresywne (19%) dotyczą ludzi o niskim statusie społecznym.

6.2. Komponenty jakości życia w osiedla

W badaniu WDS 2017 kwestię tworzenia jakości życia potraktowano w dwóch zgeneralizowanych aspektach. Po pierwsze poprzez subiektywne zrelatywizowanie ocen o jakości życia w stosunku do innych osiedli Wrocławia i po drugie w sposób obiektywistyczny pytając o ocenę komponentów składowych jakości życia istotnych w miejscu zamieszkania, obejmujący podstawowe sfery życia oraz odpowiadające im zasoby i usługi. Skonstruowano w tym celu specjalny indeks obejmujący 13 szczegółowych kryteriów związanych z ekologią, usługami, spędzaniem czasu wolnego, komunikacji, infrastruktury i spędzania czasu wolnego. Indywidualne oceny mierzono na skali punktowej ocen: 1 pkt. poziom krytyczny, 2 pkt. poziom mierny, 3 pkt. poziom akceptowalny (neutralny), 4 pkt. poziom dobry, 5 pkt. poziom

doskonały, 0 pkt. nie dotyczy/nie wiem (uwzględniony jako wartość 3 w ocenach średnich). Poszczególne składowe przedstawiono w tabeli 46.

W warstwie interpretacyjnej zakładamy, że ocena krytyczna jest wskazaniem na te problemy / potrzeby, które należy rozwiązywać / zaspokajać w pierwszej kolejności i powinny być one zaadresowane przez miejskich urzędników i tworzone przez nich polityki i programy poprawy jakości życia w wymiarze osiedlowym.

Do najgorzej ocenianych kwestii należą:

- możliwość zaopatrzenia w żywność i artykuły pierwszej potrzeby do domu (najgorzej oceniane: 50,00% Stare Miasto; 46,00% Zawidawie; 45,00% Nowy Dwór; 44,70% Grabiszyn-Grabiszynek; 42,20% Osiedla Wschodnie)
- czystość powietrza (najgorzej oceniane: 52,50% Jerzmanowo-Jarnołów-Strachowice-Osiniec - Kuźniki – Żerniki; 48,00% Brochów-Tarnogaj-Jagodno; 45,30% Gajowice; 44,20% Przedmieście Oławskie; 42,90% Ołtaszyn - Wojszyce)
- dostępność miejsc parkingowych (najgorzej oceniane: 46,40% Borek; 40,40% Plac Grunwaldzki; 39,00% Osiedla Północne; 37,10% Gaj; 37,10% Ołtaszyn - Wojszyce)
- dostępność urządzonych miejsc publicznych, w których można się spotkać, usiąść i porozmawiać (najgorzej oceniane: 40,40% Brochów-Tarnogaj-Jagodno; 35,70% Karłowice-Różanka; 35,00% Jerzmanowo-Jarnołów-Strachowice-Osiniec - Kuźniki – Żerniki; 34,20% Klecina – Oporów; 33,70% Gajowice)
- dostępność placów zabaw dla dzieci i rekreacji dla dorosłych (najgorzej oceniane: 34,30% Ołtaszyn – Wojszyce; 32,80% Ołbin – Kleczków; 32,10% Przedmieście Świdnickie; 31,70% Osiedla Północne; 29,90% Przedmieście Oławskie)

Tabela 46. Rozkład ocen poszczególnych komponentów jakości życia w osiedlach (dane na skali zagregowanej)*

Na ile ocenia P. jakość życia w P. osiedlu – w najbliższym rejonie ulic, pod względem wskazanych kwestii?	Poziom krytyczny i mierny	Poziom akceptowalny	Poziom dobry i doskonały	Nie dotyczy/nie korzysta/trudno powiedzieć*
Oferty wydarzeń kulturalnych	15,5%	20,4%	60,7%	3,2%
Ilości i stanu terenów zielonych blisko domu – skwerów, trawników, parków	11,4%	31,0%	57,3%	0,1%
Dostępności komunikacji miejskiej	8,9%	28,1%	55,1%	7,9%
Dostępności urządzonych miejsc publicznych, w których można się spotkać, usiąść i porozmawiać	26,4%	29,6%	41,4%	2,6%
Dostępności urządzonych placów zabaw dla dzieci oraz miejsc rekreacji dla dorosłych	25,1%	32,2%	40,1%	2,4%
Stanu ulic i chodników	20,0%	40,9%	38,6%	0,4%
Wzajemnej życzliwości mieszkańców	6,6%	48,1%	36,7%	8,5%
Dostępności pubów i restauracji, kawiarni	20,1%	28,0%	36,0%	15,8%
Możliwości zaopatrzenia w żywność i artykuły pierwszej potrzeby do domu	34,6%	36,6%	28,2%	0,4%
Dostępność miejsc parkingowych	31,1%	41,2%	25,2%	2,4%
Dostępności przedszkoli i żłobków	8,5%	24,8%	18,2%	48,3%
Czystości powietrza	33,0%	53,7%	12,5%	0,6%
Aktywności społecznej mieszkańców	16,9%	43,2%	7,0%	32,8%

*Dane dla próby ogółem n=2000=100%. Procenty w wierszu.

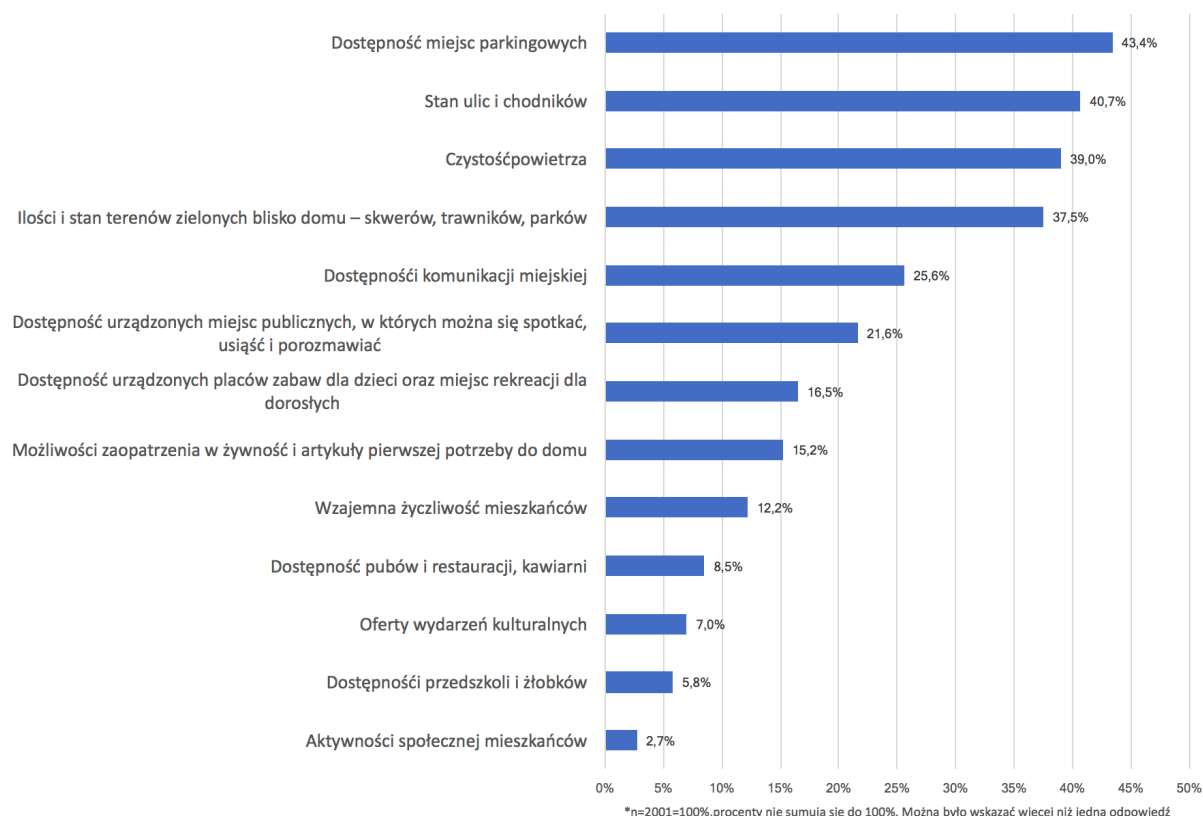
Z kolei wśród kwestii ocenianych najwyżej znalazły się:

- oferta wydarzeń kulturalnych (najlepiej oceniana na: Nowy Dwór 81,7%; Pilczyce-Kozanów-Popowice Pn. 79,7%; Zawidawie 79,0%; Osiedla Wschodnie 75,6%; Osiedla Północne 65,9%)
- ilość i stan terenów zielonych blisko domu – skwerów, trawników, parków (najlepiej oceniana na: Osiedla Wschodnie 73,30%; Nadodrże 70,80%; Krzyki-Partynice 67,90%; Powstańców Śląskich 67,30%; Gaj 64,30%)
- dostępność komunikacji miejskiej (najlepiej oceniana na: Borek 75,6%; Nadodrże 62,9%; Karłowice-Różanka 62,6%; Pilczyce-Kozanów-Popowice Pn. 62,5%; Powstańców Śląskich 61,4%)
- dostępność urządzonych miejsc publicznych, w których można się spotkać, usiąść i porozmawiać (najlepiej oceniana na: Powstańców Śląskich 55,4%; Wielka Wyspa 51,8%; Nadodrże 51,6%; Maślice - Prace Odrzańskie 51,5%; Stare Miasto 50,0%)
- dostępność urządzonych placów zabaw dla dzieci oraz miejsc rekreacji dla dorosłych (najlepiej oceniana na: Powstańców Śląskich 52,5%; Borek 51,2%; Nowy Dwór 48,3%; Gaj 45,7%; Krzyki-Partynice 45,3%).

Pytani o to, jakie sprawy dla badanych osobiście są najważniejsze dla zapewnienia dobrej jakości życia w osiedlu i rejonie ulic wskazali oni przede wszystkim udogodnienia z zakresu parkowania aut (szczególnie na osiedlach Borek, Nowy Dwór i Szczepin) (co może jednak sugerować konieczność wpływania na preferencje mieszkańców, bo rosnąca liczba aut przypadających na jedną osobę w mieście skutkuje tym, że zapewnienie miejsc parkingowych każdemu będzie niemożliwe) oraz stanu ulic i chodników (szczególnie na osiedlach Przedmieście Oławskie, Nadodrże i Nowy Dwór). Na trzecim i czwartym miejscu znalazły się postulaty „zielone”, tj. czystość powietrza (przede wszystkim na osiedlach Przedmieście Oławskie, Plac Grunwaldzki i Osiedla Wschodnie) oraz tereny zielone w dużej liczbie i dobrej jakości w pobliżu miejsca zamieszkania (głównie na osiedlach Przedmieście Świdnickie, Stare Miasto, Klecina-Oporów). Mieszkańcy Wrocławia nie uważają za kluczowych dla jakości życia kwestii związanych z rozwijaniem aktywności społecznej mieszkańców, dostępności żłobków i przedszkoli ani poprawy oferty wydarzeń kulturalnych oraz infrastruktury spędzania czasu wolnego na konsumpcji (bary, kawiarnie). Można to interpretować dwojako: że są potrzeby pilniejsze lub że przynajmniej częściowo udało się w minionych latach te potrzeby zaspokoić (np. potrzeby kulturalne w roku Europejskiej Stolicy Kultury).

Wykres 18. Hierarchia oczekiwanych komponentów jakości życia w osiedlu

Które z powyższych spraw są dla p. osobiście najbardziej istotne dla zapewnienia dobrej jakości życia w osiedlu – rejonie ulic. (maks 3 wskazania):*

Występujące zróżnicowania preferencji najbardziej istotnych komponentów jakości życia wiążą się z jakościowo różnymi momentami ich biografii, wyznaczającymi podstawowe role społeczne. Przykładowo sytuacja rodzinna respondentów modyfikuje w sposób charakterystyczny ranking preferencji jakości życia. Dla osób w związkach oraz posiadających dzieci bardzo istotne stają się parki i tereny zielone (44,4% i 40,6%). Dla osób najmłodszych mieszkających pod opieką rodziców istotna jest dostępność komunikacji zbiorowej (37,6%) czy oferty kulturalnej (10,3%).

Mieszkający od urodzenia we Wrocławiu oraz ze stażem powyżej 5 lat zasadniczo częściej niż osoby niedawno przybyłe wskazują na wagę dostępności miejsc parkingowych, wzajemnej życzliwości mieszkańców, stanów terenów zielonych w pobliżu domu. Dla odmiany osoby niedawno przybyłe akcentują przede wszystkim sprawę jakości powietrza (48%) czy dostępności komunikacji zbiorowej (36,5%), dostępności zaopatrzenia w żywność (22%). To właśnie ta kategoria mieszkańców żąda w największym stopniu takiego sposobu urządzania miasta który wpisuje się w diskutowane publicznie potrzeby „mieszkańców funkcjonujących w dobrze urządzonym mieście”. Z drugiej strony takie czynniki jak dochód, wykształcenie, status społeczny (ekonomiczny) respondentów wpływają dość subtelnie na różnicowanie hierarchii jakości życia. Tym niemniej warto podkreślić, że jakość oferowanych usług publicznych w miejscu zamieszkania ma duże znaczenie dla osób narażonych na wykluczenie społeczne. Konfigurację wzmocnionych oczekiwań tej kategorii osób pokazaliśmy w tabeli 47.

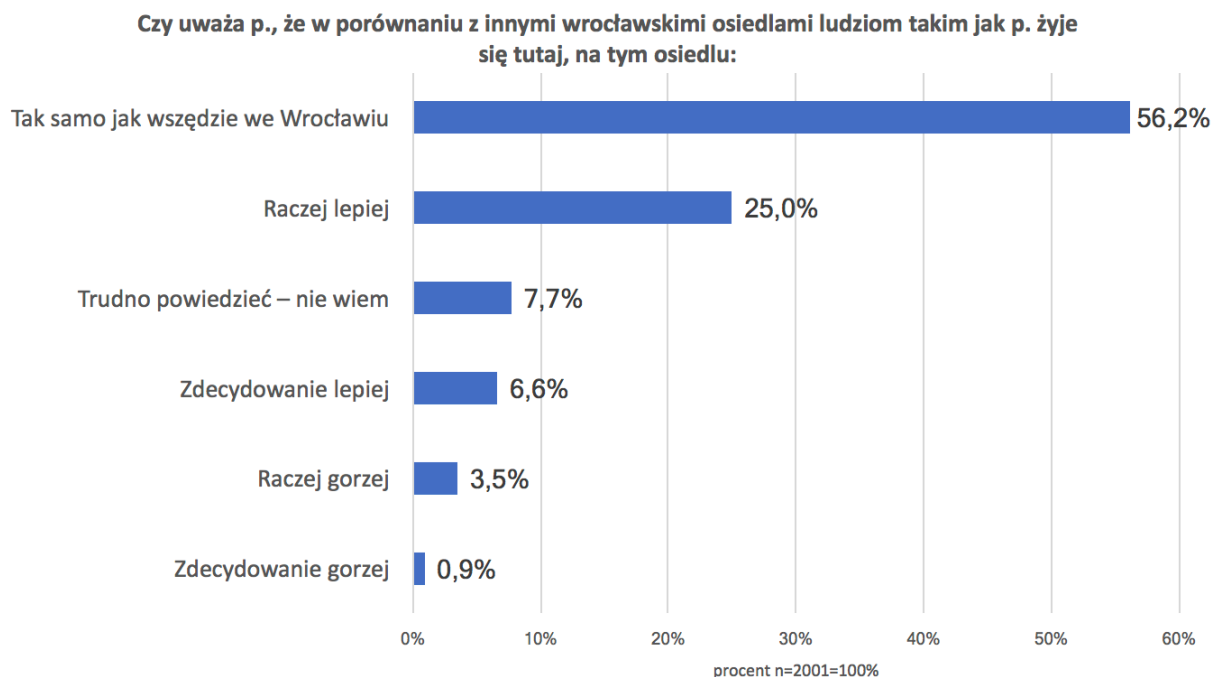
Tabela 47. Dominanty najważniejszych oczekiwań związanych z jakością życia w osiedlu w profilach osób uprzywilejowanych i narażonych na wykluczenie

Które z powyższych spraw są dla P osobiście najbardziej istotne dla zapewnienia dobrej jakości życia w osiedlu – rejonie ulic. (maks. 3 wskazania):	Dominanty oczekiwań w profilu osób narażonych na wykluczenie społeczne*
Dostępność miejsc parkingowych	65-80 lat – 46,1%
Stanu ulic i chodników	Sam(a) z dzieckiem na utrzymaniu – 50%
Czystości powietrza	Niski status (1-3pkt.) – 45,6% Przyjezdni do 5 lat – 48%
Dostępności urządzonych miejsc publicznych, w których można się spotkać, usiąść i porozmawiać	Niski status (1-3pkt.) – 28,7% Żyjemy biednie i skromnie 26,6%
Dostępności urządzonych placów zabaw dla dzieci oraz miejsc rekreacji dla dorosłych	Podstawowe i zawodowe – 10,5%
Możliwości zaopatrzenia w żywność i artykuły pierwszej potrzeby do domu	Żyjemy biednie i skromnie – 19,5%
Oferty wydarzeń kulturalnych	Żyjemy biednie i skromnie – 10,2%

*Różnice w profilu powyżej 5 pp. w porównaniach międzygrupowych.

W zgeneralizowanej ocenie (zob. wykres 19) ponad połowa badanych 56% stwierdziła, że na ich osiedlu żyje się tak samo jak wszędzie we Wrocławiu. To przekonanie badanych nie znajduje jednak, jak pokazano wcześniej, potwierdzenia w danych pokazujących silne zróżnicowanie występowania zjawisk niekorzystnie wpływających na jakość życia mieszkańców. Z drugiej strony głównym powodem tego stanu rzeczy jest właśnie zrelatywizowanie przez mieszkańców ocen dotyczących własnego osiedla do wyobrażeń o ogólnym poziomie życia we Wrocławiu. Innymi słowy wynik ten należy odczytywać jako wyrażane przekonanie, że zasadniczo „mamy tu tak samo jak wszędzie”, co nie przekłada się zarówno na wskazane wcześniej problemy jak i oczekiwania co do pożądanej jakości życia.

Wykres 19. Opinie nt. jakości życia w osiedlu zamieszkania

Zestawienie opinii w skali punktowej, gdzie odpowiedziom przypisano następujące wartości: 5 pkt. zdecydowanie lepiej, 4 pkt. – raczej lepiej, 3 pkt. – tak samo jak wszędzie, 4 pkt. - raczej gorzej, 5 pkt. zdecydowanie gorzej dobrze obrazuje wspomniany ogólny stan, w którym zasadniczo uważamy, że żyje się nam tak samo jak gdzie indziej, przy czym całkiem liczna część z nas, bo co czaty respondent, uważa, że nawet nieco lepiej, co ostatecznie daje wartość średnia ogółem równą 3,36 pkt.

Tabela 48. Porównanie opinii nt. jakości życia w osiedlu zamieszkania z innymi osiedlami Wrocławia dane dla rejonów badań

Czy uważa P., że w porównaniu z innymi wrocławskimi osiedlami ludźmi takim jak P. żyje się tutaj, na tym osiedlu: 1- zdecydowanie gorzej 5 - zdecydowanie lepiej:	Średnia (5- Zdecydowanie lepiej, 1- Zdecydowanie gorzej)	Średnia standaryzowana (0 std=średnia ogółem)
Krzyki-Partynice	3,62	0,36
Borek	3,59	0,33
Gądów-Popowice Pd.	3,56	0,28
Zawidawie	3,46	0,14
Leśnica	3,45	0,13
Wielka Wyspa	3,43	0,10
Osiedla Północne	3,43	0,10
Osiedla Wschodnie	3,40	0,07
Szczepin	3,39	0,05
Gaj	3,38	0,04
Gajowice	3,38	0,04
Klecina - Oporów	3,38	0,04
Przedmieście Oławskie	3,38	0,03

Czy uważa P., że w porównaniu z innymi wrocławskimi osiedlami ludźmi takim jak P. żyje się tutaj, na tym osiedlu: 1- zdecydowanie gorzej 5 - zdecydowanie lepiej:	Średnia (5- Zdecydowanie lepiej, 1- Zdecydowanie gorzej)	Średnia standaryzowana (0 std=średnia ogółem)
Karłowice-Różanka	3,36	0,01
Muchobór	3,35	-0,02
Plac Grunwaldzki	3,34	-0,02
Ołtaszyn - Wojszyce	3,32	-0,05
Pilczyce-Kozanów-Popowice Pn	3,32	-0,05
Powstańców Śląskich	3,31	-0,07
Huby	3,30	-0,08
Jerzmanowo-Jarnołtów-Strachowice-Osiniec - Kuźniki - Żerniki	3,30	-0,08
Ołbin - Kleczków	3,27	-0,12
Nadodrże	3,27	-0,12
Brochów-Tarnogaj-Jagodno	3,24	-0,16
Maślice - Pracze Odrzańskie	3,23	-0,18
Przedmieście Świdnickie	3,23	-0,18
Stare Miasto	3,19	-0,23
Grabiszyn-Grabiszynek	3,18	-0,24
Nowy Dwór	3,18	-0,25
Ogółem	3,36	0

W tabeli 48 pokazano rozkład wartości średnich i odchyłeń standardowych od średniej dla skali punktowej w podziale na rejony badań, które pozwalają odnieść oceny do poszczególnych osiedli – rejonów miasta. Najgorzej pod względem ocen wypadli mieszkańcy Nowego Dworu, lecz nawet w tym przypadku średnia ocena punktowa (3,18 pkt.) nie pozycjonowała ich opinii na poziomie poniżej oceny tak samo jak wszędzie. Aby pokazać względne oceny które lepiej informują o rozkładzie relatywnych ocen posłużono się rozkładem standaryzowanych odchyłeń od średnich w próbie. Wartość 0 std. oznacza tu poziom referencyjny równy wartości ogółem. Proporcjonalnie więcej osób uważających, że żyje im się lepiej jest w tych osiedlach (kolor zielony), w których odchylenia standardowe przekraczają wartość 0,1 std., a więcej osób, które uważa, że zdecydowanie gorzej w osiedlach, gdzie wartość ta przekracza -0,1 std. (kolor czerwony).

6.3. Zintegrowana skala ocen jakości życia w osiedlu

W serii kolejnych danych (zob. tabela 49) nałożono subiektywne wyniki ocen jakości życia (zrelatywizowana opinia nt. jakości życia) z obiektywistycznymi ocenami 13 komponentów jakości życia zsumowanych do jednej uśrednionej wartości (indeks jakości życia).

Tabela 49. Subiektywne oceny a indeks jakości życia

Rejon	Opinia nt. jakości życia		Indeks jakości życia	
	Średnia pkt. (1-5 pkt)	Średnia standaryzowana (0std=średnia ogółem)	Średnia pkt. (1-5 pkt)	Średnia std. (std: 0=średnia=3,2pkt, 1std=0,43pkt)
Powstańców Śląskich	3,31	-0,07	3,39	0,41
Borek	3,59	0,33	3,36	0,36
Nadodrze	3,27	-0,12	3,32	0,25
Leśnica	3,45	0,13	3,29	0,19
Gaj	3,38	0,04	3,26	0,12
Osiedla Wschodnie	3,4	0,07	3,25	0,11
Pilczyce-Kozanów-Popowice Pn	3,32	-0,05	3,25	0,1
Gądów-Popowice Pd.	3,56	0,28	3,24	0,08
Wielka Wyspa	3,43	0,1	3,24	0,06
Nowy Dwór	3,18	-0,25	3,22	0,02
Zawidawie	3,46	0,14	3,22	0,04
Klecina - Oporów	3,38	0,04	3,21	0
Krzyki-Partynice	3,62	0,36	3,21	-0,01
Muchobór	3,35	-0,02	3,2	-0,02
Ołtaszyn - Wojszyce	3,32	-0,05	3,2	-0,02
Stare Miasto	3,19	-0,23	3,2	-0,02
Grabiszyn-Grabiszyniek	3,18	-0,24	3,18	-0,07
Karłowice-Różanka	3,36	0,01	3,18	-0,07
Gajowice	3,38	0,04	3,17	-0,09
Przedmieście Świdnickie	3,23	-0,18	3,17	-0,1
Szczepin	3,39	0,05	3,17	-0,1
Ołbin - Kleczków	3,27	-0,12	3,16	-0,12
Huby	3,3	-0,08	3,15	-0,14
Maślice - Pracze Odrzańskie	3,23	-0,18	3,14	-0,15
Osiedla Północne	3,43	0,1	3,13	-0,18
Jerzma.-Jarnołtów- Strachowice-Osiniec - Kuźniki - Żerniki	3,3	-0,08	3,12	-0,21
Brochów-Tarnogaj-Jagodno	3,24	-0,16	3,1	-0,25
Plac Grunwaldzki	3,34	-0,02	3,09	-0,27
Przedmieście Oławskie	3,38	0,03	3,05	-0,38
Ogółem	3,36	0	3,21	0

Ponieważ tak w przypadku zrelatywizowanej opinii nt. jakości życia, jak i Indeksu jakości życia skale punktowe miały tę samą rozpiętość (1-5 pkt), wobec czego można wskazać zarówno takie rejon miasta, w których średnia punktów nt. zrelatywizowanej opinii jest wyższa niż

średnia ocena składowych komponentów jakości życia (indeks) jak i odwrotnie. Dobrym przykładem rejonów, w których mieszkańcy subiektywnie sądzą, że żyje im się relatywnie nieco gorzej niż gdzie indziej, podczas gdy równocześnie ich ocena jakości życia jest wyższa niż przeciętna to rejon Powstańców Śląskich czy Nadodrza. Ponadto w przypadku Nowego Dworu subiektywna krytyczna ocena nie przekłada się w takim samym stopniu na ocenę Indeksową która wynosi niemal dokładnie tyle ile średnia ogółem. Z odwrotną sytuacją mamy w przypadku takich rejonów jak Plac Grunwaldzki czy Przedmieście Oławskie, gdzie wartości Indeksowe są znacznie poniżej ogółu, gdy subiektywna ocena pozostaje na poziomie średniej ogółem. Wreszcie są też takie rejon, w których relatywne poczucie deprywacji przekłada się na niezadowolającą ocenę komponentów jakości życia, tak jak na Maślicach - Praczech Odrzańskich.

Przedstawiony rozkład ocen Indeksu jakości życia pozwala wskazać także grupę osiedli w której Indeksy jakości życia osiągają wartości najwyższe w próbie (kolor zielony) – w których ocena wypada korzystnie na tle próby i takie, w których ocena na tle próby jest obniżona (kolor czerwony). Istniejąca rozpiętość ocen nie zmienia faktu, że oceny te się mocno uśredniają i nie pokazują realnych deficytów lub przewag w poszczególnych obszarach tworzących jakość życia.

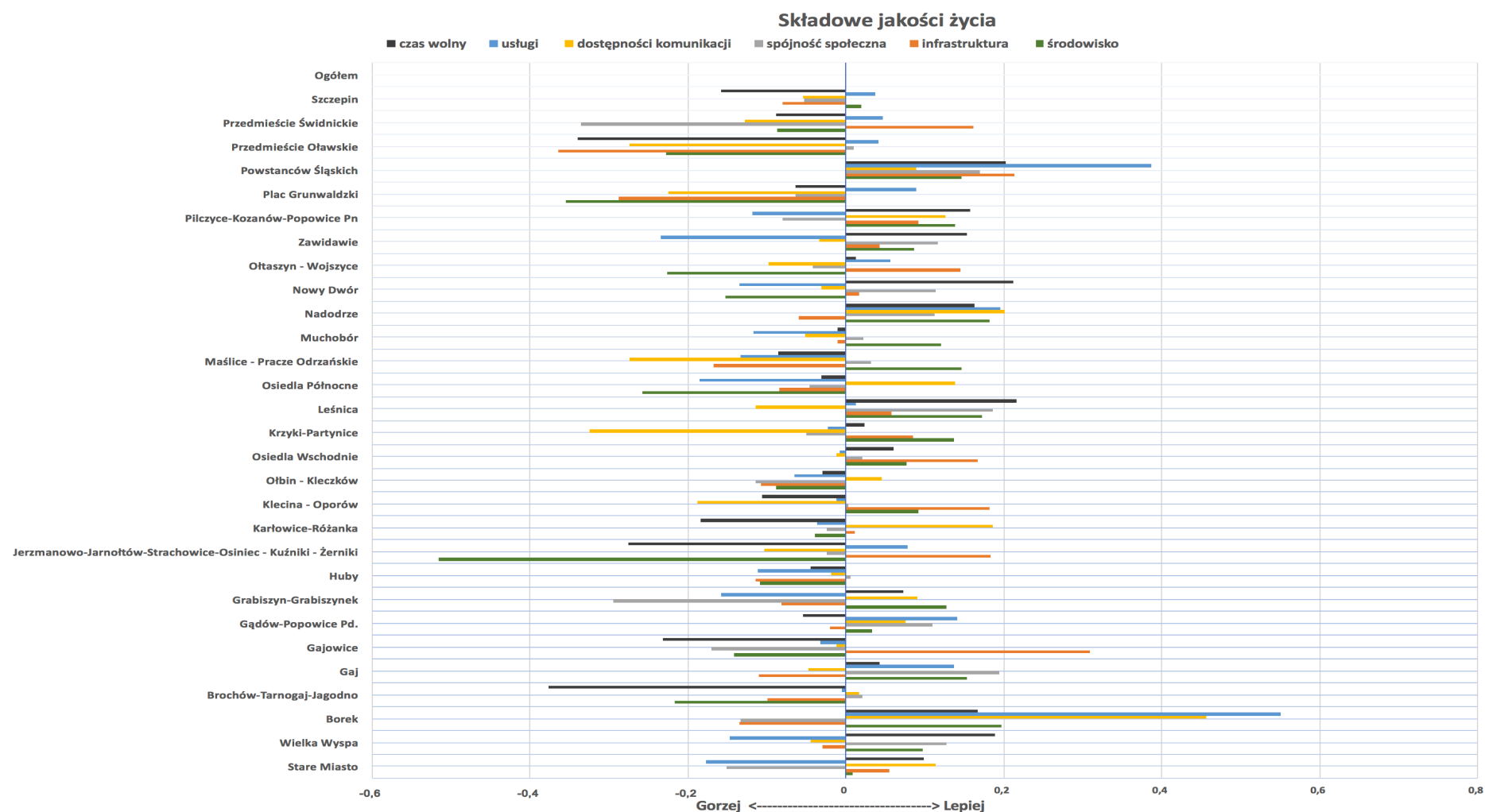
Tabela 50. Mocne i słabe strony wrocławskich osiedli – rejonów badań. Ocena jakościowa

Rejon	Wzajemne relatywne przewagi (+)>0,2std oraz deficyty (-) <-0,2std					
	Czas wolny	Usługi	Dostępność komunikacji	Spójność społeczna	Infrastruktura	Środowisko
Powstańców Śląskich		+			-	
Borek		+	+			
Nadodrza						
Leśnica	+					
Gaj						
Osiedla Wschodnie						
Pilczyce-Kozanów-Popowice Pn						
Gądów-Popowice Pd.						
Wielka Wyspa						
Nowy Dwór	+					
Zawidawie		-				
Klecina - Oporów						
Krzyki-Partynice			-			
Muchobór						
Ołtaszyn - Wojszyce						-
Stare Miasto						
Grabiszyn-Grabiszyniek				-		
Karłowice-Różanka						
Gajowice	-				+	
Przedmieście Świdnickie				-		

Rejon	Wzajemne relatywne przewagi (+)>0,2std oraz deficyty (-) <-0,2std					
	Czas wolny	Usługi	Dostępność komunikacji	Spójność społeczna	Infrastruktura	Środowisko
Szczepin						
Ołbin - Kleczków						
Huby						
Maślice - Pracze Odrzańskie			-			
Osiedla Północne						+
Jerzma.-Jarnołtów- Strachowice-Osiniec - Kuźniki - Żerniki	-					-
Brochów-Tarnogaj-Jagodno	-					-
Plac Grunwaldzki			-		-	-
Przedmieście Oławskie	-		-		-	-
Ogółem						

Aby zatem lepiej uwypuklić wpływ składników indeksu jakości życia na ocenę sumaryczną rozłożono ją na sześć bardziej szczegółowych obszarów i odniesiono do ocen standaryzowanych w rejonach badań. Przedstawione na wykresie 20 wyniki pozwalają bardziej indywidualnie spojrzeć na komponenty jakości życia. Względne deficyty lub przewagi stają się istotne (przekładają się na jakościowe różnice ocen) wszędzie tam, gdzie ich wartość średnia przekracza poziom +/-0,2std. W celu ułatwienia dokonywania szybkich ocen przedstawiono je w tabeli 50.

Wykres 20. Indeks jakości życia – składowe w przekrojach rejonów badań*

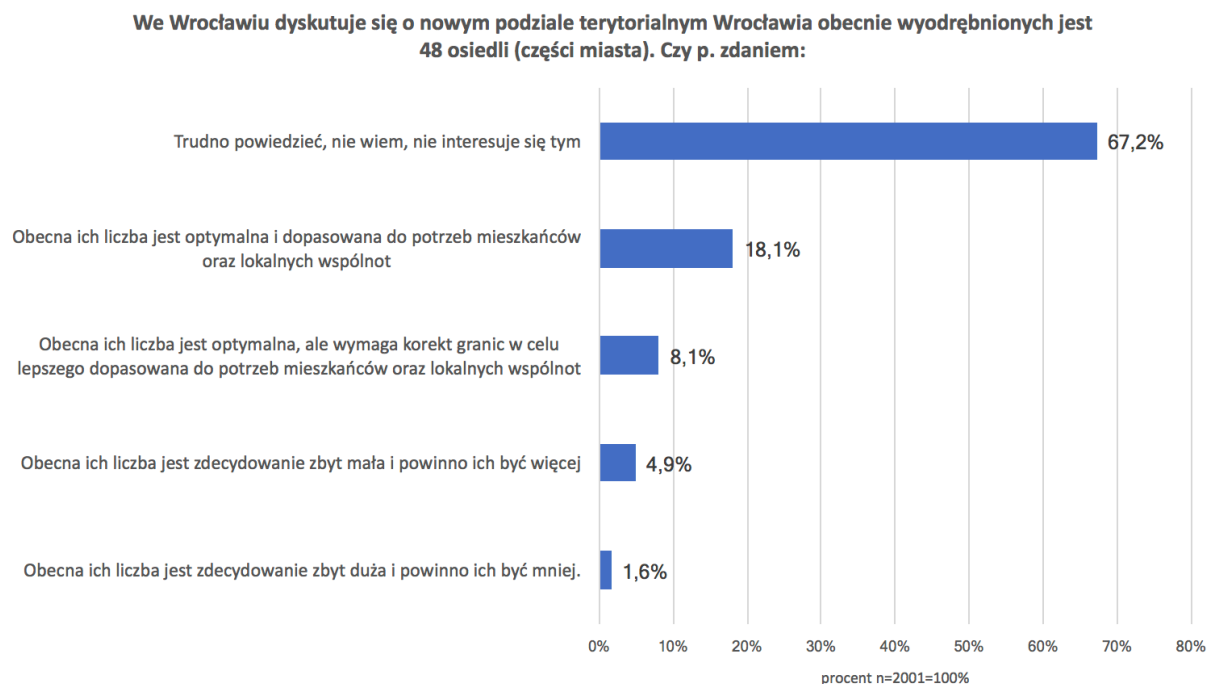

*Indeks pokazuje oceny punktowe (1pkt. krytyczny – 5 pkt. doskonały) przeliczone na wartości odchyłeń od średniej. Wartość 0 równa się wartości średniej w próbie dla danego komponentu. Odpowiedzi „nie dotyczy” i „trudno powiedzieć” liczono jako stan neutralny=3pkt.

6.4. Rady osiedla i uczestnictwo w wyborach do rad osiedli

Od parunastu miesięcy, także w tle dyskusji o celach nowej Strategii Wrocław 2030, toczy się we Wrocławiu bardziej intensywna dyskusja na temat wzmocnienia roli rad osiedli w zarządzaniu miastem i realizowaniu postulatów wpływających na poprawę jakości życia płynących od mieszkańców. Jednym z wątków podnoszonych w tej debacie jest liczba osiedli (i rad) w mieście. Obecnie działa ich 48 i pojawiają się głosy, że to zbyt wiele, by rady mogły być efektywne. **W badaniu skierowaliśmy do wrocławian pytanie o to, czy obecna liczba jest dobra. Chociaż formułując to pytanie obawialiśmy się pojawienia się odpowiedzi oderwanych od realiów. Okazało się, że ponad 2/3 mieszkańców samo-wykluczyło się z odpowiedzi na to pytanie wskazując, że nie mają wiedzy lub zainteresowania pozwalających kompetentnie wypowiadać się na ten temat.** Z pozostałych badanych najwięcej osób stwierdziło, że liczba jest optymalna i dopasowana do potrzeb (co 5 badany), 8% uznało, że liczba jest właściwa, ale korekty wymagają granice rad, 5% uznało, że rad osiedli jest zbyt mało, a nieco poniżej 2%, że jest ich zdecydowanie za dużo. Takie dane pokazują, że dyskusję o zmianie liczby rad osiedli powinna poprzedzać akcja informacyjna i edukacyjna zwiększająca poczucie sprawstwa i bycia „właścicielem problemu” rad osiedli przez mieszkańców Wrocławia. Tak znaczące dystansowanie się od funkcji i charakteru jednostki pomocniczej samorządu, która mogłaby mieć realnie duży wpływ na jakość życia w osiedlu i najbliższym kwartale ulic jest niepokojące. Dyskusję o zmianie liczby rad osiedli należy także prowadzić z uwzględnieniem blisko 20% głosów uznających, że obecny podział jest właściwy – należy pokazywać zalety zmienionego podziału oraz minimalizować potencjalne straty, np. związane z obawami o utratę podmiotowości, tożsamości przez osiedla, które miałyby być włączone w obręb większych całości administracyjnych.

Wykres 21. Ile rad osiedli? Wrocławianie o liczbie osiedli Wrocławia

W badaniu zadaliśmy także pytanie: *ile konkretnie rad osiedli powinno być?* Odpowiedzi na to pytanie udzieliło ledwie 33 badanych. Ich odpowiedzi są rozpięte od liczby 12 do 56

osiedli i należy je traktować raczej jako materiał poglądowy niż w jakimkolwiek sensie odzwierciedlający opinie wrocławian.

Zainteresowanie sprawami osiedli badano także pytając o udział w wyborach do rad osiedli Wrocławia z lutego 2017 roku. Udział w głosowaniu zadeklarowało 14,9% badanych, co stanowi ponad podwójnie wyższy poziom niż faktyczna frekwencja (wyniosła 6%, a w poprzednich wyborach w 2013 roku – 3,9%). Okazuje się, że udział w wyborach nie różnicował odpowiedzi badanych dotyczących preferowanej (mniejszej lub większej) liczby osiedli Wrocławia, nie różnicował także odsetka osób niezainteresowanych problematyką rad osiedli.

Tabela 51. Opinia o liczbie rad osiedli a udział w wyborach do rad osiedli w 2017 roku

We Wrocławiu dyskutuje się o nowym podziale terytorialnym Wrocławia obecnie wyodrębnionych jest 48 osiedli (części miasta). Czy P. zdaniem:	Czy brał P. udział w ostatnich wyborach do Rad Osiedli w lutym tego roku (2017)?		
	Tak	Nie	Odmowa/Nie pamiętam
Obecna ich liczba jest zdecydowanie zbyt mała i powinno ich być więcej	4,3%	4,7	7,8
Obecna ich liczba jest zdecydowanie zbyt duża i powinno ich być mniej.	3,0%	1,6	0,0
Obecna ich liczba jest optymalna i dopasowana do potrzeb mieszkańców oraz lokalnych wspólnot	19,7%	18,5	12,2
Obecna ich liczba jest optymalna, ale wymaga korekt granic w celu lepszego dopasowania do potrzeb mieszkańców oraz loka	9,0	8,0	8,3
Trudno powiedzieć , nie wiem, nie interesuje się tym	63,9	67,3	71,7
Ogółem	N=299=100%	N=1522=100%	N=180=100%

Do najczęściej wskazywanych powodów nieuczestnictwa w wyborach do rad osiedli należą:

- brak zainteresowania wyborami (29%)
- brak możliwości udziału w wyborach w tym terminie (20%)
- brak znajomości kandydatów (13,4%)
- brak wiedzy o wyborach (11%)
- brak wiedzy o lokalizacji i terminie głosowania (1%)
- 0,3% badanych uznało, że głosowanie na rady osiedla nie ma większego sensu, bo ich sprawczość jest bardzo mała.

7. KOMUNIKACJA I SYSTEM TRANSPORTU PUBLICZNEGO W MIEŚCIE - DAWID KRYSIŃSKI

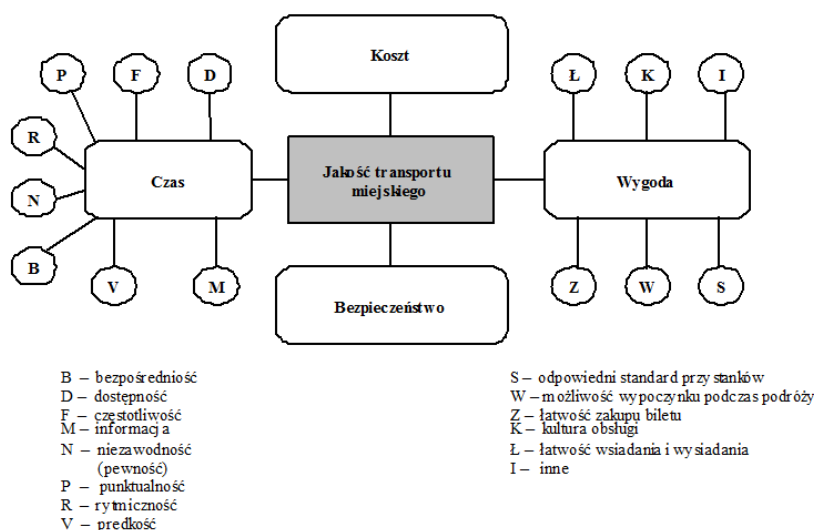
Coraz większa liczba samochodów w miastach oraz pojawiające się z tego powodu problemy komunikacyjne sprawiają, że zapewnienie sprawnego transportu na obszarach zurbanizowanych staje się jednym z istotniejszych wyzwań dla władz lokalnych. Dla skutecznego ograniczania problemów komunikacyjnych niezbędne są inwestycje w

infrastrukturę miejską, które pozwalają utrzymać lub zwiększyć efektywność miejskiego systemu transportowego, zarówno w aspekcie przemieszczania się osób, jak i przewozu towarów. Niniejsze opracowanie koncentruje się na transporcie pasażerskim we Wrocławiu, pokazując w jakich sytuacjach wrocławianie korzystają z poszczególnych środków transportu, a także opisując preferencje, oczekiwania i potrzeby mieszkańców miasta w zakresie sposobów przemieszczania się po mieście. Zaprezentowane informacje mogą zostać wykorzystane do kształtowania polityki transportowej miasta, w której warto uwzględnić perspektywę społeczną. Analiza aktualnych praktyk wrocławian w zakresie mobilności przestrzennej, a także wzięcie pod uwagę oczekiwań i preferencji mieszkańców miasta ułatwia bowiem kreowanie i wdrażanie rozwiązań:

- zyskujących akceptację społeczną,
- odpowiadających na potrzeby osób poruszających się po mieście,
- prowadzących do pożądaney zmiany praktyk komunikacyjnych i podniesienia efektywności systemu transportowego.

W tym kontekście warto podkreślić, że możliwe jest wyodrębnienie czynników pozwalających zbadać kluczowe dla podróżujących cechy danego środka transportu. Grupa tych czynników ogranicza się do elementów przekładalnych na instrumenty, za pomocą których można kształtować (poprawiać lub celowo ograniczać) parametry poszczególnych środków transportu, tak aby doprowadzić do zmian w podziale modalnym ruchu²⁰.

Rysunek 3. Przykładowe ujęcie czynników pozwalających badać pożądane cechy transportu publicznego

Źródło: Marketing w transporcie. Preferencje pasażerów w zakresie jakości przewozów środkami transportu zbiorowego w polskich miastach, www.wzieu.pl/files/mat_dyd/marketing/MarTran1.ppt [dostęp: 01.09.2013]

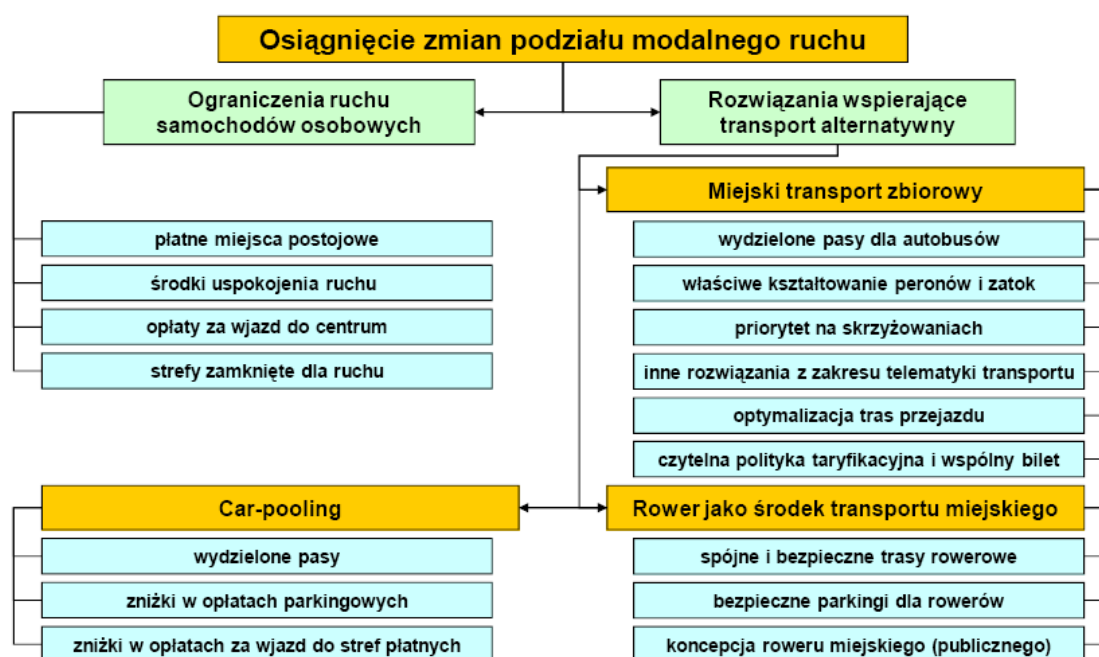
Jednym z coraz powszechniej stosowanych rozwiązań jest podnoszenie jakości powyższych parametrów w przypadku środków transportu, które – w porównaniu z samochodem prywatnym – są mniej uciążliwe dla środowiska naturalnego oraz bardziej efektywne (tj.

²⁰ K. Hebel, K. Grzelec, *Zmiany w zachowaniach i preferencjach komunikacyjnych mieszkańców Sopotu i Gdyni*, „Space – Society – Economy”, 8, 2008, s. 114-116; K. Hebel, *Preferencje pasażerów miejskiego transportu zbiorowego* [w:] *Innowacje w transporcie. Korzyści dla użytkownika*, red. E. Załoga, B. Liberadzki, Szczecin 2010, s. 146

pozwalają na przewiezienie jak największej liczby osób w jak najkrótszym czasie, przy zachowaniu odpowiedniego standardu podróży)²¹. Jednocześnie przyjmuje się, iż rozwiązania te mają być promowane wśród wszystkich osób, w przypadku których zmiana środka transportu nie uniemożliwi zaspokajania potrzeb oraz realizowania różnych aktywności.

Podkreśla się również, że zmiany preferencji transportowych mieszkańców miast można dokonać poprzez stosowanie ograniczeń dla ruchu samochodowego na obszarach śródmiejskich, przygotowywanie ułatwień dla transportu publicznego wraz z poprawą oferty przewozowej, czy też tworzenie przestrzeni wyłączonych z ruchu samochodowego i przeznaczonych dla pieszych bądź pojazdów komunikacji publicznej²². W tym kontekście warto podkreślić, że stosowany jest tu schemat nagrody-kary, co wypływa z przekonania, że do zmiany praktyk transportowych konieczne jest stworzenie przewagi konkurencyjnej alternatywnym formom mobilności. Zakłada się zatem, iż kluczowe staje się zapewnienie sprawnego i komfortowego dojazdu do celu przede wszystkim za pomocą transportu publicznego (wykluczającego np. zbyt długi czas podróży czy zapewniającego obsługę nowoczesnym taboru)²³. Przykładowe instrumenty kreowania przewagi alternatywnych form mobilności przestrzennej zaprezentowano poniżej.

Rysunek 4. Instrumenty ograniczania roli motoryzacji indywidualnej i promowania alternatywnych form transportu

Źródło: G. Sierpiński, *Zachowania komunikacyjne osób podróżujących a wybór środka transportu w mieście*, „Zeszyty Naukowe Politechniki Warszawskiej”, 84, 2012, s. 101.

Aby wskazać potencjalne kierunki polityki transportowej oraz zidentyfikować rozwiązania infrastrukturalne, które pozwolą zwiększyć efektywność miejskiego systemu transportowego i

²¹ M. Beim, *Transport i komunikacja w polskich miastach – gdzie leży problem?*, rozmowę przeprowadził Marcin Herman, <http://rebelya.pl/post/3689/transport-w-polskich-miastach-gdzie-lezy-proble> [dostęp 01.09.2013]

²² G. Sierpiński, *Zachowania komunikacyjne osób podróżujących a wybór środka transportu w mieście*, „Zeszyty Naukowe Politechniki Warszawskiej”, 84, 2012, s. 101

²³ K. Nosal, W. Starowicz, *Wybrane zagadnienia zarządzania mobilnością*, „Transport Miejski i Regionalny”, 3, 2010

zachęcić wrocławian do korzystania z alternatywnych względem samochodu środków transportu, w dalszej części niniejszej analizy poszukiwano odpowiedzi na poniższe pytania:

- jakie środki transportu są wykorzystywane zależnie od celu przemieszczania się?
- jakie sposoby komunikacji są preferowane zależnie od posiadanych indywidualnych możliwości przemieszczania się czy zasobności materialnej?
- jak kształtuje się wzajemne spozycjonowanie kluczowych środków transportu?
- jakie są pożądane kierunki polityki miejskiej w celu osiągnięcia zmian podziału modalnego ruchu?

7.1. Praktyki komunikacyjne mieszkańców

Jak wskazują przeprowadzone analizy, **wrocławianie najczęściej poruszają się po mieście własnym samochodem, a następnie komunikacją miejską i pieszo**. Pod tym względem wyniki wrocławskiej diagnozy społecznej z 2017 roku nie odbiegają od rezultatów otrzymanych w roku 2014. Mimo zmiany konstrukcji pytania o najczęściej wybierane sposoby poruszania się po mieście²⁴, pozycja poszczególnych środków transportu pozostała niezmienna, co oznacza stały charakter preferencji transportowych mieszkańców Wrocławia.

Podobnie jak w 2014 roku, **samochód jest najchętniej wybieranym środkiem transportu w przypadku 8 spośród 11 badanych celów** (tak się dzieje w przypadku pracy, zajęć pozaszkolnych, zajęć rekreacyjnych, podwożenia dzieci do przedszkoli i żłobków, wizyt u rodziny, a także przejazdów na wystawy, do opery i do kina). Warto w tym miejscu zwrócić uwagę, że w dwóch przypadkach przewaga samochodu jako najpopularniejszego środka transportu jest nieznacząca. Taka sytuacja odnosi się do załatwiania spraw w mieście oraz dojazdów na wystawy, do opery i do kin.

Komunikacja miejska jest najpopularniejszym środkiem transportu w przypadku dojazdów do szkół, a także na spotkania towarzyskie we Wrocławiu oraz na imprezy masowe i koncerty. Z kolei pieszo wrocławianie chodzą przede wszystkim na zakupy.

Podkreślić jednak trzeba, że przewaga samochodu nad innymi środkami transportu nie zawsze jest bardzo wyraźna. Dlatego na tej podstawie stwierdzić można, że:

- przewaga motoryzacji indywidualnej zaznacza się w przypadku dojazdów:
 - do pracy,
 - na zajęcia rekreacyjne i sportowe,
 - do rodziny,
- zauważalna jest współ-konkurencyjność ruchu pieszego i samochodowego w przypadku dojazdów na zakupy,
- mimo pewnej przewagi motoryzacji indywidualnej, samochód oraz komunikacja miejska są współ-konkurencyjne w przypadku:
 - załatwianiu spraw miejskich,
 - zajęć pozaszkolnych,
 - wystaw oraz wyjść do opery i do kina,
- przewaga komunikacji miejskiej zaznacza się w przypadku dojazdów:
 - do szkoły,
 - na imprezy masowe i koncerty.

²⁴ W edycji z 2014 roku respondenci wskazywali po jednym środku transportu do każdego celu podróży. W 2017 roku mogli wskazać więcej sposobów docierania do danego rodzaju miejsca, co ułatwiło uchwycenie tzw. podróży kombinowanych – łączących różne środki transportu.

Porównując powyższe zestawienie z wynikami uzyskanymi w 2014 roku można dostrzec pewne różnice, szczególnie w kontekście dojazdów na imprezy masowe, na wystawy, do opery i do kina, czy też na zakupy. W poprzedniej edycji diagnozy większą rolę odgrywała w tym względzie motoryzacja indywidualna, co jednak mogło być spowodowane odmienną konstrukcją pytania (wówczas respondenci wskazywali jeden główny sposób docierania do danego celu, podczas gdy w obecnej edycji diagnozy mogli wymienić więcej środków transportu, które uznają za kluczowy sposób dojazdu w różne miejsca).

Zgromadzone dane sugerują jednocześnie, że – podobnie jak w 2014 roku – **pozostałe sposoby poruszania się po mieście nie odgrywają istotnej roli w mobilności miejskiej. Do mało popularnych środków transportu należą zatem: rower, kolej oraz taxi.** Zaczynając od ostatniego z wymienionych sposobów mobilności przestrzennej, zauważyć należy, że podróże taksówkami nadal mają charakter okazjonalny i dotyczą głównie sytuacji, gdy np. nie można skorzystać z własnego samochodu lub też trzeba długo oczekiwać na kurs komunikacji miejskiej (np. w nocy). Specyfika tych podróży sprawia jednak, że rola taksówek jest – w kontekście wszystkich miejskich przejazdów – marginalna i nie ma decydującego wpływu na kształt mobilności przestrzennej we Wrocławiu. Jak dotąd, **istotnego znaczenia nie odgrywają też nowe formy transportu taksówkowego – oparte na udostępnianiu prywatnych pojazdów za pomocą mobilnych aplikacji (np. Uber).** Na korzystanie z taksówek wskazują przede wszystkim osoby odbywające spotkania towarzyskie, co może sugerować, że ta forma transportu sprawdza się głównie wtedy, gdy oferta innych sposobów mobilności jest słabo dostępna (wymaga np. długiego oczekiwania na autobus nocny). **Niewielki odsetek wskazań na kolej sugeruje natomiast, że obecny kształt rozkładu jazdy nie jest dostosowany do potrzeb transportu miejskiego.** W rezultacie, kolej nie stanowi alternatywy dla pozostałych środków transportu, mimo że możliwe jest podróżowanie pociągiem w granicach Wrocławia na podstawie wybranych rodzajów taryfy miejskiej.

Należy wreszcie podkreślić, że zmiana konstrukcji pytania i umożliwienie respondentom wyboru więcej niż jednego środka transportu, którym dojeżdża się do danego celu, zaowocowała większym odsetkiem wyboru roweru jako środka transportu (mimo ogólnie niewielkiego znaczenia tego sposobu poruszania się po mieście). Świadczy to o tym, że **wrocławianie od czasu do czasu rezygnują z innych sposobów dojazdu do różnych miejsc i wsiadają na rower – na przykład podczas korzystnej pogody.** Jak wskazują zgromadzone dane, rower towarzyszy najczęściej dojazdowi do szkoły, a także różnym rodzajom aktywności fizycznej (zajęciom rekreacyjnym czy sportowym). Stosunkowo mały odsetek wrocławian decyduje się na wykorzystanie roweru w dojazdach do pracy oraz na spotkania towarzyskie.

Tabela 52. Preferencje komunikacyjne mieszkańców w zakresie przemieszczania się do celu podróży (dane w %)*

	Praca (N=1382)	Szkola (N=320)	Zajęcia pozaszkolne (N=208)	Zajęcia rekreacyjne, sportowe (N=1220)	Do żłobka, przedszkola z dzieckiem (N=299)	Zakupy (N=2001)	Sprawy w mieście (N=1943)	Spotkania towarzyskie we Wrocławiu (N=1935)	Do rodziny (N=1869)	Na wystawy, do opery, kina (N=1747)	Na imprezy masowe, koncerty (N=1687)
Rodzaj transportu	% respondentów										
Pieszo/wygodne dojście	23,5%	30,0%	20,7%	29,1%	27,4%	63,7%	27,9%	41,1%	8,9%	31,7%	35,0%
Kolej	1,3%	0,3%	13,0%	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	14,6%	0,1%	1,9%
Tramwaj/autobus MPK	29,9%	65,0%	44,2%	24,9%	15,4%	18,4%	45,6%	51,4%	23,5%	47,1%	58,7%
Taksówka	1,2%	4,7%	3,4%	0,0%	0,0%	0,0%	2,3%	17,9%	1,2%	9,3%	11,7%
Rower	11,4%	17,8%	13,0%	14,5%	7,4%	6,2%	8,4%	11,2%	4,4%	3,7%	7,6%
Samochód	56,3%	19,4%	46,2%	59,4%	73,2%	56,9%	49,6%	26,5%	68,0%	47,7%	33,6%

*Procenty nie sumują się do 100%. Można było wskazać więcej niż jedną odpowiedź

Otrzymane wyniki pozwalają na sformułowanie dodatkowych wniosków, które mogą wskazywać w jaki sposób kształtować nie tylko miejską politykę mobilności, ale też politykę zagospodarowania przestrzennego, szczególnie w zakresie roli, jaką odgrywa nasycenie funkcjonalne osiedli. W tym kontekście zauważyć można, że:

- ruch pieszy dominuje przede wszystkim w sferze zakupów, co sugeruje, że przynajmniej ich część dokonywana jest w bezpośrednim otoczeniu miejsca zamieszkania. Należy jednak zachować dużą ostrożność w przyjmowaniu założeń nowego urbanizmu, wedle którego większe nasycenie funkcjami przestrzeni osiedlowych może przełożyć się na ograniczenie mobilności przestrzennej mającej na celu zaspokajanie potrzeb innych niż zawodowe. Badanie współzależności między satysfakcją z oferty usługowej i konsumenckiej na wrocławskich osiedlach a korzystaniem z samochodu w celach zakupowych i towarzyskich okazało się nieistotne statystycznie (odpowiednio: $V=0,47$; $p>0,05$ oraz $V=0,58$; $p>0,05$)
- ruch pieszy jest popularny również w przypadku spotkań towarzyskich w przestrzeni Wrocławia. Ze względu na to, że oferta w zakresie pubów i restauracji koncentruje się w centrum miasta, a zarazem respondenci mogli wskazać więcej niż jeden sposób dotarcia do celu podróży, można przypuszczać, że mamy tu do czynienia z podróżami kombinowanymi. Ruch pieszy odnosi się przede wszystkim do tego fragmentu podróży, który odbywa się na obszarze ścisłego centrum, integralnie związanego ze spacerowaniem, a zarazem objętego ograniczeniami w ruchu pojazdów
- niewielkie znaczenie ruchu kolejowego sugeruje, że na obszarze miasta kolej wciąż nie stanowi alternatywy dla innych środków transportu, nawet jeśli część połączeń objęta jest taryfą miejską. Z pewnością wpływa na to niewielka liczba połączeń, a także zbyt mała liczba przystanków kolejowych oraz niedostateczna integracja tych miejsc z infrastrukturą komunikacji miejskiej
- korzystanie z usług oferowanych przez MPK jest najpowszechniejsze wtedy, gdy – np. z racji ograniczeń prawnych – nie można skorzystać z własnego samochodu. W pierwszej kolejności chodzi tu o osoby młode, korzystające z komunikacji miejskiej w

celu dojazdów do szkoły, a zarazem nieposiadające uprawnień do kierowania pojazdami lub też niemające dostępu do samochodu. Z drugiej strony, sytuacja ta dotyczy również osób udających się na spotkania towarzyskie, gdzie użytkowanie samochodu jest wykluczone głównie przez spożycie alkoholu (komunikacja miejska jest jednym z najważniejszych sposobów dojazdu na spotkania towarzyskie dla 51,4% respondentów, podczas gdy samochód pełni taką rolę w przypadku 41,1% badanych). Taki kształt odpowiedzi sugeruje przede wszystkim, że motoryzację indywidualną można uznać za dominującą wszędzie tam, gdzie ograniczenia prawne dla korzystania z samochodu nie występują. Świadczy to o stosunkowo niskiej atrakcyjności innych form transportu, a szczególnie komunikacji miejskiej, która zapewnia niższy lub podobny koszt przejazdu, a jednak często nie jest dobrowolnie wybieranym środkiem mobilności przestrzennej

- uwagę zwraca podobna popularność MPK i prywatnego samochodu w przypadku załatwiania różnych spraw w mieście. Ze względu na to, że większość instytucji publicznych zlokalizowana jest w obrębie śródmieścia, taki rozkład wyników sugerować może, że wrocławianie nie wykluczają dojazdów do centrum komunikacją miejską. Porównując dane z lat 2014 i 2017 trudno mówić o trendzie (szczególnie, że w obu edycjach diagnozy inaczej sformułowano pytanie o tę kwestię), natomiast można wskazać na trwały charakter tego zjawiska
- w świetle zgromadzonych danych, największym wyzwaniem dla władz miasta jest kwestia wysokiej popularności samochodu w przypadku dojazdów do pracy. Zagadnienie to jest o tyle istotne, że mimo rosnącej elastyczności zatrudnienia, rozpowszechniającej się telepracy, a także coraz bardziej elastycznych godzin pracy, nadal większość pracujących rozpoczyna i kończy aktywność zawodową w podobnych godzinach. Oznacza to, że ruch komunikacyjny w dalszym ciągu kumuluje się w określonych porach dnia, a samochód niezmiennie stanowi istotę wyzwań komunikacyjnych, jakie wynikają z dużego natężenia ruchu. W tym kontekście podkreślić też należy, że uzależnienie od samochodu jest szczególnie widoczne w przypadku dojazdów do pracy pod miasto. Do kwestii tej powrócono w dalszej części niniejszego rozdziału, gdzie opisano preferencje transportowe wrocławian z uwzględnieniem różnych cech społeczno-demograficznych
- samochód jest też popularnym środkiem transportu w przypadku odwiedzin u rodziny. Ta kulturowa praktyka może mieć jednak głównie ekonomiczne uzasadnienie: do rodziny rzadko jeździ się w pojedynkę, natomiast podróżowanie w kilka osób jest tańsze w przypadku samochodu. Wskazuje to na zasadność wprowadzania nowych rozwiązań taryfowych w komunikacji miejskiej, które obniżą koszty kiluosobowych podróży i zachęcą do korzystania z usług MPK
- zwraca również uwagę wysoka popularność samochodu w przypadku dowożenia dzieci do żłobków i przedszkoli. Ta praktyka jest niewrażliwa na oddziaływanie innych czynników i dość mocno zakorzeniona we wzorach mobilności przestrzennej. Dobrze to obrazuje brak istotnej statystycznie zależności między sposobem dowożenia dzieci a dostępnością miejsc w przedszkolach i żłobkach w miejscu zamieszkania ($\Phi=0,46$; $p>0,05$).

Jednym z czynników decydujących o preferowanym sposobie poruszania się po mieście jest liczba celów, do których jednorazowo docierają respondenci. Jak bowiem pokazuje zamieszczony niżej wykres, podróże łączące różne cele zachęcają wrocławian do wykorzystywania samochodu jako środka transportu (szczególnie jeśli badani odwiedzają podczas jednej podróży więcej niż 3 miejsca). **Wyniki diagnozy z 2014 i 2017 roku wskazują jednak, że sam fakt obierania kilku celów przejazdu nie wyklucza korzystania z**

komunikacji miejskiej. Podróże kombinowane obniżają atrakcyjność usług transportu publicznego, niemniej – w świetle uzyskanych wyników – zapewnienie odpowiedniej jakości tych usług stwarza szansę na przyciągnięcie dodatkowych pasażerów, szczególnie jeśli planują oni podróż obejmującą nie więcej niż 4 cele jednocześnie. O tym, w jakich warunkach można zachęcić wrocławian do korzystania z komunikacji miejskiej w przypadku podróży kombinowanych, mowa w dalszej części niniejszego rozdziału.

Tabela 53. Liczba celów przemieszczania się a wybierany środek transportu (N=2001)

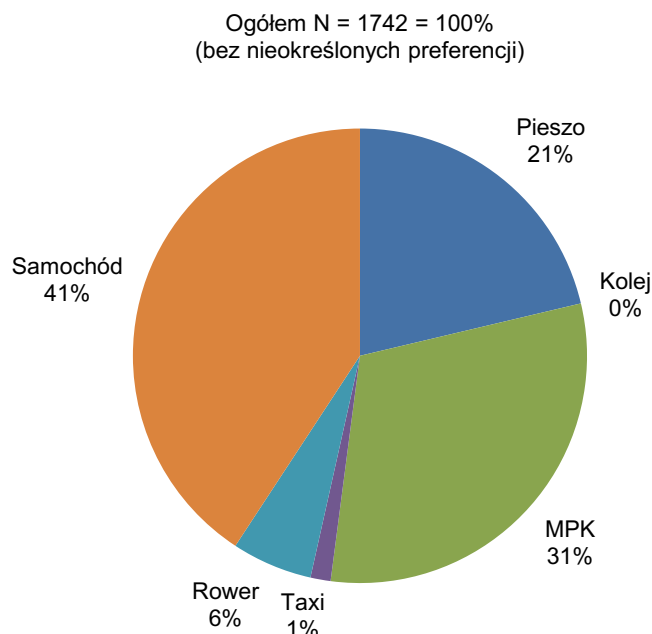
Różnorodność zgłaszanych celów przemieszczania się	Respondenci wybierający jako środek transportu:					
	Pieszo	Kolej	MPK	Taxi	Rower	Samochód
Nie wskazano żadnego celu	24,4%	85,5%	25,8%	77,4%	77,4%	27,9%
Wskazywana liczba celów:						
1	19,4%	11,4%	13,1%	10,8%	9,6%	6,6%
2	16,0%	3,0%	12,3%	5,5%	3,2%	7,1%
3	10,1%	0,0%	14,0%	6,3%	3,8%	8,7%
4	9,7%	0,0%	8,4%	0,0%	2,1%	11,3%
5	10,5%	0,0%	8,8%	0,0%	1,3%	13,6%
6	3,6%	0,0%	7,2%	0,0%	1,0%	10,9%
7	4,2%	0,0%	6,0%	0,0%	0,5%	8,1%
8	1,3%	0,0%	2,9%	0,0%	0,2%	4,1%
9	0,6%	0,0%	1,0%	0,0%	0,7%	0,9%
10	0,0%	0,0%	0,1%	0,0%	0,0%	0,5%
11	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Ogółem % N = 2001 = 100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

7.2. Preferencje w zakresie transportu zbiorowego i infrastruktury komunikacyjnej

Ten ogólny obraz praktyk komunikacyjnych warto uzupełnić bardziej szczegółową analizą, pokazującą popularność poszczególnych środków transportu wśród reprezentantów różnych kategorii społeczno-demograficznych, a także wśród mieszkańców poszczególnych fragmentów miasta. Na podstawie informacji na temat preferowanych sposobów dojazdu do poszczególnych celów opracowano specjalny indeks²⁵ i ustalono, który rodzaj transportu można uznać za dominujący. Jak już podkreślano wcześniej, najpopularniejszym sposobem poruszania się po mieście jest samochód, a w dalszej kolejności komunikacja miejska oraz ruch pieszzy, co potwierdza zaprezentowany niżej wykres.

²⁵ Dominujący środek transportu identyfikowano a podstawie liczby celów podróży, przy których środek ten został wskazany jako jeden z podstawowych sposobów dojazdu. W dalszej części kolej nie jest uwzględniana, ponieważ u żadnego respondenta nie stanowiła dominującego środka transportu.

Wykres 22. Preferencje dominujące ze względu na badane cele przemieszczania się

Miejsce pracy

W tym miejscu warto wskazać czynniki, które decydują o popularności poszczególnych środków transportu. Jednym z elementów różnicujących popularność analizowanych sposobów poruszania się po mieście jest miejsce pracy respondentów. Jak już wspomniano wcześniej, podejmowanie zatrudnienia poza Wrocławiem znacząco zwiększa rolę samochodu jako sposobu poruszania się po mieście. Motoryzacja indywidualna służąca dojazdowi do pracy odgrywa pierwszoplanową rolę także w przypadku poruszania się tylko po terenie miasta. Niemniej jednak **zatrudnienie w sferze podmiejskiej wskazuje, że oferta transportu publicznego na obszarze aglomeracji jest nieatrakcyjna i wyraźnie skłania respondentów do oparcia swojej mobilności przestrzennej na samochodzie.**

Tabela 54. Liczba celów przemieszczania się a wybierany środek transportu (N=2001)

Miejsce wykonywania pracy zarobkowej	Preferencje dominujące ze względu na badane cele przemieszczania się						Ogółem %
	Nieokreślone	Pieszo	MPK	Taxi	Rower	Samochód	
We Wrocławiu	13,8%	20,6%	24,9%	2,0%	5,9%	32,8%	100,0%
We Wrocławiu i poza Wrocławiem	12,2%	19,8%	11,7%	0,0%	5,9%	50,5%	100,0%
Poza Wrocławiem	12,4%	10,9%	13,1%	0,7%	0,7%	62,2%	100,0%
W domu	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%

Miejsce zamieszkania

O popularności poszczególnych środków transportu decyduje też rejon miasta, w którym mieszkają respondenci. Ogólnie rzecz biorąc, samochód jest najczęściej wykorzystywanym środkiem transportu w przypadku następujących osiedli:

- Maślice - Pracze Odrzańskie (48,5%)
- Ołtaszyn - Wojszyce (48,6%)
- Gaj (44,3%)
- Huby (42,7%).

Z kolei najrzadziej jest wykorzystywany w przypadku takich osiedli jak:

- Wielka Wyspa (23,5%)
- Szczepin (26,7%)
- Powstańców Śląskich (26,7%)
- Nadodrże (29,2%).

Natomiast komunikacja miejska odnotowuje najsilniejszą pozycję na osiedlach:

- Wielka Wyspa (36,5%)
- Muchobór (36,1%)
- Powstańców Śląskich (33,7%)
- Grabiszyn - Grabiszyniek (31,9%).

Najmniej popularna jest natomiast wśród mieszkańców osiedli:

- Nowy Dwór (16,7%)
- Zawidawie (17%)
- Krzyki-Partynice (20,8%)
- Maślice-Pracze Odrzańskie (21,2%).

W kontekście uzyskanych rezultatów, a także ze względu na odmienność wyników z lat 2014 i 2017, warto sformułować przynajmniej trzy wnioski:

- w poprzedniej edycji Diagnozy Społecznej udało się zidentyfikować osiedla, w przypadku których zauważalna była wyraźna dominacja komunikacji miejskiej, głównie ze względu na dobrą ofertę komunikacji miejskiej bądź niewielkie oddalenie od centrum miasta. Choć w tegorocznej edycji można sformułować podobne wnioski, to jednak zauważalna jest też znacząca odmienność niektórych wyników. Np. na Starym Mieście 77,5% respondentów wskazywało MPK jako główny sposób poruszania się po mieście, podczas gdy w tegorocznej edycji diagnozy jest to 27,5%; z kolei na Krzykach-Partynicach było to 50,9%, natomiast teraz odsetek ten wynosi 20,8%. Tak odmienne wyniki są konsekwencją wspomnianej już zmiany konstrukcji pytania o dominującą formę dojazdu do danego celu. Możliwość wskazania więcej niż jednego dominującego sposobu dojazdu w poszczególne miejsca zaowocowało ustaleniem, że **49% badanych wykorzystuje komunikację miejską i samochód zamiennie** (np. jeśli korzystają przede wszystkim z komunikacji miejskiej, to jednocześnie mają w zanadrzu własny samochód, z którego korzystają niewiele rzadziej niż z usług MPK – lub odwrotnie)
- **przewaga komunikacji miejskiej (lub zbliżona popularność względem samochodu) dotyczy głównie osiedli z rozbudowanym systemem komunikacji miejskiej – np. Wielka Wyspa, osiedle Powstańców Śląskich, Szczepin oraz Stare Miasto.** Sama obecność częstych połączeń MPK nie gwarantuje jednak dominacji transportu publicznego, a **czynnikiem determinującym wybór danego środka transportu może być również odległość od przystanków komunikacyjnych oraz kształt siatki połączeń**, który niekoniecznie pokrywa się z zapotrzebowaniem podróżujących osób. Dobrze to pokazują takie osiedla jak Gaj czy Kozanów, gdzie funkcjonowanie linii tramwajowej nie prowadzi do wyróżniającej się roli komunikacji miejskiej. Świadczy

o tym również popularność postulatów tworzenia nowych połączeń autobusowych i tramwajowych, o którym mowa w dalszej części niniejszego rozdziału

- opracowane zestawienie wskazuje, że **im mniej połączeń komunikacji miejskiej w danym rejonie miasta, tym większa popularność własnego samochodu**. Widać to na przykładzie osiedla Ołtaszyn – Wojszyce, Maślice – Pracze Odrzańskie czy Brochów – Tarnogaj – Jagodno.

Tabela 55. Preferencje sposobów przemieszczania się a rejon zamieszkania (N=2001)

Rejon zamieszkania	Preferencje dominujące ze względu na badane cele przemieszczania się						Ogółem %
	Nieokreślone	Pieszko	MPK	Taxi	Rower	Samochód	
Stare Miasto	12,5%	27,5%	27,5%		2,5%	30,0%	100,0%
Wielka Wyspa	11,8%	16,5%	36,5%	1,2%	10,6%	23,5%	100,0%
Borek	17,1%	9,8%	24,4%	4,9%	12,2%	31,7%	100,0%
Brochów-Tarnogaj-Jagodno	5,8%	13,5%	30,8%	1,9%	5,8%	42,3%	100,0%
Gaj	11,4%	10,0%	31,4%	1,4%	1,4%	44,3%	100,0%
Gajowice	16,3%	17,4%	26,7%		3,5%	36,0%	100,0%
Gądów-Popowice Pd.	10,0%	24,4%	27,8%	2,2%	4,4%	31,1%	100,0%
Grabiszyn-Grabiszyn	8,5%	19,1%	31,9%		2,1%	38,3%	100,0%
Huby	12,0%	14,7%	26,7%		4,0%	42,7%	100,0%
Jerzmanowo-Jarnołów-Strachowice-Osiniec - Kuźniki - Żemiki	5,0%	32,5%	22,5%			40,0%	100,0%
Karłowice-Różanka	14,8%	15,7%	27,0%	0,9%	7,0%	34,8%	100,0%
Klecina - Oporów	21,1%	18,4%	26,3%		2,6%	31,6%	100,0%
Ołbin - Kleczków	12,9%	17,1%	26,4%	1,4%	3,6%	38,6%	100,0%
Osiedla Wschodnie	11,1%	20,0%	26,7%	2,2%		40,0%	100,0%
Krzyki-Partynice	22,6%	17,0%	20,8%	1,9%	5,7%	32,1%	100,0%
Leśnica	10,8%	22,9%	26,5%		2,4%	37,3%	100,0%
Osiedla Północne	12,2%	19,5%	22,0%	2,4%	4,9%	39,0%	100,0%
Maślice - Pracze Odrzańskie	6,1%	15,2%	21,2%		9,1%	48,5%	100,0%
Muchobór	11,5%	16,4%	36,1%		4,9%	31,1%	100,0%
Nadodrże	11,2%	22,5%	28,1%	2,2%	6,7%	29,2%	100,0%
Nowy Dwór	18,3%	20,0%	16,7%		6,7%	38,3%	100,0%
Ołtaszyn - Wojszyce	8,6%	11,4%	22,9%		8,6%	48,6%	100,0%
Zawidawie	10,0%	23,0%	17,0%	4,0%	7,0%	39,0%	100,0%
Pilczyce-Kozanów-Popowice Pn	12,5%	20,3%	23,4%	2,3%	2,3%	39,1%	100,0%
Plac Grunwaldzki	8,5%	23,4%	29,8%	2,1%	6,4%	29,8%	100,0%
Powstańców Śląskich	13,9%	19,8%	33,7%		5,9%	26,7%	100,0%
Przedmieście Oławskie	18,2%	15,6%	24,7%		7,8%	33,8%	100,0%
Przedmieście Świdnickie	11,3%	17,0%	24,5%		5,7%	41,5%	100,0%
Szczepin	21,3%	16,0%	30,7%	2,7%	2,7%	26,7%	100,0%
Ogółem %	12,9%	18,6%	26,8%	1,3%	5,0%	35,5%	100,0%

Czynniki demograficzne i statusowe

Analiza czynników ekonomicznych i statusowych potwierdza ustalenia poprzedniej Wrocławskiej Diagnozy Społecznej 2014. W przypadku samochodu jako najpopularniejszego środka mobilności przestrzennej dominują osoby w wieku aktywności zawodowej, określający swoją sytuację materialną jako przynajmniej przeciętną.

Komunikacja miejska cieszy się największą popularnością wśród osób do 24. roku życia, a także wśród wrocławian powyżej 65 lat, choć w tym wypadku różnica między samochodem a transportem publicznym jest wyraźnie mniejsza. Wśród użytkowników komunikacji miejskiej dominują wrocławianie postrzegający swoją sytuację materialną jako skromną, a także osoby, które nie założyły własnej rodziny i znajdują się pod opieką rodziców lub są samodzielne (tzn. nie zamieszkują z partnerem).

Natomiast korzystanie z motoryzacji indywidualnej jest zauważalne szczególnie u osób w wieku produkcyjnym, o przynajmniej przeciętnej sytuacji materialnej. Preferowanie samochodu jako głównego środka transportu jest też charakterystyczne dla niemal wszystkich kategorii rodzinnych, szczególnie jeśli w gospodarstwie domowym zamieszkują dzieci (niezależnie od tego, czy są one wychowywane przez jedno czy przez obojga rodziców). Wynik ten nie zaskakuje w kontekście wcześniejszych ustaleń, wskazujących na wysoką popularność samochodu w kontekście dojazdu na zajęcia pozaszkolne, do żłobków czy do przedszkoli.

Otrzymane wyniki są zgodne z rezultatami poprzedniej diagnozy społecznej i sugerują, że korzystanie z samochodu podczas poruszania się po mieście stanowi wzorzec zachowania o charakterze generacyjnym, który – jeśli nie jest reprodukowany – to głównie z powodów materialnych lub zdrowotnych (osoby starsze). W sytuacji, gdy wrocławianie mogą sobie pozwolić na użytkowanie samochodu, chętnie to robią – uzupełniając w ten sposób komunikację miejską albo całkowicie opierając swoją mobilność przestrzenną na komunikacji indywidualnej. Opierając się na innych niż samochód środkach mobilności przestrzennej wyłamują się natomiast z powszechnej praktyki, co – jak pokazują charakterystyki społeczno-demograficzne – nie jest kwestią prestiżową.

Tabela 56. Preferencje sposobów przemieszczania się a profil społeczny (N=2001; dane w %)

Profil społeczny	Preferencje dominujące ze względu na badane cele przemieszczania się						Ogółem %
	Nieokreślone	Pieszo	MPK	Taxi	Rower	Samochód	
Wiek respondenta							
15 - 24 lata	10,5%	25,6%	37,4%		5,9%	20,5%	100,0%
25 - 44 lat	12,4%	19,3%	25,0%	1,2%	4,0%	38,2%	100,0%
45 -64 lata	11,4%	16,3%	23,8%	1,9%	5,2%	41,4%	100,0%
65 - 80 lata	18,7%	16,9%	30,1%	0,9%	6,3%	27,1%	100,0%
Skategoryzowany status społeczny respondenta							
niski (1-3pkt)	12,9%	17,0%	31,0%	3,5%	2,9%	32,7%	100,0%
przeciętny (4-7pkt)	13,5%	17,8%	26,4%	1,0%	4,6%	36,6%	100,0%
wysoki (8-10pkt)	11,0%	21,3%	26,5%	1,1%	7,0%	33,1%	100,0%
Status rodzinny respondenta							
Nie założyłem(am) własnej rodziny, jestem pod opieką rodziny/samodzielny	14,1%	24,5%	32,3%	0,3%	2,0%	26,8%	100,0%
Nie założyłem/am rodziny, mieszkam z partnerem/małżonkiem, nie mamy dziecka / dzieci	7,2%	12,8%	29,4%	1,7%	3,9%	45,0%	100,0%
Założyłem(am) własną rodzinę mieszkam z partnerem/małżonkiem i mam min. 1 dziecko na utrzymaniu	12,7%	18,6%	22,9%	1,3%	7,3%	37,3%	100,0%
Założyłem(am) własną rodzinę obecnie mieszkam sam(a) z min. 1 dzieckiem na utrzymaniu	11,4%	26,6%	27,2%		1,9%	32,9%	100,0%
Założyłem(am) rodzinę, ale nie mam już żadnego dziecka na utrzymaniu	14,5%	14,8%	27,2%	1,9%	5,3%	36,3%	100,0%
Sytuacja ekonomiczna GD respondenta							
Żyjemy bardzo biednie i skromnie	14,1%	19,5%	35,2%	1,6%	3,9%	25,8%	100,0%
Żyjemy średnio	13,9%	18,4%	25,8%	1,3%	6,0%	34,7%	100,0%
Żyjemy dobrze i bardzo dobrze	10,6%	18,7%	27,1%	1,2%	3,2%	39,3%	100,0%

Wpływ obecności samochodu i roweru w gospodarstwie domowym na praktyki w zakresie mobilności przestrzennej

O tym, jaki środek transportu miejskiego zostanie uznany za dominujący, decyduje kwestia obecności samochodu w gospodarstwie domowym. Jak pokazuje poniższa tabela, samochód jest podstawowym środkiem transportu w gospodarstwach domowych, w których

znajdują się dwa pojazdy. Natomiast tam, gdzie samochodu nie ma na wyposażeniu gospodarstwa, głównym sposobem przemieszczania się po mieście jest MPK.

Warto jednocześnie zauważyć, że obecność samochodu w gospodarstwie domowym nie wyklucza korzystania z innych rodzajów transportu, np. komunikacji miejskiej. Potwierdza to wcześniejszą obserwację, wedle której część wrocławian wykorzystuje samochód zamiennie z innymi sposobami poruszania się po mieście (jak już podkreślano, jednym z elementów decydujących o rezygnacji z podróży samochodem są ograniczenia prawne, które niekiedy zmuszają do wyboru innego środka transportu).

Podobnego wpływu na praktyki w zakresie mobilności przestrzennej nie posiada rower – niezależnie od jego obecności, do dominujących sposobów przemieszczania się po mieście należy komunikacja miejska oraz prywatny samochód. Na podstawie zgromadzonych danych można powiedzieć, że wśród wrocławian niewielu jest ideowych zwolenników ruchu rowerowego. Jak już zauważono wcześniej, jednoślad towarzyszy najczęściej dojazdom do szkoły oraz do miejsc wykonywania innych rodzajów aktywności fizycznej (np. treningów). Potwierdza to ustalenia z poprzedniej diagnozy, wedle których **wraz ze wzrostem liczby rowerów w gospodarstwie domowym nie zmienia się profil preferencji w kierunku wykorzystania alternatywy wobec auta w poruszaniu się po mieście.**

Tabela 57. Preferencje sposobów przemieszczania się a liczba samochodów i rowerów w gospodarstwie domowym (N=2001)

Liczba samochodów lub rowerów w GD	Preferencje dominujące ze względu na badane cele przemieszczania się						Ogółem %
	Nieokreślone	Pieszo	MPK	Taxi	Rower	Samochód	
Samochód w GD							
0	14,1%	26,4%	46,1%	0,4%	7,7%	5,4%	100,0%
1	12,6%	15,8%	20,3%	1,5%	4,6%	45,1%	100,0%
2	11,5%	14,4%	17,3%	1,9%	1,4%	53,4%	100,0%
3	13,0%	26,1%	30,4%			30,4%	100,0%
Rower w GD							
0	10,3%	21,2%	31,5%	2,3%	1,0%	33,7%	100,0%
1	13,0%	17,8%	23,5%	0,7%	6,9%	38,1%	100,0%
2	14,5%	15,7%	33,5%	0,8%	6,6%	28,9%	100,0%
3	19,4%	19,4%	21,5%	2,2%	2,2%	35,5%	100,0%
4	18,6%	15,7%	18,6%		7,1%	40,0%	100,0%
5	15,8%	21,1%	26,3%		15,8%	21,1%	100,0%

Dlaczego samochód, a nie MPK lub rower?

Porównując wyniki diagnozy z 2014 i 2017 roku można również zauważyć stałość czynników skłaniających wrocławian do wykorzystywania samochodu jako podstawowego środka transportu. Do głównych przyczyn mocne pozycji motoryzacji indywidualnej zaliczyć można:

- **szybkość dojazdu do celów podróży**
- **subiektywnie rozumiany komfort**
- **możliwość sprawnego przemieszczania się pomiędzy różnymi celami.**

Jednocześnie warto zwrócić uwagę, że pewną (choć nie najważniejszą) rolę odgrywa **przyjemność z jazdy samochodem**. Stosunkowo **niewielkie znaczenie ma natomiast jakość usług MPK**. Jest to o tyle istotna informacja, że oferta transportu publicznego nie stanowi dla

respondentów punktu odniesienia przy podejmowaniu decyzji o sposobie poruszania się po mieście. Oznacza to, że inwestycje podnoszące standard usług komunikacji miejskiej albo poprawiające stan infrastruktury rowerowej mogą pozostać przez nich niezauważone. **Zakładając, że polityka transportowa miasta opiera się na promowaniu alternatywnych względem samochodu środków transportu, realizowane działania nie mogą opierać się wyłącznie na stosowaniu zachęt** (np. większej częstotliwości kursów czy nowym taborze). Zgodnie z uwagami poczynionymi we wstępie do niniejszego rozdziału, niezbędne jest też wdrażanie szeregu ograniczeń dla motoryzacji indywidualnej, bez których szereg inwestycji promujących rezygnację z samochodu nie przyniesie oczekiwanych rezultatów.

Tabela 58. Motywy wyboru samochodu jako preferowanego środka transportu miejskiego*

Jeśli w codziennych podróżach po w mieście PORUSZA SIĘ P. SAMOCHODEM to dlatego, że:	Preferencje dominujące ze względu na badane cele przemieszczania się							
	Nieokreślone	Pieszo	Kolej	MPK	Taxi	Rower	Samochód	Ogółem %
Tak jest najszybciej	51,4%	30,2%	0,0%	50,0%	12,5%	45,5%	65,0%	54,4%
Tak jest najtaniej	27,9%	10,1%	0,0%	1,2%	0,0%	2,3%	5,5%	8,0%
Przy okazji rozwożę domowników do szkoły/pracy	9,5%	20,1%	0,0%	17,5%	8,3%	0,0%	15,2%	14,9%
Tak mogę załatwić jeszcze inne sprawy	62,0%	51,9%	0,0%	38,5%	25,0%	68,2%	45,0%	47,4%
Tak jest komfortowo	28,5%	38,6%	0,0%	39,3%	70,8%	40,9%	52,0%	44,8%
Mieszkam w miejscu, gdzie rzadko jeździ MPK	2,2%	1,6%	0,0%	1,6%	0,0%	0,0%	9,0%	5,4%
Brak jest dogodnych połączeń MPK	4,5%	14,8%	0,0%	12,7%	0,0%	0,0%	6,9%	8,4%
Transport MPK jest zatłoczony	1,7%	1,1%	0,0%	1,6%	0,0%	2,3%	3,1%	2,3%
MPK się spóźnia	6,1%	5,8%	0,0%	18,7%	0,0%	4,5%	13,8%	12,1%
W pojazdach MPK jest brudno	5,0%	4,2%	0,0%	2,8%	62,5%	0,0%	0,7%	3,1%
W pojazdach MPK nie czuję się bezpiecznie	1,1%	1,1%	0,0%	0,0%	8,3%	0,0%	5,8%	3,4%
Po prostu lubię jeździć samochodem	16,2%	9,0%	0,0%	10,3%	4,2%	25,0%	16,4%	14,4%
Nie wypada bym jeździł czymś innym	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Ogółem N	276	258	0	392	40	53	1372	1398

*Procenty nie sumują się do 100%. Można było wskazać więcej niż jedną odpowiedź

Respondentów poproszono również o określenie czynników, które zniechęcają ich do użytkowania roweru. W świetle zebranych danych można powiedzieć, że powody rezygnacji z tego sposobu mobilności są niejako odwrotnością przyczyn skłaniających badanych do jazdy samochodem. O ile bowiem motoryzacja indywidualna zapewnia poczucie komfortu, o tyle **użytkowanie roweru to dla wielu badanych dyskomfort**, który można rozumieć jako:

- brak wygodnych i bezpiecznych dojazdowych dróg rowerowych w okolicy miejsca zamieszkania respondentów
- poczucie zagrożenia podczas jazdy rowerem ulicą (auta są za blisko, są oddzielone tylko linią)
- obawa przed kradzieżą roweru

- niesprzyjająca pogoda.

Mając na uwadze specyfikę powyższych czynników, stwierdzić należy, że samorząd może aktywnie oddziaływać na dwa spośród trzech kluczowych ograniczeń dla dalszej popularyzacji roweru. Kształt uzyskanych odpowiedzi sugeruje **konieczność kontynuacji działań mających na celu rozwój infrastruktury rowerowej w postaci ścieżek dla rowerów czy też wyraźnie odseparowanych przestrzeni rowerowych na jezdniach**. Podkreślić jednak należy, że wprowadzenie samego oznakowania poziomego jest w tym względzie niewystarczające, gdyż nie zapewnia to poczucia bezpieczeństwa wrocławskim rowerzystom.

Tabela 59. Motywy odrzucania roweru jako środka transportu miejskiego (dane w %)*

Jeśli w codziennych podróżach po w mieście NIE PORUSZA się P. ROWEREM to dlatego, że:	Preferencje dominujące ze względu na badane cele przemieszczania się						Ogółem %
	Nieokreślone	Pieszo	MPK	Taxi	Rower	Samochód	
Nie ma wygodnych i bezpiecznych dojazdowych dróg rowerowych w mojej okolicy zamieszkania	27,5%	21,7%	18,1%	27,3%	0,0%	22,4%	21,8%
Nie ma bezpiecznych parkingów rowerowych w mojej okolicy zamieszkania	10,1%	6,3%	9,7%	31,8%	0,0%	11,5%	10,1%
W mieście jest za mało stojaków, nie ma gdzie przypiąć roweru	1,1%	1,3%	2,7%	0,0%	0,0%	1,9%	1,9%
Boję się, że w mieście ukradną mi rower	19,0%	15,0%	22,0%	13,6%	100,0%	26,1%	21,8%
Nie czuję się bezpiecznie jadąc na rowerze ulicą (auta są za blisko, są oddzielone tylko linią)	34,4%	30,3%	33,1%	13,6%	0,0%	34,9%	33,2%
Jazda na rowerze nie jest komfortowa (męczę się, pocę się, niszczy się ubranie)	5,3%	8,7%	9,2%	18,2%	0,0%	9,1%	8,7%
Pogoda nie sprzyja	28,6%	20,7%	17,9%	36,4%	100,0%	28,9%	24,4%
Muszę wozić ciężkie przedmioty, zakupy	11,6%	23,3%	11,1%	4,5%	0,0%	12,5%	14,1%
Muszę wozić dziecko / dzieci	11,6%	21,0%	16,9%	0,0%	0,0%	19,8%	18,0%
Inne	30,2%	34,3%	36,7%	36,4%	0,0%	28,2%	32,0%
Ogółem N	339	548	734	40	2	1204	1543

*Procenty nie sumują się do 100%. Można było wskazać więcej niż jedną odpowiedź

Czy rower lub MPK mogą stać się bardziej popularne?

Choć około 20% respondentów stwierdziło, że nic ich nie zachęci o jazdy rowerem, to **znaczna część badanych jest – pod pewnymi warunkami – gotowa częściej podróżować w ten sposób po mieście**. Ich zdaniem niezbędna jest jednak kontynuacja wspomnianych już inwestycji infrastrukturalnych, wśród których na pierwszy plan wysuwają się następujące działania:

- **stworzenie kompletnych i bezpiecznych tras rowerowych, którymi można dojechać tam, gdzie potrzeba**
- **wydzielenie tras rowerowych z ruchu ulicznego w sposób fizyczny, a nie tylko przy pomocy linii**
- **stworzenie bezpiecznych, zamykanych parkingów rowerowych w miejscu zamieszkania.**

Warto jednocześnie podkreślić, że charakter oczekiwanych inwestycji jest niezależny od tego, jaki sposób poruszania się po mieście jest dla poszczególnych badanych dominujący.

Można więc stwierdzić, iż wrocławianie mają spójną wizję infrastruktury, która mogłaby ich zachęcić do korzystania z roweru. Konieczna jest zatem przede wszystkim kontynuacja podejmowanych już działań z zakresu rozbudowy i ulepszania infrastruktury.

Tabela 60. Motywy odrzucania roweru jako środka transportu miejskiego (dane w %)*

Które z poniżej wymienionych czynników zachęciłyby Panią/Pana do zm.środka transportu i/lub częstszego podróżowania rowerem w codzien. podróżach po mieście?	Preferencje dominujące ze względu na badane cele przemieszczania się						Ogółem %
	Nieokreślone	Pieszo	MPK	Taxi	Rower	Samochód	
Kompletne i bezpieczne trasy rowerowe, którymi mogą dojechać tam, gdzie potrz	46,9%	33,4%	51,5%	84,0%	43,0%	44,5%	45,1%
Wydzielenie tras rowerowych z ruchu ulicznego w sposób fizyczny, a nie tylko przy pomocy linii	35,7%	37,7%	43,3%	8,0%	41,0%	33,8%	37,3%
Bezpieczny, zamykany parking rowerowy w miejscu zamieszkania	29,5%	23,5%	21,5%	4,0%	33,0%	15,2%	21,0%
Parking rowerowy blisko moich celów podróży	14,0%	12,7%	19,6%	12,0%	1,0%	17,7%	15,9%
Stacja Wrocławskiego Roweru Miejskiego blisko domu	0,8%	1,3%	3,9%	0,0%	11,0%	2,0%	2,6%
Możliwość skorzystania z przebiegalni i przyszników tam gdzie pracuję lub uczę się	13,2%	24,0%	19,2%	0,0%	1,0%	21,3%	18,9%
Inne	14,7%	4,6%	21,5%	8,0%	16,0%	15,5%	14,9%
Nic mnie nie zachęci	24,0%	29,9%	11,8%	4,0%	0,0%	23,9%	20,3%
Ogółem N	258	371	536	25	100	711	2001

*Procenty nie sumują się do 100%. Można było wskazać więcej niż jedną odpowiedź

Podobny charakter mają oczekiwania respondentów odnośnie ulepszeń w komunikacji miejskiej. Rozwiązania infrastrukturalne nie są tu jednym z najważniejszych czynników mogących wpłynąć na preferencje transportowe wrocławian. Badani oczekują bowiem **skrócenia czasu przejazdu pojazdami komunikacji miejskiej** m.in. dzięki wydzielonym buspasom oraz priorytetowi dla transportu publicznego na skrzyżowaniach. Oprócz tego należy wskazać dwa inne istotne czynniki, które mogą zwiększyć popularność wrocławskiego transportu publicznego. Respondenci oczekują bowiem **obniżenia ceny biletów oraz zwiększenia częstotliwości kursowania pojazdów MPK**.

Specyfika oczekiwań badanych jest zatem dość zróżnicowana i wymaga zdywersyfikowanych działań w zakresie popularyzacji transportu publicznego. Uzyskane wyniki sugerują zarazem, że wrocławianie nie są usatysfakcjonowani obecną jakością usług MPK, nawet nie jest ona jeśli – jak już wspomniano wcześniej – decydującym czynnikiem o wyborze samochodu jako środka transportu. Warto jednak przypomnieć, że wadliwość komunikacji miejskiej ma dla badanych marginalne znaczenie przy podejmowaniu decyzji o wyborze samochodu zamiast transportu publicznego. Inwestycje w komunikację miejską są zatem potrzebne, ale – jak już wskazywano – mogą pozostać niezauważone. Stąd działania infrastrukturalne należy łączyć z promocją, a także z ograniczeniami dla transportu indywidualnego.

Tabela 61. Czynniki, które mogą zachęcić do korzystania z komunikacji miejskiej (dane w %)*

Które z poniżej wymienionych czynników zachęciłyby Panią/Pana do zmiany środka transportu i/lub częstszego podróżowania komunikacją zbiorową w codziennych podróżach po mieście?	Preferencje dominujące ze względu na badane cele przemieszczania się						Ogółem %
	Nieokreślone	Pieszo	MPK	Taxi	Rower	Samochód	
Wprowadzenie nowych połączeń autobusowych i tramwajowych	15,5%	9,7%	0,0%	13,6%	4,0%	12,0%	9,4%
Zwiększenie częstotliwości kursowania MPK w pobliżu mojego miejsca zamieszkania	19,8%	22,6%	0,0%	24,6%	0,0%	5,0%	22,0%
Więcej miejsca w pojazdach komunikacji zbiorowej	22,1%	23,5%	0,0%	24,4%	0,0%	25,0%	8,7%
Nowoczesny tabor	26,0%	16,2%	0,0%	26,3%	20,0%	1,0%	20,4%
Skrócenie czasu przejazdu (np. buspasy, priorytety dla MPK na skrzyżowaniach)	43,4%	39,1%	0,0%	29,5%	12,0%	41,0%	39,4%
Dopłaty do biletów okresowych przez pracodawcę	14,0%	20,2%	0,0%	21,6%	4,0%	13,0%	7,5%
Możliwość skorzystania z parkingu Park&Ride	0,4%	0,0%	0,0%	5,4%	0,0%	0,0%	1,4%
Możliwość skorzystania z parkingu Bike&Ride	0,4%	0,0%	0,0%	4,9%	4,0%	23,0%	4,6%
Niższe ceny biletów MPK	51,6%	45,0%	0,0%	54,3%	28,0%	30,0%	32,1%
Inne	9,7%	4,9%	0,0%	9,1%	72,0%	14,0%	13,1%
Dokończyć obwodnicę śródmiejską	6,6%	14,0%	0,0%	7,8%	0,0%	20,0%	20,6%
Ogółem N	258	371	536	25	100	711	2001

*Procenty nie sumują się do 100%. Można było wskazać więcej niż jedną odpowiedź

Pytanie o czynniki skłaniające do wykorzystania komunikacji miejskiej uzupełniono innym, nieco bardziej ogólnym zagadnieniem, które pokazuje co – zdaniem rozmówców – mogłoby poprawić jakość transportu miejskiego w ogóle. Z jednej strony uzupełnia ono informacje uzyskane dzięki wcześniejszym pytaniom, a z drugiej sugeruje też, jakiego rodzaju środki transportu powinny być ulepszone w pierwszej kolejności, a także na czym zmiany te miałyby polegać. Na podstawie zebranych danych można wskazać **cztery obszary priorytetowe zmian w systemie transportu miejskiego**:

- **dokończenie budowy obwodnicy śródmiejskiej**
- **usprawnienie komunikacji miejskiej** (na co wskazuje wysoki odsetek wskazań sugerujących tworzenie nowych linii autobusowych i tramwajowych, konieczność zakupu nowoczesnych, niskopodłogowych autobusów i tramwajów, a także dalsze wydzielanie torowisk i buspasów)
- **rozbudowa bezpiecznej infrastruktury rowerowej**
- **budowa większej liczby bezpiecznych przejść naziemnych.**

Cechą charakterystyczną zgromadzonych informacji jest zgodność opinii respondentów, którzy różnią się między sobą pod względem dominującego środka transportu. Innymi słowy, wspomniane inwestycje są oczekiwane niezależnie od tego, jaki środek transportu wrocławianie wybierają najczęściej (owa zbieżność jest najsłabiej widoczna w przypadku budowy bezpiecznych przejść dla pieszych, za to najmocniej uwidacznia się przy zagadnieniu budowy obwodnicy śródmiejskiej – postrzeganej jako rozwiązanie problemów komunikacyjnych odczuwanych przez użytkowników różnych form transportu miejskiego).

Warto również zwrócić uwagę, że istnieje dodatkowa grupa priorytetów rozpoznana i wskazana tylko przez użytkowników danego środka transportu. Na przykład **pasażerowie**

MPK oczekują rozbudowy systemu kolei miejskiej, który mógłby wydatnie zwiększyć możliwości oferowane przez wrocławski transport publiczny. Z kolei dla osób poruszających się po Wrocławiu rowerem ważna jest rozbudowa siatki stacji roweru miejskiego.

Tabela 62. Postulowane priorytety działań w zakresie polityki transportowej i infrastruktury komunikacyjnej miasta (dane w %)*

Co najpilniej powinny zrobić władze Wrocławia, aby poprawić jakość przemieszczania się mieszkańców w przestrzeni miasta?	Preferencje dominujące ze względu na badane cele przemieszczania się						Ogółem %
	Nieokreślone	Pieszo	MPK	Taxi	Rower	Samochód	
Stworzyć nowe linie tramwajowe/autobusowe	33,7%	32,6%	0,0%	47,2%	16,0%	37,0%	39,3%
Przywrócić zlikwidowane linie tramwajowe/autobusowe	6,2%	14,6%	0,0%	12,1%	8,0%	2,0%	18,0%
Zwiększyć częstotliwość kursowania autobusów i tramwajów	28,3%	14,0%	0,0%	22,9%	4,0%	28,0%	10,8%
Kupić dużą liczbę nowoczesnych, niskopodłogowych tramwajów i autobusów	40,7%	21,8%	0,0%	39,0%	72,0%	36,0%	38,5%
Rozbudować sieć bezpiecznych dróg rowerowych	35,3%	44,5%	0,0%	54,1%	72,0%	40,0%	23,2%
Wydzielić więcej torowisk i bus pasów dla tramwajów i autobusów	32,6%	35,6%	0,0%	39,0%	24,0%	50,0%	23,8%
Rozbudować sieć stacji miejskich rowerów	12,4%	10,0%	0,0%	18,1%	16,0%	59,0%	12,0%
Wyłączyć obszary centrum miasta z ruchu samochodowego	5,8%	10,5%	0,0%	14,4%	12,0%	34,0%	12,4%
Zbudować więcej bezpiecznych przejść naziemnych dla pieszych (ze światłami)	21,3%	38,3%	0,0%	24,4%	80,0%	22,0%	24,4%
Rozbudować kolej aglomeracyjną	27,1%	10,8%	0,0%	33,6%	24,0%	15,0%	19,7%
Dokończyć obwodnicę śródmiejską	48,4%	57,4%	0,0%	55,2%	36,0%	69,0%	67,6%
Nic nie trzeba	11,6%	9,2%	0,0%	4,9%	0,0%	0,0%	6,5%
Ogółem N	258	371	536	25	100	711	2001

*Procenty nie sumują się do 100%. Można było wskazać więcej niż jedną odpowiedź

Wnioski i rekomendacje

W świetle uzyskanych wyników należy stwierdzić, że **zmiana preferencji transportowych w odniesieniu do samochodu wymaga kompleksowych i spójnych działań opartych na schemacie „nagrody-kary”**. Warto bowiem zauważyć, że komunikacja miejsca stanowi wybór o charakterze negatywnym, tzn. jest wykorzystywana głównie wtedy, gdy z różnych powodów nie można skorzystać z własnego samochodu. Stanowi to szczególne

wyzwanie w kontekście dużej popularności motoryzacji indywidualnej (m.in. w przypadku dojazdów do pracy – wciąż kumulujących się w godzinach porannych i popołudniowych), ale też autonomicznych powodów przywiązania do korzystania z własnego samochodu. Jak już bowiem podkreślano, powody te – nawet jeśli mają swoje źródło w niezadowalającej jakości transportu publicznego – nie wynikają z porównywania poszczególnych środków transportu, a jedynie z autonomicznej oceny samochodu.

Mając na uwadze tę kwestię, a także pozostając w zgodzie z założeniami zaprezentowanymi we wstępnej części do niniejszego rozdziału, stwierdzić można, że próba zmiany podziału modalnego we wrocławskim transporcie powinna bazować na dwojakiego rodzaju rozwiązaniach. Z jednej strony niezbędne jest dalsze podnoszenie jakości usług MPK oraz infrastruktury rowerowej (szczególnie, że respondenci widzą tu szereg niedostatków). Z drugiej strony, tego rodzaju działaniom powinno towarzyszyć wprowadzanie ograniczeń skłaniających kierowców do zmiany środka transportu (mimo niezbyt dużej popularności tego rozwiązania wśród badanych). W przeciwnym razie korzyści wynikające z podnoszenia jakości transportu publicznego i rowerowego mogą pozostać niezauważone i niewykorzystane. Z tego względu należy stwierdzić, że:

- **strategia rozwiązania problemów komunikacyjnych może opierać się na wyraźnym priorytecie dla ruchu pieszego oraz komunikacji miejskiej na obszarze centrum i śródmieścia.** Mieszkańcy nie są adversarzami pieszych podróży, a w przypadku dojazdu do instytucji publicznych (zlokalizowanych głównie w centrum) stosunkowo często korzystają z usług MPK. Co prawda proponowane rozwiązanie nie jest najczęściej wskazywanym sposobem poprawy jakości transportu we Wrocławiu, niemniej część respondentów wskazuje tę opcję jako dopuszczalne i preferowane rozwiązanie
- **Obecna jakość infrastruktury rowerowej oraz usług oferowanych przez MPK jest niewystarczająca do wywołania zmian w modalnym podziale ruchu, nawet jeśli ocena zalet jazdy samochodem nie wynika z dokonywania nieustannych porównań między poszczególnymi środkami transportu (głównie samochodu z komunikacją miejską i rowerem).** Aby zachęcić wrocławian do wykorzystywania komunikacji miejskiej, niezbędne jest kształtowanie oferty ułatwiającej łączenie różnych środków transportu przy minimalizacji strat odczuwanych przez podróżującego. Sprzyja temu m.in. odpowiednia częstotliwość kursowania komunikacji miejskiej oraz infrastruktura przyspieszająca przejazd pojazdów MPK. W tym kontekście warto nie tylko kontynuować podejmowane inwestycje, ale też zweryfikować dotychczasowy sposób kształtowania siatki połączeń oraz infrastruktury miejskiej, który nie zawsze zapewnia odpowiada potrzebom wrocławian.

Podsumowując zaprezentowaną analizę wyników, warto też zwrócić uwagę na kilka innych kluczowych kwestii, które powinny znaleźć przełożenie na kształt polityki transportowej miasta:

- włączenie połączeń kolejowych w system miejskiego transportu publicznego wymaga zdecydowanych działań i inwestycji, które uczynią z tego środka transportu realną alternatywę dla pozostałych sposobów poruszania się po mieście. Na chwilę obecną **widoczne jest całkowite niedostosowanie oferty kolejowej do potrzeb mieszkańców Wrocławia**, a włączenie połączeń regionalnych w taryfę miejską nie było wystarczającym krokiem do zapewnienia atrakcyjności kolei jako sposobu poruszania się po mieście
- **jednym z pilniejszych zadań jest poprawa jakości transportu zbiorowego w skali aglomeracyjnej.** Wyniki wskazują, że podejmowanie pracy poza granicami

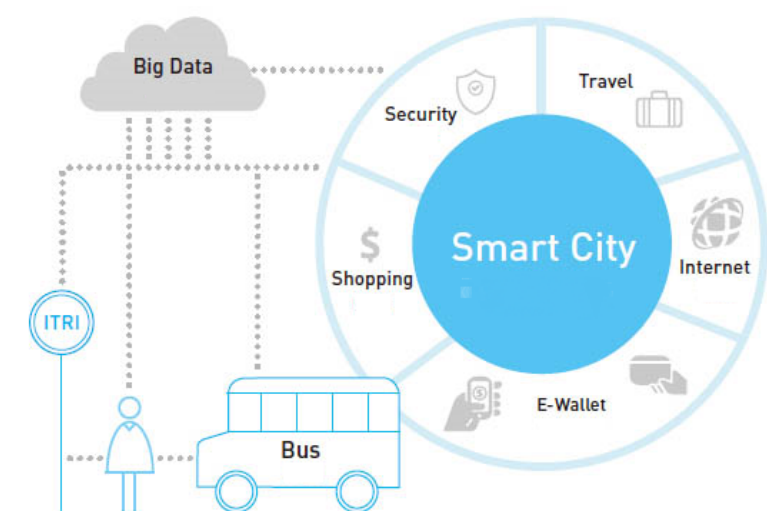
administracyjnymi miasta niemal automatycznie przekłada się na wykorzystanie samochodu jako sposobu dojazdu do pracy. Można się spodziewać, że podobną tendencję dałoby się zaobserwować w sytuacji odwrotnej – gdyby pytano mieszkańców podwrocławskich miejscowości o sposób dojazdu do miejsca zatrudnienia we Wrocławiu. Rozwiązywanie problemów komunikacyjnych w tym zakresie sugeruje konieczność bardziej intensywnej współpracy z gminami ościennymi. Obecny model współfinansowania komunikacji międzygminnej sprawia, że połączenia podmiejskie nie stanowią atrakcyjnej alternatywy dla respondentów reprezentujących populację Wrocławia

- **oprócz zmiany w podziale modalnym ruchu, ważne jest też zapewnienie wrocławianom bezpieczeństwa oraz ogólna redukcja uciążliwości transportu miejskiego.** O dużej wadze tych kwestii świadczy duży odsetek wskazań sugerujących konieczność dalszej budowy obwodnicy śródmiejskiej, lepszego oddzielenia ruchu rowerowego od samochodowego, a także tworzenia bezpieczniejszych przejść dla pieszych.

8. WYBRANE USŁUGI W INTELIGENTNYM MIEŚCIE – DAWID KRYSIŃSKI

Intensywny rozwój koncepcji inteligentnych miast zakłada coraz szerszą cyfryzację szeregu obszarów miejskiego życia społecznego. Jak pokazuje schemat stworzony przez Industrial Technology Research Institute, digitalizacji podlegać będą takie zagadnienia, jak planowanie i realizacja podróży, płatności za dobra i usługi, a także kwestie związane z ochroną uczestników życia miejskiego oraz dostęp do informacji miejskiej.

Rysunek 5. Specyfika inteligentnych miast

Źródło: Industrial Technology Research Institute

Z tego względu, uczestników Diagnozy zapytano o korzystanie z różnych form usług dostępnych za pomocą Internetu. Jak wskazują uzyskane wyniki, do najpopularniejszych z nich należy:

- sprawdzanie prognozy pogody,
- rezerwacja biletów wstępu,
- sprawdzanie tras dojazdu transportem publicznym.

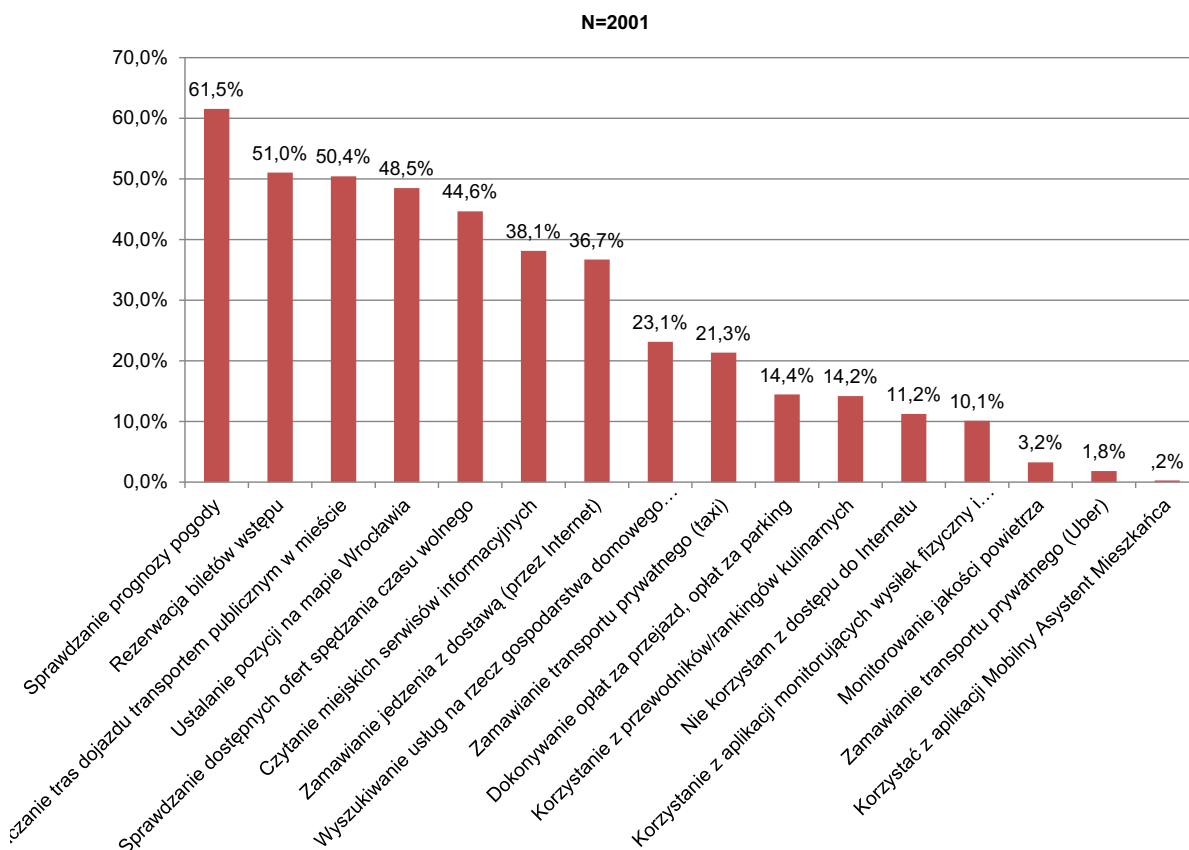
Wymienione usługi są wykorzystywane przez ponad połowę respondentów. Nieco mniejszą popularnością cieszy się:

- ustalanie pozycji na mapie Wrocławia,
- sprawdzanie dostępnych ofert spędzania czasu wolnego.

Można zatem powiedzieć, że do **najpopularniejszych usług miejskich w internecie należą te, które łączą się z planowaniem podróży oraz uczestnictwem w życiu kulturalnym miasta**. Na przeciwległym biegunie znajdują się natomiast usługi związane z aktywnością obywatelską mieszkańców – najmniej wskazań uzyskał Mobilny Asystent Miasta (umożliwiający zgłaszanie ubytków w infrastrukturze miejskiej), a także aplikacja służąca monitorowaniu jakości powietrza.

Uzyskane wyniki sugerują zatem, że **wrocławianie nadal nie są aktywnymi obywatelami, przynajmniej w sferze, która umożliwia im podejmowanie obywatelskich postaw bez wychodzenia z domu**. Chętnie natomiast wykorzystują wirtualne usługi do zaspokajania swoich indywidualnych potrzeb.

Wykres 23. Korzystanie z internetowych usług miejskich (dane w %)*

*procenty nie sumują się do 100%. Można było wskazać więcej niż jedną odpowiedź

Analizując kwestię usług miejskich w Internecie warto pochylić się nad charakterystyką społeczno-demograficzną ich użytkowników. **Jak wskazują zgromadzone dane, cechy społeczno-demograficzne nie różnicują sposobu korzystania z internetowych usług miejskich, z dwoma tylko wyjątkami. Po pierwsze, chodzi o wrocławian powyżej 65 roku, którzy wykorzystują możliwości Internetu rzadziej niż pozostali mieszkańcy miasta.** Świadczy to o ciągłym występowaniu tzw. wykluczenia cyfrowego, które powinno być przedmiotem szczególnej troski ze strony samorządu lokalnego. Z jednej strony można oczekiwać, że kolejne kohorty wiekowe nie będą już dotknięte tym zjawiskiem, z drugiej natomiast – trudno przewidzieć tempo i kierunek rozwoju technologii cyfrowych, a także skalę ich absorpcji w starzejącej się społeczności miejskiej. Stąd warto zadbać o działania zapewniające włączenie reprezentantów starszych pokoleń w obieg internetowych usług miejskich, które wiążą się z szeroko dostępną aktywnością obywatelską mieszkańców miast.

Po drugie, nieznaczne różnice widać w odniesieniu do reprezentantów najmłodszej kategorii wiekowej (a przez to również osób z wykształceniem podstawowym i gimnazjalnym). Jako najmłodsze pokolenie uczestników badań, chętniej niż pozostali zaznajamiają się oni z przewodnikami kulinarnymi, aplikacjami umożliwiającymi zamawianie transportu prywatnego (Uber etc.), a także usługami internetowymi umożliwiającymi monitorowanie aktywności fizycznej czy poziomu zanieczyszczenia powietrza. Świadczy to o **pojawieniu się nowej generacji, wśród której popularność tego rodzaju narzędzi będzie systematycznie rosnąć.**

Tabela 63. Użytkowanie internetowych usług miejskich a cechy społeczno-demograficzne*

Czy załatwiają swoje sprawy we Wrocławiu korzysta P. częściej niż sporadycznie z następujących usług związanych z dostępem do Internetu?	Wyznaczanie tras dojazdu transportem publicznym w mieście (N=1009)	Ustalanie pozycji na mapie Wrocławia (N=970)	Zamawianie jedzenia z dostawą (przez Internet) (N=734)	Korzystanie z przewoźników/rankingów kulinarnych (N=284)	Zamawianie transportu prywatnego (taxi) (N=427)	Zamawianie transportu prywatnego (Uber) (N=36)	Sprawdzanie dostępnych ofert spędzania czasu wolnego (N=893)	Rezerwacja biletów wstępu (N=1021)	Korzystanie z aplikacji monitorujących wysiłek fizyczny i aktywność ruchową (N=202)	Wyszukiwanie usług na rzecz gospodarstwa domowego (naprawy, usuwanie awarii) (N=463)	Dokonywanie opłat za przejazd, opłat za parking (N=289)	Monitorowanie jakości powietrza (N=465)	Sprawdzanie prognozy pogody (N=1231)	Czytanie miejskich serwisów informacyjnych (N=763)	Korzystanie z aplikacji Mobilny Asystent Mieszkańca, czyli aplikacji do zgłaszania zdarzeń w ulicach (N=45)	Nie korzystam z dostępu do Internetu (N=225)
Wiek																
15 - 24 lata	70,8%	61,6%	50,7%	22,4%	26,9%	5,5%	47,0%	50,2%	16,9%	18,7%	14,6%	5,0%	63,0%	38,8%	0,5%	2,7%
25 - 44 lat	54,3%	50,6%	43,3%	15,8%	25,5%	1,9%	46,5%	55,7%	8,9%	23,9%	18,2%	4,9%	66,8%	39,1%	0,4%	6,7%
45 - 64 lata	48,4%	48,8%	34,8%	12,4%	20,3%	1,3%	46,0%	51,5%	11,5%	24,7%	11,5%	2,1%	62,3%	39,5%	0,1%	8,9%
65 - 80 lata	32,2%	34,0%	16,0%	8,7%	10,2%	0,0%	35,8%	39,8%	5,4%	21,1%	11,4%	0,6%	46,7%	32,5%	0,0%	32,2%
Wykształcenie																
podstawowe i gimnazjalne	57,6%	49,2%	40,7%	18,6%	15,3%	10,2%	42,4%	47,5%	27,1%	11,9%	5,1%	10,2%	55,9%	32,2%	0,0%	18,6%
zasadnicze zawodowe	38,5%	39,3%	31,3%	9,8%	15,6%	0,4%	37,5%	45,1%	4,4%	22,2%	10,2%	0,4%	52,7%	35,6%	0,0%	21,8%
średnie zawodowe	48,0%	45,4%	32,5%	12,4%	18,9%	0,6%	39,8%	46,8%	7,8%	21,5%	12,7%	2,6%	63,1%	37,6%	0,0%	12,4%
średnie ogólnokształcące	55,4%	54,0%	43,2%	18,8%	22,0%	1,4%	46,5%	49,9%	11,2%	21,5%	15,3%	1,8%	63,2%	40,0%	0,2%	7,3%
licencjackie (inżynierskie)	53,5%	49,7%	42,0%	13,4%	19,1%	7,6%	51,6%	56,7%	13,4%	29,3%	21,7%	4,5%	68,8%	38,2%	0,6%	7,6%
wyższe magisterskie	52,9%	51,0%	36,1%	14,2%	27,0%	1,4%	49,2%	57,3%	11,4%	25,7%	16,3%	5,3%	61,6%	38,9%	0,5%	8,4%
Status społeczny																
niski (1-3pkt)	53,8%	43,3%	40,4%	17,0%	20,5%	0,6%	48,5%	52,0%	10,5%	19,9%	10,5%	2,9%	66,1%	38,0%	0,0%	8,8%
przeciętny (4-7pkt)	49,8%	48,3%	35,8%	13,2%	20,8%	2,0%	44,3%	50,6%	9,8%	23,8%	15,2%	3,6%	59,8%	38,6%	0,0%	12,3%
wysoki (8-10pkt)	51,1%	50,9%	37,9%	16,2%	23,2%	1,5%	44,1%	52,0%	10,7%	22,4%	13,6%	2,4%	64,9%	36,8%	1,1%	9,0%
Sytuacja rodzinna																
Nie założyłem(am) własnej rodziny, jestem pod opieką rodziny/samodzielny	63,5%	60,9%	39,7%	18,4%	23,6%	5,5%	43,4%	55,2%	16,4%	22,1%	21,0%	6,9%	67,8%	40,2%	0,6%	5,7%
Nie założyłem/am rodziny, mieszkam z partnerem/małżonkiem, nie mamy dziecka / dzieci	63,3%	57,8%	42,8%	15,0%	26,1%	5,0%	42,8%	55,0%	17,8%	20,0%	16,7%	7,2%	68,3%	46,1%	1,1%	5,0%
Założyłem(am) własną rodzinę mieszkam z partnerem/małżonkiem i mam min. 1 dziecko na utrzymaniu	49,8%	47,9%	43,7%	14,3%	22,7%	0,3%	46,9%	51,1%	7,9%	25,2%	13,4%	2,0%	62,3%	35,8%	0,1%	8,3%
Założyłem(am) własną rodzinę obecnie mieszkam sam(a) z min. 1 dzieckiem na utrzymaniu	47,5%	39,2%	31,6%	10,1%	24,1%	1,9%	49,4%	51,9%	4,4%	20,9%	17,1%	1,3%	57,6%	42,4%	0,0%	11,4%
Założyłem(am) rodzinę, ale nie mam już żadnego dziecka na utrzymaniu	40,9%	41,9%	26,9%	12,6%	16,6%	0,5%	42,2%	47,3%	8,3%	22,9%	10,7%	1,9%	56,2%	36,1%	0,0%	19,3%
Sytuacja ekonomiczna																
Żyjemy bardzo biednie i skromnie	45,3%	39,1%	29,7%	12,5%	16,4%	3,1%	44,5%	44,5%	7,0%	19,5%	10,9%	3,9%	58,6%	39,8%	0,0%	17,2%
Żyjemy średnio	51,4%	49,1%	37,0%	13,5%	21,8%	1,1%	45,1%	49,2%	8,5%	24,0%	14,2%	3,4%	60,1%	37,4%	0,1%	11,5%
Żyjemy dobrze i bardzo dobrze	49,5%	49,2%	37,4%	15,9%	21,3%	3,0%	43,6%	56,4%	14,1%	22,0%	15,8%	2,9%	65,1%	39,4%	0,7%	9,4%

*Procenty nie sumują się do 100%. Można było wskazać więcej niż jedną odpowiedź

Otrzymane rezultaty sugerują, że elektroniczne usługi miejskie będą stopniowo zyskiwały na popularności. **Należy jednak podjąć szereg działań promocyjnych, które uświadomią wrocławian w zakresie możliwości oferowanych przez aplikacje służące pobudzaniu aktywności obywatelskiej.** Choć bowiem rynek internetowych usług miejskich ma charakter rozwojowy, to jednak na popularności zyskują na razie tylko wybrane rozwiązania – rzadko związane z zaangażowaniem respondentów w pracę na rzecz osiedla czy miasta. Uznane wrocławian zyskują głównie aplikacje ułatwiające życie im samym (np. sprawdzanie rozkładu, zamawianie jedzenia etc.), tymczasem paradygmat inteligentnego miasta rozumie wykorzystanie elektronicznych usług miejskich znacznie szerzej – w kategoriach narzędzia do pobudzania postaw obywatelskich i współkształtowania miasta. Choć internet już teraz oferuje szereg interesujących możliwości, to jednak wyniki Diagnozy pokazują, że szanse te pozostają na razie niewykorzystane. Niezależnie od tego, co stoi za nikłym wykorzystaniem niektórych możliwości, potrzebna jest aktywna polityka samorządu, która ułatwi obywatelom docieranie do innowacyjnych aplikacji, a także udowodni, że korzystanie z tych narzędzi rzeczywiście

przekłada się na kształt decyzji podejmowanych przez władze lokalne. **Działania aktywizacyjne nie mogą też pominąć najstarszej kategorii wiekowej – wciąż zagrożonej tzw. wykluczeniem cyfrowym i najrzadziej korzystającej z usług internetowych.**

9. CZAS WOLNY – MATEUSZ BŁASZCZYK

Kwestia konsumpcji czasu wolnego współcześnie staje się jednym z zagadnień, które centralnie dotyczy istoty miejskości. Traktując miasto jako złożony system konsumpcji przyjąć można, iż jest ono strukturą, przez którą zapośredniczona zostaje konsumpcja. We współczesnych modelach rozwoju miast szczególny nacisk kładzie się na kwestie konsumpcji indywidualnej i postmaterialnej, wpisanej w sferę praktyk czasu wolnego. Uspołecznione (społecznie podzielane) i realizowane w przestrzeniach publicznych, udostępnione przez miejskie formy przestrzenne i instytucje, formy konsumowania czasu wolnego służą „miejskiemu ożywieniu” zarówno w kategoriach społecznych (tworzenia i wzmacniania wspólnotowych form organizacji społecznej), jak i gospodarczych (pobudzenia sektorów gospodarki związanych z szeroko rozumianą konsumpcją, kulturą i rozrywką).

9.1. Formy spędzania czasu wolnego

W omawianych badaniach respondentom zadano pytanie o częstotliwość praktykowania określonych form konsumowania czasu wolnego. Uwzględniały one szeroki katalog zachowań, które zawiera tabela 64.

Tabela 64. Formy spędzania czasu wolnego.

Ludzie spędzają swój czas wolny robiąc różne rzeczy. Proszę powiedzieć, w jaki sposób w ciągu ostatnich 12 m-cy spędzał/a P. swój czas wolny?	Nigdy	Rzadko	Od czasu do czasu	Często	Bardzo często
odpoczynek w domu (oglądanie TV)	4,4%	13,6%	22,5%	31,6%	27,9%
surfowanie w Internecie, gry komputerowe	18,7%	18,2%	19,0%	27,5%	16,5%
czytanie, słuchanie muzyki w domu	1,9%	4,3%	21,8%	42,5%	29,3%
spotkania, odwiedziny u dalszej rodziny (kuzynów, wujów)	8,2%	38,3%	37,9%	11,3%	4,2%
spotkania towarzyskie ze znajomymi u siebie w domu / u znajomych	4,2%	20,3%	35,9%	29,7%	9,8%
spotkania towarzyskie ze znajomymi w pubach, klubach, kawiarniach, restauracjach	15,1%	30,5%	28,4%	19,4%	6,5%
spacery przy domu, wychodzenie z psem	14,3%	17,3%	19,8%	21,9%	26,6%
angażowanie się w działania artystyczne indywidualne lub zespołowe (malowanie, fotografowanie, muzykowanie)	68,2%	16,7%	4,9%	6,4%	3,8%
hobby (np. filatelistyka, modelarstwo, itp.)	48,2%	16,1%	12,0%	12,1%	11,5%
chodzenie do kościoła na nabożeństwa poza niedzielą	68,9%	19,1%	6,2%	3,6%	2,0%
uprawianie ogródka, działki	67,7%	8,9%	7,7%	6,9%	8,8%
spacery w parkach, ogrodzie botanicznym	15,5%	22,6%	23,8%	22,5%	15,5%
wizyty w zoo	39,9%	44,7%	11,2%	2,6%	1,6%
wyjazdy za miasto	12,8%	22,4%	28,5%	23,3%	12,9%

Ludzie spędzają swój czas wolny robiąc różne rzeczy. Proszę powiedzieć, w jaki sposób w ciągu ostatnich 12 m-cy spędzał/a P. swój czas wolny?	Nigdy	Rzadko	Od czasu do czasu	Często	Bardzo często
chodzenie do teatru, galerii, zwiedzanie muzeów itp.	22,5%	35,3%	28,2%	9,5%	4,5%
chodzenie do kina	13,9%	26,1%	37,2%	17,5%	5,3%
uczestnictwo w imprezach i zajęciach organizowanych w galeriach handlowych	74,2%	18,2%	5,4%	0,8%	1,3%
chodzenie na koncerty muzyczne, imprezy sportowe (jako widz)	27,3%	24,4%	32,9%	11,4%	3,9%
chodzenie do spa, na zabiegi pielęgnacyjne, odnowa biologiczna itp.	58,7%	22,9%	14,5%	2,2%	1,7%
chodzenie na siłownię, aerobik, fitness, korzystanie z sal gimnastycznych, pływalni	34,1%	23,7%	18,3%	13,9%	9,9%
bieganie	64,6%	16,3%	9,4%	4,6%	5,0%
jazda na rowerze/rolkach	35,2%	11,3%	27,0%	14,7%	11,8%
wyczynowe uprawianie sportu	82,0%	10,0%	1,3%	3,0%	3,7%
N=2001					

Uzyskane wyniki wskazują na duże zróżnicowanie w powszechności poszczególnych form spędzania czasu wolnego. Dobrze pokazuje to zestawienie popularności (wyrażonej jako suma odsetków wskazań odpowiedzi „często” oraz „bardzo często”) na objęte badaniami praktyki konsumpcji czasu przeznaczanego dla siebie. Dane te zaprezentowane zostały na wykresie 24.

Najpowszechniejsze są zajęcia, które realizuje się w domu. Dotyczą one pasywnego spędzania czasu wolnego, zazwyczaj łączącego się z odpoczynkiem: czytanie, słuchanie muzyki w domu (72% wskazań), oglądanie telewizji (60%) tudzież surfowanie po Internecie i granie na komputerze (44%) i spotkania towarzyskie odbywające się w domu. W tej kategorii zdarzeń mieści się także odpowiedź „spacery przy domu, wychodzenie z psem” (49% odpowiedzi „często” i „bardzo często”), sądzić też można, że zbliżone odsetki wskazań miałyby takie czynności, jak „zajmowanie się domem i ogródkiem, sprzątaniem”, które stosunkowo często przez niektórych traktowane są jako forma relaksu i oderwania od codziennych spraw. Ujawniona hierarchia dowodzi, iż dom / mieszkanie są podstawową przestrzenią spędzania czasu wolnego.

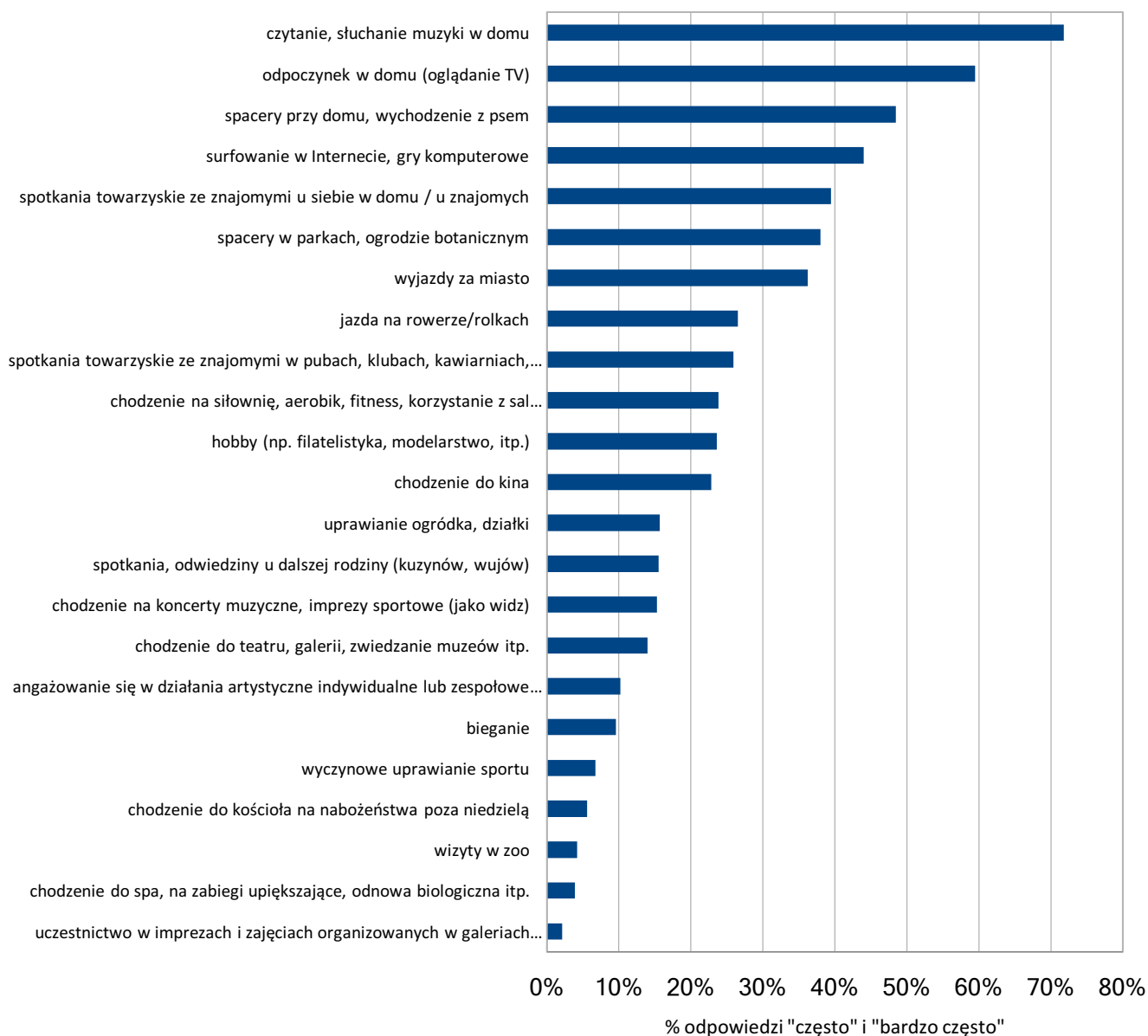
Inną kategorią zdarzeń są czynności związane z aktywnym wypoczynkiem, które wymagają wyjścia z domu. Realizują one także potrzebę kontaktu z przyrodą. Wskazać należy tu na spacer w parkach/ogrodzie botanicznym (38%), wyjazdy poza miasto (36%) i jeżdżenie na rowerze/rolkach (27%).

Podkreślić należy, iż aktywności realizowane w przestrzeni publicznej oraz zorganizowane i udostępniane przez odpowiednie instytucje są powszechnie praktykowane przez zdecydowaną mniejszą część wrocławian. Najpowszechniejsze są tu spotkania towarzyskie w pubach, klubach, kawiarniach itp. (26% odpowiedzi), najrzadsze – uczestnictwo w imprezach i wydarzeniach organizowanych w ramach eventów promocyjnych w centrach handlowych (tylko 2%).

Nieco inaczej spojrzeć należy na formy spędzania czasu wolnego, które realizowane są indywidualnie, często w oderwaniu od innych, takie jak np. bieganie, uprawianie działki, ale też angażowanie się w działalność artystyczną. Prezentowane dane odczytywać należy jako wskaźniki upowszechnienia różnego rodzaju hobby wśród respondentów.

Wykres 24. Powszechność badanych form spędzania czasu wolnego

W jaki sposób w ciągu ostatnich 12 m-cy spędzał/a P. swój czas wolny?

Interpretując powyższe zestawienia pamiętać należy, iż respondenci udzielając odpowiedzi na zadane im pytania dotyczące form spędzania czasu wolnego dokonywali subiektywnej oceny, wyrażonej względnie i w kategoriach, które najpewniej nie da się wzajemnie bezpośrednio porównywać i obiektywizować. Dla przykładu: dla jednych „częste” chodzenie do kina może oznaczać „zaliczanie” prawie każdej kinowej premiery, dla innych będzie to kilka seansów w roku, a dla jeszcze kolejnych – spędzenie na kinowej widowni intensywnego tygodnia któregoś z filmowych festiwali. Taka konstrukcja pytania pozwala jednak zrelatywizować uzyskane odpowiedzi poprzez uwzględnienie różnych nawyków, preferencji i aspiracji, ale też zobiektywizowanych ograniczeń, które istotnie modyfikują zachowania społeczne. W takim ujęciu zgromadzone dane lepiej ujmują społeczny kontekst badanego zjawiska i pozwalają na nie spojrzeć z perspektywy socjologicznej, a nie techniczno-użytkowej, opisywanej w kategoriach właściwych np. dla ekonomiki, marketingu itp. W tym sensie

bardziej interesujące jest tutaj zrozumienie zachowań społecznych i ich determinant, a nie określenie frekwencyjności badanych zdarzeń.

Zastosowanie pogłębionych statystycznych analiz korelacyjnych (analizy głównych składowych) pozwoliło ujawnić pięć zasadniczych modeli spędzania czasu wolnego. Okazuje się bowiem, iż niektóre z praktyk konsumpcji w tym zakresie są do siebie – z perspektywy mieszkańców – podobne i powiązane. Innymi słowy: określone formy spędzania czasu wolnego często współwystępują z innymi. W ten sposób kształtują się pewne wzajemnie niezależne orientacje konsumpcji czasu wolnego. Można, a nawet należy, wiązać je z orientacjami na określone kulturowo systemy aksjo-normatywne. Podkreślić przy tym należy, iż właściwa wielkim miastom gęstość kontaktów i heterogeniczność struktur społecznych powoduje, że często w rzeczywistości orientacje te przenikają się wzajemnie. Traktować należy je zatem jako swego rodzaju – stopniowo zacierającą się, lecz ciągle empirycznie uchwytą – strukturę pozwalającą uporządkować i interpretować badane zjawisko albo też jako swego rodzaju typy idealne, które tworzą ramy odniesienia do ich zrozumienia. W istocie wyróżnione orientacje w swojej „czystej” formie wyjaśniają około 40% zmienności całokształtu analizowanego tu zróżnicowania form spędzania czasu wolnego.

Tabela 65. Orientacje konsumpcyjne a formy spędzania czasu wolnego*

	Orientacja				
	aktywny wypoczynek i dbanie o siebie	ucieczka od wielkomiejskiego zgiełku	rozrywka	kultywowanie pasji	tradycyjne wartości
odpoczynek w domu (oglądanie TV)	-0,07	0,02	0,24	-0,38	0,08
surfowanie w Internecie, gry komputerowe	0,33	0,15	0,22	-0,14	-0,26
czytanie, słuchanie muzyki w domu	0,20	0,47	0,02	0,09	-0,38
spotkania, odwiedziny u dalszej rodziny (kuzynów, wujów)	0,24	0,34	-0,07	0,13	0,06
spotkania towarzyskie ze znajomymi u siebie w domu / u znajomych	0,30	0,44	0,07	0,08	-0,29
spotkania towarzyskie ze znajomymi w pubach, klubach, kawiarniach, restauracjach	0,16	0,08	0,62	0,02	-0,13
spacery przy domu, wychodzenie z psem	-0,02	0,09	0,06	0,38	0,04
angażowanie się w działania artystyczne indywidualne lub zespołowe (malowanie, fotografowanie, muzykowanie)	0,01	0,03	0,32	0,62	0,03
hobby (np. filatelistyka, modelarstwo, itp.)	0,04	-0,01	0,09	0,75	0,06
chodzenie do kościoła na nabożeństwa poza niedzielą	0,06	0,23	0,10	-0,07	0,69
uprawianie ogródka, działki	0,06	0,09	-0,08	0,16	0,67
spacery w parkach, ogrodzie botanicznym	-0,07	0,51	0,05	-0,09	-0,05
wizyty w zoo	0,02	0,56	0,03	-0,02	0,25
wyjazdy za miasto	0,02	0,57	0,03	0,16	0,08
chodzenie do teatru, galerii, zwiedzanie muzeów itp.	0,08	0,54	0,19	0,00	0,19
chodzenie do kina	0,09	0,10	0,65	0,16	-0,06
uczestnictwo w imprezach i zajęciach organizowanych w galeriach handlowych	-0,04	0,03	0,55	-0,08	0,12
chodzenie na koncerty muzyczne, imprezy sportowe (jako widz)	0,07	0,02	0,67	0,22	0,00
chodzenie do spa, na zabiegi upiększające, odnowa biologiczna itp.	0,55	0,14	0,08	-0,05	0,06

	Orientacja				
	aktywny wypoczynek i dbanie o siebie	ucieczka od wielkomiejskiego zgiełku	rozrywka	kultywowanie pasji	tradycyjne wartości
chodzenie na siłownię, aerobik, fitness, korzystanie z sal gimnastycznych, pływalni	0,69	0,10	0,13	-0,05	-0,19
bieganie	0,76	-0,04	0,03	0,05	-0,01
jazda na rowerze/rolkach	0,59	0,08	0,00	0,14	0,04
wyczynowe uprawianie sportu	0,71	-0,05	0,02	0,01	0,11

* Wartości ładunków czynnikowych. Metoda wyodrębniania czynników - Głównych składowych. Metoda rotacji - Varimax z normalizacją Kaisera. N=2001.

Pierwsza wyróżniona orientacja to orientacja na **aktywny wypoczynek i dbanie o siebie**. Jest ona określana przez takie formy spędzania czasu wolnego jak bieganie, wyczynowe uprawianie sportu, chodzenie na siłownię, aerobik, pływanie, jeżdżenie na rowerze i/lub rolkach oraz korzystanie z zabiegów upiększających, spa itp. Co ciekawe, orientacja ta jest stosunkowo silnie skorelowana z graniem na komputerze / surfowaniem po Internecie. Generalnie jednak orientacja ta związana jest z zaspakajaniem potrzeb związanych z dobrą prezencją, byciem „fit” i czerpaniem satysfakcji z aktywności fizycznej. Wpisuje się ona w pewną „modę na zdrowie” i kult estetyki ciała.

Drugą orientacją określić można jako **ucieczkę od wielkomiejskiego zgiełku**. Jest ona definiowana przez takie formy spędzania czasu wolnego jak wyjazdy za miasto, wizyty w zoo, spacer w parkach/ogrodzie botanicznym oraz chodzenie do teatrów, galerii i muzeów a także słuchanie muzyki lub czytanie w domu oraz spotkania towarzyskie w domu i odwiedzin dalszej rodziny. Wspólnym elementem tych sposobów spędzania czasu wolnego jest swego rodzaju „wyłączenie” z gwarnej atmosfery wielkiego miasta, doświadczanej na ulicy i w tłumnie odwiedzanych miejscach publicznych. Jest to zatem poszukiwanie kameralnych enklaw oddzielających „siebie” (lub swoją grupę pierwotną) od „innych”. Paradoksalnie, choć mowa tu o „ucieczce od miasta”, orientacja ta – jako budowana w opozycji do wyobrażeń o wielkomiejskim życiu – jest formą zachowań właściwą dla mieszczaństwa i ściśle związaną z *miejskimi* stylami konsumpcji, nawet jeśli realizowane są one w przestrzeniach prywatnych lub dotyczą „prywatyzowania”, zawłaszczenia dla własnej autonomii i na własny użytek przestrzeni publicznych, takich jak muzea i galerie sztuki.

Kolejną wyłaniająca się z zebranego materiału empirycznego struktura to orientacja na **rozrywkę**. Charakterystyczne dla niej są takie formy spędzania czasu wolnego jak chodzenie na koncerty, imprezy sportowe (w roli kibica) i do kina oraz spotkania towarzyskie w pubach, klubach, kawiarniach lub restauracjach itp. W mniejszym stopniu z czynnikiem tym skorelowana jest zmienna dotycząca angażowania się w działalność artystyczną. Jednakże fakt, że ujawniająca się tu zależność jest statystycznie istotna i dość wysoka ($r > 0,3$) świadczy, iż przynajmniej po części respondenci tego typu aktywność postrzegają w kategoriach towarzysko-rozrywkowych.

Omawiana tu orientacja cechuje się tym, iż wpisana w nią konsumpcja czasu wolnego służy gromadzeniu doznań w swej naturze hedonistycznych, jest podzielana społecznie (w stycznościach z innymi), odbywa się w miejscach publicznych oraz zapośredniczona jest przez określone instytucje tworzące miejski system okazji. Warto przy okazji wspomnieć, iż przedstawione dane wskazują, iż „chodzenie do kina” postrzegane jest jako aktywność służąca rozrywce, nie zaś doświadczania sztuki.

Czwarta orientacja opisywana jest przed dwie badane zmienne: poświęcenie się swojemu hobby oraz angażowanie się w indywidualne lub zespołowe działania artystyczne. Jest to zatem ukierunkowanie na **kultywowanie pasji**. Zaznaczyć należy, iż nie idzie ono w parze z biernym

odpoczynkiem w domu – oglądaniem telewizji. Bardzo jednoznaczne określenie tej orientacji (na co wskazują niskie ładunki czynnikowe pozostałych analizowanych tu zmiennych) sugeruje, iż kultywowanie pasji jest postrzegane przez respondentów jako wysoce absorbujące i angażujące. Co więcej, jest to działalność służąca osiągnięciu indywidualnej satysfakcji wyrażającej się w poczuciu spełnienia.

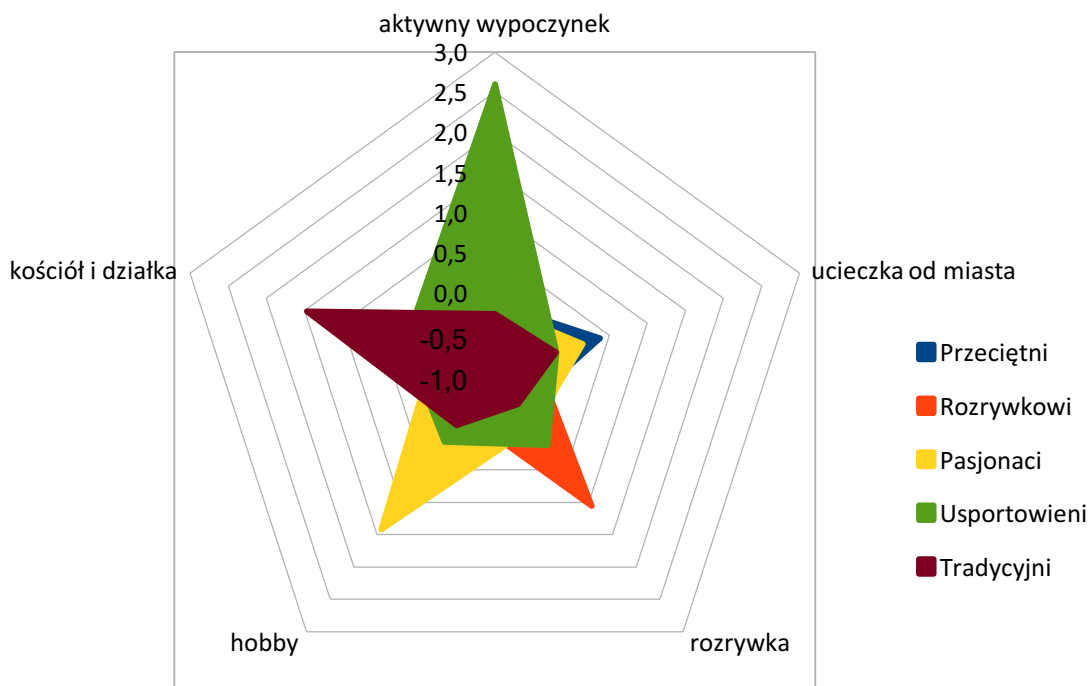
Szczególnie interesująca jest ostatnia, piąta orientacja. Opisywana jest ona przez, wydawać by się mogło, mało powiązane zmienne: chodzenie do kościoła oraz zajmowanie się działką. Co ważne, negatywnie korelują tu takie zmienne jak czytanie, słuchanie muzyki w domu oraz spotkania towarzyskie ze znajomymi w przestrzeni domu/mieszkania. Powiązania tego czynnika z badanymi zmiennymi sugeruje dwie rzeczy. Po pierwsze: odnosi się on do **tradycyjnych wartości** pozostających w opozycji do nowoczesnego (a zwłaszcza postnowoczesnego) miasta. Są to zachowania charakterystyczne dla silnie wspólnotowego ładu społecznego typowego dla tradycyjnych społeczności wiejskich i małomiasteczkowych. Jest to więc także swego rodzaju wycofanie z wielkomiejskości. W odróżnieniu jednak od „ucieczki od wielkomiejskiego zgiełku” nie służy ona odpoczynkowi, chwilowemu oderwaniu od miejskiej codzienności i „naładowaniu akumulatorów”, ale negacji i odrzucenia sposobu życia charakterystycznego dla współczesnych wielkich ośrodków miejskich. Po drugie: spodziewać można się (co zresztą znajduje potwierdzenie w danych), że orientacja ta charakteryzuje przede wszystkim najstarszych wrocławian, którzy pełnią np. społeczne role dziadków (stąd względnie wysoka korelacja ze zmienną „chodzenie do zoo”) oraz częściej unikają technologicznie zapośredniczonych rozrywek jak gry komputerowe i korzystanie z oferty Internetu.

Ujawnione w analizach orientacje konsumpcji czasu wolnego wykorzystane zostały dla skonstruowania typologii opisującej podejścia mieszkańców do zarządzania tą sferą życia. Stworzona klasyfikacja odnosi się do współwystępowania i względnej intensywności badanych praktyk spędzania czasu wolnego – grupuje w ramach wyróżnionych kategorii ludzi, którzy prezentowali podobne modele zachowań. Uchwyczone podobieństwa interpretować można w kategoriach stylów konsumpcji czasu wolnego, które we współczesnych teoriach socjologicznych traktowane są często jako kluczowy element stylu (sposobu) życia.

Zastosowano tu analizę klasyfikacyjną na podstawie zmiennych odnoszących się do pięciu opisanych powyżej orientacji konsumpcji czasu wolnego przy użyciu grupowania metodą k-średnich. Z uwagi na charakter danych empirycznych (wynikający z przyjętego sposobu ich zbierania) raz jeszcze podkreślić należy, iż wyniki tych analiz mają bardziej charakter poznawczy niż aplikacyjny. Pokazują one w ogólnym zarysie pewne trendy i ramy analizowanych fenomenów, a nie precyzyjnie wyznaczają granice podziałów odnoszących się do społecznych zróżnicowań na polu konsumpcji czasu wolnego. Przypisanie respondentów do poszczególnych, wyróżnionych kategorii, pozostaje więc w pewnym sensie umowne i nie do końca precyzyjne – duży wpływ na nie ma użyty instrument pomiaru: sposób organizacji badań, badanych zmiennych oraz metod pomiaru. Niemniej jednak otrzymane wyniki traktować można jako wiarygodne (choć przybliżone) odwzorowanie rzeczywistości społecznej. Posługiwanie się zatem takim modelem pozwala na dość dobry opis podejść mieszkańców do sposobów konsumpcji ich czasu wolnego.

Wyniki przeprowadzonej analizy zaprezentowano na wykresie 2. Pokazuje on intensywność praktyk związanych z wolnym czasem w poszczególnych, wyodrębnionych kategoriach respondentów. Jak się okazuje, kategorie te stanowią pewne odwzorowanie orientacji konsumpcji czasu wolnego. Style konsumpcji czasu wolnego są zatem względnie jednowymiarowe, w niewielkim tylko stopniu łącząc odmienne orientacje.

Wykres 25. Typ spędzania czasu wolnego

Pierwszy, liczebnie największy ($n=674$, czyli ok. 34% respondentów) typ konsumentów czasu wolnego określić można jako „przeciętny”. Cechuje się one względnie niską intensywnością praktyk mieszczących się w orientacji na aktywny wypoczynek, rozrywkę, kultywowanie pasji oraz wartości tradycyjne oraz nieco wyższą niż przeciętna dla całej populacji intensywnością w sferze określonej jako ucieczka od wielkomiejskiego zgiełku. Pamiętać jednak należy, iż prezentowane tu porównania są wzajemnie relatywne, to znaczy, że np. na niższe wartości jakiegoś wskaźnika w jednej kategorii wpływ mają przede wszystkim wysokie wartości cechujące inne typy.

Drugi typ nazwany został „**rozrywkowym**”. Jednoznacznie dominuje w nim orientacja na rozrywkę, której towarzyszy względnie mniejsza intensywność praktyk w sferze „ucieczki od miasta”. Kategoria ta w omawianych tu badaniach liczyła 479 respondentów, to jest 24% ogółu objętych pomiarem.

Trzecia kategoria wyróżnia się ze względu na kultywowanie pasji. Stąd też jej nazwa: „**pasjonaci**”. Ten typ obejmuje ok. 19% respondentów ($n=375$). Pozostałe, poza aktywnością artystyczną i angażowaniem się w hobby, formy spędzania czasu w tej kategorii respondentów nie odbiegają znacząco od przeciętnej dla całej próby.

Kolejny typ określony został jako „**usportowieni**”. Odznacza on się wyjątkowo wysoką (w odniesieniu do ogółu mieszkańców) intensywnością praktyk czasu wolnego związanych z

orientacją na aktywny wypoczynek i dbanie o siebie. Liczebnie jest to najmniejsza kategoria: zakwalifikowano do niej 145 respondentów, to jest ok. 7% wszystkich uczestników badania.

Ostatni typ to kategoria „tradycyjnych”, a więc osób w znacznie większym stopniu niż inni prezentujących orientację na tradycyjne wartości. Zwrócić należy uwagę, iż w tym typie niższa niż przeciętna jest wartość wskaźnika opisującego orientację na rozrywkę, co wskazuje na to, iż generalnie rzecz biorąc te dwa podejścia do czasu wolnego w znacznej mierze się wykluczają. Potwierdza to zarysowaną wcześniej tezę o opozycji między nowoczesnym-miejskim a tradycyjnym-niemiejskim stylem konsumpcji czasu wolnego.

Kategoria ta liczyła 16% respondentów (n=328).

W tabeli 66 przedstawiono zróżnicowania opisanych powyżej typów praktyk czasu wolnego ze względu na wybrane cechy społeczno-demograficzne. Pozwalają one określić w jaki sposób style konsumpcji czasu wolnego wiążą się z pozycjami w strukturze społecznej.

Tabela 66. Profile społeczno-demograficzne wyróżnionych stylów konsumpcji czasu wolnego

		praktyki czasu wolnego					ogółem
		przeciętni	rozrywkowi	pasjonaci	usportowieni	tradycyjni	
Płeć)	Kobieta	55,2%	43,4%	52,3%	73,1%	59,8%	53,9%
	Mężczyzna	44,8%	56,6%	47,7%	26,9%	40,2%	46,1%
Wiek respondenta	15 - 24 lata	10,2%	15,4%	9,6%	13,1%	6,4%	10,9%
	25 - 44 lat	37,2%	44,1%	34,9%	64,1%	26,8%	38,7%
	45 -64 lata	36,5%	29,0%	36,8%	21,4%	37,2%	33,8%
	65 - 80 lata	16,0%	11,5%	18,7%	1,4%	29,6%	16,6%
Status społeczny na skali od 1 do 10pkt.	niski (1-3pkt)	8,6%	7,3%	8,8%	9,0%	9,8%	8,5%
	przeciętny (4-7pkt.)	69,7%	67,0%	70,7%	62,1%	69,5%	68,7%
	wysoki (8-10pkt.)	21,7%	25,7%	20,5%	29,0%	20,7%	22,8%
Aktywność zarobkowa	Nieaktywni zarobkowo	31,6%	25,9%	33,3%	11,0%	47,0%	31,6%
	Aktywni zarobkowo	68,4%	74,1%	66,7%	89,0%	53,0%	68,4%
Zamieszkiwanie we Wrocławiu	od urodzenia	56,7%	56,2%	55,5%	59,3%	51,2%	55,6%
	przyjezdni do 5 lat	11,0%	12,1%	8,3%	9,0%	7,3%	10,0%
	przyjezdni 6-10 lat	9,9%	10,4%	7,7%	10,3%	7,0%	9,2%
	przyjezdni 11-20 lat	10,7%	11,7%	14,4%	15,2%	17,1%	13,0%
	przyjezdni powyżej 20 lat	11,7%	9,6%	14,1%	6,2%	17,4%	12,2%
Wykształcenie	podstawowe i zawodowe	19,0%	18,0%	14,7%	4,1%	18,0%	16,7%
	średnie	46,0%	48,4%	45,9%	43,4%	49,4%	46,9%
	wyższe	35,0%	33,6%	39,5%	52,4%	32,6%	36,4%
wyróżnione zróżnicowania są statystycznie istotne na poziomie istotności $\alpha=0,01$ N=2001							

Po pierwsze zauważyć można, iż w kategorii rozrywkowych większy jest udział mężczyzn, natomiast wśród usportowionych oraz tradycyjnych odnotowano proporcjonalnie wyższe odsetki kobiet.

Istotną cechą różnicującą profile społeczno-demograficzne poszczególnych kategorii konsumentów czasu wolnego jest wiek. Praktyki właściwe dla kategorii rozrywkowych i usportowionych charakteryzują przede wszystkim osoby młode (do 44 lat), podczas gdy wśród tradycyjnych dominują osoby starsze. Szczególnie w kategorii wiekowej osób po 54 roku życia szeroko upowszechniony jest styl nazwany w tym opracowaniu tradycyjnym. Pochodną wieku są także obserwowane zróżnicowania ze względu na aktywność zarobkową oraz zamieszkiwanie we Wrocławiu.

Wyszkolenie modyfikuje tylko jedną kategorię wyróżnioną ze względu na styl konsumpcji czasu wolnego – usportowionych. Obserwowane zróżnicowanie jest jednak bardzo duże i nie mniej znamienne. Okazuje się, iż praktyki związane z tego typu aktywnościami cechują przede wszystkim osoby z wyższym wykształceniem. Ujawniony tu fakt może posłużyć za argument tezy, iż ten styl typ spędzania czasu wolnego jest atrybutem klasy średniej.

9.2. Społeczno – przestrzenne konteksty konsumpcji czasu wolnego

Uspołecniającą funkcję czasu wolnego w prosty sposób wskaźnikuje pytanie o towarzystwo, w którym czas ten jest konsumowany. Dane te pozwalają na określenie stopnia, w jakim konsumpcja czasu wolnego pełni funkcję budowania i aktualizacji więzi społecznych, zarówno o charakterze styczeńściowym, związanym z podzielnianiem określonych doświadczeń zdobywanych w aktach konsumpcji czasu wolnego z innymi użytkownikami miasta (co także buduje poczucie publiczności jako pewnej formy wspólnoty), jak i bardziej społecznie zaangażowanych, bazujących na wzajemnych, pogłębionych interakcjach i zaangażowanych stosunkach. Rozkłady odpowiedzi na zadane w kwestionariuszu wywiadu pytanie o częstość spędzania czasu wolnego w wybranych układach społecznych zawarte zostały w tabeli 67.

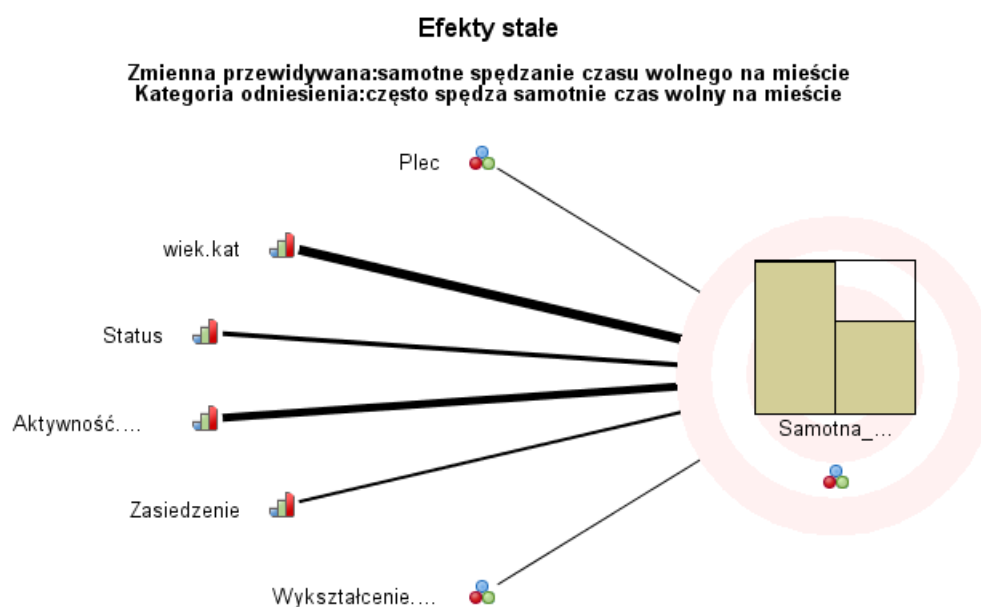
Z kim w ciągu ostatnich 12 m-cy spędza/a P. swój czas wolny „na mieście” (poza domem)?	wcale	1-3 razy	4-5 razy	częściej
sam/a	26,1%	23,2%	12,9%	37,8%
z partnerem/współmałżonkiem	36,6%	7,3%	11,1%	45,0%
z dziećmi	43,3%	11,6%	13,2%	31,9%
z innymi członkami rodziny	19,7%	39,0%	15,7%	25,6%
z przyjaciółmi lub znajomymi	11,7%	17,3%	26,0%	44,9%
z osobami poznanymi przypadkowo	79,5%	15,0%	1,9%	3,5%
z cudzoziemcami	72,3%	19,6%	5,2%	2,8%
z osobami, które mnie odwiedziły i przyjechały z Polski	40,7%	39,8%	11,8%	7,7%
w międzynarodowym towarzystwie – wspólnie z Polakami i cudzoziemcami	61,3%	27,0%	5,6%	6,1%

towarzysko-przyjacielskich, w których uczestniczą respondenci. Po drugie są to dość przypadkowe, często zawiązywane ad-hoc styczności z osobami, z którymi nie utrzymuje się regularnych stosunków towarzyskich. Jak łatwo przewidzieć, zdecydowanie częściej „na mieście”, a więc w organizowanym przez miasto systemie konsumpcji, mieszkańcy Wrocławia uczestniczą wspólnie z bliskimi im osobami.

Osobną, szczególnie interesującą kategorię stanowi samodzielne spędzanie czasu wolnego. Jak zaznaczono na wstępie tej części raportu, konsumpcja taka tylko w ograniczonym, a nawet zasadniej byłoby powiedzieć: ułomnym stopniu pełni funkcje miastotwórcze. Nie służy bowiem odtwarzaniu i aktualizacji bezpośrednich więzi społecznych, a tym samym nie tworzą ani nie wzmacniają w efektywny sposób kapitału społecznego. Przy samotnym spędzaniu czasu wolnego „na mieście”, oferta miejska w tym zakresie nie stanowi więc okazji do wchodzenia w społeczne interakcje. Znamienny jest w tym kontekście wskaźnik mówiący o tym, że ok. ¼ respondentów stwierdziła, iż z oferty tej nigdy nie korzysta samotnie, a niemal 40% - częściej niż kilka razy w roku.

Użycie wyrafinowanych metod analizy statystycznej – w tym przypadku uogólnionych mieszanych modeli liniowych – pozwala określić jakie elementy położenia w strukturze społeczno-demograficznej i w jakim stopniu wpływają na otrzymaną w badaniach deklarację o względnie częstym (częściej niż 4-5 razy w roku) samotnym spędzaniu czasu wolnego „na mieście”. Jako predyktorów użyto zmiennych określających płeć, kategorię wieku, poziom wykształcenia, ocenę statusu społecznego, aktywność zawodową oraz okres mieszkania we Wrocławiu. Jako funkcji łączenia użyto dwumianowej regresji logistycznej. Graficzna postać otrzymanego modelu przedstawiona została na wykresie 26.

Wykres 26. Samotne spędzanie czasu wolnego „na mieście” a cechy społeczno-demograficzne respondentów*

*grubość linii odzwierciedla siłę związku między zmiennymi w modelu logistycznym

Wyniki wskazują, iż na samotną konsumpcję „na mieście” istotnie statystyczny wpływ mają dwie cechy: wiek oraz aktywność zawodowa. Prawdopodobieństwo częstego (więcej niż 4-5 razy w roku) spędzania czasu wolnego w przestrzeniach publicznych miejskiego systemu konsumpcji maleje wraz z wiekiem: w kategorii wiekowej 45-64 lata jest ono 1,9 razy mniejsze a w kategorii 65-80 lat – 2,5 razy mniejsze niż w kategorii wiekowej 15-24 lata. Analogicznie: prawdopodobieństwo to jest ok. 1,4 razy mniejsze wśród osób aktywnych zawodowo niż wśród niepracujących. Wpływ pozostałych zmiennych nie jest istotny na poziomie istotności $\alpha=0,01$. Spędzanie czasu wolnego w publicznych przestrzeniach nie jest także powiązane z typem jego konsumpcji, choć sprzyja mu orientacja na rozrywkę raz orientacja na ucieczkę od miasta.

Autorzy kwestionariusza użytego w omawianych badaniach zadali też pytanie o częstość spędzania czasu wolnego w wybranych miejscach, które uznać można za szczególnie istotne przestrzenie miejskiego systemu konsumpcji. Listę tych miejsc, wraz z rozkładami odpowiedzi dotyczącymi deklarowanej częstości korzystania z nich w ciągu roku przedstawia tabela 68.

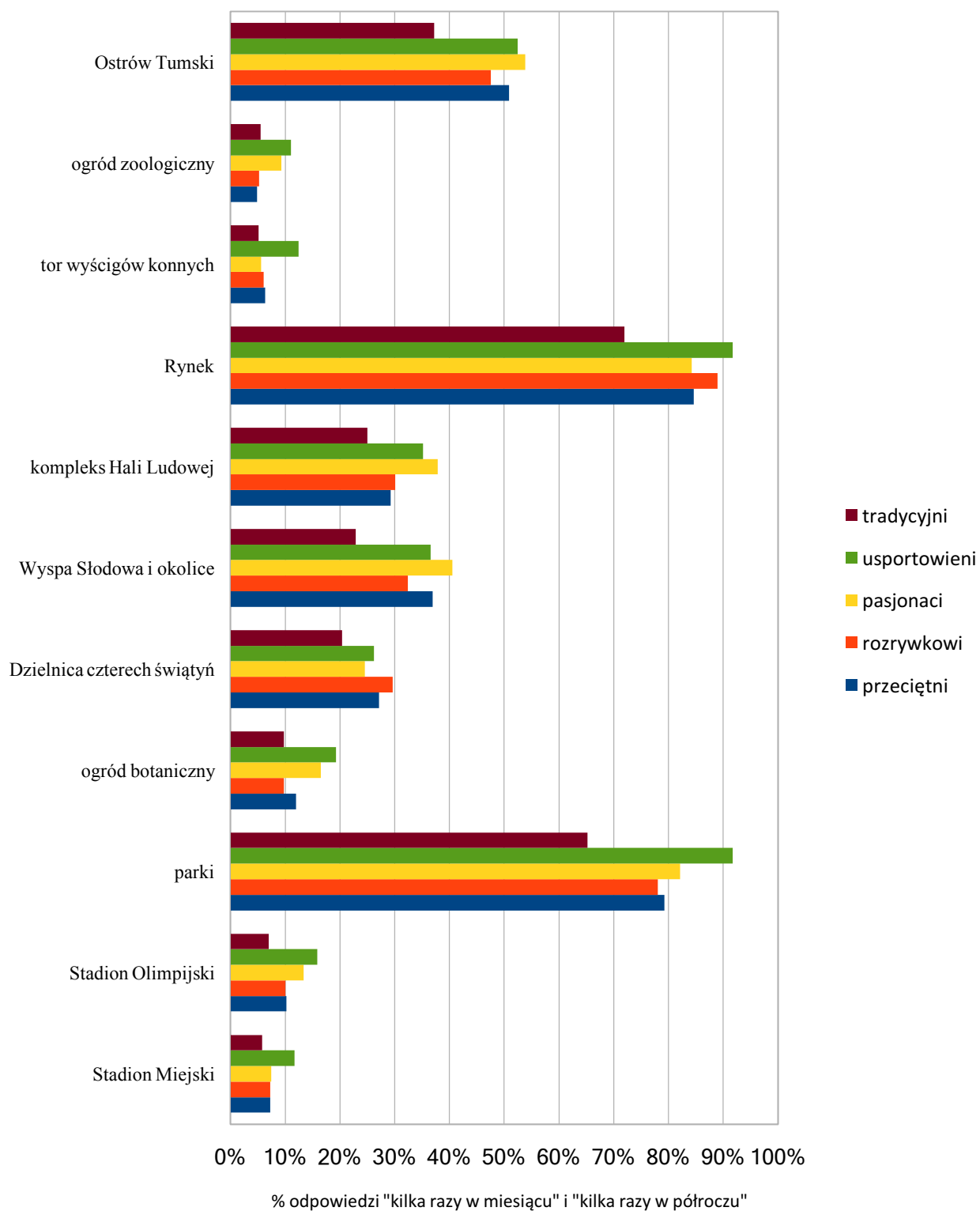
Tabela 68. Częstość korzystania z wybranych przestrzeni konsumpcji czasu wolnego we Wrocławiu.

Jak często spędzał/a P. czas wolny w następujących miejscach w ciągu ostatnich 12 m-cy:	wcale	rzadziej	kilka razy w półroczu	kilka razy w miesiącu
na Stadionie Miejskim	61,0%	31,6%	4,7%	2,6%
w kompleksie Stadionu Olimpijskiego	66,3%	23,1%	7,2%	3,4%
w parkach miejskich	8,8%	13,1%	32,9%	45,2%
w Ogrodzie Botanicznym	45,2%	42,3%	9,7%	2,7%
w dzielnicy 4 świątyni (Synagoga pod Białym Bocianem)	42,2%	31,7%	14,6%	11,5%
na Wyspie Słodowej lub innych wyspach (Piasku, Daliowej, Tamce)	27,0%	38,8%	19,6%	14,6%
w kompleksie Hali Stulecia (fontanna, Pergola)	26,6%	42,6%	24,3%	6,4%
na Rynku	4,9%	11,1%	39,6%	44,4%
na torze wyścigowym na Partynicach	79,5%	14,1%	2,7%	3,7%
w ZOO	46,6%	47,1%	4,6%	1,7%
na Ostrowie Tumskim	24,1%	27,4%	32,1%	16,4%

Powyższe dane dowodzą, że „popularność” poszczególnych przestrzeni konsumpcji w mieście jest bardzo zróżnicowana. Najczęściej mieszkańcy Wrocławia swój wolny czas spędzają w Rynku i jego okolicach oraz w miejskich parkach. Najrzadziej odwiedzane są przestrzenie ulokowane peryferyjnie: kompleks toru wyścigów konnych, Stadion Miejski oraz Ogród Zoologiczny.

Podkreślić należy, iż wybrane do analizy przestrzenie konsumpcji wolnego są funkcjonalnie zróżnicowane. Zróżnicowanie to znajduje swoje odzwierciedlenie w odmienności praktyk konsumpcyjnych, które są w nich realizowane. Wykres 4. przedstawia zestawienie odpowiedzi wskazujących na częste korzystanie z danej formy przestrzennej (odpowiedzi „kilka razy w miesiącu” i „kilka razy w półroczu”) ze względu na kategorię konsumentów czasu wolnego.

Wykres 27. Korzystanie z wybranych form przestrzennych we Wrocławiu a typ konsumpcji czasu wolnego

Przede wszystkim zauważyć należy, iż z badanych przestrzeni w większym stopniu wyłączeni (bądź samowykluczeni) są reprezentanci zaliczeni do tradycyjnego sposobu spędzania czasu wolnego. „Usportowieni” licznie swój wolny czas spędzają w parkach, na stadionach oraz na torze wyścigów konnych na Partynicach, ale także (wspólnie z pasjonatami) w ogrodzie botanicznym. Pasjonatów z kolei rzadziej można w Dzielnicy czterech świątyn, natomiast częściej w kompleksie Hali Ludowej (w kwestionariuszu posługiwano się nazwą „Hala Stulecia”, upamiętniającą odezwę Fryderyka Wilhelma III „An Main Volk”), odrzańskich wyspach: Słodowej, Daliowej, Piasek i Tamce oraz w ZOO. Natomiast respondenci, którzy reprezentują typ rozrywkowy chętniej niż ogół mieszkańców spędza swój wolny czas w Rynku.

Generalnie zauważyć należy jednak, iż częstość odwiedzania poszczególnych miejsc, które zostały uwzględnione w badaniach, jest pokłosiem aktywności w spędzaniu czasu wolnego poza domem.

9.3. Bariery w dostępie do oferty czasu wolnego

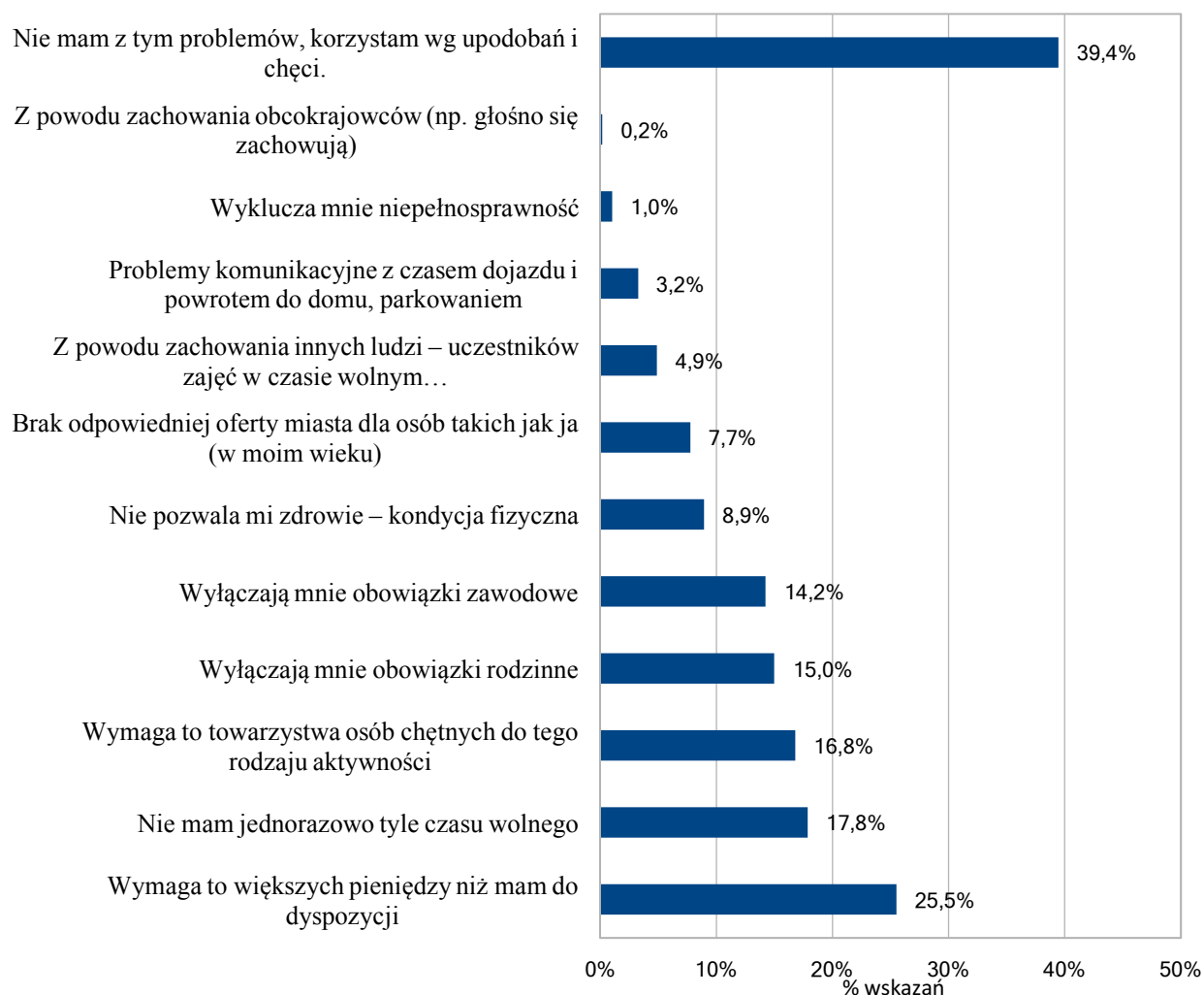
We Wrocławskiej diagnozie społecznej podjęto także próbę identyfikacji barier, które utrudniają lub uniemożliwiają mieszkańcom miasta korzystanie z oferty czasu wolnego udostępnianego przez system instytucji miejskich.

Tylko 40% respondentów stwierdziło, że nie ma problemów z dostępem do miejskiej oferty i korzysta z niej według upodobań i chęci. Trzeba jednak pamiętać, że w tej liczbie mogą być także osoby, które same wykluczają się z uczestnictwa w konsumpcji czasu wolnego „na mieście”: jeśli nie mają potrzeb związanych z konsumpcją czasu wolnego w przestrzeniach publicznych, nie mają także barier, które by ich ograniczały. Albo – właściwiej byłoby powiedzieć – z konsumpcji czasu wolnego „na mieście” wyklucza ich przede wszystkim ich styl życia i realizowany układ norm i wartości.

Pozostali respondenci wskazali na różne problemy i ograniczenia, które w mniejszym i większym stopniu powodują ich wykluczenie z miejskiego życia w sferze konsumpcji kultury i czasu wolnego. Dane te zaprezentowano na wykresie 5.

Wykres 28. Bariery w dostępie do miejskiej oferty konsumpcji czasu wolnego

Miasto ma różnorodną ofertę spędzania wolnego czasu dla swoich mieszkańców. Jeśli P. z niej nie korzysta lub korzysta bardzo rzadko to dlaczego?

Najczęściej wskazywaną barierą, wybraną przez co czwartego respondenta, był niedostatek środków finansowych. Stosunkowo często respondenci też wskazywali na deficyt czasu wolnego oraz obowiązki domowe i zawodowe. Zwrócić należy uwagę na fakt, iż powyżej wymienione bariery określić można jako „wewnętrzne” związane z sytuacją respondentów. Najważniejsza bariera „zewnętrzna”, związana z uwarunkowaniami, na które mieszkańcy sami nie mają bezpośredniego wpływ, znajduje się w zaprezentowanym powyżej rankingu dopiero na 7 miejscu (8% odpowiedzi). Jest to brak oferty, która odpowiadałaby preferencjom i oczekiwaniom respondentów. Inne tego typu bariery wskazane były przez nielicznych objętych pomiarem: odstręczające od spędzania czasu wolnego w miejscach publicznych zachowania innych ludzi – 5%, problemy z dojazdem/parkowaniem – 3% zaś kwestia hałaśliwych obcokrajowców zyskała tylko śladowe poparcie.

Tabela 69. Doświadczanie ograniczeń w dostępie do miejskiej oferty czasu wolnego a cechy społeczno-demograficzne.

		wskazują na bariery i ograniczenia w dostępie do oferty czasu wolnego
Płeć	Kobieta	61,5%
	Mężczyzna	59,5%
Wiek respondenta skategoryzowany	15 - 24 lata	65,3%
	25 - 44 lat	59,6%
	45 - 64 lata	59,2%
	65 - 80 lata	62,7%
Status społeczny	niski (1-3pkt)	68,4%
	przeciętny (4-7pkt.)	61,7%
	wysoki (8-10pkt.)	54,2%
Aktywność zarobkowa	Nieaktywni zarobkowo	65,0%
	Aktywni zarobkowo	58,5%
Wykształcenie	podstawowe i zawodowe	59,6%
	średnie	60,3%
	wyższe	61,4%

W większym stopniu bariery w dostępie do miejskiej oferty czasu wolnego dostrzegają respondenci o niskim statusie społecznym oraz nieaktywni zarobkowo. Pozostałe cechy społeczno-demograficzne nie wpływają na poczucie swobody w spędzaniu czasu wolnego według swoich oczekiwań.

10. UCZESTNICTWO W KULTURZE – MATEUSZ BŁASZCZYK

10.1. Gromadzenie kapitału kulturowego

Wprowadzeniem do dyskusji nad uczestnictwem w kulturze może być kwestia kapitału kulturowego, rozumianego jako zespół kompetencji dotyczących konsumpcji wartości kulturowych. Ta forma kapitału, będąca wyposażeniem jednostki, może być wyrażona poprzez skłonność do gromadzenia dóbr i wartości symbolicznych. We Wrocławskiej Diagnozie Społecznej jako miernik kapitału kulturowego użyto pytań określających poziom wydatków na konsumpcję materialnych i niematerialnych dóbr kulturowych. Statystyki opisujące to zagadnienie przedstawiono w tabeli 70.

Tabela 70. Poziom wydatków na kulturę

Proszę oszacować swoje osobiste wydatki w ciągu ostatnich 12 miesięcy na:	Średnia	Percentyl 25	Mediana	Percentyl 75	Odchylenie standardowe
Zakup książek nie związanych z wykonywanym zawodem (w tym e-bookow) [kwota zł.]	133,22	0,0	50,0	200,0	259,15
Bilety do kina [kwota zł.]	185,12	0,0	100,0	300,0	225,93
Bilety na przedstawienia teatralne [kwota zł.]	92,06	0,0	0,0	150,0	166,43
Bilety do muzeów, na wystawy [kwota zł.]	66,74	0,0	0,0	80,0	130,50
Wydatki związane z hobby [kwota zł.]	435,10	0,0	100,0	500,0	1329,96

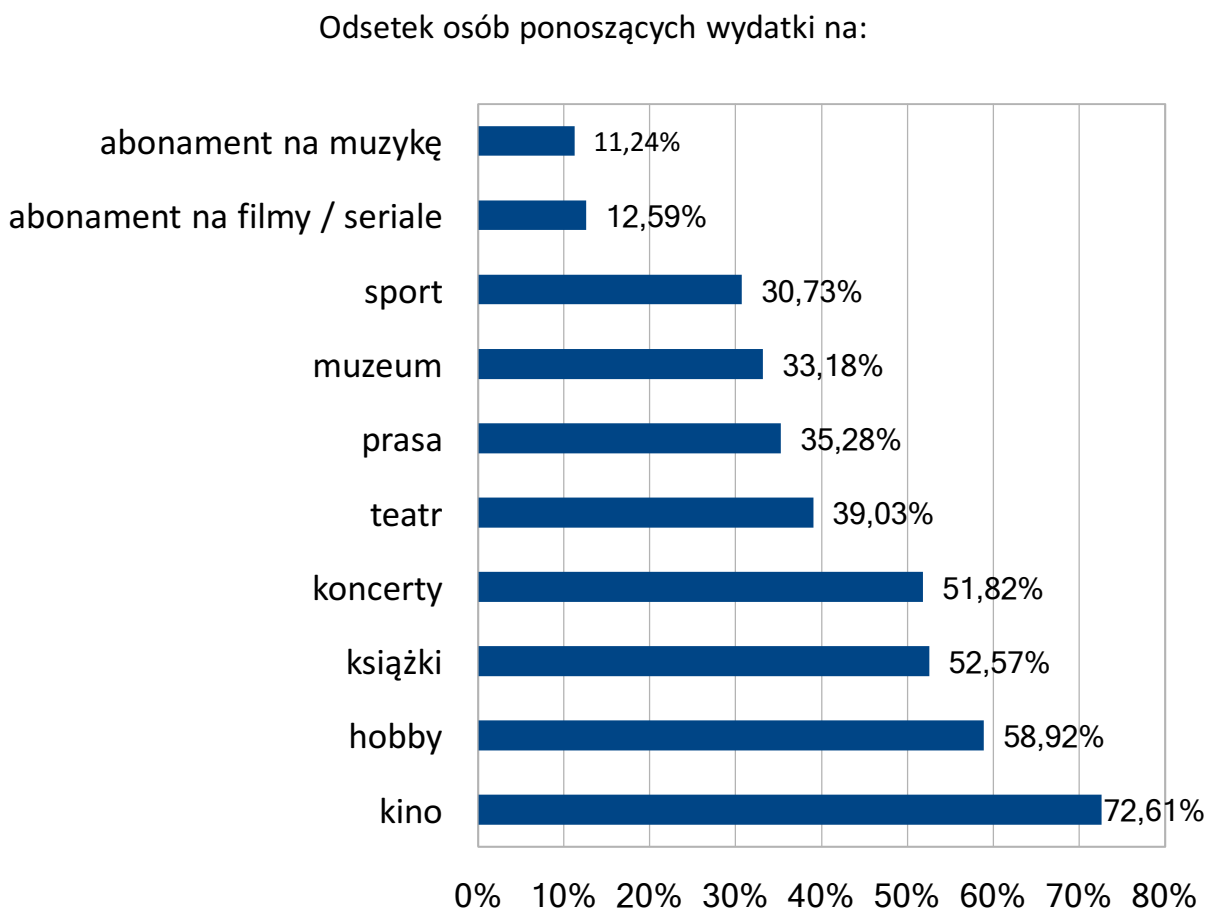
Proszę oszacować swoje osobiste wydatki w ciągu ostatnich 12 miesięcy na:	Średnia	Percentyl 25	Mediana	Percentyl 75	Odchylenie standardowe
Wydatki na koncerty muzyczne [kwota zł.]	141,73	0,0	50,0	250,0	209,46
Wydatki na zakup prasy związanej z zainteresowaniami [kwota zł.]	64,57	0,0	0,0	60,0	172,22
Wydatki na abonament za dostęp elektroniczny do muzyki [kwota zł.]	43,32	0,0	0,0	0,0	140,21
Wydatki na abonament za dostęp elektroniczny do filmów i seriali [kwota zł.]	46,13	0,0	0,0	0,0	152,81
Składki członkowskie/abonament na zajęcia sportowe [kwota zł.]	185,30	0,0	0,0	220,0	644,01

Uzyskane dane wskazują na dość wysokie zróżnicowanie wydatków na kulturę. Dotyczy one zarówno kwot przeznaczanych na poszczególne, badane dobra/wartości kulturowe, jak i w ich obrębie. Zróżnicowania te, co oczywiste, związane są z poziomem cen. Należy jednak zauważyć, iż znaczna część respondentów nie wydaje pieniędzy na badane formy kultury. Przynajmniej co czwarty respondent twierdzi, że w ogóle nie wydaje pieniędzy na żadną formę kapitału kulturowego. Przynajmniej połowa na wstęp do muzeów i na wystawy oraz na przedstawienia teatralne, zakup prasy oraz opłaty za zajęcia sportowe, a nie mniej niż $\frac{3}{4}$ objętych badaniami nie ponosi kosztów związanych z dostępem elektronicznym do muzyki i treści filmowych.

W tym ostatnim przypadku trudno rozstrzygnąć, czy respondenci uwzględnili tu także koszty dostępu do Internetu oraz abonament radiowo-telewizyjny. Sądząc z uzyskanych wskaźników – raczej nie, jednak nie wiadomo, czy taka konstatacja dotyczy wszystkich respondentów.

Z uwagi na wspomniane zróżnicowania i niewspółmierność uzyskanych danych wygodniejszym wskaźnikiem w prowadzonych analizach będzie odsetek osób, które ponoszą koszty na określone formy kultury. Dane takie zaprezentowano na wykresie 29.

Wykres 29. Powszechność wybranych form gromadzenia kapitału kulturowego

Zdecydowana większość respondentów – ok. 72% – ponosi wydatki na kino. Prawie 60% finansuje swoje hobby a mniej więcej co drugi uczestnik badań kupuje książki lub bilety na koncerty. Do najmniej powszechnych form gromadzenia kapitału kulturowego są abonamenty na muzykę i treści wizyjne, które kupuje nieco ponad 10% respondentów.

Ogółem na żadną z objętych badaniami form finansowania kapitału kulturowego wydatków nie ponosi 11% odpowiadających. Wielkość ta zależy od wieku: nieco wyższe wartości tego wskaźnika zanotowano w przypadku osób najstarszych, w wieku 65-80 lat (15%) oraz w wieku 25-44 lata (12%). Mniejszy udział nie finansujących badanych form kapitału kulturowego odnotowano natomiast wśród osób w wieku 15-24 lata (6%) oraz 45-64 lata (9%). Omawianą tu kwestię silnie różnicuje również status społeczny: wśród osób o niskim statusie odsetek osób nie wydających pieniędzy na kulturę wynosi 16%, podczas gdy wśród tych, którzy swój status społeczny określają jako wysoki spada do 7%. Udział osób nie wydających pieniędzy na dobra kulturalne wśród osób z wykształceniem z podstawowym i zasadniczym zawodowym wynosił 17% i spadał do 6% wśród tych, którzy mogą wylegitymować się dyplomem ukończenia wyższej uczelni. Jeszcze większe różnice obserwować można między aktywnymi zawodowo (niecałe 8%) a tymi, którzy nie pracują zarobkowo (18%).

10.2. Kultura miejska

Osobnym zagadnieniem podjętym w prowadzonych badaniach była kwestia uczestnictwa w kulturze miejskiej, to jest w takich jej formach, które zapośredniczone i udostępniane są przez instytucje miejskie oraz publicznie dostępne formy przestrzenne. W takim podejściu poza zakres zainteresowań badawczych wyłączono te formy uczestnictwa w kulturze, które realizowane są w przestrzeniach prywatnych. Chodzi tu między innymi o takie aktywności jak oglądanie filmów w streamingu, czytanie literatury itp. Skoncentrowano się także na formach aktywności związanych z tradycyjnym ujmowaniem uczestnictwa w kulturze – w pomiarze nie zostały uwzględnione w sposób bezpośredni pewne „nowe” pola kultury miejskiej, jak np. kultura kulinarna.

Zestawienie badanych form uczestnictwa w kulturze oraz rozkłady otrzymanych odpowiedzi dotyczących częstości podanych aktywności przedstawiono w tabeli 71.

Tabela 71. Częstość uczestnictwa w wybranych formach kultury miejskiej

Proszę powiedzieć, jak często, w ciągu ostatnich 12 m-cy, pan/i:	wcale	rzadziej	kilka razy w półroczu	kilka razy w miesiącu
	% z N w wierszu	% z N w wierszu	% z N w wierszu	% z N w wierszu
chodzi na koncerty muzyki rozrywkowej	34,8%	36,8%	23,9%	4,4%
chodzi na koncerty muzyki poważnej	65,3%	24,8%	8,3%	1,6%
chodzi do kina	18,3%	28,6%	43,3%	9,8%
korzysta z bibliotek	43,2%	23,0%	22,0%	11,7%
korzysta z mediatek	80,0%	11,7%	4,9%	3,3%
chodzi do teatru, opery	54,4%	24,8%	17,4%	3,4%
uczestniczy w imprezach masowych muzycznych, festynach itp.	38,6%	36,4%	21,0%	3,9%
uczestniczy w imprezach sportowych (jako widz)	51,2%	31,4%	13,6%	3,8%
odwiedza muzea, galerie, wernisaże	45,7%	35,5%	15,6%	3,1%
uczestniczy w zajęciach w domu kultury	85,8%	10,0%	1,7%	2,5%
odwiedza strony Internetowe poświęcone muzyce, sztuce, teatrowi, etc.	30,2%	30,0%	17,1%	22,6%
angażuje się amatorsko w tworzenie muzyki, granie na instrumentach	91,0%	2,4%	1,7%	4,8%
angażuje się amatorsko w tworzenie, przetwarzanie filmów, obrazów, itp.	86,6%	7,0%	3,1%	3,2%
dyskutuje ze znajomymi, rodziną o ofercie kulturalnej miasta Wrocławia	33,3%	24,4%	22,0%	20,3%
angażuje się osobiście w działania lub przedsięwzięcia o charakterze kulturalnym	82,3%	11,0%	2,9%	3,7%

Ujawnione rozkłady pozwalają zauważyć, iż uczestnictwo w poszczególnych formach kultury jest bardzo zróżnicowane. Najbardziej powszechną praktyką kulturalną wrocławian jest „chodzenie do kina” - względnie regularnie, to jest kilka razy w roku, z oferty kin korzysta ponad połowa mieszkańców miasta. Spora część respondentów twierdziła także, że regularnie korzysta z bibliotek (w sumie 34% odpowiedzi „kilka razy w miesiącu” i „kilka razy w półroczu”), chodzi na koncerty muzyki rozrywkowej (28%) oraz uczestniczy w imprezach masowych (25%). Z kolei tylko ok. 6-7% respondentów stwierdziło, że regularnie angażuje się

w amatorskie muzykowanie, tworzenie filmów lub obrazów oraz w inne przedsięwzięcia kulturalne. Najmniej powszechną praktyką kulturalną było uczestniczenie w zajęciach organizowanych przez wrocławskie centra kultury.

Zwrócić jednak należy uwagę na fakt, iż kultura jest dla dużej części mieszkańców istotnym elementem ich życia. Świadczą o tym duże odsetki odpowiedzi wskazujące na regularne dyskusowanie o ofercie kulturalnej miasta (42%) oraz czytanie pojawiających się w internecie informacji o kulturze artystycznej (40%).

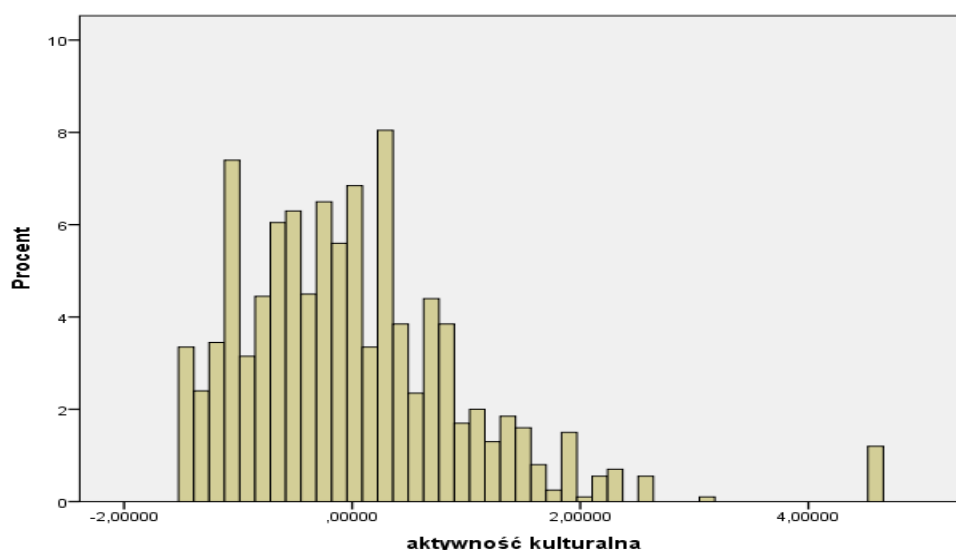
Przyjęty przez Autorów sposób pomiaru uniemożliwia zastosowanie metod analizy statystycznej bazującej na analizie wariancji. Dlatego też w celu redukcji danych zastosowano alternatywne metody. Ich aplikacja wymaga jednak poczynienia pewnych założeń, które prowadzić mogą do pewnych uproszczeń i uogólnień. Z tego też powodu prezentowane ustalenia traktować należy jako ujawnienie pewnego generalnego modelu, a nie precyzyjny opis badanych zjawisk.

Na podstawie zgromadzonych danych można stworzyć skalę opisującą aktywność kulturalną wrocławian. Uzasadnieniem takiego postępowania może być fakt, iż występują względnie duże (i statystycznie istotne) korelacje między częstościami uczestnictwa w objętych badaniem formach kultury miejskiej. Tym samym sądzić można, iż aktywność na jednym polu pozostaje w związku z aktywnością na innych polach, co stanowi poważną przesłankę na uznanie, iż uczestnictwo w kulturze jest w znacznym stopniu zjawiskiem jednowymiarowym, bardziej związanych z kompetencjami społecznymi niż ofertą.

Utworzona skala aktywności kulturalnej, będąca odwzorowaniem sumarycznej częstotliwości uczestnictwa w poszczególnych formach kultury miejskiej została – dla ułatwienia interpretacji – zestandaryzowana, to jest sprowadzona do takiej postaci, w której przeciętna wartość dla całej próby (a zakładając, że próba jest reprezentatywna w sensie statystycznym – całej populacji mieszkańców Wrocławia w wieku 15-80 lat) jest równa 0, a przeciętne zróżnicowanie w próbie wynosi 1. Tak więc wartości dodatnie na skali oznaczają większą niż przeciętną aktywność kulturalną a wartości mniejsze niż 0 – poniżej przeciętnej. Wartości większe od 1 oraz mniejsze od -1 uznać należy za szczególnie istotne, to jest znacznie odbiegające od przeciętnej. Przeciętne wartości odchylenia standardowego opisujące poszczególne kategorie wyróżnione w badaniach można także interpretować jako wskaźniki podobieństwa (spójności) intensywności badanych praktyk kulturalnych.

Rozkład omawianej zmiennej przedstawiono na wykresie 30.

Wykres 30. Aktywność kulturalna mieszkańców Wrocławia

Dane wskazują, iż istnieje względnie niewielka (kilka procent) frakcja osób całkowicie wykluczonych z aktywności kulturalnej. Wartości skośności (1,42) oraz kurtozy (3,98) sugerują, iż na przeciętny poziom uczestnictwa w kulturze miejskiej wpływ mają właśnie osoby bardzo aktywnie i niezmiernie intensywnie korzystające z oferty miejskiej kultury. Z drugiej strony są respondenci, których aktywność kulturalna jest bardzo niska, a nawet żadna.

Czynnikami modyfikującymi aktywność kulturalną mieszkańców są wiek, wykształcenie, status społeczny oraz aktywność zarobkowa. Różnice przeciętnych wartości omawianego tu wskaźnika aktywności kulturalnej nie są statystycznie istotne w przypadku zróżnicowań ze względu na płeć oraz okres zamieszkiwania we Wrocławiu.

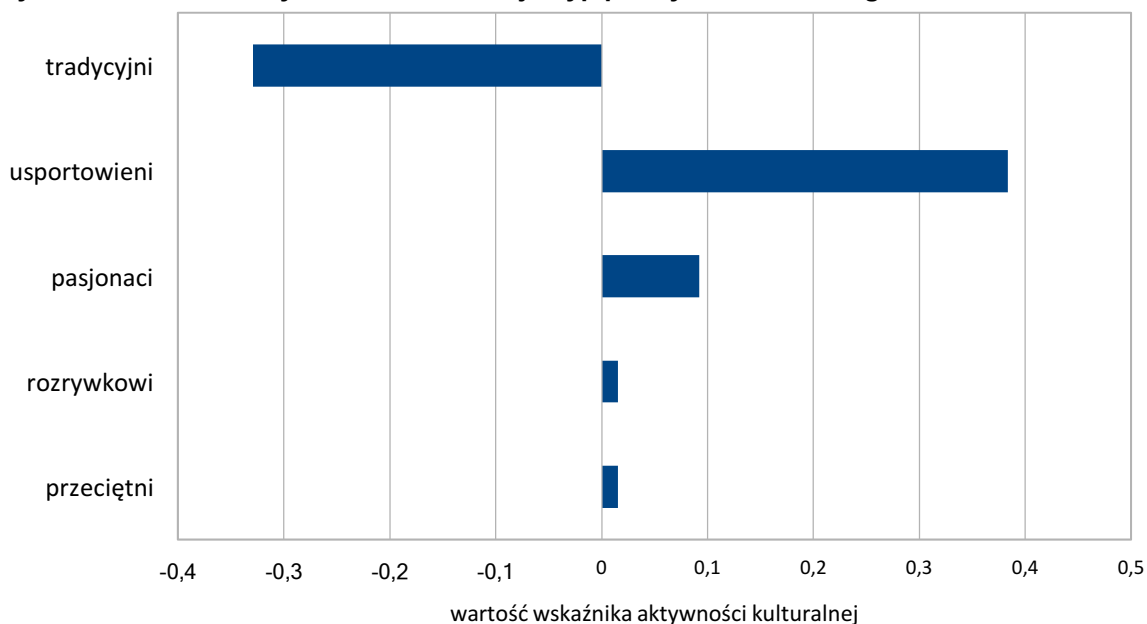
Tabela 72. Aktywność kulturalna – zróżnicowanie ze względu na cechy społeczno-demograficzne

		aktywność kulturalna				
		Średnia	Percentyl 25	Mediana	Percentyl 75	Odchylenie standardowe
Płeć	Kobieta	-0,03	-0,78	-0,11	0,56	0,94
	Mężczyzna	0,03	-0,65	-0,11	0,43	1,07
Wiek	15 - 24 lata	0,35	-0,52	0,29	0,83	1,18
	25 - 44 lat	0,09	-0,65	-0,11	0,69	1,05
	45 - 64 lata	-0,10	-0,78	-0,18	0,43	0,85
	65 - 80 lata	-0,23	-0,99	-0,25	0,29	0,95
Status społeczny	niski (1-3pkt.)	-0,19	-1,05	-0,25	0,29	1,01
	przeciętny (4-7pkt.)	-0,01	-0,78	-0,11	0,56	1,00
	wysoki (8-10pkt.)	0,11	-0,52	0,02	0,43	0,99
Aktywność zarobkowa	Nieaktywni zarobkowo	-0,10	-0,78	-0,25	0,36	1,09
	Aktywni zarobkowo	0,05	-0,65	0,02	0,56	0,95
Zamieszkiwanie we Wrocławiu	od urodzenia	-0,01	-0,65	-0,25	0,56	1,07
	przyjezdni do 5 lat	0,12	-0,52	0,16	0,49	0,94
	przyjezdni 6-10 lat	-0,01	-0,65	-0,11	0,43	0,91
	przyjezdni 11-20 lat	-0,02	-0,78	-0,11	0,56	0,94
	przyjezdni powyżej 20 lat	-0,05	-0,65	-0,11	0,43	0,81
Wykształcenie	podstawowe i zawodowe	-0,19	-0,92	-0,31	0,29	0,96
	średnie	-0,01	-0,78	-0,25	0,43	1,09
	wyższe	0,10	-0,52	0,02	0,63	0,89

Aktywność kulturalna w wyższym stopniu niż osoby po 45 roku życia charakteryzuje młodzież. Poziom uczestnictwa w kulturze rośnie za to wraz z samo-identyfikowanym przez respondentów statusem społecznym oraz wykształceniem. Nieco wyższy jest także wśród osób aktywnych zawodowych – różnica ta dotyczy osób szczególnie intensywnie korzystających z miejskiej oferty kulturalnej.

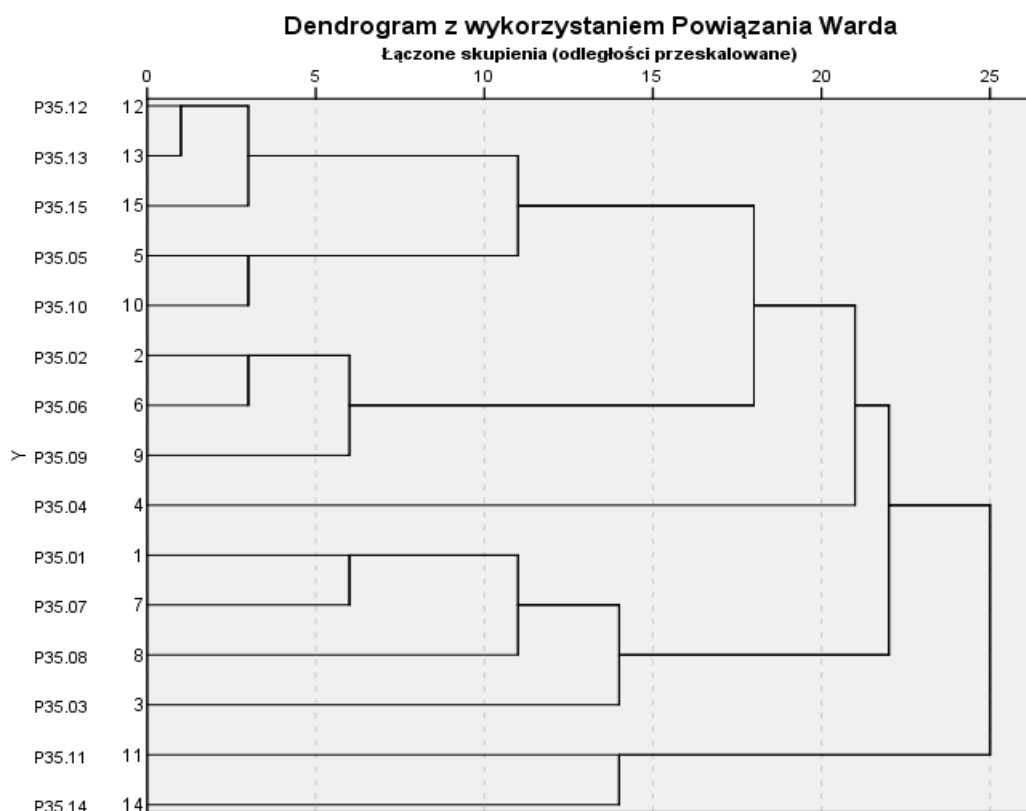
Uczestnictwo w kulturze powiązane jest także z typem spędzania czasu wolnego. Większą aktywnością kulturalną cechują się osoby zaliczone do kategorii „usportowionych”, mniejszą natomiast reprezentanci „tradycyjnych”.

Wykres 31. Poziom aktywności kulturalnej a typ praktyk czasu wolnego

Zastosowanie metod klasyfikacji, bazujących na podobieństwach udzielanych przez poszczególnych respondentów odpowiedzi, pozwalają na scharakteryzowanie oferty kulturalnej w powiązaniu z praktykami kulturalnymi. Podobieństwa między zmiennymi opisującymi badane aktywności kulturalne zaprezentowane zostały na wykresie 32.

Wykres 32. Podobieństwa badanych praktyk kulturalnych mieszkańców Wrocławia

LEGENDA:

- P35.01. chodzi na koncerty muzyki rozrywkowej
- P35.02. chodzi na koncerty muzyki poważnej
- P35.03. chodzi do kina
- P35.04. korzysta z bibliotek
- P35.05. korzysta z mediatek
- P35.06. chodzi do teatru, opery
- P35.07. uczestniczy w imprezach masowych muzycznych, festynach itp.
- P35.08. uczestniczy w imprezach sportowych (jako widz)
- P35.09. odwiedza muzea, galerie, wernisaże
- P35.10. uczestniczy w zajęciach w domu kultury
- P35.11. odwiedza strony Internetowe poświęcone muzyce, sztuce, teatrowi, etc.
- P35.12. angażuje się amatorsko w tworzenie muzyki, granie na instrumentach
- P35.13. angażuje się amatorsko w tworzenie, przetwarzanie filmów, obrazów, itp.
- P35.14. dyskutuje ze znajomymi, rodziną o ofercie kulturalnej miasta Wrocławia
- P35.15. angażuje się osobiście w działania lub przedsięwzięcia o charakterze kulturalnym

Prowadzona tu analiza pozwala na wskazanie pięciu zasadniczych sfer aktywności kulturalnej. Pierwsza z nich to **aktywne obcowanie z kulturą**, obejmujące takie działania jak uczestnictwo w zajęciach w centrach (domach) kultury, zaangażowanie w działania kulturalne, amatorskie tworzenie filmów, obrazów itp., muzykowanie, granie na instrumentach i tworzenie muzyki oraz korzystanie z mediatek.

Druga sfera to **uczestnictwo w obiegu kultury wysokiej**, obejmującej chodzenie na koncerty muzyki poważnej, chodzenie do teatru, opery oraz odwiedzanie muzeów, galerii i wernisaży.

Trzecia sfera dotyczy **uczestnictwa w obiegu kultury literatury**, wskaźnikowanej przez korzystanie z bibliotek.

Kolejna, czwarta sfera to **uczestnictwo w kulturze popularnej**, czyli chodzenie na koncerty muzyki rozrywkowej, do kina, na imprezy masowe: muzyczne, festyny oraz sportowe.

Ostatnia wyodrębniona sfera to **uczestnictwo w dyskursie o kulturze**, czyli dyskusje ze znajomymi i rodziną o ofercie kulturalnej Wrocławia oraz odwiedzanie stron internetowych poświęconych muzyce, sztuce teatrowi itp.

Uczestnictwo w każdej z tych sfer opisano za pomocą wskaźników, które określają częstotliwość deklarowanej aktywności, to jest każdej formy określających daną sferę. Aby zapewnić porównywalność wskaźników dla każdej sfery, zostały one przeliczone na zakres od 0 (brak aktywności w danej sferze) do 1 (najwyższy poziom uczestnictwa w danej sferze).

W tabeli 73. przedstawiono zróżnicowania aktywności w poszczególnych sferach ze względu na typ spędzania czasu wolnego.

Tabela 73. Praktyki czasu wolnego a uczestnictwo w obiegach kultury (wartości przeskalowane 0-1)

praktyki czasu wolnego		aktywne obcowanie z kulturą	uczestnictwo w obiegu kultury wysokiej	uczestnictwo w obiegu kultury popularnej	uczestnictwo w dyskursie o kulturze	uczestnictwo w obiegu czytelnictwa
przeciętni	Średnia	0,08	0,22	0,34	0,45	0,34
	Odchylenie standardowe	0,15	0,23	0,21	0,32	0,35
rozrywkowi	Średnia	0,08	0,22	0,36	0,43	0,36

praktyki czasu wolnego		aktywne obcowanie z kulturą	uczestnictwo w obiegu kultury wysokiej	uczestnictwo w obiegu kultury popularnej	uczestnictwo w dyskursie o kulturze	uczestnictwo w obiegu czytelnictwa
	Odchylenie standardowe	0,14	0,23	0,21	0,33	0,34
pasjonaci	Średnia	0,10	0,23	0,34	0,46	0,36
	Odchylenie standardowe	0,16	0,23	0,21	0,33	0,37
usportowieni	Średnia	0,13	0,27	0,42	0,53	0,39
	Odchylenie standardowe	0,22	0,27	0,24	0,35	0,37
tradycyjni	Średnia	0,06	0,16	0,26	0,35	0,29
	Odchylenie standardowe	0,13	0,20	0,22	0,32	0,35
Ogółem	Średnia	0,08	0,21	0,34	0,44	0,34
	Odchylenie standardowe	0,15	0,23	0,22	0,33	0,35

Statystyki odnoszące się do ogółu próby traktować można jako wskaźniki opisujące „popularność” poszczególnych pól uczestnictwa w kulturze. Stanowią one uogólnienie danych prezentowanych w tabeli 73., agregujące poszczególne aktywności w wyróżnionych sferach.

Zwrócić należy uwagę na fakt, iż „przeciętność” (a raczej „typowość”) w realizowanych praktykach czasu wolnego koresponduje z przeciętnością (brakiem znaczących różnic) w aktywności w poszczególnych sferach uczestnictwa w kulturze. Świadczą o tym zbliżone wartości przedstawionych wskaźników dla kategorii „przeciętnych” w porównaniu do ogółu.

Porównanie różnic względnych między poszczególnymi typami konsumentów czasu wolnego wskazują, iż najbardziej aktywną kategorią są „usportowieni”, których poziom uczestnictwa w kulturze na każdym polu jest istotnie wyższy. Po przeciwnej stronie są „tradycyjni”, dla których odnotowano najniższe wskaźniki w każdej z wyodrębnionych sfer. Pasjonaci cechują się nieco wyższym stopniem praktyk związanych z doświadczaniem kultury wysokiej oraz prowadzeniem dyskursu o kulturze, z kolei rozrywkowi: w sferze kultury popularnej.

10.3. Europejska Stolica Kultury Wrocław 2016

Specjalny moduł pytań zadanych respondentom podczas badań Wrocławskiej diagnozy społecznej 2017 poświęcony był Europejskiej Stolicy Kultury, który to tytuł Wrocław dzierżył w 2016 roku. W pomiarze użyto instrumentów stosowanych w badaniach surveyowych realizowanych w programie ewaluacji ESK. Dzięki temu możliwe jest odniesienie prezentowanych tu danych do wyników gromadzonych w trakcie i tuż po zakończeniu projektu ESK Wrocław 2016. Zastrzec tu jednak należy, iż nie można mówić o pełnej porównywalności obu wspomnianych tu badań: różniły się one bowiem populacją, na której realizowano badania oraz sposobem doboru próby.

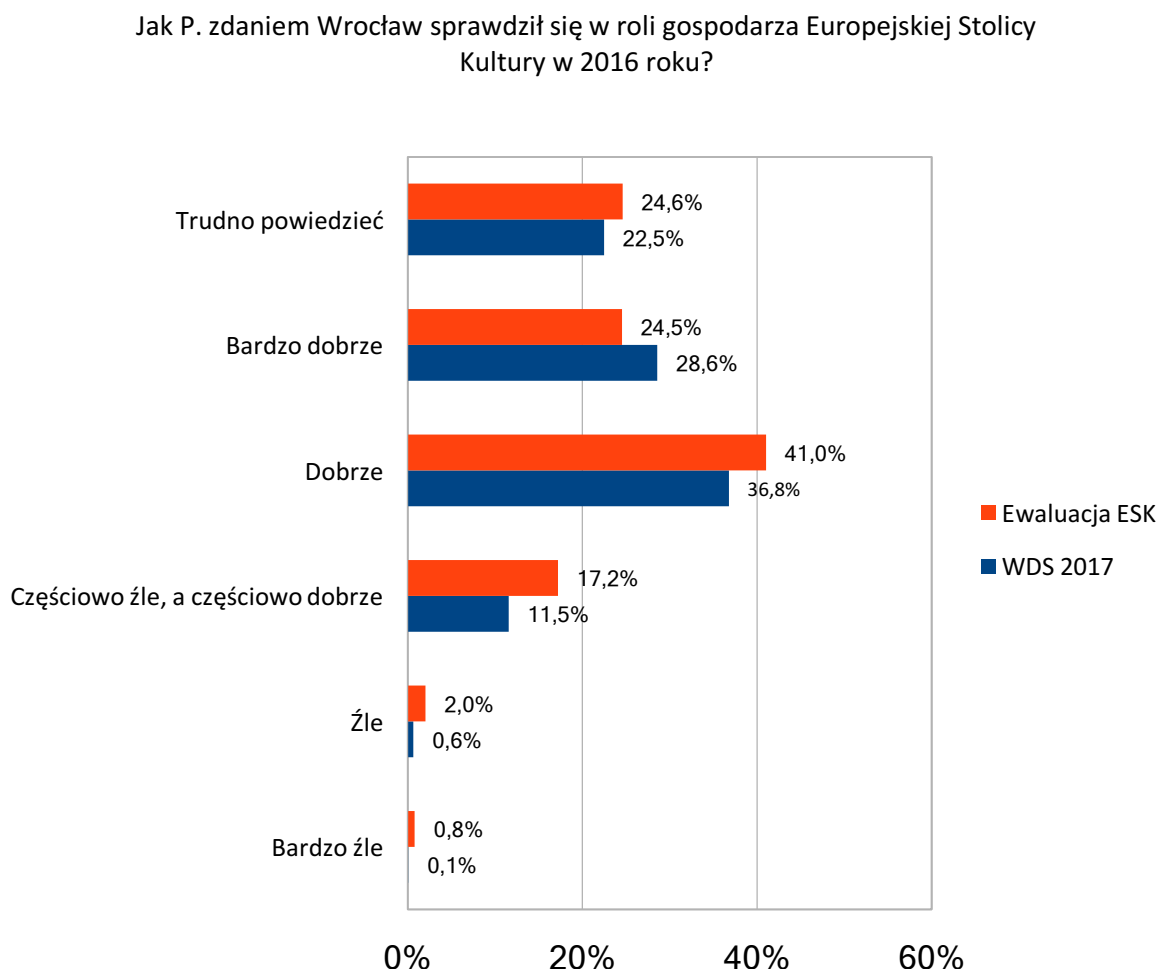
Zdecydowana większość respondentów – 88% – zdawała sobie sprawę z tego, że rok wcześniej Wrocław pełnił rolę Europejskiej Stolicy Kultury. Poinformowani o ESK uznali, że ich zainteresowanie organizowanymi w ramach tego przedsięwzięcia imprezami było co najwyżej umiarkowane. Średnia oceny zainteresowania, na siedmiopunktowej skali (na której 1 odpowiadało odpowiedzi „w ogóle mnie to nie interesowało a 7 - „byłam/em bardzo zainteresowana/y”) wynosiła 3,84, a więc nieco poniżej środka skali. Wskaźnik ten jest niższy niż przeciętna odnotowana w badaniach ewaluacyjnych, wynosząca 4,3.

Na analogicznej skali mierzono także stopień poinformowania o wydarzeniach organizowanych w ramach ESK (od 1 – w ogóle nie czułam/em się poinformowana/y do 7 – czułam/em się świetnie poinformowana/y). W tym przypadku uzyskana wartość wskaźnika – 4,2 – była taka sama jak dla badań realizowanych podczas ESK.

Oba omawiane powyżej wskaźniki: stopień zainteresowania ESK i poinformowania o nim, były wzajemnie zależne, choć siła tego związku (R Spearmana = 0,14) była znacząco niższa, niż w badaniach ewaluacyjnych ($R=0,58$). Co ciekawe, zmienne społeczno-demograficzne nie różnicowały w statystycznie istotny sposób omawianych tu opinii.

Inną kwestią, która dotyczyła zgeneralizowanych postaw wobec Europejskiej Stolicy Kultury, była opinia na temat tego, jak Wrocław sprawdził się w roli gospodarza ESK. Zgromadzone dane wskazują, iż przeważały oceny dobre i bardzo dobre, choć zauważyć też trzeba, iż blisko czwarta część respondentów nie potrafiła wskazać odpowiedzi. Różnice między rozkładem z badań Wrocławskiej diagnozy społecznej oraz ewaluacji ESK nie są statystycznie istotne.

Wykres 33. Ocena Wrocławia jako gospodarza Europejskiej Stolicy Kultury. Porównanie wyników Wrocławskiej diagnozy społecznej 2017 oraz badań ewaluacyjnych realizowanych podczas ESK

Na ocenę organizacji ESK wpływ miał rodzaj spędzania czasu wolnego. Wśród osób należących do kategorii usportowionych odsetek niezdecydowanych (nie potrafiących wybrać

odpowiedzi) był znacząco niższy – wynosił tylko ok. 12%. Jednocześnie – w odniesieniu do respondentów z kategorii przeciętnych – nieco bardziej krytycznie oceniali sposób realizacji funkcji gospodarza ESK przez Wrocław. Po wyłączeniu odpowiedzi „trudno powiedzieć” odsetek ocen pozytywnych wśród usportowionych wynosił 77%, wśród przeciętnych (najlepiej oceniających organizację ESK) – 86%, zaś dla ogółu odpowiadających (n=1371): 84%.

Wedle deklaracji respondentów 38% z nich uczestniczyło w jakichkolwiek imprezach organizowanych w ramach Europejskiej Stolicy Kultury we Wrocławiu a 2% poza miastem. Niemal trzeci respondent (30%) stwierdził, że nie brał udziału w takich imprezach a 1/5 uczestniczyła w różnych wydarzeniach kulturalnych, lecz nie widzą, czy były one związane z projektem ESK Wrocław 2016. Wypisane powyżej odsetki nie sumują się do 100%, gdyż respondenci mogli wziąć udział w różnych wydarzeniach.

Analiza uczestnictwa w wydarzeniach ESK ze względu na cechy społeczno-demograficzne wykazała, że takie cechy jak płeć, wiek, wykształcenie, aktywność zawodowa ani status społeczny nie różnicują badanego zjawiska. Znacząco wpływ na brak udziału w imprezach organizowanych pod egidą ESK miał natomiast typ konsumpcji czasu wolnego. Zróżnicowania te pokazano w tabeli 74.

Tabela 74. Uczestnictwo w imprezach ESK a praktyki czasu wolnego

	praktyki czasu wolnego					Ogółem
	przeciętni	rozrywkowi	pasjonaci	usportowieni	tradycyjni	
Nie brał udziału w wydarzeniach organizowanych w ramach ESK	29,8% _{a*}	32,8% _a	27,2% _a	15,2% _b	33,8% _a	29,6%

*Każda litera w indeksie dolnym oznacza podzbiór kategorii praktyki czasu wolnego, których proporcje kolumny nie różnią się znacząco od siebie na poziomie 0,05.

Największą popularnością wśród uczestników wydarzeń ESK cieszyły się otwarte, bezpłatne imprezy z nieograniczonym dostępem. Najmniejsze odsetki respondentów odnotowały imprezy sportowe, warsztaty i działania twórcze oraz wydarzenia dla rodzin z dziećmi.

Tabela 75. Uczestnictwo w poszczególnych rodzajach wydarzeń organizowanych w ramach Europejskiej Stolicy Kultury.

Proszę powiedzieć, w jakiego rodzaju wydarzeniach, organizowanych w ramach ESK Wrocław 2016, we Wrocławiu lub poza Wrocławiem, brał(a) Pan/Pani udział w 2016 roku:	NIE	TAK
Imprezy otwarte, bezpłatne, na które był nieograniczony wstęp.	64,5%	35,5%
Imprezy płatne, na które trzeba było kupić bilet/zapłacić za wstęp.	88,2%	11,8%
Wydarzenia masowe, gromadzące dużą publiczność	80,5%	19,5%
Imprezy kameralne, gromadzące najwyżej kilkadziesiąt osób	88,2%	11,8%
Festyny, zabawy, pikniki, kiermasze, imprezy kulinarne itp.	85,8%	14,2%
Imprezy odbywające się w instytucjach kulturalnych (w teatrach, muzeach, galeriach, kinach, salach koncertowych itp.)	80,5%	19,5%
Imprezy odbywające się w plenerze, na powietrzu (w parkach, na ulicach, w podwórkach kamienic)	82,0%	18,0%
Imprezy odbywające się w klubach, kawiarniach itp. miejscach.	89,0%	11,0%

Proszę powiedzieć, w jakiego rodzaju wydarzeniach, organizowanych w ramach ESK Wrocław 2016, we Wrocławiu lub poza Wrocławiem, brał(a) Pan/Pani udział w 2016 roku:	NIE	TAK
Imprezy, w których brał(a) P. aktywny (czynny) udział, jak warsztaty i działania twórcze	96,5%	3,5%
Imprezy dla dzieci i rodzin	95,4%	4,6%
Imprezy sportowe	96,7%	3,3%
W żadnym z powyższych	39,4%	60,6%

W przedstawionych poniżej analizach uwzględniono tylko osoby, które brały udział w jakichkolwiek z wymienionych powyżej rodzajach imprez organizowanych w ramach projektu Europejska Stolica Kultury ESK 2016 (to jest – twierdząco odpowiedziały na któreś – poza ostatnim – z pytań zamieszczonych w tabeli 75). Pominięte zostały osoby, które nie słyszały o ESK we Wrocławiu lub nie brały w nich udziału. Ogółem było to 759 osób, to jest 40% próby pierwotnej. W tabeli 13. przedstawiono porównanie cech społeczno-demograficznych osób, które świadomie brały udział w ESK oraz tych, którzy w nim nie uczestniczyli. Obserwowane różnice nie są jednak statystycznie istotne.

Tabela 76. Uczestnicy i nie-uczestnicy ESK. Porównanie cech społeczno-demograficznych

		Udział w ESK		
		NIE	TAK	Ogółem
Płeć	Kobieta	55,4%	51,6%	53,9%
	Mężczyzna	44,6%	48,4%	46,1%
Wiek respondenta skategoryzowany	15 - 24 lata	10,8%	11,2%	10,9%
	25 - 44 lat	38,5%	38,9%	38,7%
	45 - 64 lata	35,0%	31,9%	33,8%
	65 - 80 lata	15,7%	18,0%	16,6%
Status społeczny na skali od 1 do 10pkt.	niski (1-3pkt)	9,2%	7,6%	8,5%
	przeciętny (4-7pkt.)	68,7%	68,6%	68,7%
	wysoki (8-10pkt.)	22,1%	23,8%	22,8%
Aktywność zarobkowa	Nieaktywni zarobkowo	32,2%	30,7%	31,6%
	Aktywni zarobkowo	67,8%	69,3%	68,4%
Zamieszkiwanie we Wrocławiu	od urodzenia	55,9%	55,3%	55,6%
	przejezdni do 5 lat	10,0%	10,0%	10,0%
	przejezdni 6-10 lat	9,4%	8,9%	9,2%
	przejezdni 11-20 lat	13,3%	12,5%	13,0%
	przejezdni powyżej 20 lat	11,5%	13,3%	12,2%
Wykształcenie	podstawowe i zawodowe	16,7%	16,6%	16,7%
	średnie	47,8%	45,6%	46,9%
	wyższe	35,5%	37,8%	36,4%
n		1212	789	2001

Kolejnym zagadnieniem dotyczącym Europejskiej Stolicy Kultury była kwestia postrzegania tego wydarzenia. Respondentów zapytano czy pewne funkcjonujące w dyskursie publicznym określenia i opinie na temat ESK trafnie ich zdaniem opisują to przedsięwzięcie. Rozkłady uzyskanych odpowiedzi zamieszczone zostały w tabeli 77.

Tabela 77. Postrzeganie Europejskiej Stolicy Kultury Wrocław 2016

Ludzie w różny sposób mówili o tym, czym było ESK we Wrocławiu. Przeczytałem teraz Panu/Pani kilka z takich określeń. Proszę powiedzieć, na ile trafnie – Pana/Pani zdaniem - opisują one ESK Wrocław 2016?	Nie	Tak	Trudno powiedzieć
Propaganda władzy	78,4%	19,2%	2,4%

Ludzie w różny sposób mówili o tym, czym było ESK we Wrocławiu. Przeczytałem teraz Panu/Pani kilka z takich określeń. Proszę powiedzieć, na ile trafnie – Pana/Pani zdaniem - opisują one ESK Wrocław 2016?	Nie	Tak	Trudno powiedzieć
Impreza tylko dla wybranych	59,3%	36,4%	4,3%
Czas doświadczania kultury i spotkania z pięknem	0,4%	98,3%	1,3%
Wolność przeżywania sztuki dla wszystkich	11,2%	82,6%	6,2%
Impreza dla bogatych	68,6%	26,4%	5,0%
Trwałe przemiany życia kulturalnego w mieście	50,5%	35,6%	14,0%
Animowanie kultury	0,1%	95,8%	4,1%
Niepotrzebne wydatki	71,5%	22,3%	6,2%
Całoroczne święto Polski i Europy we Wrocławiu	20,7%	73,9%	5,4%
Rozmowa o naszej tożsamości	39,3%	36,6%	24,1%
Odzyskiwanie przyjaznej przestrzeni miejskiej, przestrzeni dla piękna	19,8%	68,5%	11,7%
Wydarzenie dolnośląskie	16,7%	82,1%	1,2%
Wolność tworzenia sztuki przez wszystkich	3,3%	90,3%	6,5%
Całoroczne święto Wrocławia w Polsce i w Europie	25,7%	68,4%	5,9%
Impuls do rozwoju kulturalnego i edukacji do kultury	20,6%	77,2%	2,2%
Impreza wyłącznie dla mieszkańców Wrocławia	84,1%	15,0%	0,9%
N=759			

Zdecydowana większość respondentów traktowała projekt ESK Wrocław 2016 jako wydarzenie *stricte* kulturalne, związane z udostępnianiem i upowszechnianiem kultury w mieście. Traktowano go także jako formę święta, które jednak niekoniecznie przekładało się na trwałe pobudzenie życia kulturalnego. Co ważne – ESK postrzegane jest jako wydarzenie ponadlokalne, skierowane nie tylko do wrocławian.

Na podstawie uzyskanych danych sądzić można, iż organizacja Europejskiej Stolicy Kultury we Wrocławiu spotkała się z generalnie pozytywnym przyjęciem. Odsetki wskazań zgadzających się z negatywnymi waloryzacjami tego przedsięwzięcia (takie jak „propaganda władzy”, impreza dla bogatych lub wybranych oraz niepotrzebne wydatki) pozostawały w mniejszości.

Największe kontrowersje dotyczyły roli ESK w dyskusji nad tożsamością Wrocławia. Znamienne, iż niemal ¼ respondentów nie potrafiła dokonać oceny takiej tezy.

Uzyskane wyniki – w ogólnym zarysie – korespondują z danymi otrzymanymi podczas ewaluacji ESK. Ze względu na nieco inny sposób pomiaru nie jest jednak możliwe bezpośrednie porównanie wyników z tych badań.

Ostatnia seria pytań dotyczących ESK miała na celu ocenić osiągnięcia określonych efektów, związanych z pobudzeniem życia kulturalnego, zwiększeniem poziomu uczestnictwa w kulturze, ale także promocji miasta. Podsumowanie zgromadzonych danych w tym zakresie przedstawiono w tabeli 78.

Tabela 78. Ocena efektów ESK

W jakim stopniu zgadza się Pan/Pani z tym, że ESK Wrocław 2016	Zdecydowanie nie zgadzam się	Raczej nie zgadzam się	Częściowo zgadzam się, częściowo nie	Raczej zgadzam się	Zdecydowanie zgadzam się	Nie wiem, trudno powiedzieć
Upowszechniło kulturę wśród mieszkańców Wrocławia/regionu.	4,5%	15,2%	19,9%	34,7%	21,2%	4,6%
Pozwoliło wrocławianom ciekawie spędzić czas wolny.	4,2%	1,6%	31,1%	26,6%	36,4%	0,1%
Było atrakcją, która przyciągnęła turystów.	5,5%	8,7%	9,9%	29,1%	46,5%	0,3%
Spowodowało, że częściej i chętniej korzystam teraz z oferty kulturalnej Wrocławia	8,7%	13,0%	36,1%	27,0%	12,3%	2,9%
Spowodowało, że częściej i chętniej spędzam teraz swój czas wolny poza domem, na mieście	8,8%	20,9%	34,8%	8,4%	10,8%	16,2%
N=759						

Największe trudności przy dokonaniu oceny związane były z pytaniem o wpływ ESK na spędzanie czasu wolnego poza domem – 16% odpowiadających wybrało opcję „nie wiem/trudno powiedzieć”. Ten aspekt był też w porównaniu z pozostałymi najgorzej oceniany. Tylko niespełna co piąty respondent wskazał, że dzięki Europejskiej Stolicy Kultury częściej i chętniej spędza czas wolny poza domem, korzystając z oferty miejskiego systemu konsumpcji.

W największym stopniu respondenci docenili funkcję ESK w pobudzaniu ruchu turystycznego. Aż $\frac{3}{4}$ z nich uznało, iż była to atrakcja przyciągająca do Wrocławia turystów. Ponad 50% aprobaty zyskały też tezy dotyczące możliwości ciekawego spędzenia czasu wolnego i upowszechnienia kultury.

Generalnie – jak ujawniły analizy korelacyjne – respondenci w swoich ocenach wybranych efektów ESK posługiwali się dwoma zasadniczymi kryteriami. Pierwsze z nich dotyczyło rozpropagowania kultury i zainteresowania nią wrocławian. Wskaźnikować można je pytaniem o upowszechnienie kultury wśród mieszkańców Wrocławia i regionu. Drugie odnosiło się do zwiększenia różnorodności i atrakcyjności oferty kulturalnej (a szerzej – czasu wolnego) we Wrocławiu. Najlepszym jego wskaźnikiem jest teza, że ESK pozwoliło ciekawie spędzać czas wolny.

Lepiej efekty ESK oceniały osoby aktywne zawodowo i dłużej (ponad 20 lat) mieszkające w mieście. Co ciekawe, na prezentowane tu opinie wpływu nie miał typ praktyk czasu wolnego. Oceny efektów Europejskiej Stolicy Kultury nie pozostawały też w statystycznie istotnym związku z ocenami dotyczącymi wywiązania się przez Wrocław z roli gospodarza ESK.

10.4. Ocena World Games 2017

Latem 2017 roku Wrocław był gospodarzem The World Games (TWG), zwanych Światowymi Igrzyskami Sportów Nieolimpijskich. We Wrocławskiej diagnozie społecznej badaniu poddano postawy mieszkańców Miasta wobec tego wydarzenia.

Zdecydowana większość respondentów – 85% pytanym – była świadoma, iż kilka miesięcy przed realizacją badań we Wrocławiu odbywał się cykl imprez sportowych The World Games.

Wśród najstarszych respondentów odsetek poinformowanych o TWG był jednak znacząco niższy – wynosił 77%. Omawiana zmienna była także różnicowana przez aktywność zawodową. Wśród osób nieaktywnych zarobkowo odsetek tych, którzy wiedzieli o igrzyskach wynosił 80%, podczas gdy wśród aktywnych zarobkowo było to 88%. Pozostałe cechy społeczno-demograficzne nie modyfikowały rozkładu zmiennej mówiącej o tym, czy respondenci słyszeli o przeprowadzeniu we Wrocławiu zawodów w ramach The World Games.

Tabela 79. Wiedza o TWG a cechy społeczno-demograficzne.

		Czy kiedykolwiek słyszał/a P. o tym, że Wrocław zorganizował w lipcu br. cykl imprez sportowych pn. The World Games [TWG]?	
		Tak	Nie
Płeć	Kobieta	84,1%	15,9%
	Mężczyzna	86,5%	13,5%
Wiek respondenta skategoryzowany	15 - 24 lata	89,0%	11,0%
	25 - 44 lat	87,5%	12,5%
	45 -64 lata	85,2%	14,8%
	65 - 80 lata	77,4%	22,6%
Status społeczny na skali od 1 do 10pkt.	niski (1-3pkt)	84,8%	15,2%
	przeciętny (4-7pkt.)	84,8%	15,2%
	wysoki (8-10pkt.)	86,6%	13,4%
Aktywność zarobkowa	Nieaktywni zarobkowo	80,1%	19,9%
	Aktywni zarobkowo	87,6%	12,4%
Zamieszkiwanie we Wrocławiu	od urodzenia	86,4%	13,6%
	przyjezdni do 5 lat	81,5%	18,5%
	przyjezdni 6-10 lat	87,5%	12,5%
	przyjezdni 11-20 lat	85,0%	15,0%
	przyjezdni powyżej 20 lat	81,1%	18,9%
Wykształcenie kat	podstawowe i zawodowe	85,9%	14,1%
	średnie	84,7%	15,3%
	wyższe	85,6%	14,4%
N=2001			

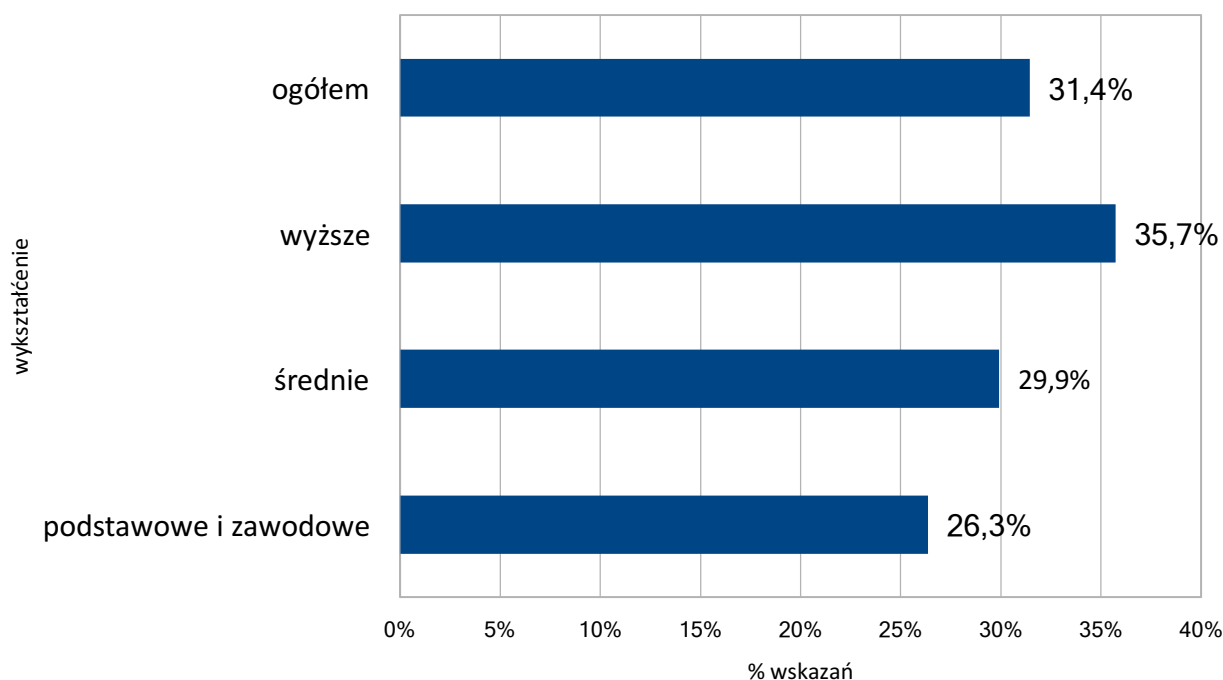
W dalszych analizach uwzględnione zostaną tylko osoby, które zadeklarowały, iż słyszały o tym, że Wrocław organizował The World Games (n=1705).

W toku badań zapytano respondentów, w jakim stopniu czuli, że w czasie igrzysk nieolimpijskich w mieście działało się coś wyjątkowego. Odpowiadając respondenci posługiwali się 7-mio punktową skalą, na której 1 oznaczało „było tak samo jak co dzień/nie czułam/em żadnej różnicy” a 7 - „było zupełnie inaczej, czułam/em wyjątkową atmosferę”. Użyta skala nie określała, czy zmiana atmosfery była pozytywna, czy też negatywna.

Średnia ocen na opisanej w poprzednim akapicie skali wynosiła 3,86 (mediana równa była 4), co można by interpretować jako znaczącą, choć nie bardzo dużą „obecność” TWG w życiu miasta. Pamiętać przy tym należy, iż igrzyska odbywały się w okresie wakacyjnym, a więc nasilonego ruchu turystycznego zwyczajowo ożywiającego miasto latem. Jednocześnie podczas trwania igrzysk w centrum Wrocławia regularnie odbywały się spore manifestacje polityczne, które także odcisnęły ślad na atmosferze panującej w mieście.

Udział w imprezach związanych z The World Games deklarowało 31% ogółu respondentów. Zmienne odnoszące się do charakterystyk społeczno-demograficznych, poza wykształceniem, nie zmieniały odsetka osób deklarujących uczestnictwo w TWG. Zależność między odsetkiem uczestników wydarzeń TWG a poziomem wykształcenia zaprezentowano na wykresie 34. Im wyższe wykształcenie tym więcej osób brało udział w imprezach organizowanych w ramach igrzysk.

Wykres 34. Uczestnictwo w wydarzeniach The World Games a wykształcenie

Pytania dotyczące rodzaju imprez, w jakich brali udział respondenci pozwala bardziej szczegółowo określić, które wydarzenia cieszyły się największym, a które najmniejszym zainteresowaniem. Okazuje się, iż poszczególne imprezy oraz dyscypliny rozgrywane w ramach TWG gromadziły niewielką, a czasami wręcz śladową publiczność.

Tabela 80. Uczestnictwo w poszczególnych wydarzeniach Światowych Igrzysk Sportów Nieolimpijskich

W jakich wydarzeniach TWG Wrocław 2017 P. uczestniczył/a jako widz?	NIE	TAK
Ceremonia otwarcia TWG Wrocław 2017	92,5%	7,5%
Ceremonia zamknięcia TWG Wrocław 2017	98,7%	1,3%
Koncerty i wydarzenia w The World Games Plaza (strefa kibica na Placu Wolności)	95,4%	4,6%
Sporty - nowe trendy (np. biegi na orientację, ultimate frisbee, narciarstwo wodne i wakeboard, pływanie w płetwach, sportowe ratownictwo wodne, sporty wrotkarskie, wspinaczka, sporty lotnicze);	96,6%	3,4%
Sporty artystyczne i taneczne (sporty gimnastyczne, gimnastyka artystyczna, taniec sportowy);	98,6%	1,4%
Sporty z piłkami (squash, unihokej, fistball, kajak polo, korfball, piłka ręczna plażowa, lacrosse)	98,5%	1,5%
Sztuki Walki (sumo, karate, ju-jitsu, muaythai)	98,6%	1,4%
Sporty precyzyjne (łucznictwo, bilard, kręgle, bule)	99,3%	0,7%
Sporty siłowe (trójbój siłowy, przeciąganie liny)	99,5%	0,5%
Żużel	98,6%	1,4%
Futbol amerykański	99,1%	0,9%
Kickboxing	99,7%	0,3%
Wioślarstwo halowe	99,5%	0,5%
Inne	96,4%	3,6%

Wydaje się, iż zasadniczy wpływ na poziom uczestnictwa w poszczególnych wydarzeniach zasadniczy wpływ miała ograniczona pojemność aren, na których się one odbywały. Znamienne, iż największy odsetek respondentów deklarował udział w Ceremonii Otwarcia igrzysk oraz w plenerowych koncertach organizowanych w centrum miasta. W przypadku ceremonii otwarcia można też zapewne mówić o efekcie nowości – ciekawości imprezy dotąd mieszkańcom nieznanej, szczególnie, że udział w podobnej w swym charakterze ceremonii zamknięcia deklarowało kilkakrotnie mniej respondentów.

Uczestnicy badań bardzo dobrze ocenili Wrocław w roli gospodarza The World Games. Tylko pojedynczy respondenci uznali, że miasto źle bądź bardzo źle się spisało. Przeciwnego zdania było w sumie 62% pytanym. Zaznaczyć jednak należy, iż aż 35% respondentów nie potrafiło dokonać takiej oceny.

Cechy społeczno-demograficzne nie modyfikowały omawianego tu zjawiska. Co jednak interesujące, osoby, które nie brały udziału w wydarzeniach odbywających się w ramach Igrzysk generalnie lepiej oceniali sposób, w jaki Wrocław wywiązał się z roli gospodarza TGW.

Tabela 81. Ocena Wrocławia w roli gospodarza TWG a uczestnictwo w imprezach igrzysk

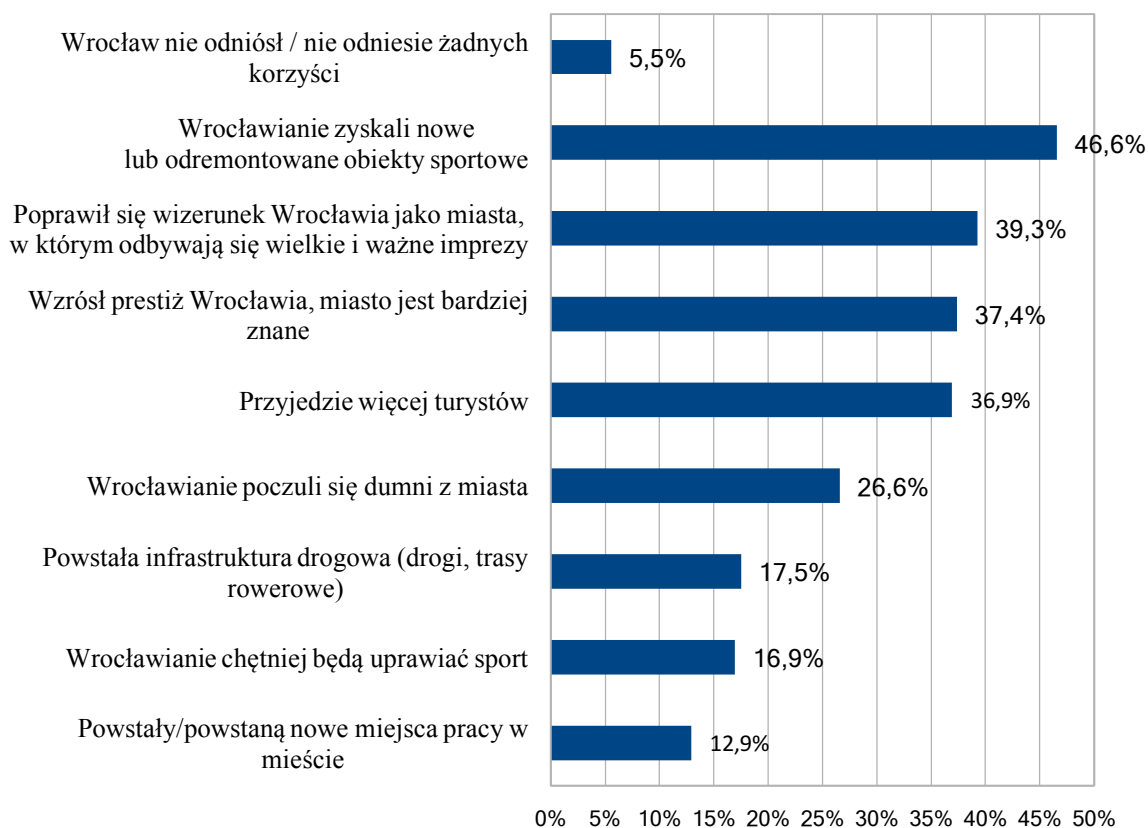
Jak Pana/Pani zdaniem Wrocław sprawdził się w roli gospodarza The World Games Wrocław 2017?	uczestnictwo w imprezach TGW		Ogółem
	TAK	NIE	
Bardzo źle	0,3% _{a*}	0,1% _a	0,2%
Źle	0,6% _a	0,2% _a	0,3%
Częściowo źle, a częściowo dobrze	3,8% _a	1,4% _b	1,9%
Dobrze	36,5% _a	34,0% _a	34,5%
Bardzo dobrze	40,0% _a	24,7% _b	27,7%
Trudno powiedzieć	18,8% _a	39,5% _b	35,4%
Ogółem	100,0%	100,0%	100,0%

*Każda litera w indeksie dolnym oznacza podzbiór kategorii P48.15 Nie uczestniczyłem/am w żadnych wydarzeniach TWG jako widz, których proporcje kolumny nie różnią się znacząco od siebie na poziomie 0,05. N=1709.

Uczestniczący w badaniach mieszkańcy Wrocławia dostrzegali różne długofalowe korzyści dla miasta, które miałyby wiązać się faktem zorganizowania The World Games. Tylko 6% respondentów stwierdziło, że Wrocław nie odniósł i nie odniesie żadnych profitów z tego przedsięwzięcia. Wśród potencjalnych korzyści najczęściej wskazywano na odnowienie i rozbudowę infrastruktury sportowej, poprawę wizerunku miasta oraz zwiększenie jego rozpoznawalności i prestiżu na świecie, a także wiążący się z tym wzrost ruchu turystycznego. Mniej więcej co czwarty pytany twierdził, organizacja TWG była przedmiotem dumy dla mieszkańców. Stosunkowo niewielu respondentów przyznawało natomiast, że organizacja Igrzysk przyczyniła się do rozwoju infrastruktury drogowej i powstania nowych miejsc pracy. Zazwyczaj nie dostrzegano także przełożenia TWG na zwiększenie aktywności sportowej mieszkańców miasta. Uzyskane wyniki zaprezentowano na wykresie 35.

Wykres 35. Ocena korzyści wynikających z organizacji The World Games

Pytanie jakie korzyści P. zdaniem wyniósł bądź wyniesie Wrocław po organizacji TWG Wrocław 2017.

Na pytanie o to, czy respondenci będą korzystać z nowo powstałej lub zmodernizowanej infrastruktury przygotowanej na Igrzyska, niemal połowa (45%) stwierdziła, że tak lub raczej tak. Tylko 15% było przeciwnego zdania, ale aż przeciętnie 4 na 10 osób uchyliły się od odpowiedzi na to pytanie. Odpowiedzi nie „wiem/trudno powiedzieć” można interpretować jako asertywny sposób wyrażenia braku zainteresowania korzystaniem z form przestrzennych przygotowanych dla organizacji zawodów sportowych.

Tabela 82. Deklarowana chęć korzystania z infrastruktury przegotowanej do organizacji The World Games

Czy będzie P. korzystać z infrastruktury zmodernizowanej albo wybudowanej na TWG Wrocław 2017?		Częstość	Procent	Procent ważnych	Procent skumulowany
Ważne	Zdecydowanie tak	248	12,4	14,5	14,5
	Raczej tak	519	25,9	30,4	45,0
	Raczej nie	208	10,4	12,2	57,2
	Zdecydowanie nie	47	2,3	2,8	59,9
	Trudno powiedzieć/nie wiem	683	34,1	40,1	100,0
	Ogółem	1705	85,2	100,0	
Braki danych	Systemowe braki danych	296	14,8		
	Ogółem	2001	100,0		

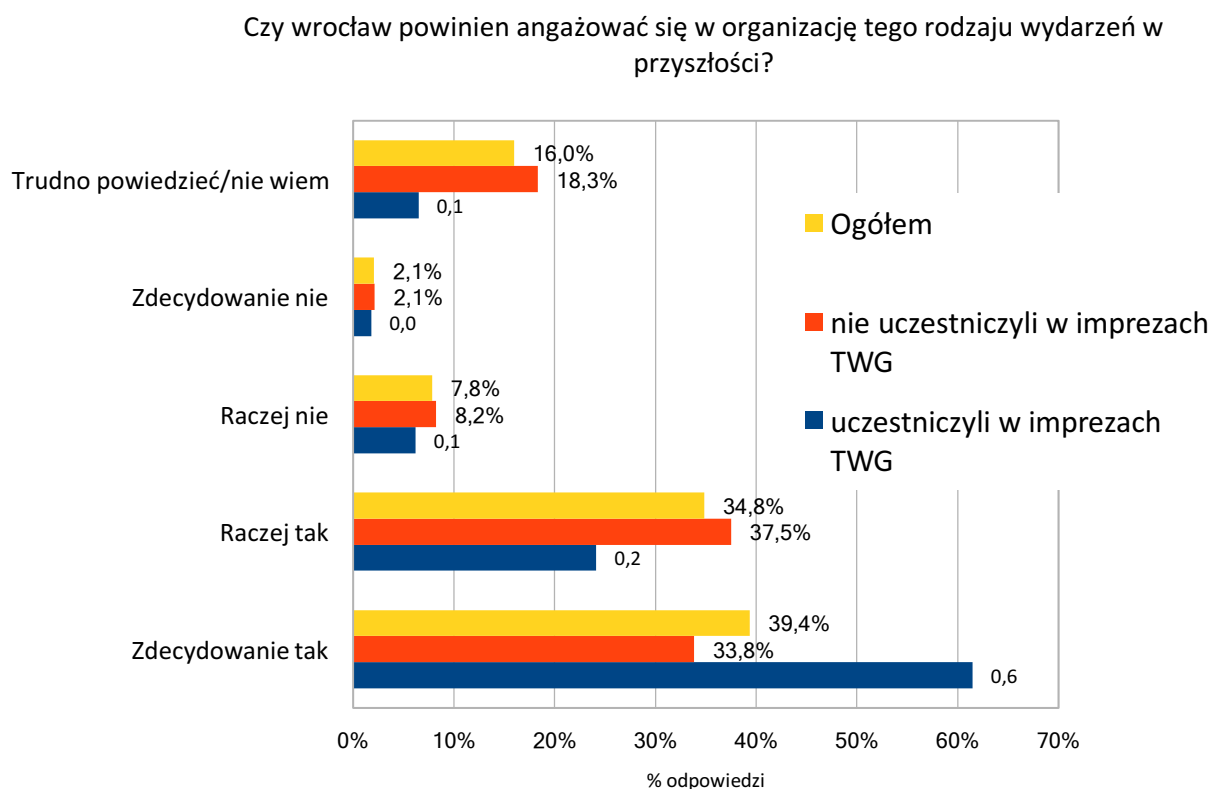
Zdecydowanie w większym stopniu korzystaniem z infrastruktury sportowej zainteresowane są osoby, które uczestniczyły w imprezach odbywających się w ramach

Igrzysk. Odsetek odpowiedzi „zdecydowanie tak” i „raczej tak” w ich przypadku sięgnął 63%, podczas gdy wśród pozostałych ledwie przekroczył 40%. Znacząca była także różnica w przypadku odpowiedzi „nie wiem, trudno powiedzieć”, wskaźniki te wynosiły odpowiednio 19% i 45%.

Wyrazem sukcesu TWG może być podzielana powszechnie przez respondentów opinia, że Wrocław powinien angażować się w takie imprezy jak w przyszłości. Zdecydowanie opcję taką popierało aż 39% uczestniczących w badaniach, a dodatkowe 35% twierdziło, że raczej powinien. Przeciwnego zdania (razem odpowiedzi „raczej nie” i „zdecydowanie nie”) był co dziesiąty pytany. Dodatkowo 16% nie potrafiło jednoznacznie odpowiedzieć zadane pytanie.

Dalece bardziej pozytywni do organizacji tego typu imprez w przyszłości były osoby, które uczestniczyły w imprezach WG. Wśród nich aż 85% popierało lub raczej popierało goszczenie podobnych wydarzeń w przyszłości.

Wykres 36. Poparcie dla organizacji takich imprez jak TWG w przyszłości a uczestnictwo w imprezach Igrzysk

Poziom poparcia dla organizacji we Wrocławiu w przyszłości imprez podobnych do Igrzysk Sportów Nieolimpijskich był także zależny od wieku i wykształcenia. Osoby najstarsze (kategoria wiekowa 65-80 lat) częściej nie potrafiły odnieść się do tej kwestii. Z kolei analizując rozkład omawianej zmiennej ze względu na wykształcenie zauważyć można, iż poparcie dla przedsięwzięć pokroju TWG wyższe było wśród osób ze średnim wykształceniem.

Tabela 83. Poparcie dla organizacji w przyszłości takich imprez jak TWG a cechy społeczno-demograficzne respondentów

		Czy Wrocław powinien angażować się w organizację tego rodzaju wydarzeń w przyszłości?				
		Zdecydowanie tak	Raczej tak	Raczej nie	Zdecydowanie nie	Trudno powiedzieć/nie wiem
Płeć	Kobieta	38,4%	36,4%	7,3%	1,8%	16,2%
	Mężczyzna	40,5%	33,1%	8,4%	2,4%	15,7%
Wiek	15 - 24 lata	43,1%	29,2%	9,7%	0,5%	17,4%
	25 - 44 lat	40,8%	36,2%	6,4%	3,5%	13,1%
	45 - 64 lata	37,0%	35,8%	10,1%	1,4%	15,8%
	65 - 80 lata	38,1%	33,5%	5,1%	0,8%	22,6%
Status społeczny	niski (1-3pkt.)	43,4%	34,5%	7,6%	1,4%	13,1%
	przeciętny (4-7pkt.)	37,3%	36,1%	8,1%	2,1%	16,5%
	wysoki (8-10pkt.)	43,8%	31,4%	7,1%	2,3%	15,4%
Aktywność zarobkowa	Nieaktywni zarobkowo	40,9%	33,2%	6,5%	1,0%	18,4%
	Aktywni zarobkowo	38,7%	35,5%	8,3%	2,5%	14,9%
Zamieszkiwanie we Wrocławiu	od urodzenia	40,0%	35,7%	7,7%	1,9%	14,8%
	przyjezdni do 5 lat	36,8%	31,3%	9,8%	1,2%	20,9%
	przejezdni 6-10 lat	42,2%	33,5%	4,3%	2,5%	17,4%
	przyjezdni 11-20 lat	36,7%	36,2%	10,0%	2,7%	14,5%
	przyjezdni powyżej 20 lat	38,9%	33,3%	7,1%	2,5%	18,2%
Wykształcenie	podstawowe i zawodowe	31,0%	39,4%	7,7%	1,7%	20,2%
	średnie	42,6%	34,8%	7,9%	1,3%	13,3%
	wyższe	39,0%	32,7%	7,7%	3,2%	17,3%
N=2001						

11. POLITYKI MIEJSKIE – WARUNKI ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU MIASTA - KATARZYNA KAJDANEK I JACEK PLUTA

Tradycyjnie już dla WDS wszystkich edycji istotnym elementem przeprowadzonych badań była wielowymiarowa ocena sfery publicznej Miasta w tym jej najważniejszych komponentów: oceny polityk miejskich oraz zaufania do instytucji. Kontekst tego wątku badań WDS 2017 w stosunku do WDS 2014 został dodatkowo wzmocniony kilkoma wydarzeniami, które wpływają nie tylko na postawy samych mieszkańców, ale także na sposób interpretacji wyników. Po pierwsze zatem w 2019 roku odbędą się wybory samorządowe, w których wrocławianie wybierać będą nowe władze miasta w tym także nowego Prezydenta Miasta. Powstaje zatem pytanie o zasadniczą ocenę realizowanych polityk miejskich oraz pytanie w jakim dalszym kierunku winny być one prowadzone. Po drugie od z górą dwóch lat trwa we Wrocławiu debata jakie powinny być kierunki rozwoju strategicznego Miasta. O ile jednak perspektywa czasowa strategii jest znacznie dalsza o tyle bieżącą ocenę polityk i jej priorytetów, tradycyjnie dla naszych badań skróciliśmy do okresu 5-cioletniego tym samym znacznie bardziej ją ukonkretniając. Wreszcie bez wątpienia wpływ na jakość tej polityki mają oceny zmieniających się warunków zewnętrznych – zwłaszcza na poziomie modelu relacji między władzą centralną i samorządową. Dlatego też, podobnie jak w przypadku badań do Strategii Wrocław 2030, zdecydowano się na badanie ryzyk rozwojowych stanowiących zewnętrzne otoczenie dla polityk miejskich.

11.1. Polityki miejskie

Wrocławianie rozpytywani o ocenę prowadzonych polityk miejskich w ujęciu zgeneralizowanym – czyli wektora kierunku, w jakim podążają sprawy w Mieście uznali w zdecydowanej większości, że sprawy idą w raczej dobrym i dobrym kierunku (w sumie 62% odpowiedzi). Mniej więcej co piąty badany odmówił odpowiedzi na pytanie, podobnie co piąty określił sytuację jako częściowo złą a częściowo dobrą. O złym lub bardzo złym kierunku rozwoju spraw w mieście jest przekonanych 0,6% badanych.

Tabela84. Ocena kierunku rozwoju spraw we Wrocławiu

Czy uważa p., że zasadniczo rzecz biorąc sprawy tu we Wrocławiu idą w dobrym czy w złym kierunku?	Procenty	Procent skumulowany
W bardzo złym kierunku	0,1%	0,1%
W raczej złym kierunku	0,5%	0,7%
Częściowo w złym, a częściowo w dobrym kierunku	18,9%	19,6%
W raczej dobrym kierunku	52,4%	72%
W bardzo dobrym kierunku	9,6%	81,7%
Trudno powiedzieć/odmowa odpowiedzi	18,3%	100%
Ogółem	N=2001=100%	

Jak te opinie przekładają się na oczekiwane zmiany kierunków prowadzonej polityki w mieście po zapowiadanej zmianie na stanowisku Prezydenta Wrocławia?

Przede wszystkim **mimo bardzo dobrych nastrojów w sprawie biegu spraw we Wrocławiu zdecydowana większość mieszkańców (45%) pragnie korekty polityki władz w niektórych sprawach po wyborach**. Z kolei osób, które w różnym stopniu chcą jej odrzucenia jest zdecydowanie mniej, bo 9%. Zdecydowanie w tym kontekście istotniejsze jest to, że aż 29% wrocławian nie potrafi się w tej sprawie określić.

Tabela 85. Ocena kierunku, w jakim zmierzają sprawy we Wrocławiu a oczekiwanie zmian w polityce lokalnej

Czy w związku ze zbliżającymi się wyborami samorządowymi i zapowiedzianą zmianą na stanowisku Prezydenta Wrocławia przyszłe władze Wrocławia powinny p. Zdaniem:	Czy uważa P., że zasadniczo rzecz biorąc sprawy tu we Wrocławiu idą w dobrym czy w złym kierunku?				
	W złym kierunku	Częściowo w złym, a częściowo w dobrym kierunku	W dobrym kierunku	Trudno powiedzieć/ odmowa odpowiedzi	Ogółem
Kontynuować obecną politykę władz i skupić się na tych samych, co dotąd sprawach	7,1%	10,6%	20,0%	11,4%	16,6%
Skorygować politykę władz w zakresie niektórych spraw ważnych dla miasta	21,4%	48,4%	47,6%	33,8%	45,0%
Skorygować politykę władz w zakresie większości spraw ważnych dla miasta	28,6%	9,0%	5,4%	8,7%	6,8%

Czy w związku ze zbliżającymi się wyborami samorządowymi i zapowiedzianą zmianą na stanowisku Prezydenta Wrocławia przyszłe władze Wrocławia powinny p. Zdaniem:	Czy uważa P., że zasadniczo rzecz biorąc sprawy tu we Wrocławiu idą w dobrym czy w złym kierunku?				
	W złym kierunku	Częściowo w złym, a częściowo w dobrym kierunku	W dobrym kierunku	Trudno powiedzieć/ odmowa odpowiedzi	Ogółem
Odrzucić całkowicie dotychczasową politykę rozwoju miasta i na nowo określić jakie sprawy są najważniejsze dla m	7,1%	6,1%	1,4%	1,6%	2,3%
Nie wiem – trudno powiedzieć	35,7%	25,9%	25,6%	44,4%	29,2%
Ogółem	n=14= 100%	n=378= 100%	n=1242 100%	n=367 100%	n=2001= 100%

Ponadto co ważne **dominującą postawą w profilu osób, które źle oceniają bieg spraw we Wrocławiu oraz wśród tych, którzy nie mają w tej materii zdania jest niepewność brak wiedzy jak ewentualnie nowa, inna polityka, w stosunku do obecnej miałaby wyglądać.** Aż 44% respondentów wśród tych którzy nie są w stanie powiedzieć czy sprawy we Wrocławiu idą w dobrym czy złym kierunku nie są pewni innych priorytetów polityki niż dotychczasowa.

Wrocławian zapytaliśmy także, jakie ich zdaniem działania powinny być pierwszoplanowe w ciągu najbliższych 5 lat, aby poprawiła się jakość życia we Wrocławiu. Z uzyskanych odpowiedzi wynika, że mieszkańcom zależy przede wszystkim na:

- poprawie stanu infrastruktury ulic i chodników – 48,9%
- podniesieniu standardu i sprawności komunikacji zbiorowej – 40,0%
- prowadzeniu rewitalizacji zdegradowanych kamienic starego miasta i śródmieścia – 39,7%
- zapewnieniu dostępu do opieki przedszkolnej (żłobki, przedszkola) – 30,7%
- podniesieniu czystości i estetyki przestrzeni miejskiej (budynków, chodników, ulic) – 29,2%

Co ciekawe, zróżnicowanie zestawu tych postulatów w poszczególnych kategoriach mieszkańców wyróżnionych ze względu na stosunek do tego, jak powinna być kształtowana polityka miejska Wrocławia po wyborach polega na zróżnicowaniu proporcji wybierających je jako pierwszoplanowe raczej niż na tym, że te zestawy tych postulatów są ogólnie różne dla różnych grup. Zarówno zwolennicy kontynuacji, umiarkowanej i radykalnej reformy, jak i odrzucający dotychczasowy styl sprawowania władzy w mieście za pierwszoplanową uznają poprawę infrastruktury ulic i chodników (ten postulat wybiera w poszczególnych kategoriach odpowiednio 47,3%, 50,1%, 43,8% i 72,3% badanych). Drugim wspólnym postulatem jest prowadzenie rewitalizacji (odpowiednio 35,5%, 43,1%, 31,4% i 34%) oraz podniesienie standardu komunikacji miejskiej (odpowiednio 40,4%, 40,8%, 52,6% i 29,8%). Kontynuatorzy oczekują za to zwiększenia pomocy instytucjonalnej i socjalnej dla starszych, umiarkowani reformatorzy chcą podniesienia estetyki przestrzeni miejskiej, radykalni reformatorzy są zainteresowani lepszą opieką przedszkolną, a krytycy obecnej polityki chcą podniesienia poziomu bezpieczeństwa publicznego.

Do najmniej oczekiwanych kierunków działania należą:

- rozwijanie oferty spędzania czasu wolnego na osiedlach i poza centrum
- organizowanie dużych zawodów sportowych i imprez kulturalnych dla mieszkańców
- wprowadzanie zachęt do wspólnych działań dla mieszkańców
- prowadzenie i rozwijanie dialogu społecznego z mieszkańcami
- prowadzenie polityki integracji obcokrajowców.

Taki wybór mniej pożądanego kierunku w polityce miejskiej można interpretować zarówno jako przekonanie, że istnieją ważniejsze potrzeby – potrzeby niższego rzędu (np. socjalne, dotyczące twardej infrastruktury) jeszcze nie są zabezpieczone, w związku z tym trudno o nich formułować oczekiwania. Można go również interpretować jako rodzaj nasycenia określonymi przedsięwzięciami miasta – tu szczególnie uderza niskie oczekiwanie względem wielkich wydarzeń kulturalnych i sportowych, formułowane po zakończeniu roku Europejskiej Stolicy Kultury oraz igrzyskach The World Games.

Tabela 86. Najważniejsze działania do podjęcia przez władze w okresie 5 lat

Co wg p. muszą zrobić władze miasta, aby samodzielnie lub we współpracy z innymi władzami i instytucjami, poprawić jakość życia mieszkańców Wrocławia. w ciągu najbliższych 5 lat?	Ogółem*
Poprawić stan infrastruktury ulic i chodników	48,9%
Podnieść standard i sprawność komunikacji zbiorowej	40,0%
Prowadzić rewitalizację zdegradowanych kamienic starego miasta i śródmieścia	39,7%
Zapewnić dostęp do opieki przedszkolnej (żłobki, przedszkola)	30,7%
Podnieść czystość i estetykę przestrzeni miejskiej (budynków, chodników, ulic)	29,2%
Zwiększać pomoc instytucjonalną i socjalną dla osób starszych i niepełnosprawnych	26,1%
Poprawić stan czystości powietrza (np. likwidacja ogrzewania węglowego, rozwój sieci c.o.)	20,5%
Podnieść poziom bezpieczeństwa publicznego	19,9%
Zwiększać pomoc instytucjonalną i socjalną dla potrzebujących rodzin	19,2%
Poprawić jakość edukacji podstawowej i średniej	18,0%
Zwiększyć liczbę małej zieleni śródmiejskiej (skwerów, drzew, trawników)	15,4%
Rozwijać ofertę spędzania czasu wolnego na osiedlach i poza centrum	10,7%
Prowadzić i rozwijać dialog społeczny z mieszkańcami w ważnych dla nich sprawach	10,5%
Wprowadzać zachęty do wspólnych działań mieszkańców na rzecz miejsca zamieszkania, osiedla	6,0%
Organizować duże zawody sportowe i imprezy kulturalne dla mieszkańców	5,8%
Prowadzić politykę integracji obcokrajowców	4,9%
Ogółem	N=2001=100%

*Pytanie wielokrotnego wyboru. Procenty nie sumują się do 100.

W kolejnym z pytań wrocławian poproszono, by ocenili co w mijającym okresie można uznać za największe sukcesy i porażki władzy. Do największych porażek zaliczono:

- **rozszerzanie stref płatnego parkowania – 41,4%** (są oceniane jako porażka częściej przez mężczyzn niż kobiety, ale przy niewielkiej różnicy wynoszącej 2,8pp; za porażkę uważają to przede wszystkim osoby w wieku 45-64 lata (44,2%) oraz osoby z wykształceniem średnim zawodowym, ogólnokształcącym i licencjackim (43,3%-44%), status społeczny w bardzo niewielkim stopniu różnicuje osoby wystawiające tę ocenę; dodatkowo rozszerzanie stref jest częściej oceniane jako porażka przez osoby nieaktywne zawodowo niż przez osoby aktywne (44,3% wobec 40%)
- **organizację opieki żłobkowej i przedszkolnej – 20,1%** (jako porażkę ocenia ją nieco więcej mężczyzn niż kobiet i najwięcej osób w wieku 25-44, przede wszystkim z wykształceniem licencjackim, wyższym i zasadniczym zawodowym. Wśród oceniających negatywnie to działanie władzy jest także więcej osób z niskim statusem społecznym (22,8% wobec 16,9 ze statusem wysokim) oraz aktywnych zawodowo.
- **otwieranie rynku pracy dla migrantów – osób nieposiadających polskiego obywatelstwa – 18,7%** (za porażkę uważa to nieco więcej kobiet niż mężczyzn, ale różnica wynosi zaledwie 0,3pp; jest ono postrzegane w ten sposób częściej przez osoby w wieku 65-80 lat (blisko 20%) oraz osoby w wieku 25-44; za porażkę uznaje to także nieco więcej osób z wykształceniem średnim zawodowym (21,3%) niż z innymi typami wykształcenia; jako porażkę traktują to także częściej osoby aktywne zawodowo (19,4% wobec 17,2% nieaktywnych zawodowo) i oceniające swój status społeczny jako niski.
- **dbanie o stan i rozwój zieleni miejskiej – 16,9%** (za porażkę uważa to działanie nieco więcej mężczyzn niż kobiet, ale różnica wynosi zaledwie 0,3pp; jest ono postrzegane w ten sposób częściej przez osoby w wieku 25-44 lata – 19,8% niż przez przedstawicieli pozostałych kategorii wiekowych, wśród najmłodszych jako porażkę postrzega to zaledwie 12,8% badanych; jednocześnie jako porażka to działanie jest oceniane najczęściej przez osoby z wykształceniem podstawowym i gimnazjalnym – 20,3%, a najrzadziej ze średnim zawodowym (15,1%)

Tabela 87. Porażki i sukcesy władzy w mijającym okresie w ocenie wrocławian*

Co P. zdaniem można uznać za sukces, a co za porażkę w bieżących działaniach władz naszego miasta?	Porażka	ani sukces, ani porażka	Sukces	Nie potrafię ocenić
Organizacja mistrzostw świata sportów nieolimpijskich 2017 The World Games	8,0%	17,7%	68,1%	6,2%
Organizacja Europejskiej Stolicy Kultury 2016	8,5%	17,8%	67,5%	6,1%
Rewitalizacja historycznych dzielnic Wrocławia (Nadodrże, Przedmieście Oławskie)	2,4%	13,8%	64,3%	19,5%
Modernizacja oraz tworzenie nowych instytucji i placówek kultury	9,2%	16,7%	63,9%	10,2%
Organizacja masowych imprez biegowych	7,6%	22,4%	60,0%	9,9%
Dbanie o ściąganie kapitału i inwestycji z zewnątrz	7,1%	17,2%	58,5%	17,2%
Dbanie o stan i rozwój zieleni miejskiej	16,9%	22,9%	57,4%	2,7%
Prowadzenie Wrocławskiego Budżetu Obywatelskiego	5,8%	27,4%	51,4%	15,3%
Zarządzanie przestrzenią rekreacyjną na Wyspie Słodowej	8,9%	29,6%	46,3%	15,1%
Otwieranie rynku pracy dla migrantów - osób nieposiadających polskiego obywatelstwa	18,7%	19,1%	34,6%	27,6%

Co P. zdaniem można uznać za sukces, a co za porażkę w bieżących działaniach władz naszego miasta?	Porażka	ani sukces, ani porażka	Sukces	Nie potrafię ocenić
Organizacja dużych imprez, zabaw i festynów na rynku: zabaw sylwestrowych, jarmarków	9,4%	36,3%	34,5%	19,7%
Rewitalizacja bulwarów nadodrzańskich	15,1%	22,6%	34,1%	28,1%
Rewitalizacja Wyspy Daliowej z rzeźbą „Nawa” Oskara Zięty	14,6%	24,4%	30,4%	30,6%
Działania na rzecz integracji migrantów i ich rodzin	14,8%	27,8%	27,5%	29,9%
Organizacja opieki żłobkowej i przedszkolnej	20,1%	24,0%	10,4%	45,5%
Rozszerzanie stref płatnego parkowania	41,4%	26,3%	8,8%	23,5%

* Procenty w wierszu 100%

Ambiwalentne oceny zbierają takie przedsięwzięcia jak organizacja dużych imprez i festynów (np. w postaci jarmarku bożonarodzeniowego w Rynku), zarządzanie przestrzenią na Wyspie Słodowej oraz działania na rzecz integracji migrantów.

Do sukcesów zaliczono przede wszystkim:

- **organizację The World Games – 68,1%** (TWG były sukcesem bardziej w przekonaniu mężczyzn niż kobiet i osób w kategorii wiekowej 45-64 lat raczej niż młodszych; o sukcesie jest także przekonanych wyraźnie więcej osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym niż z innych kategorii wykształcenia i więcej osób o statusie niskim niż średnim lub wysokim oraz raczej nieaktywni niż aktywni zawodowo. Porównanie charakterystyk osób oceniających TWG jako sukces władz z porównaniem z osobami opisującymi w podobny sposób ESK pokazuje, że są to dwie nieco różniące się od siebie cechami położenia społeczno-demograficznego zbiorowości
- **organizację ESK 2016 – 67,5%** (za sukces uznaje ją nieco więcej mężczyzn niż kobiet, za to widać wyraźnie, że większym sukcesem ESK było w oczach osób w wieku 25-44 lata, co wyraźnie odróżnia ich od najmłodszej i najstarszej kategorii wiekowej (tu za sukces uznało ESK ok. 14-15% badanych); odczucie sukcesu ESK jest także wyraźniejsze wśród osób z wykształceniem wyższym magisterskim, a najniższe wśród osób z wykształceniem podstawowym i gimnazjalnym; także im wyższy status społeczny tym wyższe odsetki deklarujących, że ESK było sukcesem (15,8% osób o statusie niskim w porównaniu z 19,1% ze statusem wysokim). Zatem wydarzenie kulturalne jako sukces, w odróżnieniu od wydarzenia sportowego, postrzegają raczej osoby nieco młodsze, lepiej wykształcone i oceniające swój status społeczny jako wyższy
- **rewitalizację historycznych dzielnic Wrocławia – 64,3%** (jako sukces postrzega ją więcej mężczyzn niż kobiet – 66,5% wobec 62,5%, a z kategorii wiekowych najwięcej osób najstarszych (65-80 lat – 67,5%); za sukces uznają to także osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym (aż 70,2% wobec np. 62% z wykształceniem średnim), ale raczej te o wyższym niż niższym lub średnim statusie społecznym
- **modernizację oraz tworzenie nowych instytucji i placówek kultury – 63,9%** (za sukces uważa to więcej mężczyzn – 67,5 wobec 61% kobiet) oraz osoby ze skrajnych kategorii wiekowych – najmłodsi (67,6%) i najstarsi (68,4%); zdecydowanie najwięcej zadowolonych jest w kategorii osób z wykształceniem średnim ogólnokształcącym i zasadniczym zawodowym (69-71,2% wobec np. 55% wśród osób z wykształceniem

wyższym magisterskim) i więcej wśród osób oceniających swój status społeczny jako wysoki.

Interesująco wypada porównanie tego, jak kształtują się przekonania o sukcesach i porażkach władzy na przestrzeni lat, gdy zestawia się ocenę porażek i sukcesów sprzed 3 lat uzyskanych w badaniu WDS 2014 i aktualnych. W poniższej tabeli pokazujemy, jak zmieniały się odsetki osób uznających określone działania władzy za porażkę lub sukces. Poniższe zestawienie ukazuje kilka istotnych zjawisk:

- najbardziej poprawiło się postrzeganie polityki ściągania do miasta kapitału i inwestycji – odsetek uznających te działania za porażkę zmniejszył się o 10pp, a odsetek oceniających te działania za sukces o 35,1pp, przy jednoczesnym wyraźnym zmniejszeniu się ocen ambiwalentnych, blisko o 25pp. Innymi słowy – te działania władz zyskały wielu zdecydowanych zwolenników rekrutujących się w dużej mierze z puli dawnych sceptyków, jak i dostrzegających tak plusy jak i minusy
- o podobnym mechanizmie można mówić w odniesieniu do procesu rewitalizacji – także tutaj wyraźnie zmniejszył się odsetek niezdecydowanych, a wyraźnie zwiększyła się (o blisko 30pp) kategoria uznających te działania za sukces władzy. Wydaje się, że okres 3 lat, które upłynęły od ostatniej diagnozy były wystarczające dla wrocławian, by przekonać się o efektach (pozytywnych) np. rewitalizacji Nadodrza
- najgorzej ocenianym działaniem władz jest organizacja jarmarków, zabaw i sylwestrów na Wrocławskim rynku – to jedyne działanie, któremu przybyło krytyków (o blisko 4pp) i ubyło zwolenników (o nieco ponad 3pp), jest to jednocześnie to działanie władz, w którym najwięcej osób dostrzega pozytywne, jak i negatywne strony.

Tabela 88. Sukcesy i porażki władzy – porównanie WDS 2014 i WDS 2017 (różnice punktów procentowych)

	porażka	Ani porażka, ani sukces	sukces
Ściąganie kapitału i inwestycji	-10,0 pp	-24,9 pp	35,1 pp
Organizacja TWG 2017	-6,4 pp	-24,7 pp	31,0 pp
Rewitalizacja	-4,5 pp	-25,5 pp	29,9 pp
Organizacja ESK 2016	-5,8 pp	-22,9 pp	28,7 pp
Modernizacja instytucji kultury	2,1 pp	-23,8 pp	21,6 pp
Organizacja biegów masowych	-0,6 pp	-15,7 pp	16,2 pp
Prowadzenie WBO	-6,4 pp	-6,4 pp	12,9 pp
Organizacja jarmarków i sylwestrów	3,8 pp	-0,6 pp	-3,2 pp

11.2. Zagrożenia i bariery rozwoju

Do głównych zagrożeń dla rozwoju miasta w kolejnych latach wrocławianie zaliczyli przede wszystkim:

- ograniczenie dotacji z funduszy europejskich
- niekorzystne trendy demograficzne skutkujące starzeniem się społeczeństwa
- spadek atrakcyjności miasta dla inwestorów (co jest silnie związane z logiką

globalizacji i przepływu kapitału w poszukiwaniu najtańszej siły roboczej)

- złe zarządzanie na poziomie centralnym

Z tego zestawienia wynika, że wrocławianie zwracają uwagę przede wszystkim na zagrożenia egzogenne – zewnętrzne wobec samego miasta, ale silnie na nie oddziałujące na jego przyszłość. W związku z tym zasadniczym oczekiwaniem wobec władz byłoby przygotowanie miasta i jego mieszkańców (uodpornienie – zgodnie z ideą miejskiej rezyliencji) na ich efekty. Wyjątkiem wśród najczęściej wskazywanych zagrożeń są problemy demograficzne – władze miasta już teraz mogą i powinny podejmować działania sprzyjające podnoszeniu stopy dzietności (miejski program in vitro), zapobieganiu emigracji młodych poprzez tworzenie stabilnych warunków pracy i zamieszkania, co przekłada się na spowolnienie procesów starzenia się miejskiej społeczności.

Tabela 89. Zagrożenia – bariery rozwoju Wrocławia. Porównanie wyników WDS 2017 i Strategii Wrocław 2030

Jakie potencjalne lub realne zagrożenia mogą stanowić barierę rozwoju Wrocławia w ciągu najbliższych 5 lat? Proszę wskazać nie więcej niż trzy najbardziej prawdopodobne spośród podanych.	Procent respondentów WDS 2017 Perspektywa 5 lat	Procent respondentów Wrocław 2030 Perspektywa 10 lat*
Ograniczenie dotacji z europejskich funduszy	40,1%	37%
Niska stopa dzietności, emigracja młodych i w konsekwencji stopniowe wyludnianie się Wrocławia	37,9%	29%
Spadek atrakcyjności Wrocławia dla inwestorów zagranicznych – ograniczenie inwestycji	27,0%	23%
Złe rządzenie na poziomie centralnym	24,4%	34%
Złe rządzenie na poziomie lokalnym – we Wrocławiu	20,4%	49%
Zbyt duża konkurencja na rynku pracy z powodu napływu obcokrajowców	14,0%	-
Napływ obcych kulturowo, imigrantów	13,1%	23%
Podziały i konflikty społeczne	11,5%	20%
Poczucie ludzi, że nic nie ma sensu, że nie warto o nic walczyć	10,6%	-
Bezrobocie	9,4%	12%
Znaczne zanieczyszczenie środowiska naturalnego – katastrofa ekologiczna	8,3%	26%
Wojna	5,7%	13%
Przyjmowanie Ukraińców	4,8%	-
Trudno powiedzieć	9,5%	2%
Ogółem	n=2001=100,0%	N=1000=100%

*Źródło Mieszkańcy na temat bieżącej oceny potencjału Wrocławia i strategii rozwojowych miasta op. cit., s. 43.

Odnosząc się do wyników odpowiedzi, na to samo pytanie zadawane uczestnikom internetowego sondażu do Strategii Wrocław 2030, warto również podkreślić, że istotny wpływ na ocenę ryzyk ma ich perspektywa. W krótszej 5-cio letniej perspektywie WDS 2017 w stosunku do dłuższej 10-cio letniej perspektywy badań do Strategii podobny poziom oceny ryzyka uzyskało obecnie niebezpieczeństwo ograniczenia dotacji z funduszy europejskich, wzrost zanotowano w przypadku ryzyka demograficznego (o 9 pp.) przy jednoczesnym spadku innych czynników ryzyka jak: złe rządzenie, napływ obcych kulturowo imigrantów czy ryzyko konfliktów.

Tabela 90. Zagrożenia – bariery rozwoju Wrocławia

Jakie potencjalne lub realne zagrożenia mogą stanowić barierę rozwoju Wrocławia w ciągu najbliższych 5 lat? Proszę wskazać nie więcej niż trzy najbardziej prawdopodobne spośród podanych.	Ogółem
Ograniczenie dotacji z europejskich funduszy	40,1%
Niska stopa dzietności, emigracja młodych i w konsekwencji stopniowe wyludnianie się Wrocławia	37,9%
Spadek atrakcyjności Wrocławia dla inwestorów zagranicznych – ograniczenie inwestycji	27,0%
Złe rządzenie na poziomie centralnym	24,4%
Złe rządzenie na poziomie lokalnym – we Wrocławiu	20,4%
Zbyt duża konkurencja na rynku pracy z powodu napływu obcokrajowców	14,0%
Napływ obcych kulturowo, imigrantów	13,1%
Podziały i konflikty społeczne	11,5%
Poczucie ludzi, że nic nie ma sensu, że nie warto o nic walczyć	10,6%
Trudno powiedzieć	9,5%
Bezrobocie	9,4%
Znaczne zanieczyszczenie środowiska naturalnego – katastrofa ekologiczna	8,3%
Wojna	5,7%
Przyjmowanie Ukraińców	4,8%
Ogółem	100,0%

*Pytanie wielokrotnego wyboru. Procenty nie sumują się do 100.

Ocena i pozycjonowanie ryzyk w znacznym stopniu dzieli tych, którzy różnią się w kwestii kontynuowania polityki władz samorządowych po przyszłorocznych wyborach.

- **Dla zwolenników** kontynuacji obecnej polityki wyraźnie większe znaczenie ma ryzyko demograficzne i ekonomiczne związane z ograniczeniem dotacji funduszy UE oraz spadek atrakcyjności inwestycyjnej
- Dla **oczekujących niewielkiej korekty**, w porównaniu do zwolenników, nieco mniej ważne jest ryzyko demograficzne za to znacznie bardziej akcentują kwestie ekologiczne oraz jakość rządzenia na poziomie lokalnym
- Osoby **odrzucające obecną politykę** (było ich niewiele) obawiają się przede wszystkim zagrożenia demograficznego, bezrobocia, przyjmowania Ukraińców i napływu kulturowo obcych imigrantów
- **Niepewni co do celów** przyszłej polityki podkreślają najsilniej ową niepewność oraz mają poczucie braku sensu, ponadto bardziej niż ogół boją się także zbyt dużej konkurencji na rynku pracy z powodu napływu obcokrajowców.

Wskazane tu oceny ryzyk w poszczególnych kategoriach respondentów różniących się oczekiwaniami względem przyszłej polityki samorządowej wykraczają ponad poziom oceny ogółem.

12. SFERA PUBLICZNA I ZAUFANIE DO INSTYTUCJI - KATARZYNA KAJDANEK I JACEK PLUTA

Poziom zaufania do instytucji i podmiotów życia publicznego w badaniu WDS 2017 był na ogół wyższy niż ten odnotowany w WDS 2014 (zob. tabela 91). Instytucjami, które cieszą się największym zaufaniem wrocławian są kolejno: Szkoła, której zdecydowanie lub raczej ufa ponad 61% badanych, następnie Prezydent Wrocławia, któremu ufa 54% ogółu ankietowanych; następnie, Rada Osiedla ciesząca się zaufaniem 51% badanych oraz Urząd Miasta, któremu ufa 53% badanych. Najmniej ufających mają lokalne gazety oraz parafia / zbor, które otwierają także ranking nieufności. Parafii / zborowi nie ufa nieco ponad 16,6% badanych, a lokalnym gazetom 16,3% wrocławian. Na trzecim miejscu znalazła się Straż Miejska, której nie ufa 15,9% badanych. Z kolei najmniej nieufających mają rady osiedla (nie ufa im zaledwie 5% badanych) oraz Urząd Miasta (nie ufa mu 5,6% badanych).

Tabela 91. Zaufanie mieszkańców do instytucji

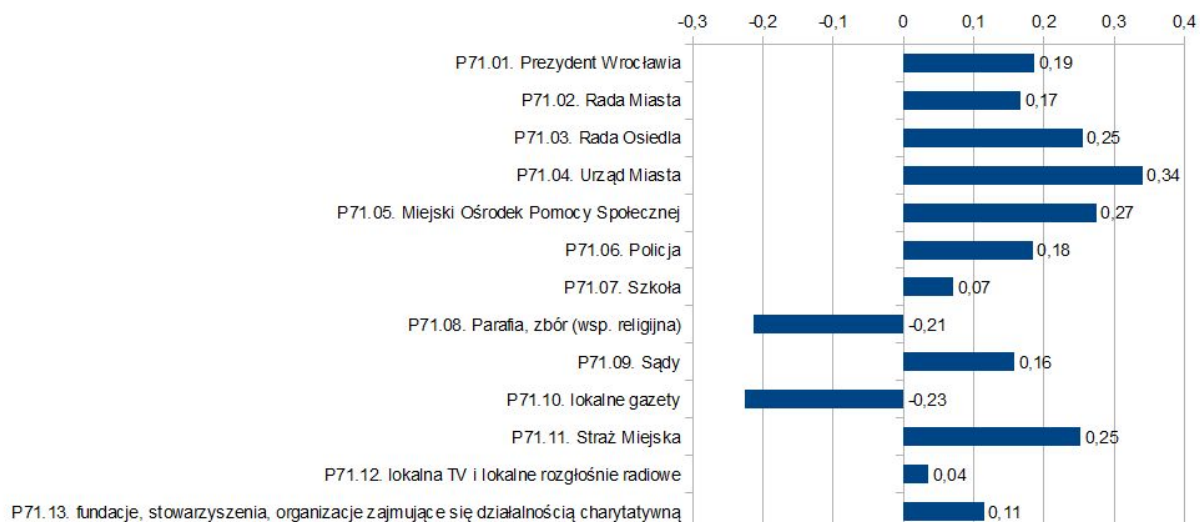
Czy pani/pana zdaniem można ufać czy też nie można takim instytucjom jak:	zdecydowanie nie można ufać (1pkt)	raczej nie można ufać (2pkt)	czasem można zaufać, czasem nie (3pkt)	raczej można ufać (4pkt)	zdecydowanie można ufać (5pkt)	trudno powiedzieć	WDS 2017 Średnia (1-5pkt)	WDS 2014 Średnia (1-5pkt)
Prezydent Wrocławia	2,3%	7,1%	24,0%	28,3%	25,7%	12,5%	3,78	3,59
Szkoła	0,4%	7,0%	16,3%	47,7%	13,1%	15,4%	3,78	3,71
Rada Osiedla	0,4%	4,7%	23,6%	36,2%	15,3%	19,7%	3,76	3,51
Urząd Miasta	0,4%	5,2%	24,5%	37,2%	16,3%	16,3%	3,76	3,42
Fundacje, stowarzyszenia, organizacje zajmujące się działalnością charytatywną	3,7%	3,8%	26,9%	31,2%	15,9%	18,4%	3,63	3,52
Rada Miasta	3,3%	4,9%	25,1%	34,8%	13,5%	18,4%	3,62	3,45
Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej	2,8%	4,0%	22,9%	32,2%	11,2%	26,8%	3,61	3,34
Sądy	2,6%	9,6%	26,8%	39,5%	13,4%	8,0%	3,56	3,4
Policja	4,1%	10,1%	27,6%	34,0%	17,0%	7,1%	3,53	3,35
Lokalna TV i lokalne rozgłośnie radiowe	3,5%	8,0%	27,0%	27,8%	13,9%	19,7%	3,51	3,47
Straż Miejska	8,8%	7,1%	26,4%	30,1%	13,3%	14,2%	3,37	3,12
Parafia, zbor (wsp. religijna)	10,6%	6,0%	22,4%	25,0%	10,3%	25,6%	3,25	3,46
Lokalne gazety	5,9%	10,4%	34,3%	24,4%	7,8%	17,1%	3,21	3,02

Istotne jest zwrócenie uwagi na to, jak zmienił się ranking zaufania do instytucji pomiędzy pomiarami WDS 2014 i 2017 (różnice średnich na skali 1-5pkt):

- w omawianym okresie najbardziej wzrosło średnie zaufanie do Urzędu Miasta o 0,34 pkt oraz do MOPS o 0,27 pkt, do Straży Miejskiej i Rad Osiedla o 0,25 pkt.

- w tym samym czasie najmocniej spadło zaufanie do lokalnych gazet (o 0,23 pkt) oraz do wspólnot religijnych (o 0,21 pkt).
- na względnie niezmiennym poziomie pozostało jedynie zaufanie do lokalnej telewizji i rozgłośni radiowych.

Wykres 37. Przyrosty i spadki poziomu zaufania do instytucji w okresie 2014-2017 (jednostki odchylenia standardowego od średniej. Wartość średnia=0)

W oczekiwaniu na zmianę władzy na stanowisku Prezydenta Miasta zapytano wrocławian, czy zamierzają wziąć udział w wyborach. W sumie blisko 2/3 badanych planuje zagłosować (w tym 35% zdecydowanie wyraża taki zamiar). Nie planuje głosować 11,4%, a mniej więcej co piąty wrocławianin nie wie, czy będzie głosował lub całkowicie odmawia odpowiedzi na to pytanie.

Tabela 92. Zamiar udziału w wyborach na prezydenta Wrocławia

Czy gdyby w najbliższą niedzielę odbywały się wybory samorządowe (radnych, prezydenta miasta) to czy wzięłby / wzięła P. w nich udział?	Procenty	Procent skumulowany
zdecydowanie tak	34,8	34,8
raczej tak	29,8	64,6
raczej nie	6,7	71,3
zdecydowanie nie	4,7	76,1
nie mam prawa wyborczego	6,0	82,1
nie wiem/odmowa odp.	17,9	100,0
Ogółem	N=2001=100,0	

Na ujawniane deklaracje związane z uczestnictwem w przyszłych wyborach samorządowych należy patrzeć z dużą ostrożnością, podobnie jak w przypadku deklaracji głosowania w WBO deklaracje mogą różnić się w znaczący sposób z faktycznymi decyzjami o udziale w nich. Niski poziom frekwencji wyborczej (w 2014 roku 39%) w wyborach samorządowych jest problemem wszystkich dużych miast w tym także Wrocławia.

13. POSTRZEGANIE ZRÓŻNICOWANIA ETNICZNEGO, STOSUNEK DO „INNYCH” I POCZUCIE BEZPIECZEŃSTWA - JULITA MAKARO I KAMILLA DOLIŃSKA

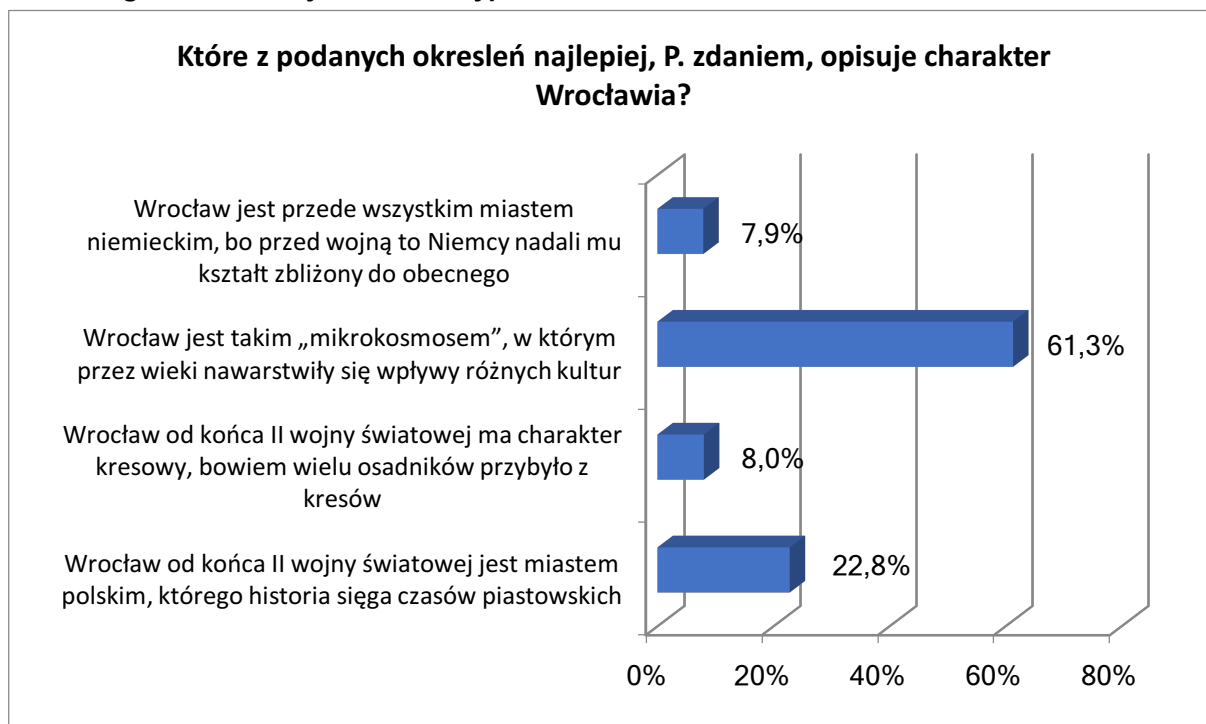
Na zróżnicowanie etniczne mieszkańców stolicy Dolnego Śląska, nazywane często wielokulturowością Wrocławia, można patrzeć w dwóch perspektywach – lokalnej i globalnej. Jego kształt i wielkość są pochodną kilku zjawisk: historycznych i współczesnych, fizycznych i symbolicznych. Należy zatem pamiętać o powojennym procesie osiedleńczym, który sprawił między innymi, że we Wrocławiu mieszkają przedstawiciele mniejszości ukraińskiej lub łemkowskiej oraz wysiedleńczym, pomimo którego pozostali tu również przedstawiciele mniejszości niemieckiej. Inny kontekst budują ostatnie trzy dekady otwartych granic, które stały okolicznością sprzyjającą osiedlaniu się (na stałe, ale też na czas krótszy) obcokrajowców ze wschodu i zachodu (znajdujących np. zatrudnienie we Wrocławiu i w podwrocławskich strefach ekonomicznych). Dwa najnowsze, i jednocześnie zasadnicze dla orzekania o wrocławskiej wielokulturowości, zjawiska to wykreowanie wizerunku wielokulturowego, otwartego „miasta spotkań” oraz dość gwałtowny w ostatnich kilku latach przyrost ilościowy innych etnicznie w strukturze mieszkańców.

13.1. Wizerunek miasta i jego wielokulturowość

O efektywności kreowania obrazu miasta wielokulturowego świadczyć może dominujące w lokalnej społeczności wyobrażenie o swoim mieście. W nawiązaniu do złożonych losów miasta oraz narracji zewnętrznie je opisujących, zaproponowano badanym cztery charakterystyki – mające opisywać *differentia specifica* Wrocławia – odwołujące się do różnych momentów fundacyjnych, z pytaniem o ich adekwatność. Zdecydowanie dominującym jest przekonanie o wielokulturowości miasta, drugie w kolejności popularności jest przekonanie o piastowskich korzeniach stolicy Dolnego Śląska; obraz miasta kresowego i niemieckiego jest podzielany odpowiednio rzadziej. Powstała tym samym hierarchia wyobrażeń potwierdza tę stwierdzoną w badaniach z 2011 roku, w których wrocławianie również najczęściej, choć nieco rzadziej, zgodzili się z opisem Wrocławia jako „mikrokosmosu”, w którym nawarstwiały się wpływy różnych kultur (46%), w drugiej kolejności – miasta polskiego sięgającego czasów piastowskich (29%); najrzadziej wskazali natomiast na wizerunek miasta kresowego (15%) oraz niemieckiego (10%)²⁶.

²⁶ Dolińska K., Makaro J., O wielokulturowości monokulturowego Wrocławia, Wrocław 2013, s.77.

Wykres 38. Zgeneralizowany autostereotyp charakteru miasta i mieszkańców

* Pominięto „trudno powiedzieć” /odmowę odpowiedzi (stanowiły one 10,7% z n=2001)

Nośność narracji o wielokulturowości Wrocławia należy uznać za szczególną, jeśli uświadomimy sobie, że jeszcze do końca pierwszej dekady XXI wieku inni etnicznie stanowili około 5% lokalnej społeczności. Można jednak przyjąć, że owa nieobecność innych etnicznie sprzyjała ocenianiu wielokulturowości za zdecydowanie pozytywną – w 2011 roku uczyniło tak 88,7% wrocławian (przy połączeniu następujących wartości z zaproponowanej skali: 44% wskazujących „7”, 23% – „6”, a 22% – „5”²⁷), co upoważniało do ostatecznego wniosku o dodatnim waloryzowaniu tegoż zjawiska²⁸. W WDS 2017 zapytano o społeczny aspekt wielokulturowości, związany z napływem do Wrocławia obcokrajowców. Rozkład odpowiedzi jest bardzo podobny, choć postawa została wyrażona mniej zdecydowanie.

Tabela 93. Zgeneralizowane postawy wobec Ukraińców i pozostałych osób z zagranicy

Czy Pana/i zdaniem to, że ludzie z innych krajów przyjeżdżają, aby żyć we Wrocławiu jest – ogólnie biorąc – 7- korzystne czy też 1- niekorzystne?		Czy Pana/i zdaniem to, że Ukraińcy licznie przyjeżdżają, aby żyć we Wrocławiu jest – ogólnie biorąc – 7 korzystne czy też 1 niekorzystne?	
niekorzystne	1,5	niekorzystne	2,5
2	1,1	2	5,2
3	3,8	3	16,4
4	14,7	4	26,7
5	29,0	5	23,1
6	27,8	6	16,0

²⁷ W zaproponowanej skali (od 1 do 7) 1 pkt. oznaczał, że wielokulturowość jest zjawiskiem zdecydowanie pozytywnym, a 7 pkt. – zdecydowanie negatywnym.

²⁸ Ibidem, s. 66.

Czy Pana/i zdaniem to, że ludzie z innych krajów przyjeżdżają, aby żyć we Wrocławiu jest – ogólnie biorąc – 7- korzystne czy też 1- niekorzystne?		Czy Pana/i zdaniem to, że Ukraińcy licznie przyjeżdżają, aby żyć we Wrocławiu jest – ogólnie biorąc – 7 korzystne czy też 1 niekorzystne?	
korzystne	22,0	korzystne	10,0
Ogółem=100%	1821	Ogółem=100%	1825

* Pominięto „trudno powiedzieć” /odmowę odpowiedzi (stanowiły one 9% z n=2001)

Pewien kontekst dla powyższych też stanowi nowe zjawisko społeczno-demograficzne, jakim jest duża migracja Ukraińców do Wrocławia, która jego potencjalną wielokulturowość przeobraża w realne zróżnicowanie etniczne struktury społecznej. Skala zjawiska czyni nieuchronnym wchodzenie w relacje społeczne grupy dominującej z wyraźną liczebną grupą mniejszościową. Dziś, kiedy migranci z Ukrainy we Wrocławiu stanowią już dziesiątą część mieszkańców, i są dostrzegalni na co dzień w różnych obszarach miasta, wydaje się, że opinie o korzyściach płynących z ich obecności w mieście mają bardziej charakter aposterioryczny, niż – jak w przypadku postrzegania korzyści z obecności dość abstrakcyjnych i uogólnionych obcokrajowców – aprioryczny. Wrocławianie są zdecydowanie bardziej krytyczni wobec obecności w ich mieście dominującej wśród obcokrajowców kategorii narodowej jaką są Ukraińcy niż wobec uogólnionych, niedoprecyzowanych etnicznie cudzoziemców. Obecność wschodnich sąsiadów za niekorzystną uznała niemal czwarta część badanych (24,2%) a obcokrajowców w ogóle cztery razy mniej – 6,5% respondentów; natomiast niemal połowa badanych (49,2%) uznaje obecność Ukraińców za korzystną, a ogólna obecność innych etnicznie we Wrocławiu za korzystną została uznana przez 78,9% wrocławian.

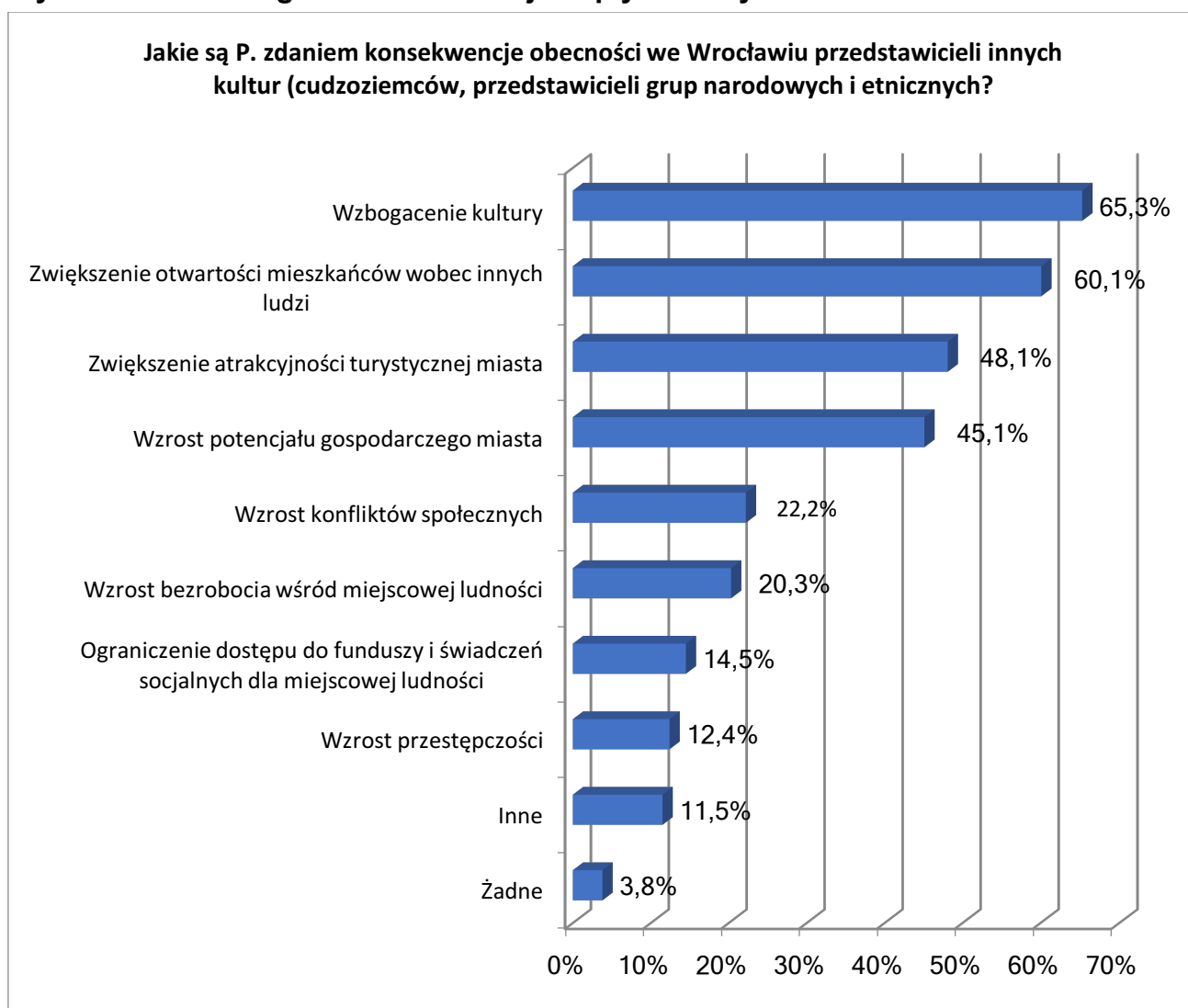
Powyższe dane winny być dopełnione przez informację o poglądach badanych na temat zagrożeń mogących stanowić barierę rozwoju dla Wrocławia w najbliższych pięciu latach. Na czternaście propozycji odpowiedzi zawartych w kafaterii 5. i 6. miejsce zajęły następujące zagrożenia: „zbyt duża konkurencja na rynku pracy z powodu napływu obcokrajowców” (14% wskazań) oraz „napływ obcych kulturowo, imigrantów” (13,1%), natomiast przyjmowanie Ukraińców znalazło się na ostatniej pozycji wskazane przez 4,8%. To pokazuje, że sygnalizowana już krytyczna postawa wobec faktu zamieszkiwania we Wrocławiu migrantów z Ukrainy ma ograniczony zasięg i jest chyba wiązana z obawami o (potencjalne) kurczenie się rynku pracy (choć trzeba powiedzieć, że obawy te są zgłaszane w czasie bardzo niskiego poziomu bezrobocia i istnienia tzw. „rynku pracownika”, o którym specjaliści mówią, że istnieje na nim względna równowaga właśnie dzięki obecności na nim Ukraińców).

Wśród wrocławian utrzymuje się pozytywna ocena konsekwencji obecności innych etnicznie w mieście. Pierwsze cztery następstwa, najczęściej wskazywane, mają walor dodatni, podobnie jak w badaniach z 2011 roku: „[u]zyskane odpowiedzi wskazują na dostrzeganie tych [konsekwencji], które noszą znamiona pozytywnych: wzbogacenie kultury (92,8%), zwiększenie atrakcyjności turystycznej miasta (88,6%), zwiększenie otwartości mieszkańców wobec innych ludzi (86,9%) oraz wzrost potencjału gospodarczego miasta (80,2%). Aspekty negatywne, takie jak wzrost konfliktów społecznych, bezrobocia wśród miejscowej ludności oraz ograniczenie dostępu do funduszy i świadczeń socjalnych dla miejscowej ludności, artykułowane były zdecydowanie rzadziej (odpowiednio: 32,4%, 23,3% i 17,5%)”²⁹. Należy jednak zaakcentować, że pomimo zachowania w kolejnym badaniu hierarchii wskazań, wszystkie uzyskane w badaniu WDS 2017 wielkości przyjmują niższe wartości, co jest szczególnie widoczne przy konsekwencjach pozytywnych. Nie zmienia to faktu, że dodatnie

²⁹ Ibidem, s.105.

następstwa obecności wśród wrocławian obcokrajowców są wskazywane ponad dwa razy częściej niż ujemne.

Wykres 39. Postrzegane konsekwencje napływu obcych

* Pominięto „trudno powiedzieć” /odmowę odpowiedzi (stanowiły one 8,8% z n=2001)

Na konsekwencje, które interpretować można jako pozytywne (wzbogacenie kultury, zwiększanie otwartości ludzi) częściej zwracały uwagę osoby z wykształceniem wyższym - natomiast najrzadziej na negatywne następstwa. Mający wykształcenie podstawowe i zawodowe najczęściej mówili o wzroście konfliktów społecznych, najczęściej wskazywanymi konsekwencjami przez osoby z wykształceniem średnim były wzrost przestępczości i ograniczenia dla miejscowej ludności w dostępie do pracy i świadczeń pomocowych.

Tabela 94. Postrzegane konsekwencje napływu obcych a wykształcenie

Jakie są P. zdaniem, konsekwencje obecności we Wrocławiu przedstawicieli innych kultur (cudzoziemców, przedstawicieli grup narodowych i etnicznych)?	wykształcenie			ogółem
	podstawowe i zawodowe	średnie	wyższe	
wzbogacenie kultury, n=1306	63,2%	62,5%	69,8%	65,3%
zwiększenie otwartości mieszkańców wobec innych ludzi, n=1203	59,0%	57,6%	63,9%	60,1%
wzrost konfliktów społecznych, n=444	26,0%	23,9%	18,3%	22,2%
wzrost przestępczości, n=248	11,1%	15,8%	8,7%	12,4%
wzrost bezrobocia wśród miejscowej ludności, n=406	20,4%	23,9%	15,7%	20,3%
ograniczenie dostępu do funduszy i świadczeń socjalnych dla miejscowej ludności, n=291	15,0%	17,7%	10,3%	14,5%
inne, n=231	16,2%	10,8%	10,4%	11,5%

Dostrzeganie negatywnych następstw obecności przedstawicieli innych kultur we Wrocławiu wiąże się z krótkim, poniżej 10 lat, zamieszkiwaniem w mieście. Takiej postawie sprzyja również młody wiek – przekonanie o wzroście konfliktów i bezrobocia, jako konsekwencji narastającego różnicowania etnicznego, spada wraz ze starzeniem się badanych, osoby najstarsze najczęściej też nie dostrzegają żadnych konsekwencji.

Poza tym można powiedzieć, że mężczyźni (23,3%) częściej niż kobiety (16%) wskazują na bezrobocie, natomiast kobiety (16%) częściej niż mężczyźni (12,8%) na ograniczenia w dostępie do świadczeń społecznych, które to wady wiążą z obecnością innych etnicznie w ich mieście.

Tabela 95. Postrzegane konsekwencje napływu obcych a zasiedzenie we Wrocławiu

Jakie są P. zdaniem, konsekwencje obecności we Wrocławiu przedstawicieli innych kultur (cudzoziemców, przedstawicieli grup narodowych i etnicznych)?	zasiedzenie				ogółem
	od urodzenia	do 10 lat	11-20 lat	powyżej 20 lat	
zwiększenie otwartości mieszkańców wobec innych ludzi, n=1203	57,8%	64,3%	64,2%	59,8%	60,1%
wzrost przestępczości, n=248	12,1%	17,7%	9,6%	8,2%	12,4%
wzrost bezrobocia wśród miejscowej ludności, n=406	20,3%	27,9%	16,2%	12,7%	20,3%
ograniczenie dostępu do funduszy i świadczeń socjalnych dla miejscowej ludności, n=291	12,9%	21,4%	14,2%	11,5%	14,5%
inne, n=231	13,3%	7,0%	10,8%	11,5%	11,5%

Tabela 96. Postrzegane konsekwencje napływu obcych a wiek respondenta

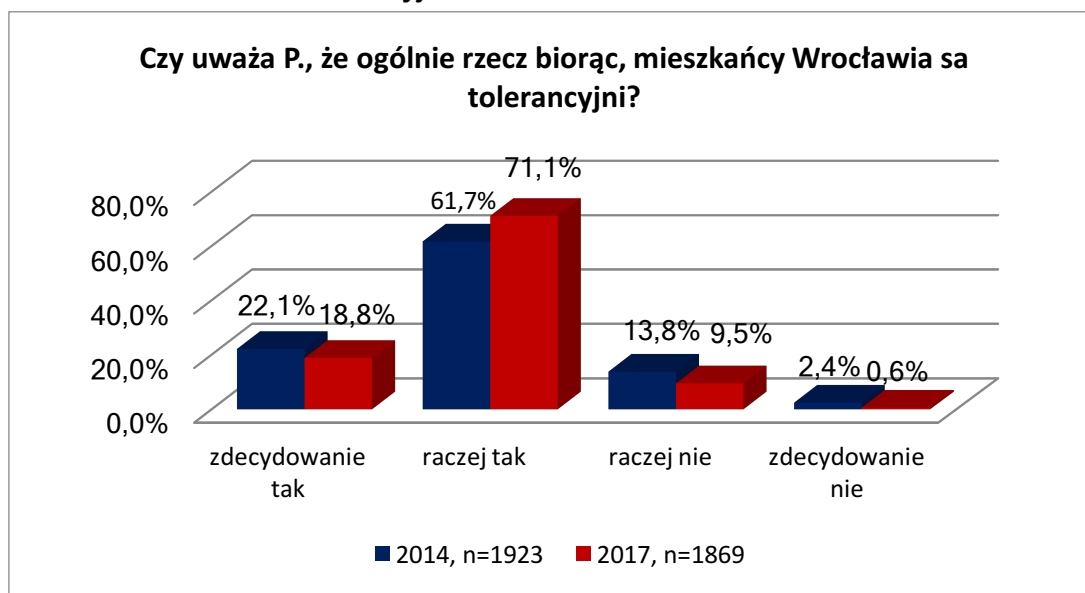
Jakie są P. zdaniem, konsekwencje obecności we Wrocławiu przedstawicieli innych kultur (cudzoziemców, przedstawicieli grup narodowych i etnicznych)?	wiek lat				ogółem
	15-24	25-44	46-64	65-80	
wzrost konfliktów społecznych, n=444	32,4%	21,6%	20,6%	20,2%	22,2%
wzrost bezrobocia wśród miejscowej ludności, n=406	33,8%	21,1%	17,8%	14,8%	20,3%
żadne, n=76	1,8%	3,1%	4,1%	6,0%	3,8%

Najogólniej mówiąc z przedstawionych powyżej danych wyłania się dość pozytywny stosunek wrocławian do zróżnicowania etnicznego. Nie stanowi ono jednak kwestii kluczowej, organizującej codzienność mieszkańców. Gdy są pytani o obecność obcokrajowców w swoim otoczeniu generalnie nie mają problemów z udzielaniem odpowiedzi (niewielkie odsetki odpowiedzi „nie wiem”, „trudno powiedzieć”), natomiast gdy są pytani o wrocławską codzienność kwestie etniczne pojawiają się marginalnie. Wśród sukcesów władz miejskich na 10 miejscu wskazano otwieranie rynku pracy dla migrantów (34,6% uznało to za sukces, 19,1% uznało, że to ani porażka, ani sukces, natomiast 18,7% uznało to za porażkę; 27,6% nie potrafiło tego faktu ocenić), a na 14 miejscu pojawiło się działanie na rzecz integracji migrantów i ich rodzin (27,5% uznało to za sukces, 27,5% uznało, że to ani porażka, ani sukces, natomiast 14,8% uznało to za porażkę; 29,9% nie potrafiło tego ocenić). W pytaniu o potencjalne aktywności władz municypalnych, które mogą poprawić jakość życia mieszkańców, takie działania skierowane na obcokrajowców jak „prowadzenie polityki integracji obcokrajowców” znalazło się na końcu listy – takiego wyboru dokonało 4,9% badanych. Wszystko to zachęca do sformułowania wniosku o niewielkim znaczeniu inności etnicznej w codzienności mieszkańców stolicy Dolnego Śląska.

13.2. Tolerancja i doświadczanie „innych”

Optymistycznemu – jak już wskazano – spojrzeniu wrocławian na wielokulturowość może sprzyjać utrzymujący się od wielu lat pozytywny autostereotyp mieszkańców stolicy Dolnego Śląska. Jego elementem jest przekonanie o tolerancyjności mieszkańców, na co wskazywała już w 2006 roku ponad trzecia część wrocławian³⁰. (Wyniki WDS 2017 pokazują, że jest to przekonanie niemal powszechne, a od poprzedniego pomiaru WDS z 2014 roku (84% podzielających ów autostereotyp) odnotowano kolejny wzrost (90% wyborów). Przy czym należy podkreślić, że dominuje umiarkowane a nie zdecydowane wyrażanie tej opinii.

Wykres 40. Przekonanie o tolerancyjności mieszkańców Wrocławia

*Pominięto „trudno powiedzieć” /odmowę odpowiedzi (stanowiły one 6,6% z n=2001)

³⁰ Pluta J., Studium wrocławskiego autostereotypu, [w:] My wrocławianie. Społeczna przestrzeń miasta (red.) Żuk P., Pluta J., Wrocław 2006, s. 245.

Wzrost przekonania o swojej tolerancyjności u wrocławian zbiega się w czasie z obiektywnie narastającym zróżnicowaniem etnicznym wokół nich i doświadczaniem tegoż w codzienności. Sprzyjają temu rozmaite sytuacje społeczne, mające miejsce w różnorodnych przestrzeniach, w których wrocławianie się pojawiają/przebywają. Mieszkańcy mają najczęściej kontakt (uwzględniając wskazania „często”, „bardzo często” i „za każdym razem”) z obcokrajowcami, gdy spędzają czas wolny (49,8%) oraz podczas zakupów (44%); rzadziej mają ku temu okazję w trakcie korzystania z usług (27,3%).

Tabela 96. Częstotliwość spotykania/kontaktowania się z obcokrajowcami (dane w %)

Jak często w poniższych sytuacjach spotyka/kontaktuje się P. we Wrocławiu z obcokrajowcami?	Na zakupach, n=1982	Podczas korzystania z usług i załatwiania spraw, n=1955	W czasie spędzania czasu wolnego na mieście, n=1969
Wcale	23,70%	35,5%	16,3%
Bardzo sporadycznie	32,30%	37,3%	34,0%
Często	24,40%	18,1%	30,5%
Bardzo często	15,30%	7,0%	13,2%
Za każdym razem	4,30%	2,2%	6,1%
ogółem, n=100%	1982	1955	1969

*Pominięto odpowiedzi „nie dotyczy” (stanowiły one od 0,9% do 2,3% z n=2001)

Podczas zakupów kontakty te stają się nieco częstszym udziałem kobiet – co można tłumaczyć wyższą frekwencją robienia przez nie codziennych zakupów, a zatem częstszymi okazjami sprzyjającymi doświadczeniom kontaktów z obcokrajowcami, a także osób legitymujących się wyższym wykształceniem (zależność wprost proporcjonalna).

Tabela 97. Częstotliwość spotkania/kontaktowania się z obcokrajowcami podczas zakupów a płeć i wykształcenie (dane w %)

Jak często w poniższych sytuacjach spotyka/kontaktuje się P. we Wrocławiu z obcokrajowcami?		płeć		ogółem	wykształcenie			ogółem
		kobieta	mężczyzna		podstawowe i zawodowe	średnie	wyższe	
Na zakupach, n=1982	Wcale	21,4%	26,2%	23,7%	28,6%	25,9%	18,5%	23,7%
	Bardzo sporadycznie	31,8%	33,0%	32,3%	35,5%	30,5%	33,2%	32,3%
	Często	25,4%	23,2%	24,4%	20,8%	24,3%	26,1%	24,4%
	Bardzo często	16,4%	14,1%	15,3%	12,3%	15,7%	16,2%	15,3%
	Za każdym razem	5,0%	3,5%	4,3%	2,7%	3,6%	5,9%	4,3%
	ogółem, n=100%	1060	922	1982	332	927	723	1982

Z kolei stycznościom zachodzącym podczas korzystania z usług i załatwiania spraw, sprzyja (ponownie) wyższe wykształcenie oraz wyższa subiektywna ocena sytuacji ekonomicznej gospodarstwa domowego i rodziny.

Tabela 98. Częstotliwość spotkania/kontaktowania się z obcokrajowcami podczas korzystania z usług i załatwiania spraw a wykształcenie oraz sytuacja ekonomiczna GD i rodziny według samooceny (dane w %)

Jak często w poniższych sytuacjach spotyka/kontaktuje się P. we Wrocławiu z obcokrajowcami?		wykształcenie			ogółem	sytuacja ekonomiczna GD i rodziny według samooceny			ogółem
		podstawowe i zawodowe	średnie	wyższe		żyjemy bardzo biednie i skromnie	żyjemy średnio	żyjemy dobrze i bardzo dobrze	
Podczas korzystania z usług i załatwiania spraw, n=1955	Wcale	41,6%	35,8%	32,2%	35,5%	49,2%	35,6%	32,4%	35,5%
	Bardzo sporadycznie	35,3%	38,9%	36,2%	37,3%	28,6%	37,3%	39,3%	37,3%
	Często	16,4%	16,8%	20,5%	18,1%	16,7%	17,3%	19,9%	18,1%
	Bardzo często	5,2%	6,3%	8,6%	7,0%	3,2%	7,5%	6,6%	7,0%
	Za każdym razem	1,5%	2,2%	2,5%	2,2%	2,4%	2,3%	1,9%	2,2%
	ogółem, n=100%	329	918	708	1955	126	1251	578	1955

Można zatem powiedzieć, że ci, którzy częściej wchodzą w rolę konsumentów w różnych przestrzeniach funkcjonowania miasta (i mają do tego potrzebne zasoby – materialne oraz kompetencyjne), mają więcej okazji do doznawania różnorodności struktury społeczno-demograficznej Wrocławia.

Kwestię kontaktów z innymi etnicznie odpowiedzieć można przybliżając sąsiedzkie i zawodowe doświadczenia wrocławian w tym zakresie. Wyniki WDS 2017 wskazują, że czwarta część badanych identyfikuje obcokrajowców wśród swoich sąsiadów, a niemal połowa (współ)pracuje z nimi w ramach wykonywania obowiązków zawodowych (warto zaznaczyć, że wśród blisko połowy mieszkańców, którzy obecnie w obszarze zawodowego współdziałania nie mają kontaktów z obcokrajowcami, 11% ma za sobą takie doświadczenia).

Tabela 99. Sąsiedzkie i zawodowe doświadczenia wrocławian w zakresie kontaktu z „innymi” (dane w %)

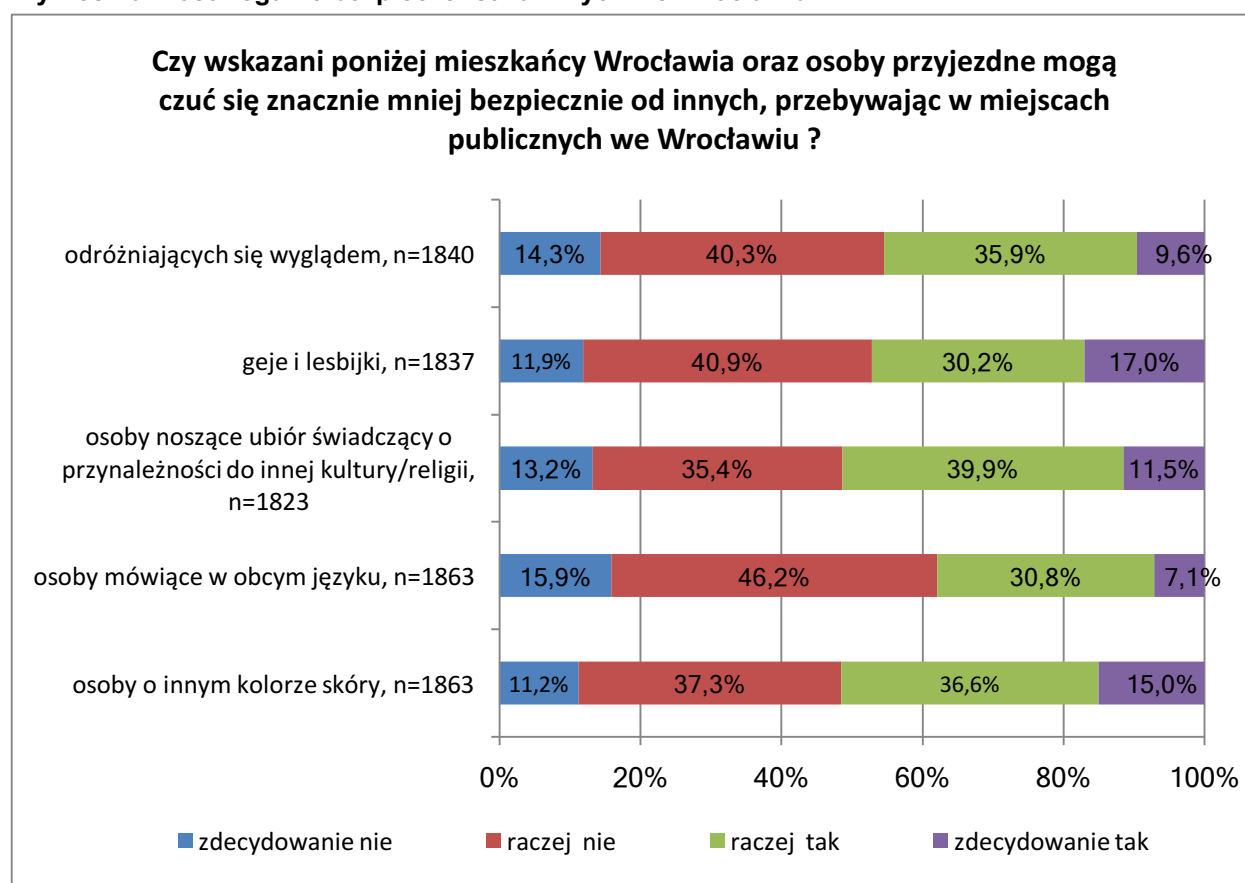
Czy wśród P. najbliższych sąsiadów (współmieszkańców domu/kamienicy/osób mieszkających w sąsiednim domu jednorodzinnym) są także obcokrajowcy?	procent	Czy w ramach swoich obowiązków zawodowych pracuje/współpracuje P. obecnie z obcokrajowcami?	procent
Tak	25,6%	Tak	42,5%
Nie	53,8%	Nie	47,9%
Nie wiem/TP	20,6%	Nie wiem/TP	9,6%
Ogółem, n=100%	2100	ogółem, n=100%	1293

13.3. Bezpieczeństwo innych

Wspomniana już zmiana struktury społeczno-demograficznej Wrocławia oraz kontakty z odmiennymi etnicznie mieszkańcami (intencjonalne lub nie), zwracają uwagę na kwestię bezpieczeństwa tych, którzy – jako przedstawiciele obecnych w przestrzeni miasta grup mniejszościowych – funkcjonują niejednokrotnie w zewnętrznie zdefiniowanym (aksjologicznie i instytucjonalnie) kontekście społecznym. Widoczne i/lub ujawnione ich

atrybuty stanowiąc mogą uzasadnienie dla potencjalnych, negatywnych reakcji społecznych. Zakładając zasadność tego rodzaju myślenia, zapytano badanych o to, czy wybrane kategorie osób (mieszkańców i przyjezdnych) odróżniających się pod różnymi względami – cechami potencjalnie konstytuującymi wielokulturowość etniczną (inny kolor skóry, odrębność językowa, odmienność kulturowa/religijna) i nieetniczną (z uwagi na orientację seksualną oraz wygląd) – mogą czuć się znacznie mniej bezpiecznie od innych, przebywając w rozmaitych miejscach publicznych we Wrocławiu. Uzyskane wyniki wskazują, że około połowa wrocławian (łącznie odpowiedzi „raczej tak” i „zdecydowanie tak”) dostrzega niebezpieczeństwo, na jakie mogą być narażeni dysponenti owych nieakceptowanych cech. W największym stopniu dotyczy to osób o innym kolorze skóry (51,6%) oraz noszących ubiór świadczący o przynależności do innej kultury/religii (51,4%), dalej – gejów i lesbijek (47,2%) oraz osób wyróżniających się wyglądem (45,5%); a w najmniejszym stopniu zaś osób komunikujących się w obcym języku (37,9%).

Wykres 40. Postrzeganie bezpieczeństwa Innych we Wrocławiu*

* Pominięto „trudno powiedzieć” /odmowę (stanowiły one między 6,9% a 8,9% odpowiedzi z n=2001)

Porównanie wyników WDS z 2014 roku i 2017 (z którego wyłączono osoby odróżniające się wyglądem, o które w 2014 roku nie zapytano) w sposób widoczny ujawnia wzrost antycypowanego zagrożenia, zarówno w odpowiedziach skrajnych, jak i umiarkowanych.

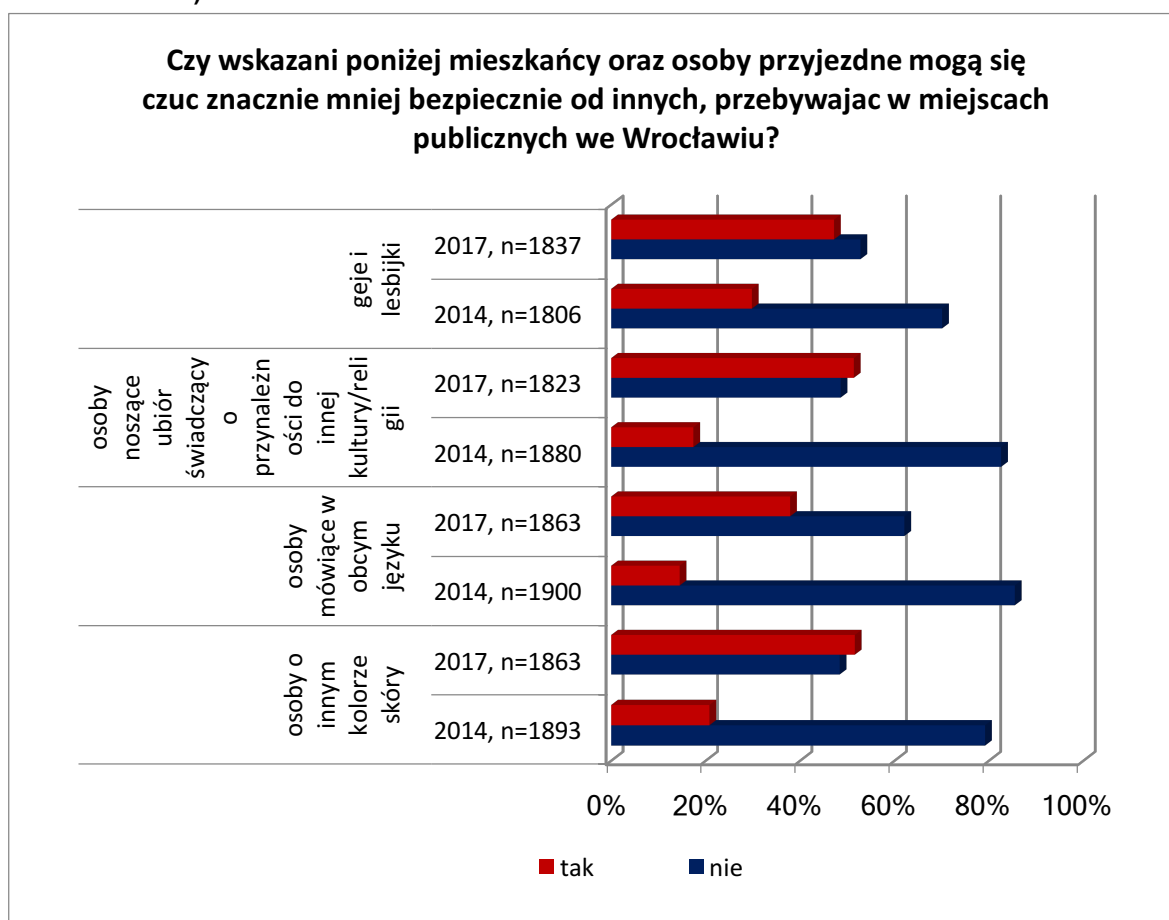
Tabela 100. Postrzeganie bezpieczeństwa Innych we Wrocławiu w roku 2014 i 2017*

Czy wskazani poniżej mieszkańcy oraz osoby przyjezdne mogą się czuć znacznie mniej bezpiecznie od innych, przebywając w miejscach publicznych we Wrocławiu?	osoby o innym kolorze skóry		osoby mówiące w obcym języku		osoby noszące ubiór świadczący o przynależności do innej kultury/religii		geje i lesbijki	
	2014, n=1893	2017, n=1863	2014, n=1900	2017, n=1863	2014, n=1880	2017, n=1823	2014, n=1806	2017, n=1837
zdecydowanie nie	19,4%	11,2%	32,5%	15,9%	21,2%	13,2%	17,2%	11,9%
raczej nie	59,8%	37,3%	53,0%	46,2%	61,4%	35,4%	52,9%	40,9%
raczej tak	17,5%	36,6%	11,0%	30,8%	14,4%	39,9%	22,9%	30,2%
zdecydowanie tak	3,3%	15,0%	3,5%	7,1%	3,0%	11,5%	6,9%	17,0%
ogółem, n=100%	1893	1863	1900	1863	1880	1823	1806	1837

*Pominięto „trudno powiedzieć” /odmowę ** dane z 2014 roku – WDS 2014

Jeszcze wyraźniej zaobserwowaną zmianę widać przy połączeniu odpowiedzi o zdecydowanym i umiarkowanym natężeniu, zarówno tych pozytywnych jak i negatywnych. Ponad dwukrotny wzrost przewidywania zagrożeń odnotowano w odniesieniu do osób o innym kolorze skóry, noszących ubiór świadczący o przynależności do innej kultury/religii a także osób mówiących w innym języku. W przypadku odmiennej orientacji seksualnej wzrost przekonania o tym, że są oni narażeni na niebezpieczeństwo w przestrzeni publicznej zmalał.

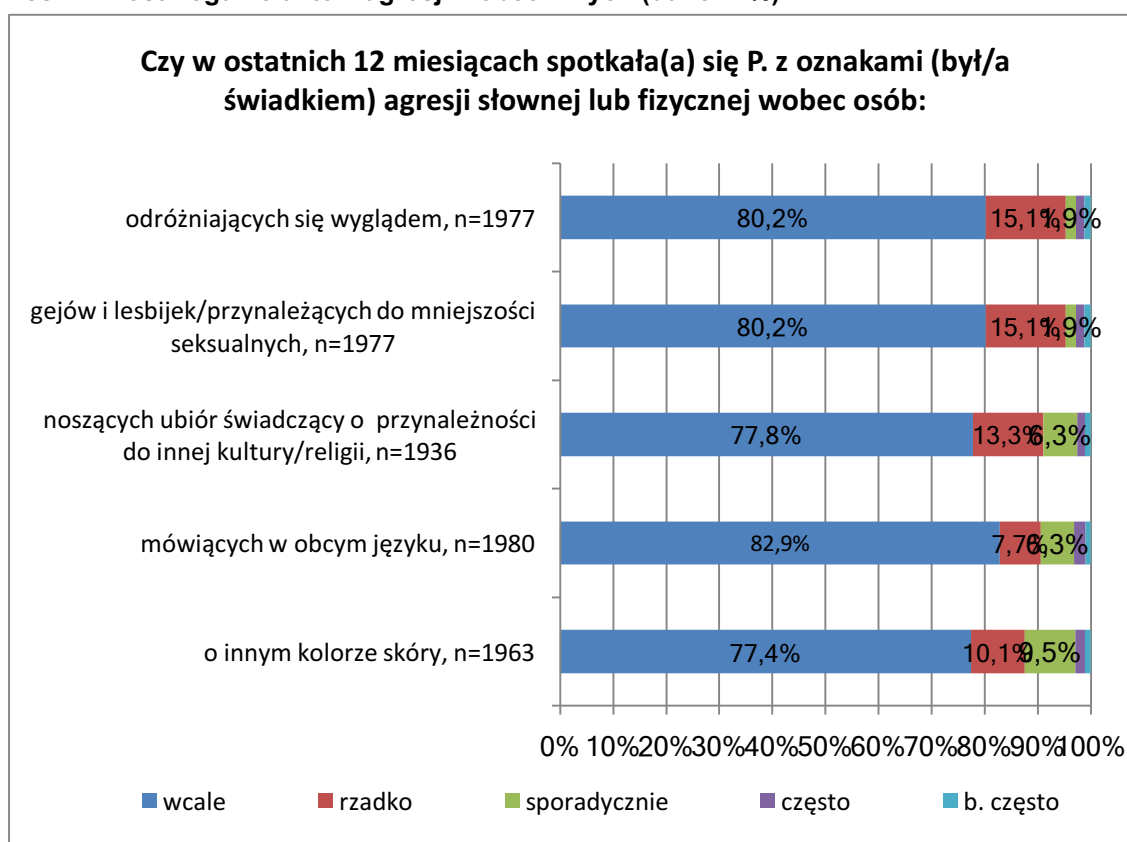
Wykres 41. Postrzeganie bezpieczeństwa Innych we Wrocławiu w roku 2014 i 2017 (dane zdekodowane w %)

*Pominięto „trudno powiedzieć” /odmowę ** dane z 2014 roku – WDS 2014

Wyrażone przez część wrocławian przekonanie o tym, że wskazane osoby mogą nie czuć się bezpiecznie w różnych sytuacjach z uwagi na ich odmiennność, może wynikać z zapośredniczonego, choćby przez media, poznania rzeczywistości, ale również z obserwacji dostępnej badanym w rzeczywistości. Różne/wybrane oznaki agresji, poprzez swoją widoczność i słyszalność, stają się bowiem dostępne ludzkiej percepcji. Dlatego w trakcie realizacji WDS 2017 zapytano mieszkańców o to, czy spotkali się z oznakami/byli świadkami agresji słownej lub fizycznej skierowanej przeciwko wskazanym już różnym kategoriom „innych”. Uzyskane rezultaty ukazują, że około piąta część badanych zauważyła tego rodzaju sytuacje (niezależnie od częstotliwości tychże obserwacji) – najwięcej (22,6%) wobec osób o innym kolorze skóry, a najmniej (17,1%) względem osób posługujących się odmiennym językiem.

Wykres 42. Dostrzeganie aktów agresji wobec Innych (dane w %)*

*Pominięto „trudno powiedzieć” /odmowę (stanowiły one między 1,2% a 3,2% odpowiedzi z n=2001)

Owa, jak można powiedzieć, wrażliwość na sytuacje dające się zamknąć w kategorii „agresja” (fizyczna i słowna) wobec osób reprezentujących odmienną etniczną (a zatem potencjalną wielokulturowość etniczną), częściej jest udziałem kobiet oraz osób młodszych (w tym przypadku różnica ujawnia się przede wszystkim między osobami w wieku 15-24 a 65-88). To jednocześnie pozwala przypuszczać, że częstsze przebywanie w przestrzeni publicznej miasta (przypisywane raczej młodszym niż starszym) stwarza szansę na obserwację tego, co się w niej dzieje, i jednocześnie kwalifikowanie poszczególnych zachowań/słów właśnie jako agresji.

Tabela 101. Dostrzeganie aktów agresji wobec Innych a płeć i wiek – część I

Czy w ostatnich 12 miesiącach spotkała się Pani z oznakami (była świadkiem) agresji słownej lub fizycznej wobec osób:		płeć		ogółem	wiek respondenta skategoryzowany (M2.int)				ogółem
		kobieta	mężczyzna		15-24	25-44	46-64	65-88	
o innym kolorze skóry, n=1963	wcale	x	x	x	69,4%	75,8%	79,0%	83,3%	77,4%
	rzadko	x	x	x	12,8%	10,2%	10,6%	7,4%	10,1%
	sporadycznie	x	x	x	13,2%	10,8%	7,7%	7,7%	9,5%
	często	x	x	x	1,4%	2,2%	2,1%	0,3%	1,8%
	b. często	x	x	x	3,2%	0,9%	0,6%	1,2%	1,1%
	ogółem n=100%	x	x	x	219	757	663	324	1963
mówiących w obcym języku, n=1980	wcale	79,6%	86,7%	82,9%	79,5%	82,4%	81,3%	89,3%	82,9%
	rzadko	9,2%	6,0%	7,7%	10,5%	7,3%	8,7%	4,9%	7,7%
	sporadycznie	7,9%	4,5%	6,3%	5,5%	6,8%	7,0%	4,3%	6,3%
	często	2,6%	1,4%	2,1%	1,8%	2,5%	2,5%	0,3%	2,1%
	b. często	0,7%	1,3%	1,0%	2,7%	0,9%	0,4%	1,2%	1,0%
	ogółem n=100%	1067	913	1980	219	763	670	328	1980
noszących ubiór świadczący o przynależności do innej kultury/religii, n=1936	wcale	x	x	x	70,0%	76,2%	79,2%	83,6%	77,8%
	rzadko	x	x	x	16,4%	13,1%	13,1%	12,4%	13,3%
	sporadycznie	x	x	x	8,7%	7,8%	5,8%	2,2%	6,3%
	często	x	x	x	1,9%	1,9%	1,5%	0,6%	1,5%
	b. często	x	x	x	2,9%	1,1%	0,5%	1,2%	1,1%
	ogółem n=100%	x	x	x	207	747	659	323	1936

Ta sama zależność dotyczy dostrzeganych aktów agresji względem osób o nieheteronormatywnej orientacji seksualnej oraz wyróżniających się wyglądem.

Tabela 102. Dostrzeganie aktów agresji wobec Innych a płeć i wiek – część II

Czy w ostatnich 12 miesiącach spotkała się Pani z oznakami (była świadkiem) agresji słownej lub fizycznej wobec osób:		płeć		ogółem	wiek respondenta skategoryzowany (M2.int)				ogółem
		kobieta	mężczyzna		15-24	25-44	46-64	65-88	
gejów i lesbijek/przynależących do mniejszości seksualnych, n=1977	wcale	x	x	x	71,2%	77,7%	78,5%	82,3%	78,0%
	rzadko	x	x	x	17,4%	12,6%	13,0%	12,8%	13,3%
	sporadycznie	x	x	x	3,7%	5,0%	4,9%	2,4%	4,4%
	często	x	x	x	5,0%	3,5%	3,1%	1,2%	3,2%
	bardzo często	x	x	x	2,7%	1,2%	0,4%	1,2%	1,1%
	ogółem n=100%	x	x	x	219	761	669	328	1977
odróżniających się wyglądem, n=1977	wcale	78,2%	82,6%	80,2%	72,6%	78,7%	81,2%	86,9%	80,2%
	rzadko	16,1%	13,9%	15,1%	17,8%	15,8%	15,7%	10,4%	15,1%
	sporadycznie	2,9%	0,8%	1,9%	4,1%	2,2%	1,3%	0,9%	1,9%
	często	1,9%	1,3%	1,6%	2,3%	2,1%	1,3%	0,6%	1,6%

Czy w ostatnich 12 miesiącach spotkała się Pani z oznakami (była świadkiem) agresji słownej lub fizycznej wobec osób:	płeć		ogółem	wiek respondenta skategoryzowany (M2.int)				ogółem
	kobieta	mężczyzna		15-24	25-44	46-64	65-88	
bardzo często	0,9%	1,4%	1,2%	3,2%	1,2%	0,4%	1,2%	1,2%
ogółem n=100%	1065	912	1977	219	761	669	328	1977

Odwołując się wyników WDS z 2014 roku (w której nie zapytano o osoby odróżniające się wyglądem), należy przede wszystkim odnotować, po pierwsze, niższy odsetek respondentów, którzy takowych sytuacji nigdy nie zaobserwowali, a po drugie – większą część tych, którzy agresję względem „innych” zauważali sporadycznie. Wniosku tego nie należy odnosić jednak do osób przynależących do uwzględnionych mniejszości seksualnych (gejów i lesbijek) – w tym przypadku bowiem dostrzec można (uwzględniając kategorię „wcale” i „sporadycznie”) zmianę przebiegającą w odwrotnym kierunku.

Tabela 103. Dostrzeganie aktów agresji wobec „innych” w roku 2014 i 2017*

Czy w ostatnich 12 miesiącach spotkała się Pani z oznakami (była świadkiem) agresji słownej lub fizycznej wobec osób:	o innym kolorze skóry		mówiących w obcym języku		noszących ubiór świadczący o przynależności do innej kultury/religii		gejów i lesbijek/przynależących do mniejszości seksualnych	
	2014, n=1917	2017, n=1963	2014, n=1906	2017, n=1980	2014, n=1900	2017, n=1936	2014, n=1847	2017, n=1977
wcale	82,9%	77,4%	88,3%	82,9%	85,4%	77,8%	71,7%	80,2%
rzadko	11,9%	10,1%	9,3%	7,7%	11,5%	13,3%	13,0%	15,1%
sporadycznie	4,0%	9,5%	1,9%	6,3%	2,7%	6,3%	9,6%	1,9%
często	1,1%	1,8%	0,5%	2,1%	0,4%	1,5%	4,7%	1,6%
bardzo często	0,0%	1,1%	0,1%	1,0%	0,0%	1,1%	1,0%	1,2%
Ogółem n=100%	1917	1963	1906	1980	1900	1936	1874	1977

*Pominięto „trudno powiedzieć” /odmowę odpowiedzi ** dane z 2014 roku – WDS 2014

13.4. Bezpieczeństwo publiczne

Tłem dla orzekania o potencjalnych i realnych zagrożeniach względem „innych” (nie tylko etnicznych) jest z pewnością indywidualne poczucie bezpieczeństwa badanych w różnych przestrzeniach miasta. Zebrane dane pokazują, że – podobnie jak w 2014 roku – najwyższy poziom osiąga ono „w najbardziej oswojonych przestrzeniach. Wraz ze wzrostem odległości od przestrzeni domu i mieszkania, tym coraz widoczniejszy spadek poczucia bezpieczeństwa. Tym samym poczucie bezpieczeństwa jest tu pochodną waloryzacji i oswojenia przestrzeni. Im lepiej poznana, w pewien sposób zawłaszczona jest przestrzeń tym wyżej ją cenią badani i ty samym czują się w niej bezpiecznie”³¹.

³¹ S.W. Kłopot, G. Kozdraś, J. Pluta, P. Trojanowski. Wrocławska diagnoza społeczna. Raport z badań socjologicznych nad mieszkańcami miasta. Wrocław 2014, s. 268.

Tabela 104. Poczucie bezpieczeństwa w roku 2017*

Czy generalnie rzecz biorąc w ciągu dnia czuje się P. bezpieczna(ny):	2017			ogółem
	tak	częściowo tak, częściowo nie	nie	
w swoim mieszkaniu / domu, n=1999	97,5%	2,5%	0,1%	100,0%
na swojej ulicy / osiedlu, n=1998	77,3%	21,0%	1,8%	100,0%
w centrum Wrocławia, n=1995	71,3%	25,9%	2,8%	100,0%
w parkach, na skwerach, n=1979	64,1%	34,6%	1,4%	100,0%
na przystankach MPK, n=1976	63,0%	35,6%	1,4%	100,0%
w autobusach i tramwajach MPK, n=1949	67,3%	28,7%	4,0%	100,0%
w klubach i pubach, n=1776	55,2%	38,1%	6,6%	100,0%
na Dworcu Głównym PKP, n=1909	55,6%	38,6%	5,8%	100,0%
na innych dworcach PKP, n=1610	42,8%	43,0%	14,2%	100,0%

*Pominięto „trudno powiedzieć” /nie dotyczy

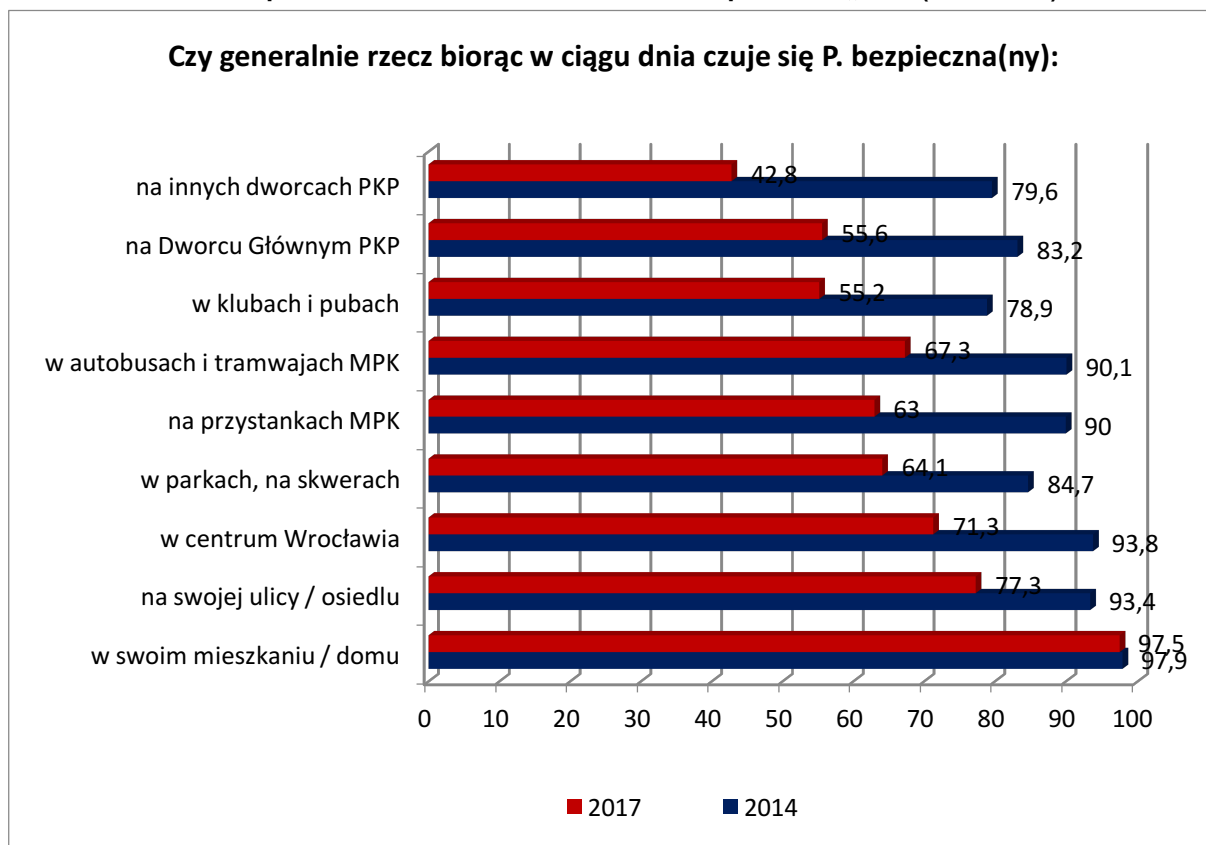
Tabela 105. Poczucie bezpieczeństwa w roku 2014*

Czy generalnie rzecz biorąc w ciągu dnia czuje się P. bezpieczna(ny):	2014			ogółem
	tak	częściowo tak, częściowo nie	nie	
w swoim mieszkaniu / domu, n=1996	97,9%	2,1%	0,0%	100,0%
na swojej ulicy / osiedlu, n=1998	93,4%	6,3%	0,3%	100,0%
w centrum Wrocławia, n=1987	93,8%	6,0%	0,3%	100,0%
w parkach, na skwerach, n=1985	84,7%	13,9%	1,4%	100,0%
na przystankach MPK, n=1873	90,0%	9,1%	0,9%	100,0%
w autobusach i tramwajach MPK, n=1871	90,1%	9,1%	0,9%	100,0%
w klubach i pubach, n=1477	78,9%	11,8%	9,3%	100,0%
na Dworcu Głównym PKP, n=1746	83,2%	14,3%	2,6%	100,0%
na innych dworcach PKP, n=1669	79,6%	16,2%	4,3%	100,0%

* Dane z WDS 2014

Należy jednak bezwzględnie zwrócić uwagę na fakt, że poczucie bezpieczeństwa jest niższe niż to odnotowane w roku 2014. Wyjątek stanowi przestrzeń najbliższa badanym – „mieszkanie/dom”. W każdym innym przypadku – z wyjątkiem przestrzeni najbliższej badanym, jaką jest własne mieszkanie/dom – odnotowano wzrost subiektywnie odczuwanego lęku. Statystycznie najmniejsza różnica ujawniła się w takiej kategorii przestrzeni jaką jest „swoja ulica/osiedle” (16%), a największa – „na innych [niż Dworzec Główny] dworcach PKP” (36,8%).

Wykres 43 Poczucie bezpieczeństwa w roku 2014 i 2017 – odpowiedzi „tak” (dane w %)

14. PODSUMOWANIE

Wrocławska Diagnoza Społeczna 2017 stanowi trzecią już odsłonę cyklu badawczego, rozpoczętego w 2010 roku. Seria zrealizowanych badań pozwala na wielowymiarową charakterystykę tak wrocławian, jak i samego Miasta. Jest to jeden z nielicznych jeszcze w Polsce przykładów konsekwentnie realizowanej inicjatywy, podjętej w ramach współpracy władz samorządowych i środowiska akademickiego na polu stosowanych nauk społecznych.

W podsumowaniu skupimy się na dwojako ukierunkowanych wnioskach. Po pierwsze chodzi o potwierdzenie zjawisk diagnozowanych we wcześniejszych edycjach WDS w kategoriach ujawnianych tendencji lub zjawisk o charakterze przejściowym. Po drugie w odniesieniu do obecnych badań chodzi nie tylko o zaznaczenie najważniejszych wyników, lecz także do pokazania ich w aktualnym kontekście problemowym, o którym była mowa we wprowadzeniu. Zanim przejdziemy do formułowanych wniosków i uwag ogólniejszej natury przedstawiamy poniżej rekapitulację najważniejszych wątków badań:

Gospodarstwa domowe

1. Wielkość wrocławskich gospodarstw domowych nie zmieniła się od 2010 roku. Przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym wynosi 2,5 osoby. Za taki stan liczby osób odpowiada niska przeciętnie liczba dzieci na utrzymaniu, wynosząca 0,6.
2. Wśród gospodarstw domowych dominują rodzinne (80%), oparte na małżeństwie. Gospodarstw osób niezamężnych było 15%.

3. Około 9% wrocławskich gospodarstw domowych to tak zwani DINKSi, czyli małżeństwa lub pary o niesformalizowanym związku, bezdzietnie, znajdujący się w dobrej kondycji materialnej.
4. Kondycja ekonomiczna wrocławskich gospodarstw domowych jest dobra. Blisko 30 % z nich żyje na wysokim poziomie, a jedynie 6% ma problemy z utrzymaniem się.
5. Przeciętne oszczędności zgromadzone przez 41% gospodarstw domowych (taki odsetek deklaruje ich posiadanie) wystarczają na utrzymanie się przez 2,8 miesiąca. Wysoka samoocena kondycji materialnej jest w dużej mierze skutkiem „życia na kredyt”, zaś samozadowolenie pochodną konsumowania.
6. Podstawowe problemy z finansowaniem różnych potrzeb dotyczą w głównej mierze uczestniczenia w kulturze oraz spłaty zobowiązań: czynszu i wynajmu mieszkań oraz kredytów.
7. Blisko 43% wrocławian miasta nie korzysta z żadnej oferty instytucjonalnego wsparcia mieszkańców.
8. Najchętniej wykorzystywanymi są: oferty spędzania czasu wolnego przez dorosłych i dzieci, kredyty i pożyczki oraz program „Rodzina 500+”. Również w zakresie realizacji tych potrzeb obserwuje się najwyższy stopień „nienasyceni”.
9. Problem niepełnosprawności występuje w 6% gospodarstw domowych. Największy stopień koncentracji tego problemu obserwowany jest w peryferyjnych obszarach miasta.
10. Gospodarstwa domowe z osobami niepełnosprawnymi nie charakteryzują się radykalnie innymi potrzebami niż pozostałe rodzaje gospodarstw.

Warunki mieszkaniowe

11. Badania Wrocławskiej Diagnozy Społecznej 2017 ukazują, iż 3/4 wrocławian mieszka w zabudowie wielorodzinnej, dominującej w środowisku mieszkaniowym dużego miasta. Wiodącą formą architektoniczną środowisk mieszkaniowych stolicy Dolnego Śląska są bloki i w nich mieszka ponad 63% spośród 76% mieszkańców zabudowy wielorodzinnej. Bloki niskie do 4 pięter zamieszkuje 35,8% wrocławian, bloki wyższe niż 4-piętrowe 27,9%, a kamienice 12,3%. W zabudowie jednorodzinnej mieszka ponad 20% badanych, w tym 16,8% w domach wolnostojących lub typu „bliźniak”, a 5,6% w zabudowie szeregowej.
12. We własnym mieszkaniu/domu, podobnie jak w całym kraju, mieszka najwięcej wrocławian - 62,1% badanych. Co czwarty wrocławianin wynajmuje mieszkanie, 7% mieszkańców Wrocławia zamieszkuje niesamodzielnie, dzieląc mieszkanie z innym gospodarstwem domowym - rodzicami/teściami, jedynie 2,1% wynajmuje pokój lub część mieszkania/domu. Zebrane dane wskazują na poprawianie się warunków mieszkaniowych ludności Wrocławia poprzez zwiększającą się samodzielność mieszkaniową wrocławskich gospodarstw domowych, gdyż statystyki badań WDS 2014 wskazywały, iż lokal mieszkalny był współdzielony przez dwa, a nawet więcej gospodarstw domowych w przypadku 28% badanych gospodarstw. Zanotowany spadek o 21 punktów procentowych w badaniach WDS 2017 jest zatem znaczący w tendencji poprawy tego aspektu kwestii mieszkaniowej.
13. Struktura statusowa zajmowanych mieszkań/domów jest dość równomiernie rozłożona w przestrzeni Wrocławia. Niesamodzielność mieszkaniowa nie jest wyraźnie skorelowana z określonym rodzajem zabudowy, w której mieści się zajmowane mieszkanie, choć najmniejszy odsetek współzamieszkujących występuje w rejonach Wrocławia o dominującej zabudowie blokowej - Nowy Dwór i Pilczyce - Kozanów. Najwięcej wynajmowanych mieszkań jest zlokalizowanych na Pilczycach, Przedmościu Oławskim, Hubach, Osiedlach Północnych i w Leśnicy. Mieszkania/domy

własnościowe dominują w rejonach Wrocławia o przewadze domów jednorodzinnych i nowych osiedli: Ołtaszyn - Wojszyce i Klecina - Oporów, ale również tam, gdzie nie brakuje bloków, czyli Muchoborze. Najmniej mieszkań/domów stanowiących własność jest umiejscowionych na Przedmieściu Oławskim, Gaju, Grabiszynie oraz Pilczycach - Kozanowie - Popowicach Pn.

14. Trzy lata minęły od badań poprzedniej Diagnozy i był to czas, w którym widocznie poprawił się standard życia wrocławian mierzony sytuacją mieszkaniową i posiadanymi dobrami. Sprzęty będące na wyposażeniu gospodarstw domowych są coraz powszechniejsze i dostępne oraz przestają być synonimem luksusu, jak na przykład zmywarka jeszcze kilka lat wcześniej. Zapewne nie bez znaczenia dla obrastania domostw w urządzenia AGD i zwiększania komfortu życia stał się również obserwowalny i zmierzony w badaniach GUS wpływ wprowadzonego w 2016 roku rządowego programu 500+. 90% wrocławian posiada smartfony i stały dostęp do Internetu, 3/4 samochód, a prawie 70% rower. Wydźwięk tego materialnego dobrostanu wyraźnie obniża szerokie korzystanie przez wrocławian z przestarzałego i nieekologicznego systemu grzewczego, polegającego na paleniu w piecach węglem lub koksem.

Sąsiedztwo

15. Sąsiedztwo zostało w badaniach Wrocławskiej Diagnozy Społecznej 2017 ujęte w kontekście pojawiających się uciążliwości współmieszkania, np. zakłócania ciszy, spokoju i reagowania na nie. 3/4 badanych wrocławian deklaruje, iż nie ma problemu z sąsiadami. Spokojni, „dobrzy” sąsiedzi najczęściej są wskazywani przez respondentów w Osiedlach Północnych, na Ołtaszynie - Wojszycach, Brochowie-Tarnogaju-Jagodnie i Zawidawiu, a więc w osiedlach przedmiejskich łączących cechy miejskości i wiejskości oraz na osiedlu mieszanym pod względem zabudowy Gądowie - Popowicach Pd. Im wyższy status społeczny i ekonomiczny badanych mieszkańców Wrocławia, tym lepsza ocena swoich sąsiadów. Dobrego zdania o sąsiadach są również osoby dzielące mieszkanie z rodzicami/teściami.
16. W środowisku najbliższych sąsiadów badanych wrocławian znajdują się obcokrajowcy. Taką sytuację potwierdza 1/4 respondentów, ponad połowa ankietowanych nie ma za sąsiadów przybyszów z innego kraju. Sąsiedzi - obcokrajowcy najczęściej są wskazywani przez mieszkańców Borka i Osiedli Północnych oraz Krzyków - Partynic i Karłowic - Różanki. Co piąty respondent nie wie, czy jego sąsiadem jest osoba pochodząca z innego kraju.
17. Najczęściej wrocławianie mają kontakt z obcokrajowcami w czasie spędzania czasu wolnego w mieście oraz w trakcie robienia zakupów, a więc w publicznej przestrzeni konsumpcji zbiorowej, najrzadziej podczas korzystania z usług i załatwiania spraw w urzędach.

Ocena miejsca zamieszkania

18. Zadowolenie z miejsca zamieszkania jest kluczowe dla określania jakości życia ludności miejskiej oraz jakości środowiska mieszkaniowego. Stanowi również wskaźnik poczucia identyfikacji oraz przynależności lokalnej i terytorialnej.
19. Znakomita większość wrocławian jest zadowolona z tego, że mieszka we Wrocławiu, ze swoich osiedli i swoich mieszkań, bowiem wskazania są powyżej 70%. Podobnie jak w poprzednich badaniach WDS, najmocniej zadowoleni są z mieszkania we Wrocławiu ujmowanego jako całość społeczno - przestrzenna, następnie z okolicy zamieszkania, swojego osiedla, a na końcu ze swojego mieszkania/domu. Jednak przy zagregowaniu

odpowiedzi *tak* i *raczej tak* na pierwszym miejscu z minimalną przewagą nad całym obszarem miasta Wrocławia plasuje się zadowolenie z okolicy zamieszkania, osiedla. Cieszy pozytywna waloryzacja lokalnych kręgów mieszkaniowych wyrażana przez rosnące zadowolenie ze swojego osiedla, co może oznaczać, że są one coraz piękniejsze i wygodniejsze do mieszkania, jak również, że budzi się/rośnie lokalna identyfikacja i poczucie przynależności.

20. Wrocławianie najmniej zadowoleni (ale jest to tylko o 10 punktów procentowych mniej w stosunku do osiedla i miasta) są ze swojego mikrośrodowiska mieszkaniowego, czyli mieszkania/domu, a głównymi nieusatsfakcjonowanymi są mieszkańcy Starego Miasta. Najwięcej zadowolonych z tego wrocławian mieszka na Gądowie - Popowicach i Klecinie - Oporowie. Satisfakcja z mieszkania/domu nieznacznie, ale rośnie w miarę wyższej samooceny sytuacji ekonomicznej rodziny oraz statusu społecznego. W pełni zadowolone ze swego mieszkania/domu są osoby posiadające własne lokum oraz osoby współdzielące mieszkanie z rodzicami/teściami, a najmniej respondenci wynajmujący pokój, część mieszkania oraz wynajmujący całe mieszkanie.
21. Zadowolenie z okolicy zamieszkania najwyższe jest wśród mieszkańców Ołtaszyna - Wojszyc, Muchoboru, Wielkiej Wypsy i Placu Grunwaldzkiego i rośnie wraz ze wzrostem statusu społecznego.
22. Zadowolenie z Wrocławia jako makrośrodowiska mieszkaniowego najwyższe jest u mieszkańców Kleciny - Oporowa, a niezadowolonych nie ma w ogóle na Grabiszynku, Hubach, Muchoborze, Osiedlach Północnych i Ołtaszynie - Wojszyczach. Ciekawe, iż najbardziej zadowoleni z mieszkania we Wrocławiu są respondenci wynajmujący pokój/część mieszkania, domu oraz, podobnie jak w poprzednich badaniach Diagnozy, posiadający rodzinę z co najmniej jednym dzieckiem.

Procesy migracyjne i potencjał rynku pracy

23. W aglomeracji wrocławskiej występuje już od wielu lat deficyt siły roboczej. Po pierwsze, jest on wywołany względnie szybkim wzrostem gospodarczym po 2008 roku, który stanowi uzasadniony powód do dumy dla gospodarzy miasta. Po drugie, wspomniane wyżej negatywne procesy demograficzne, powodujące wraz ze starzeniem się populacji miasta, kurczenie się zasobów siły roboczej. W 2011 roku wrocławian w wieku 60 i więcej lat było 23,45% ogółu mieszkańców, w 2016 roku było już ich 26,7 % ogółu.
24. Deficyt siły roboczej we Wrocławiu łagodzony jest migracjami wahadłowymi oraz systematycznym napływem imigrantów zarobkowych z krajów Europejskiego Obszaru Gospodarczego a przede wszystkim z krajów postsowieckich z Ukrainą na czele.
25. W sytuacji znacznego deficytu pracowników rozkłady odpowiedzi na kolejne pytania kwestionariusza związane z różnymi aspektami sytuowania się badanych na rynku pracy były słabo albo wcale różnicowane przez zmienne ich położenia materialnego i społecznego, jak również dotyczy to wieku, płci czy wykształcenia.
26. Co czwartemu respondentowi (27,8% spośród ogółu badanych) złożono w tym czasie ofertę zatrudnienia, a 19,0% była na rozmowach o pracy. Sporej części respondentów składano dwie, trzy oferty pracy a pojedynczych przypadkach nawet więcej.
27. Według respondentów sytuacje dyskryminujące pracowników zagranicznych zdarzały się bardzo rzadko. Najczęściej dotyczyło to wykorzystywanie ekonomicznego oraz żartów, złośliwych komentarzy. Pozytywny stosunek do imigrantów zarobkowych i dobre relacje w miejscu pracy, nie przekładały się jednak na zdecydowaną reakcję w przypadku różnego rodzaju praktyk dyskryminacyjnych.

Rynek pracy w perspektywie pracownika oraz potencjał kadr

28. Aż 27,8% respondentom spośród ogółu badanych złożono w ciągu ostatnich 12 miesięcy ofertę zatrudnienia, a 19,0% była na rozmowie o pracy.
29. Wśród przyczyn odrzucenia oferty pracy główne to brak satysfakcjonującej finansowo oferty (29%), niska płaca w stosunku do konkurencji (16,3%). Wskazane powody odmowy podjęcia zatrudnienia, wiele mówią o czynnikach, które sterują potencjalną fluktuacją pracowniczą. Praca winna być atrakcyjną finansowo by skłonić pracownika do zmiany pracodawcy.
30. Zmienne socjodemograficzne w istotny sposób nie różnicowały rozkładów odpowiedzi. Istotny był wpływ samooceny kondycji ekonomicznej gospodarstw domowych, w których funkcjonowali badani. Respondenci, których gospodarstwa domowe żyły biednie i bardzo skromnie, mieli relatywnie mniejsze oczekiwania związane z ewentualnym przejściem do nowej pracy.
31. O skali inwestycji w potencjał kadr przez pracodawców świadczy fakt, że najpopularniejszy sposób podnoszenia kwalifikacji zawodowych w ciągu ostatnich 12 miesięcy to kursy i szkolenia deklarowane aż przez 47% ogółu respondentów, podczas gdy staże i praktyki zawodowe były udziałem ledwie 3,3% ankietowanych.
32. Tylko co czwarty badany nie potrafi porozumieć się w żadnym języku obcym. Powszechną jest znajomość języka angielskiego, którą deklarowało 65,8% ogółu badanych.

Ocena stanu zdrowia

33. Mieszkańcy Wrocławia oceniają stan swojego zdrowia jako raczej dobry względnie bardzo dobry. Przekonanie takie wyraża niemal 3/4 Wrocławian; jest to jednak wynik niższy niż deklarowany podczas Wrocławskiej Diagnozy Społecznej 2014
34. Tak pozytywne deklaracje składają respondenci młodzi (15-24 lata), częściej mężczyźni niż kobiety, o wyższym poziomie wykształcenia, nie posiadające potomstwa, bądź z dwojgiem dzieci, żyjące w związku nieformalnym bądź stanu wolnego.
35. Wydaje się, że grupą wymagającą szczególnej uwagi władz miasta są osoby przeżywające trudne doświadczenia życiowe (w separacji bądź po utracie współmałżonka), których sytuacja ekonomiczna jest zła a status społeczny niski. Stan zdrowia tych grup społecznych - opierając się na ich ocenie - budzi największe obawy.
36. Poziom aktywności fizycznej Wrocławian jest wysoki. Może to być związane z dynamiką miasta, dostępnością nowoczesnych obiektów sportowych i parków zieleni, dobrymi wzorcami kulturowymi i sportowymi pielęgnowanymi na Dolnym Śląsku przez władze miasta (np. Półmaraton Nocny) czy spektakularnymi wydarzeniami międzynarodowymi odbywającymi się we Wrocławiu (np. World Games 2017, Igrzyska Polonijne).
37. Wyższy poziom aktywności fizycznej charakteryzuje mężczyzn, respondentów młodszych w porównaniu ze starszymi, osoby bezdzietne, o wysokim statusie społecznym, zamieszkujących w okolicach w naturalny sposób sprzyjających aktywności fizycznej.
38. Większą bierność w znaczeniu relatywnie niskiego wydatku energetycznego będącego miarą aktywności fizycznej dostrzega się w grupie osób przeżywających trudności w życiu prywatnym.

39. Uwzględniając powyższe informacje wydaje się zatem, że istotne jest konstruowanie programów aktywności fizycznej kierowanych do określonych grup mieszkańców miasta, głównie kobiet i osób starszych.

Warunki i problemy życia w osiedlu

40. Wyniki badań prezentują dobre, ale mniej entuzjastyczne niż dotąd postawy wrocławian wobec swojego środowiska zamieszkania. W stosunku do WDS 2014 wzrosły odsetki mieszkańców niezadowolonych z zamieszkiwania w różnych skalach przestrzennych. Największy wzrost odsetka niezadowolonych (z 3,6% do 12,7%) odnotowano względem domu/mieszkania. Wynik ten można interpretować jako wyraz generalnej zmiany nastrojów na bardziej krytyczne w związku z ogólnym wzrostem roli polityki miejskiej jakości życia, której istotną składową staje się przestrzeń bliskiego zamieszkania.
41. Blisko połowa mieszkańców (44%) nie podjęła żadnych działań obywatelskich w miejscu zamieszkania w badanych obszarach, co było wynikiem nieco lepszym niż ten zanotowany w edycji 2014 (48,2%). Do najpopularniejszych form aktywności należą spotykane się i rozmawianie o problemach, wspólne spędzanie wolnego czasu, podpisywanie petycji.
42. Przeprowadzone badania pokazują w stosunku do WDS 2014 wzrost przekonania, że mieszkańców można aktywizować do wspólnych działań poprzez ciekawy pomysł, postawiony problem, działania w grupie osób wspólnie działających.
43. W dalszym ciągu znaczna część mieszkańców deklaruje brak zainteresowania sprawami osiedla oraz brak wiedzy o wydarzeniach dziejących się w bliskiej im przestrzeni publicznej (32% respondentów).
44. Do najważniejszych problemów bliskiego miejsca zamieszkania należą: ruch samochodowy oraz złe parkowanie aut, zła segregacja i podrzucanie śmieci i odpadków, dewastacja zielenie. Do kolejnej ważnej grupy problemów należą brak poczucia bezpieczeństwa i zakłócanie porządku, nagabywanie o pieniądze i żebranie.

Komponenty jakości życia w osiedlu

45. Do najgorzej ocenianych kwestii w sferze jakości życia na osiedlu należą: Możliwości zaopatrzenia w żywność i artykuły pierwszej potrzeby do domu, dostępność miejsc parkingowych, dostępności urządzonych placów zabaw dla dzieci oraz urządzonych miejsc dla dorosłych. Do najlepiej ocenianych kwestii w sferze jakości życia na osiedlu należą: oferta wydarzeń kulturalnych, ilość terenów zielonych blisko domu, dostępność komunikacji miejskiej. Oceny te są zróżnicowane pod względem przestrzennym.
46. Pierwsze miejsca w hierarchii najważniejszych komponentów jakości życia w osiedlu zajmują: dostępność miejsc parkingowych (43%), stan ulic i chodników (41%), czystość powietrza (39%), dostępność terenów zielonych blisko domu (37%).
47. W zgeneralizowanej ocenie ponad połowa badanych (56%) stwierdziła, że na ich osiedlu żyje się tak samo jak wszędzie we Wrocławiu. To przekonanie badanych nie wyklucza silnego zróżnicowania w występowaniu zjawisk niekorzystnie wpływających na jakość życia mieszkańców. Więcej mieszkańców stwierdza, że żyje im się lepiej niż w innych rejonach miasta (31,6%) niż gorzej (8,6%).
48. Sprawa ilości oraz granic wrocławskich osiedli nie jest sprawą palącą w debacie publicznej. Aż 67% respondentów nie interesuje się kwestią ilości osiedli i reformy podziału administracyjnego Wrocławia.

Komunikacja i system transportu publicznego w mieście

Wyniki tegorocznej diagnozy w dużej mierze potwierdzają wnioski wypływające z poprzedniej edycji badań i sugerują, że **dotychczasowe działania w zakresie promowania alternatywnych środków mobilności miejskiej nie przyniosły istotnych zmian w podziale modalnym wrocławskiego transportu**. Mimo zastosowania zmodyfikowanej metodologii badania i umożliwienia respondentom wskazania więcej niż jednego środka transportu, który uważają za główny sposób dojazdu do poszczególnych celów, w mocy pozostaje większość głównych rezultatów analiz sprzed trzech lat:

49. Ze względu na typowe cele przemieszczania się (osób, których one dotyczą), najczęściej wskazywanymi środkami transportu są: samochód osobowy, środki transportu publicznego (MPK), oraz znacznie rzadziej wskazywane w praktyce – dojście piechotą.
50. W praktyce zachowań komunikacyjnych powszechny jest wybór między własnym samochodem a korzystaniem z usług MPK, przy czym najczęściej samochód osobowy jest wybierany w 8 z 11 typowych dla miasta celach przemieszczania się, MPK w pozostałych 3.
51. Samochód jest dominującym środkiem przemieszczania się w sytuacji 4 i więcej celów przemieszczania się po mieście.
52. Samochód jako dominujący środek transportu wykorzystuje w praktyce 41% wrocławian, MPK 31%, natomiast własne nogi 21%. Niższy odsetek wyboru samochodu oraz usług MPK w porównaniu z poprzednią diagnozą jest rezultatem umożliwienia respondentom wskazania więcej niż jednego dominującego sposobu dojazdu do określonych celów. **Nowym wnioskiem jest zatem stwierdzenie, że dominacja danego środka transportu u danego respondenta nie eliminuje całkowicie korzystania z innych środków transportu – stanowią one jednak jedynie uzupełnienie dominujących sposobów przemieszczania się po mieście.**
53. Mieszkańcy preferują MPK (lub ograniczają preferowanie samochodu) z reguły wówczas, gdy ich rejon zamieszkania położony jest dogodnie (w centrum miasta), i na obszarze, którego jest rozwinięta sieć transportu publicznego.
54. MPK wybierają ludzie młodzi do 24 roku życia lub starzy, powyżej 65 lat. Są to dwie kategorie mieszkańców, które użytkują publiczne środki transportu, w przeciwieństwie do osób w wieku aktywności zawodowej, którzy zdecydowanie preferują auto.
55. W przypadku osób, którym się powodzi samochód właściwie nie ma żadnej godnej alternatywy (aż 81% osób w tym profilu wybiera auto). Są to także osoby, które zwykle mają dwa i więcej aut do dyspozycji w GD.
56. W przypadku osób korzystających w ogóle z transportu osobowego w poruszaniu się po mieście, dominują wyraźnie dwa uzasadnienia takich zachowań: że tak jest najszybciej (54%) i że można w ten sposób załatwić kilka (innych) spraw (47%). Ponadto podkreśla się również, iż jest to najbardziej komfortowy sposób podróżowania po mieście (45%).
57. Wśród osób preferujących transport osobowy i uzasadniających dlaczego tak jest, sporadycznie występują wskazania sugerujące, że wybierają oni samochód z powodu określonych wad komunikacji zbiorowej (w przypadku poszczególnych wad jest to nie więcej niż 12%).
58. W niektórych kontekstach samochód jest mocno zakorzenionym sposobem mobilności przestrzennej, niezależnie od jakości infrastruktury czy usług MPK. Dobrze pokazuje to przykład dowożenia dzieci do żłobków i przedszkoli. Jak wskazują zgromadzone dane, większość podróży w powyższym celu odbywa się samochodem, przy czym zachowań komunikacyjnych nie determinuje w żaden sposób dostępność placówek przedszkolnych w miejscu zamieszkania. Jest to czynność, którą po prostu wykonuje

się samochodem niezależnie od innych możliwości oraz odległości, jaką trzeba pokonać.

Czas wolny i miejski system okazji

59. Podstawową sferą spędzania czasu wolnego pozostaje dom i jego otoczenie: 70% respondentów wskazało, iż często lub bardzo często w domu czytają książki lub słuchają muzyki, 60% – że odpoczywa oglądając telewizję a 44% przyznało się do częstego i bardzo częstego spędzania czasu wolnego z komputerem. Uzyskane dane wskazują, iż dom traktowany jest jako oaza prywatności, pozwalająca na „oderwanie się” od publicznego życia miejskiego. Podobnie – w kategoriach „ucieczki od miasta” traktować można względnie duże odsetki odpowiedzi wskazujące na częste wyjazdy za miasto (36% respondentów uznało, że robi to często lub bardzo często) oraz spacerowanie w parkach/ogrodzie botanicznym (38%).
60. Aktywnie i regularnie z oferty miejskiego systemu okazji korzysta mniej więcej czwarta część respondentów. Najczęściej są to spotkania ze znajomymi w pubach, klubach, kawiarniach itp. (25% odpowiedzi często i bardzo często), miejsca sportu i rekreacji, jak siłownia pływania, klub fitness itp. (24%) oraz wyjścia do kina (23%).
61. Stosunkowo duża część objętych badaniem (24%) przyznała, iż czas wolny poświęca przede wszystkim na kultywowanie swojej pasji lub hobby. Z kolei 27% respondentów swój czas wolny spędza aktywnie – jeżdżąc na rowerze lub na rolkach.
62. Realizowane przez mieszkańców sposoby spędzania czasu wolnego opisywać można w pięciu modelowych wzorach.
- Pierwszy z nich to **orientacja na aktywny wypoczynek i dbanie o siebie**, związana ze sportem, rekreacją, ale i zabiegami upiększającymi / spa itp.
 - Drugi wzór to **ucieczka od wielkiego miasta**, czyli poszukiwanie enklaw spokoju i wyciszenia. Co ciekawe, obok wyjazdów za miasto i obcowania z przyrodą (parki, ogród botaniczny, zoo) tudzież spędzanie czasu w domu (samemu, z rodziną i z przyjaciółmi) obejmuje on także aktywności kulturalne jak np. chodzenie do teatrów, galerii lub muzeów.
 - Trzeci wzór to **orientacja na rozrywkę**, czyli – najogólniej rzecz ujmując – spędzanie czasu wolnego w miejscach publicznych w formie zabawy z innymi.
 - Wzór czwarty to **kultywowanie pasji**, oddawanie się swojemu hobby, w tym działalności artystycznej.
 - Ostatni, piąty wzór to **nastawienie na tradycyjne wartości**, będące w pewnej opozycji do konsumpcji indywidualistycznej, charakterystycznej dla postnowoczesnego i wywodzącej się z systemu normatywnego cechującego neoliberalizm.
63. Ujawnione w badaniach wzory spędzania czasu wolnego nie są zamknięte – przenikają się i zazębiają w praktykach czasu wolnego realizowanych przez mieszkańców Wrocławia. Można na nie spojrzeć jako odwzorowanie sposobu organizacji miejskiego systemu okazji, przez który udostępniana jest oferta konsumpcji czasu wolnego.
64. Przeprowadzone analizy ujawniły, iż miejski system okazji defaworyzuje osoby starsze, szczególnie te, które zorientowane są na wartości tradycyjne. Cechami pozytywnie korelującymi z aktywnym spędzaniem czasu wolnego „na mieście” jest także – obok wieku – wykształcenie aktywność zawodowa i płeć. Z kolei status społeczny oraz aktywność zarobkowa wpływają na postrzeganie barier w dostępie do oferty konsumpcji czasu wolnego w mieście. Bariery te to przede wszystkim ograniczone fundusze oraz deficyt czasu wolnego wiążący się z obciążeniem obowiązkami rodzinnymi i zawodowymi.

65. Badania potwierdziły tezę, iż miejski system okazji pełni ważną funkcję uspołeczniającą. Korzystanie z czasu wolnego „na mieście” jest praktyką, którą realizuje się w towarzystwie innych i z innymi. Tym samym służy on uaktualnianiu więzi społecznych, przede wszystkim rodzinnych oraz towarzysko-przyjacielskich. Należy tu dodać, iż ok 17% respondentów wskazywało, że czynnikiem ograniczającym ich w korzystaniu z oferty miasta jest brak odpowiedniego towarzystwa.
66. Zgromadzone dane empiryczne pozwoliły też przyjrzeć się bliżej przestrzennej strukturze organizacji miejskiego systemu okazji. Okazuje się, że podstawową przestrzenią aktywności społecznych w czasie wolnym pozostaje Rynek i jego okolice. Ważną funkcję pełnią także przestrzenie parkowe. Stosunkowo najrzadziej mieszkańcy Wrocławia swój czas wolny spędzają w peryferyjnie ulokowanych miejscach rozrywki i rekreacji: na Torze Wyścigów Konnych na Partynicach, w zespole Stadionu Olimpijskiego oraz na Stadionie Miejskim. Należy jednak zauważyć, iż swoje trwałe miejsce w systemie organizacji czasu wolnego wrocławian znalazł kompleks Hali Ludowej oraz znajdujący się w pobliżu Ogród Zoologiczny.

Kultura, Europejska Stolica Kultury i The World Games

67. W ofercie kulturalnej miasta największym zainteresowaniem cieszy się kino. Regularne (kilka razy w półroczu lub częściej) chodzenie do nich zadeklarowało 53% respondentów. Na stałych klientów liczyć mogą także wrocławskie biblioteki (34% odpowiedni kilka razy w miesiącu lub kilka razy w półroczu). Równie częste uczestnictwo w koncertach muzyki rozrywkowej deklarowało 28% pytanym. Z kolei najrzadziej mieszkańcy Wrocławia aktywnie angażują się w aktywną działalność artystyczno-kulturalną, to jest w tworzenie muzyki, granie na instrumentach (91% odpowiedzi wcale), tworzenie i przetwarzanie filmów/obrazów (87% w ogóle nie podejmujących tego typu aktywności), zajęcia w domach kultury (86%) oraz inne działania lub wydarzenia o charakterze kulturalnym (82%). Czterech na pięciu respondentów przyznało również, że w ogóle nie korzysta z oferty wrocławskich mediów.
68. Zgromadzone dane wskazują, iż kultura staje się elementem stale obecnym w życiu mieszkańców miasta. Tematy kulturalne dla 42% respondentów są względnie powszechnym elementem prowadzonych ze znajomymi i/lub rodziną dyskusji, a 40% deklaruje, iż stara się regularnie śledzić strony internetowe poświęcone muzyce, sztuce, teatrowi itp. Przytoczone wskaźniki są wyższe niż w przypadku większości aktywności kulturalnych. Trudno jednak jednoznacznie powiedzieć, czy odnotowane zainteresowanie informacjami o kulturze spowodowane jest organizacją w 2016 roku we Wrocławiu ESK. Odwiedzanie stron internetowych poświęconych kulturze pozostaje jednak stosunkowo silnie skorelowane ($r=0,3$) z chodzeniem do muzeów, do galerii sztuki i na wernisaże; do teatru lub opery oraz na koncerty muzyki rozrywkowej.
69. Aktywność kulturalna mieszkańców jest dość zróżnicowana. Badania ujawniają kategorię osób szczególnie zainteresowanych uczestnictwem w kulturze, chętnie i często angażujących się w bardzo różne formy kultury. Wpływ na intensywność korzystania z oferty kultury udostępnianej przez instytucje miejskie ma wiek (osoby młodsze – w wieku 15-24 lata – uczestniczą w kulturze zdecydowanie bardziej intensywnie niż osoby po 45, a szczególnie po 65 roku życia), status społeczny oraz wykształcenie (im wyższe, tym większa intensywność praktyk kulturalnych).
70. Zgromadzone dane pozwalają także na analizę zróżnicowań uczestnictwa w kulturze ze względu na wybór oferty – wyróżnienie czterech zasadniczych sfer aktywności

kulturalnej. Pierwsza z nich to aktywne obcowanie z kulturą (dotyczące podejmowania różnego rodzaju działalności artystycznej, w tym także poprzez zajęcia organizowanych w centrach kultury). Druga to uczestnictwo w obiegu kultury wysokiej, trzecia – uczestnictwo w obiegu kultury popularnej i w końcu ostatnia: uczestnictwo w dyskursie o kulturze.

71. Polityka festiwalizacji, której ucieleśnieniem we Wrocławiu była organizacja Europejskiej Stolicy Kultury w 2016 roku oraz The World Games w roku 2017, spotyka się – generalnie rzecz biorąc – z przychylnością mieszkańców. Respondenci pozytywnie ocenili obie te imprezy uznając, że były dobrze przeprowadzone oraz spodziewając się, że przyniosły bądź przyniosą określone efekty w przyszłości: podniosły standard infrastruktury kulturalnej i sportowej, wzmocniły prestiż Wrocławia, przyczyniły się do zwiększenia ruchu turystycznego oraz przyczyniły do zwiększenia aktywności mieszkańców na polu kultury i sportu. Podkreślić należy, iż $\frac{3}{4}$ objętych badaniami wrocławian uznało, iż w przyszłości Wrocław powinien (zsumowane odpowiedzi raczej tak i zdecydowanie tak) angażować się w organizację imprez podobnych do TWG.
72. Respondenci dość zgodnie uznali, że Wrocław spisał się jako gospodarz obu wielkich imprez, jakie gościł w 2016 i 2017 roku. W przypadku ESK 65% osób uznało, że Wrocław dobrze lub bardzo dobrze wywiązał się z obowiązków gospodarza, z kolei w przypadku TWG odpowiedzi pozytywne stanowiły w sumie 62% wskazań.
73. Na tym tle stosunkowo słabo wypadają wskaźniki osobistego zainteresowania wydarzeniami, które odbywały się w ramach obu wrocławskich mega-eventów. W imprezach Europejskiej Stolicy Kultury – wedle deklaracji – uczestniczyło ok. 40% pytanym, choć zaznaczyć należy, iż mniej więcej 20% respondentów stwierdziła, że uczestniczyli w różnego rodzaju wydarzeniach artystycznych i kulturalnych organizowanych we Wrocławiu w 2016 roku, jednak nie wiedzą, czy były one elementem programu ESK. W przypadku TWG odsetek osób biorących udział w imprezach tego przedsięwzięcia wynosił 31%.

Polityki miejskie i zaufanie do instytucji

74. Wrocławianie uznali w zdecydowanej większości, że sprawy we Wrocławiu idą w raczej dobrym i dobrym kierunku (w sumie 62% odpowiedzi). Odpowiedzi trudno powiedzieć (odmowa odp.) wybrało 18,3% mieszkańców a przekonanych o złym biegu spraw było ledwie 0,6% mieszkańców.
75. Zdecydowana większość mieszkańców (45%) pragnie korekty polityki władz w niektórych sprawach po wyborach. Z kolei osób, które w różnym stopniu chcą jej odrzucenia jest zdecydowanie mniej, bo 9%. Za kontynuacją opowiada się 16,6% respondentów.
76. Dominującą postawą w profilu osób, które źle oceniają bieg spraw we Wrocławiu oraz wśród tych, którzy nie mają w tej materii zdania jest niepewność brak wiedzy jak ewentualnie nowa, inna polityka, w stosunku do obecnej miałyby wyglądać.
77. Do podstawowych priorytetów polityki miejskiej w sferze jakości życia w perspektywie 5 lat należą: poprawa stanu infrastruktury ulic i chodników 49%, podniesienie standardu i sprawności komunikacji zbiorowej 40%, rewitalizacja zdegradowanych kamienic starego miasta i śródmieścia 40%.
78. Do największych porażek polityk miejskich zaliczono: rozszerzanie stref płatnego parkowania – 41,4%, organizację opieki żłobkowej i przedszkolnej – 20,1%, otwieranie rynku pracy dla migrantów – osób nieposiadających polskiego obywatelstwa – 18,7%.
79. Wśród największych sukcesów polityk miejskiej wymieniano: organizację The World Games – 68,1%, organizację ESK 2016 – 67,5%, rewitalizację historycznych dzielnic

Wrocławia – 64,3%, modernizację oraz tworzenie nowych instytucji i placówek kultury – 63,9%.

80. Do głównych zagrożeń dla rozwoju miasta w najbliższych latach wrocławianie zaliczyli przede wszystkim: ograniczenie dotacji z funduszy europejskich – 40%, niekorzystne trendy demograficzne i starzenie się społeczeństwa 38%, spadek atrakcyjności miasta dla inwestorów – 27%, złe rządzenie na poziomie lokalnym we Wrocławiu – 20,4%.
81. Ranking zaufania do instytucji we Wrocławiu (należy pamiętać o jego relatywnym charakterze) otwiera ją instytucje władzy samorządowej – co stanowi wyraz zgeneralizowanego zaufania do kierunków prowadzonej polityki miejskiej. W skali 1pkt. – min. -5pkt – maks. na pierwszym miejscu znalazł się Prezydent Wrocławia 3,78pkt., następnie szkoła 3,78 pkt., Rada Osiedla 3,76pkt., Urząd Miasta 3,76 pkt. Najmniejszym zaufaniem cieszą się lokalne gazety 3.21 pkt., parafie i wspólnoty religijne 3,25 pkt. oraz Straż Miejska 3,37pkt.

Postrzeganie różnicowania etnicznego, stosunek do „Innych”

82. We Wrocławiu dominuje pozytywne waloryzowanie obecności innych etnicznie w mieście.
83. Wielokulturowość przyjmująca konkretne, doświadczane na co dzień, kształty sąsiadów z Ukrainy, jest bardziej krytycznie oceniana, niżli ogólniej zdefiniowane zjawisko obecności obcokrajowców w mieście.
84. Przebijająca z odpowiedzi badanych lekko zarysowana obawa przed Ukraińcami winna być wiązana raczej z obszarem rynku pracy (czyli ewentualnego przejmowania dóbr rzadkich) a nie kultury, świata wartości i symboli.
85. Zmianie uległ stan świadomości badanych, którzy zdecydowanie częściej niż w badaniu z 2014 deklarują, że inni etnicznie we Wrocławiu mogą się czuć mniej bezpiecznie niż pozostali mieszkańcy. To konsekwencja zarówno dostrzegania zachowań agresywnych/nagannych skierowanych, jak i zwiększonej wrażliwości na dostrzeganie takich zachowań. Ta ostatnia może być pochodną dyskursu publicznego eksponującego – zarówno w pozytywnym, jak i negatywnym świetle – aktorów społecznych, którymi są migranci.
86. Ani krytyczne spojrzenie na obecność Ukraińców we Wrocławiu, ani zwiększona dostrzegalność aktów agresji wobec Innych, ani rosnące przekonanie o braku bezpieczeństwa Innych w przestrzeni publicznej nie ogranicza dobrego samopoczucia badanych, którzy istotnym komponentem autostereotypu czynią własną tolerancyjność. W poprzedniej Diagnostyce napisano: „Nie wydaje się możliwym istnieć taka zbiorowość, która jednocześnie twierdzi, że jest tolerancyjna a z drugiej strony stwierdza, że różnego rodzaju odmienne od dominujących grup osoby będą czuły się zagrożone” (WDS 2014: 279). Gdyby jednak przyjąć, że wrocławianie własną tolerancję definiują jako relatywną – odpowiednią dla Swoich i niektórych Innych, przy jednoczesnym aksjonormatywnym wyłączeniu tych Innych, którym takie pozytywne waloryzacje nie przysługują (nie wpisują się bowiem w aksjologiczny porządek a nawet mu zagrażają), to wskazana w 2014 roku rozbieżność stanie się zrozumiała.

Poczucie bezpieczeństwa

87. W stosunku do poprzedniego pomiaru należy odnotować, że bardzo wyraźnie spada poczucie bezpieczeństwa wśród wrocławian – dzieje się tak we wszystkich wskazanych przestrzeniach publicznych. Poczucie bezpieczeństwa we własnym domu/mieszkanie pozostaje na niezmiennym poziomie.

* * *

Wrocławska Diagnoza Społeczna 2017, trzecie badanie w cyklu, przyniosło ugruntowaną, jak też nową, w stosunku do poprzednich edycji, wiedzę o Wrocławiu i jego mieszkańcach. Odwołując się do wspomnianych na początku raportu kontekstów problemowych można, po pierwsze, wskazać na potwierdzenie wątków stanowiących zręby nowej narracji w sferze polityk miejskich. Wrocławianie zarówno w kontekście identyfikacji ryzyk rozwojowych, jak i priorytetów działań średniookresowych, wskazują na potrzebę modyfikacji dotychczasowej polityki w sferze najważniejszych spraw, które rozumiane są jako troska o bazę ekonomiczną miasta, jego spójność społeczną w sferze polityki prorodzinnej, dbałość o elementy zrównoważonego rozwoju, którego nieodłącznym elementem jest troska o jakość powietrza i stan zieleni miejskiej oraz o infrastrukturę miejską. Ta ostatnia kwestia odnosi się zarówno do jej najważniejszego obecnie elementu jakim jest komunikacja miejska, jak też do infrastruktury ulic i chodników, zagospodarowania przydomowej przestrzeni publicznej oraz stanu śródmiejskiej substancji mieszkaniowej.

Uzyskane wyniki dały obraz miasta o względnie stabilnej strukturze gospodarstw domowych z małą liczbą dzieci na utrzymaniu – oznacza to, że Wrocław staje się miastem, którego dodatni bilans migracyjny zapewniają migranci. Z tego punktu widzenia niezwykle interesujące jest zagnieżdzenie w społecznej świadomości mieszkańców wagi ryzyk związanych z depopulacją miasta i starzeniem się społeczeństwa. Zarówno wyniki badań realizowanych w ramach prac nad Strategią Wrocławia, jak i badania obecne sytuują je na pierwszym miejscu. Spośród uświadamianych ryzyk: demograficznego, gospodarczego i ekologicznego (w takiej właśnie kolejności) ryzyko demograficzne, co ważne, wydaje się przekładać na troskę mieszkańców o wymiar polityki społecznej, który uzyskuje wyraźnie kontekst prorodzinny (opiekuńczy i wychowawczy). Jak się wydaje ten element, podobnie jak sprawy ekologii, estetyki przestrzeni publicznej oraz jej urządzenia, traktowane są bardziej jako element niezbędnej inwestycji w przyszłość, niż kwestia wyrównywania zapóźnień. Jednocześnie, stary problem społeczny jakim jest niepełnosprawność staje się „niewidzialny” - spychany na margines społecznych zmartwień, a przestrzennie na obrzeża miasta.

Warto zaznaczyć, że ujawniona na różne sposoby większa refleksyjność i krytycyzm mieszkańców w postawach wobec spraw miasta (wyrażane na przykład mniejszym zadowoleniem z zamieszkiwania we Wrocławiu, spadkiem zaufania do niektórych instytucji miejskich lub poziomem akceptacji dla wybranych poczynań władzy) mają wyraźnie kontekst pragmatyczny, związany z jakością życia, nie zaś, jak sądzić by można, polityczny, tzn. krytycyzm nie odbiera władzy samorządowej jej legitymacji społecznej. Polityka władz, jak też zasadniczy bieg spraw w mieście został oceniony dobrze lub bardzo dobrze. Głos w sprawie kontynuacji i modyfikacji celów polityki jest zatem bardziej żądaniem dobrego rządzenia w reakcji na zmieniające się warunki rozwoju. O sile pragmatycznego podejścia większości zadowolonej z polityki miasta świadczy i to, że mieszkańcy zdecydowanie ją odrzucający nie mają jednocześnie konstruktywnych i konkretnych pomysłów na jej zmianę. Ta obserwacja wywołuje pytania o poszerzanie się społecznej bazy ruchów miejskich, które wzmocniły swoją pozycję na scenie miejskiej polityki. Biorąc pod uwagę, że blisko połowa mieszkańców nie podjęła żadnych działań obywatelskich w rejonie zamieszkania (nieco mniej niż w ubiegłej edycji WDS) i dominuje raczej rozmawianie o problemach niż podejmowanie działań w jakiejś sprawie można stwierdzić, że wrocławianie raczej wolą delegować załatwianie ważnych dla siebie spraw, niż samodzielnie rozwiązywać problemy. O potencjale oddolnej obywatelskości

zaświadcza jednak to, że wiele osób deklaruje, że do działania mógłby ich porwać ciekawy pomysł lub ważny problem, choć kwestią kluczową pozostaje przez kogo miałyby być dostrzeżony i w języku czyich interesów sformułowany.

Wyniki Diagnozy pokazują, że kontekst spraw narzucających warunki przyszłego rządzenia miastem nie jest wcale łatwy. Obok szeroko rozumianych i ważnych kwestii ekologicznych (dbałość o czyste powietrze, zieleń), najistotniejszym obszarem konfliktów stanie się wkrótce narastająca walka o przestrzeń. Bezpieczeństwo pieszych a nadmiar aut, indywidualizm i prywatność a komunikacja zbiorowa, interesy różnych użytkowników ulic, oczekiwania względem dostępności miejsc parkingowych a dobrze urządzona przestrzeń publiczna osiedli to tylko wybrane kwestie, które będą rodziły stałe napięcia. Groźba niekontrolowanego przyrostu aut - sądząc po danych GUS właściwie już spełniona w najgorszym scenariuszu - stwarza konieczność podejmowania coraz bardziej zdecydowanych działań ograniczających ruch samochodowy. Politycy podejmujący decyzje o i dla Wrocławia nie unikną polityki, w której podnoszeniu jakości usług MPK i rozwijaniu nowoczesnych alternatyw transportu zbiorowego (rowery) oraz edukacji będzie musiało towarzyszyć konsekwentne i systematyczne wprowadzanie ograniczeń skłaniających kierowców do zmiany środka transportu. Wreszcie zasady polityki transportowej i ładu przestrzennego winny opierać się na priorytecie dla ruchu pieszego i komunikacji zbiorowej na obszarze centrum i śródmieścia oraz dominacji komunikacji zbiorowej w komunikowaniu osiedli mieszkaniowych, szczególnie nowo powstających, z miastem.

Trzeba zaznaczyć, że wśród badanych wrocławian jest duże poparcie dla takiej restrykcyjnej polityki – przeszkadza im ruch samochodowy i złe parkowanie, a jednym z istotniejszych oczekiwań względem władzy wybranej w 2018 roku jest rozwój komunikacji zbiorowej.

Niezależnie jednak od tych poczynąń kwestia „gry o przestrzeń” to także problem bezpośrednio dotyczący osiedli i przestrzeni zamieszkiwania. Jak pokazują badania, dobrze urządzona przestrzeń publiczna nie może wykluczać potrzeb osób dorosłych i starszych (szczególnie w obliczu szybkiego starzenia się populacji), tylko wówczas staje się elementem polityki inkluzji społecznej. Brak dostępu do przestrzeni publicznej jest jedną z artykułowanych barier spójności społecznej – ważnej zwłaszcza dla osób o niższym statusie społeczno-ekonomicznym. Obecnie miejski system konsumpcji defaworyzuje osoby starsze szczególnie jeśli są one zorientowane na wartości tradycyjne, które trudniej zrealizować bazując na aktualnej ofercie miejskiego systemu konsumpcji.

Najważniejszą kategorią osób, oprócz samych mieszkańców, byli obcy – migranci i ekspaci. Choć nie byli oni bezpośrednimi uczestnikami badań, to WDS 2017 poświęciła im szczególnie dużo miejsca, zarówno w kontekście relacji sąsiedzkich i zawodowych, jak też w wymiarze publicznym – poprzez diagnozę poczucia bezpieczeństwa. Niezwykle ważny kontekst spraw związanych z wyrazistą obecnością obcych łączy się przede wszystkim z tworzonymi narracjami, które kształtują zgeneralizowane nastroje i postawy społeczne. Z kolei te postawy warunkują proces integracji społecznej osób przyjezdnych. Dla Wrocławia, miasta spotkań, miasta które jednoczy, wielokulturowość – dotychczas pojęcie częściej używane przez elity polityczne lub intelektualne - dla przeciętnych mieszkańców naszego miasta staje się coraz bardziej konkretną rzeczywistością. Wrocławianie nie zmienili od czasu WDS 2014 zasadniczego autostereotypu siebie jako społeczności tolerancyjnej. W znacznej mierze przeważa pogląd o korzyściach płynących dla miasta z napływu ekspatów i osiedlania się ich we Wrocławiu: tak Ukraińców, jak i ogólnie nie-Polaków. Sprzyjają temu czynniki społeczne i kulturowe - akceptacja ta jest tym większa im wyższa jest pozycja statusowa ankietowanych. Ewentualne zagrożenia są związane ze zmianami na rynku pracy i wskazywane przez osoby

zajmujące pozycje zawodowe, dla których napływ Ukraińców oznacza bezpośrednią konkurencję.

W tym kontekście – inteligentnego budowania atmosfery akceptacji – należy jednak podkreślić dwie kwestie. Pierwsza to potrzeba wypracowywania standardów przeciwdziałających dyskryminacji w sytuacji pracy. Jak pokazują badania, kwestia reagowania na zachowania dyskryminacyjne, wskazywana nader rzadko w stosunku do szacowanej skali problemu, w znacznej mierze lokuje się poza polityką władz samorządowych i opiera się głównie na postawach obywatelskich samych mieszkańców. Po drugie, niezwykle ważna staje się polityka zapewniania bezpieczeństwa wszystkim mieszkańcom. Jedną z najpoważniejszych zmian, jakie zaobserwowaliśmy od czasu ostatniego badania w 2014 roku jest radykalna obniżka nastrojów związanych z poczuciem bezpieczeństwa, jak też coraz powszechniejsze przekonanie samych mieszkańców, że osoby przyjezdne mają podstawy do tego, by mieć coraz więcej obaw o swoje bezpieczeństwo w przestrzeni publicznej Wrocławia. O ile jednak przekonanie o tolerancji mieszkańców jest, jak wspomnieliśmy, dość niezachwiane, to fakt obniżki nastrojów można tłumaczyć w znaczącej mierze poprzez zmianę kontekstu politycznego i narracji płynącej ze strony instytucji i podmiotów wprost odpowiedzialnych za zapewnienie poczucia bezpieczeństwa w Polsce.

Wyniki WDS 2014 przyniosły także informacje o tym co było w ostatnim czasie najważniejszym bodaj sukcesem polityki miejskiej. Do tego miana w opinii mieszkańców bez wątpienia należy polityka kulturalna i prestiż związany z organizacją znaczących imprez kulturalnych i sportowych. O ile dobre wyniki ESK Wrocław 2016 były już wcześniej potwierdzane w badaniach ewaluacyjnych, a obecnie zostały ugruntowane, o tyle warto do tego dołożyć inne jej atrybuty, jak sukces rozbudowywanych miejskich instytucji kultury. Na podkreślenie zasługuje istotna rola bibliotek i mediotek w kształtowaniu krajobrazu kulturalnego miasta. Co ważne, kultura staje się elementem obecnym w życiu mieszkańców miasta (rozmawiają o niej, śledzą aktualności). Innym wyrazem sukcesu są bardzo pozytywne oceny jakie mieszkańcy wystawili organizacji TWG Wrocław 2016.

Wreszcie, na sam koniec, warto poruszyć dwie istotne dla dalszych badań kwestie. Po pierwsze WDS 2017 ujawniła dość istotne ograniczenia w sferze identyfikacji tradycyjnych problemów społecznych – na poziomie obciążenia nimi gospodarstw domowych. Kwestie przemocy domowej, instytucjonalnej opieki, obciążeń psychologicznych czy uzależnień są szczególnie odporne dla badań w formule diagnoz – badań populacyjnych, nie zaś środowiskowych. Należy też sądzić, że rola tej tematyki, dotyczącej bardzo głęboko sfery prywatności, powinna być stopniowo ograniczana w dalszych edycjach WDS na rzecz rozwijania alternatywnych - środowiskowych metod pomiaru tych zjawisk. Po drugie, nie bez znaczenia jest fakt ogólnego pogarszania się warunków dla prowadzenia ilościowych badań społecznych opartych na zasadzie zaufania i dobrowolności. Dotyczy to przede wszystkim narastającej skali odmów uczestnictwa w tego rodzaju badaniach, które wymagają nie tylko przychylności, ale także zaufania, cierpliwości oraz rzetelności ze strony pytających i odpowiadających.

ANEKS

WROCLAWSKA DIAGNOZA SPOŁECZNA 2017

Dzień dobry!

Nazywam się _____. Jestem ankieterem, który na zlecenie Uniwersytetu Wrocławskiego przeprowadza badania dotyczące opinii i postaw mieszkańców Wrocławia oraz problemów ich gospodarstw. Badania te są kontynuacją cyklu badań z 2010 i 2014 roku i posłużą stworzeniu naukowych opracowań problemów i kondycji społecznej mieszkańców Wrocławia oraz ich rodzin.

Badania realizowane są z wybranym członkiem gospodarstwa domowego wg procedury zapewniającej losowość respondentów. Ponieważ domownicy mieszkający pod tym adresem są jednym z takich gospodarstw, bardzo proszę o poświęcenie mi czasu i udzielenie odpowiedzi na pytania kwestionariusza.

Wyniki badań są w pełni anonimowe, to znaczy, że żadne dane osobowe osób, z którymi rozmawiamy nie zostaną zamieszczone w bazie odpowiedzi i nie będą udostępnione osobom postronnym, zaś wyniki prezentowane będą wyłącznie w postaci zbiorczych tabel statystycznych.

KWESTIONARIUSZ GOSPODARSTWA DOMOWEGO

OSOBY W GOSPODARSTWIE DOMOWYM I RODZINA RESPONDENTA

[SKRYPT: Informacje zebrane w części GD dotyczą tych osób, które wspólnie zamieszkują i utrzymują się z respondentem. Jeśli respondentem jest osoba w wieku 15-17 lat to osobą udzielającą odpowiedzi w części dotyczącej Gospodarstwa Domowego może być informator – tj. inna osoba dorosła wspólnie mieszkająca i utrzymująca się z respondentem]. Pełna definicja GD i respondenta znajduje się w instrukcji.

G1. Proszę powiedzieć, z ilu osób składa się P. gospodarstwo domowe? [SKRYPT: Gospodarstwo domowe to osoby wspólnie mieszkające i utrzymujące się z respondentem. Jeśli respondent mieszka sam wpisujemy wartość 1 oraz w G2 automatycznie kodujemy odpowiedź 1 i przechodzimy do G3]

liczba osób w gospodarstwie domowym: /____/

G2. Jakie jest P. pokrewieństwo / powinowactwo względem głowy GD? [SKRYPT: Głowa GD to osoba łącząca w największym stopniu na utrzymanie członków GD]

1. jestem głową GD
2. współmałżonek
3. partner nie będący w związku małżeńskim
4. dziecko
5. zięć / synowa
6. wnuk / wnuczka
7. rodzic
8. babcia/dziadek
9. inny członek rodziny
10. osoba niespokrewniona

G3. Ile gospodarstw domowych zamieszkuje to mieszkanie? [SKRYPT: Chodzi o wszystkie GD. Wpisać odpowiednio w obu rubrykach A i B. Jeśli respondent mieszka sam wpisujemy G3A=1 G3B=0.]

	G3A Spokrewnione	G3B Niespokrewnione (pozarodzinnych)
Liczba gospodarstw domowych	____ GD	____ GD

G4. Proszę określić jaka jest P. sytuacja rodzinna? [SKRYPT: Rodzina to dwie lub większa liczba osób, które są związane jako mąż i żona, wspólnie żyjący partnerzy lub jako rodzic i dziecko. Rodzina obejmuje parę już bez dzieci lub parę z jednym lub większą liczbą dzieci, albo też samotnego rodzica z jednym lub większą liczbą dzieci. W tym pytaniu identyfikujemy także małżeństwa (pary bez dzieci) i konkubinaty wg stanu faktycznego]

1. Nie założyłem(am) własnej rodziny, **jestem pod opieką rodziny/opiekunów=> przejdź do G7**
2. Nie założyłem(am) własnej rodziny, **jestem samodzielny/a => przejdź do G7**
3. Nie założyłem/am rodziny, **mieszkam z partnerem, nie mamy dziecka / dzieci => przejdź do G7**
4. Nie założyłem/am rodziny, **mieszkam z żoną/mężem, nie mamy dziecka / dzieci => przejdź do G7**
5. Założyłem(am) własną rodzinę **mieszkam z mężem/żoną i mam min. 1 dziecko na utrzymaniu**
6. Założyłem(am) własną rodzinę **mieszkam z partnerem i mam min. 1 dziecko na utrzymaniu**

7. Założyłem(am) własną rodzinę obecnie **mieszkam sam(a) z min. 1 dzieckiem na utrzymaniu**
8. Założyłem(am) rodzinę, ale **nie mam już żadnego dziecka na utrzymaniu**

G5. Czy P. obecna rodzina jest:

1. Moją pierwszą założoną rodziną
2. Kolejną założoną rodziną

G6. Ile jest dzieci w Pana(i) gospodarstwie domowym? [ANKIETER: Chodzi o wszystkie dzieci w GD respondenta własne i przysposobione do 26 roku życia]

liczba wszystkich dzieci w gospodarstwie domowym	
--	--

KONDYCJA EKONOMICZNA GOSPODARSTWA DOMOWEGO

G7. Które z wymienionych określeń najlepiej charakteryzuje sposób gospodarowania pieniędzmi w Pana(i) gospodarstwie domowym? [ANKIETER: KARTA]

11. Żyjemy bardzo biednie, nie starcza nam nawet na podstawowe potrzeby
12. Żyjemy skromnie, musimy na co dzień bardzo oszczędnie gospodarować
13. Żyjemy średnio – starcza nam na co dzień, ale musimy oszczędzać na poważniejsze zakupy
14. Żyjemy dobrze – stać nas na wiele bez specjalnego oszczędzania
15. Żyjemy bardzo dobrze – możemy sobie pozwolić na pewien luksus

G8. Ile osób w gospodarstwie domowym pozostaje na utrzymaniu pozostałych domowników, to znaczy, nie mają własnych źródeł przychodu pieniędzy, pozwalających na samodzielne utrzymanie?

a. liczba osób pow. 26 r.ż:

b. liczba osób do 26 r.ż:

G9. Czy mają P. oszczędności w gotówce?

1. Tak
2. Nie
- 99 Odmowa odpowiedzi/Trudno powiedzieć

G10. Jak długo mogliby się P. utrzymać, nie zmieniając poziomu życia, z posiadanych zasobów finansowych, gdyby nagle zabrakło wszystkich dochodów w P. gospodarstwie? Proszę podać czas w miesiącach. [SKRYPT: Jeśli respondent podaje czas w innych jednostkach to przeliczyć na miesiące. Jeśli żyje na bieżąco wpisz 0; w przypadku braku/odmowy odpowiedzi/niewiedzy wpisz 99]

liczba miesięcy:	
------------------	--

G11. Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy zdarzyło się, że w P. gospodarstwie zabrakło pieniędzy na: [SKRYPT: nie czytać odpowiedzi „trudno powiedzieć”. [ANKIETER KARTA]

		tak, mamy z tym stale problemy	tak, zdarza się dość często	tak, zdarza się od czasu do czasu	tak, jeden, dwa razy	nie, nigdy	Trudno Powiedzieć / NDT
1	czynsz i opłaty związane z mieszkaniem	1	2	3	4	5	99
2	żywność	1	2	3	4	5	99
3	wydatki związane z leczeniem	1	2	3	4	5	99
4	edukację	1	2	3	4	5	99
5	odzież, obuwie	1	2	3	4	5	99
6	środki czystości i higieny osobistej	1	2	3	4	5	99
7	wydatki związane z kulturą, rozrywką	1	2	3	4	5	99
8	splątę zaciągniętych kredytów	1	2	3	4	5	99

WSPARCIE GOSPODARSTWA I KORZYSTANIE Z OFERTY INSTYTUCJONALNEJ

G12. Proszę wskazać, czy w ostatnich 12 miesięcy P. lub członkowie GD skorzystał/li (są beneficjentami) odpłatnie lub nie z oferty lub wsparcia instytucji / osób w następujących obszarach:

Formy wsparcia [ANKIETER: KARTA]		Korzystanie G12	Potrzeba G13
1	zorganizowane zajęcia w czasie wolnym dla dorosłych	☐	☐
2	zorganizowane zajęcia w czasie wolnym dla dzieci	☐	☐
3	przedszkole	☐	☐
4	żłobek	☐	☐
5	usługi pielęgnacyjne dla osób chorych/niepełnosprawnych	☐	☐
6	darmowe posiłki lub dopłaty do posiłków (w tym w pracy)	☐	☐
7	pomoc i wsparcie psychologiczne	☐	☐
8	pomoc i wsparcie pedagogiczne (dla dzieci)	☐	☐
9	pobyt w mieszkaniu chronionym	☐	☐
10	usługi pośrednictwa pracy, poradnictwa zawodowego	☐	☐
11	szkolenie zawodowe lub przekwalifikowanie	☐	☐
12	kredyt hipoteczny	☐	☐
13	kredyty, pożyczki konsumpcyjne (także poza bankowe, np. zakładu pracy, Provident)	☐	☐
14	pomoc w formie materialnej, rzeczowej (żywność, odzież, różne sprzęty do gospodarstwa, wyprawka szkolna itp.)	☐	☐
15	pomoc w załatwianiu spraw urzędowych	☐	☐
16	pomoc prawna adwokata, radcy, notariusza	☐	☐
17	pomoc finansowa z MOPS przeznaczona na zaspokojenie potrzeb celowych (zapomogi, zasiłki)	☐	☐
18	miejsce w Domu Pomocy Społecznej (i w stacjonarnym i dziennym)	☐	☐
19	miejsce w hospicjum	☐	☐
20	Program 500+	☐	☐
21	Program Mieszkanie dla Młodych	☐	☐
22	Program Rodzina na swoim	☐	☐
23	Nie korzystano z powyższych usług lub ich obecny zakres spełnia oczekiwane potrzeby	☐	☐

G13. Które z powyższych potrzeb są niezaspokojone lub zaspokojone w niedostateczny sposób? [SKRYPT: KARTA Zaznacz w kolumnie G13]

OSOBY NIEPEŁNOSPRAWNE W GD

G14. Czy w P. gospodarstwie domowym przebywa osoba, która ma problemy zdrowotne trwające dłużej niż pół roku i z tego powodu nie może w pełni wykonywać pewnych czynności – w pracy, w szkole, prowadzeniu domu, czynności higienicznych, samoobsługi itp.

1. Tak => G15.1 liczba osób / ____ /
2. Nie => przejdź do pyt. G16

G15. Czy osoba/osoby te posiadają orzeczenie o niepełnosprawności dla celów rehabilitacyjnych lub rentowych. [SKRYPT: Chodzi o dokument wydawany przez ZUS lub Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności.

1. Tak => G16.1. liczba osób / ____ /
2. Nie
3. Trudno powiedzieć
99. Odmowa podania

WARUNKI MIESZKANIOWE

G16. W jakim budynku znajduje się P. mieszkanie?

[SKRYPT: Chodzi o obecnie zajmowane mieszkanie, w którym prowadzony jest wywiad]

1. budynek jednorodzinny wolno stojący, dom typu bliźniak
2. budynek jednorodzinny w zabudowie szeregowej
3. duży dom jednorodzinny podzielony na mieszkania
4. kamienica
5. blok mieszkalny do 4 pięter
6. blok mieszkalny powyżej 4 pięter
7. inna sytuacja

G17. Proszę określić swoją sytuację mieszkaniową:

1. Mieszkam z rodzicami/teściami
2. Wynajmuję pokój, część mieszkania/domu
3. Wynajmuję mieszkanie (samodzielnie/z rodziną)
4. Mieszkam we własnym mieszkaniu/domu
5. Inna sytuacja

G18. Jakie sprzęty są na wyposażeniu P. gospodarstwa domowego? Chodzi o rzeczy w posiadaniu/dyspozycji domowników. [SKRYPT: w przypadku samochodów chodzi także o służbowe pozostawione do dyspozycji poza godzinami pracy. Jeśli GD nie posiada jakiegoś sprzętu w rubrykę „ile sztuk?” należy wpisać „0”]

	Ile sztuk?
1 komputer stacjonarny	
2 laptop	
3 tablet	
4 czytnik książek elektronicznych	
5 zmywarka	
6 samochód osobowy (spalinowy)	
7 samochód hybrydowy/elektryczny	
8 skuter/motocykl	
9 rower	
10 smartfon	
11 piec opalany węglem/koksem	
12 ogrzewanie gazowe	
13 centralne ogrzewanie miejskie	
14 stały dostęp do Internetu	

UZALEŻNIENIA OSÓB W GD

G19. Czy wśród osób z P. gospodarstwa w ciągu ostatnich 12 miesięcy były lub są obecnie sytuacje, w rezultacie których wystąpiła potrzeba uzyskania pomocy, konsultacji, podjęcia terapii lub interwencji dotyczącej [SKRYPT: pytamy o sytuację, która wymagała lub w ocenie respondenta wymagałaby interwencji lub pomocy, niezależnie czy ktoś pomagał lub interweniował. ANKIETER odpytujemy z każdej pozycji bez karty]

Uzależnienia	TAK	NIE
1 nadużywania alkoholu	1	0
2 depresji, nerwicy itp. zaburzeń psychicznych	1	0
3 zażywania marihuany	1	0
4 zażywania innych narkotyków	1	0

Uzależnienia		TAK	NIE
5	zażywania tzw. dopalaczy	1	0
6	nadużywania leków, lekomanii	1	0
7	uzależnienia od Internetu, gier komputerowych	1	0
8	uzależnienia od zakładów sportowych, gier losowych, hazardu	1	0
9	zaburzeń odżywiania (np. anoreksja, bulimia)	1	0
10	zażywania środków wpływających na zmianę masy ciała (suplementy, anaboliki)	1	0
11	pracoholizmu – nadmiernego obciążania się obowiązkami zawodowymi	1	0
12	inne	1	0
13	żadne z powyższych	1	0

PROBLEMY PRAWNE, SPOŁECZNE I SOCJALNE

G20. Czy w ostatnich 12 miesiącach wobec osób w P. gospodarstwie domowym miała miejsce któraś z poniższych sytuacji, zdarzeń: [SKRYPT: W przypadku spraw sądowych chodzi o problemy dotyczące prywatnego życia, a nie związane reprezentowaniem jakichś instytucji, organizacji, zakładów pracy itp. ANKIETER odpytaj po kolei bez użycia karty]

Sytuacje trudne		TAK	NIE	Odmowa odp./ NDT
1	domowników odwiedza(t) pracownik socjalny	1	2	99
2	domownicy korzystają(li) ze wsparcia asystenta rodziny	1	2	99
3	domownikowi został przydzielony kurator	1	2	99
5	toczy(ło) się postępowanie przed sądem	1	2	99
7	toczyła się egzekucja komornicza	1	2	99
9	domownik lub domownicy często reagowali agresją fizyczną wobec siebie	1	2	99
15	interweniowała policja	1	2	99
16	osoby starsze czuły się samotne i opuszczone	1	2	99

G21. Czy P. rodzina ma założoną „niebieską kartę”? [ANKIETER: chodzi o procedurę policyjną podjętą w związku z zaistniałymi przypadkami przemocy w rodzinie lub też informacji o pomocy poszkodowanym w przypadkach przemocy w rodzinie udzielonej podczas interwencji policji, opieki społecznej itp.]

1. Tak
2. Nie – ale respondent słyszał o NK i wie co to jest
3. Nie – respondent nie słyszał i nie wie co to jest
4. Trudno powiedzieć/odmowa odpowiedzi

KWESTIONARIUSZ INDYWIDUALNY

[SKRYPT: Respondentem w wywiadzie indywidualnym jest osoba stale mieszkającą we Wrocławiu min. 6 m-cy od momentu przeprowadzenia wywiadu, niezależnie od posiadanego zameldowania – dobór zgodnie z INSTRUKCJĄ Pytania M1, M2 – kontrola próby. Wykluczamy obcokrajowców.]

INFORMACJE PODSTAWOWE

M1. Płeć

1. Kobieta
2. Mężczyzna

M2. Wiek

Rok urodzenia:	
----------------	--

M3. Stan cywilny

1. zamężna / żonaty
2. pozostający w związku nieformalnym [SKRYPT: chodzi o konkubinat. zw. partnerski]
3. panna / kawaler
4. wdowa / wdowiec
5. rozwiedziony / rozwiedziona
6. w separacji

M4. Liczba dzieci

[SKRYPT: zarówno biologicznych jak i przysposobionych. W przypadku braku dzieci wpisać 0]

Liczba dzieci	
---------------	--

M5. Wykształcenie [SKRYPT: w przypadku osób kontynuujących naukę chodzi wyłącznie o aktualnie skończone szkoły]

1. podstawowe i niepełne podstawowe
2. gimnazjalne
3. zasadnicze zawodowe (szkoła zawodowa)
4. średnie zawodowe/techniczne
5. średnie ogólnokształcące
6. wyższe licencjackie (w tym inżynierskie)
7. wyższe magisterskie i równoważne (medyczne, podyplomowe, doktoranckie)

M6. Czym w chwili obecnej się P. zajmuje: [SKRYPT: Zaznacz wszystkie właściwe odpowiedzi]

RODZAJ ZAJĘCIA		TAK	NIE
1	pracuję zarobkowo	1	0
2	poszukuję pracy	1	0
3	jestem zarejestrowany w UP z prawem do zasiłku	1	0
4	jestem zarejestrowany w UP bez prawa do zasiłku	1	0
5	nie pracuję i nie szukam pracy	1	0
6	uczę się	1	0
7	jestem emerytem/ką	1	0
8	jestem rencistą/ką	1	0
9	pozostaję na utrzymaniu innych osób w GD	1	0
10	prowadzę dom	1	0
11	zajmuję się wychowywaniem dziećmi	1	0
12	zajmuję się opieką nad osobą chorą/niepełnosprawną w rodzinie	1	0
13	jestem długotrwale chora/y [powyżej 3 miesięcy]	1	0
14	Żadne z powyższych	1	0

M7. Czy potrafi P. samodzielnie obsługiwać komputer? [SKRYPT: Chodzi o praktyczną umiejętność samodzielnej obsługi dla własnych potrzeb w zakresie programów biurowych Office, poczty e-mail, korzystania z przeglądarki Internetowej]

1. Tak
2. Nie

POCHODZENIE MIEJSCA ZAMIESZKANIA

P1. Czy mieszka P. we Wrocławiu od urodzenia?

1. Tak od urodzenia => **przejdź do P3**
2. Tak, od urodzenia z przerwą na naukę, studia, prac, itp. => **przejdź do P3**
3. Nie, przyjechałem do Wrocławia z innej miejscowości/kraju i mieszkam tu=> od **P1.int** ____ LAT

P2. Co skłoniło P. do przyjazdu do Wrocławia? Proszę wybrać 1-3 najważniejsze powody:

[ANKIETER: KARTA]

1. rozpoczęcie/podjęcie studiów/nauki
2. rozpoczęcie/podjęcie pracy
3. duże możliwości i szanse życiowe
4. ogólna atrakcyjność miejsca (np. jest ładne, fajne)
5. łatwość życia
6. otwartość Wrocławia na innych, tolerancja i gościnność
7. kultura i obyczaje, w których łatwo się odnaleźć
8. względy osobiste (założenie rodziny, pozostawanie w związku, itp.)
9. obowiązki rodzinne (np. opieka nad starszymi członkami rodziny, itp.).
10. inne

AKTYWNOŚĆ ZAWODOWA – DLA PRACUJĄCYCH

[SKRYPT: Blok pytań dla pracujących za wynagrodzeniem M6a=1 w przeciwnym razie p8]

P3. Jeśli w chwili obecnej pracuje P. za wynagrodzeniem, to w jakiej formie: [SKRYPT: Zaznacz wszystkie właściwe odp. ANKIETER KARTA]

1. na umowę o pracę [w tym na pełen etat lub część etatu]
2. na umowę zlecenie
3. na umowę o dzieło [kontrakt]
4. bez formalnej umowy [SKRYPT: na czarno]
5. prowadzę własną działalność gospodarczą/gospodarstwo rolne
6. jestem właścicielem/współwłaścicielem firmy i zatrudniam pracowników
7. inne

P4. Czy swoją pracę zarobkową wykonuje P.:

[SKRYPT Chodzi o miejsce wykonywania pracy a nie o siedzibę pracodawcy]

1. We Wrocławiu
2. We Wrocławiu i poza Wrocławiem
3. Poza Wrocławiem
4. W domu => **przejdź do pyt. 9**

P5. Czy w ramach swoich obowiązków zawodowych pracuje/współpracuje/zatrudnia P. obecnie obcokrajowców? [SKRYPT: Kafeteria wersja A dla pracowników i prowadzących samodzielną działalność gospodarczą, Kafeteria wersja B dla właścicieli firm zatrudniających pracowników]

Wersja P5.01 – pracuje/współpracuje	Wersja P5.02 - zatrudnia
1. Tak	1. Tak
2. Wcześniej tak, ale nie obecnie => przejdź do pyt. 8	2. Wcześniej tak, ale nie obecnie => przejdź do pyt. 8
3. Nie, ani wcześniej, ani obecnie => przejdź do pyt. 8	3. Nie, ani wcześniej, ani obecnie => przejdź do pyt.8
4. Nie wiem/TP => przejdź do pyt. 8	4. Nie, ale zamierzam zatrudnić => przejdź do pyt. 8
99. Odmowa odp.	99. Odmowa odp.

P6 Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy w P. miejscu pracy zdarzały bądź zdarzają się sytuacje wynikające z obecności obcokrajowców: [ANKIETER: KARTA]

		Często	Sporadycznie	Wcale	TP/ODM OWA
1	nieprzyjazne nastawienie (żarty, uwagi, kąśliwe komentarze)	2	3	4	97
2	utarczki słowne, agresja słowna, kłótnie	2	3	4	97
3	agresja fizyczna	2	3	4	97
4	wykorzystywanie ekonomiczne (niższa płaca, gorsze warunki pracy)	2	3	4	97
5	inne	2	3	4	97

P7. Jeśli w tym okresie takie sytuacje się zdarzały, to czy spotkały się z przeciwdziałaniem osób/pracodawcy w P. pracy?

1. Tak – w każdym zaistniałym przypadku
2. Tak – w większości przypadków
3. Tak – w pojedynczych przypadkach
4. Nie
5. Nie wiem/TP

AKTYWNOŚĆ NA RYNKU PRACY DLA WSZYSTKICH

P8. Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy złożono P. ofertę zatrudnienia?

1. Tak – otrzymałem/am informację o możliwości zatrudnienia (oferta, zapytanie). **P8.1.int Ile razy _____**
2. Tak – byłem/am na rozmowie o pracę. **P8.2.int Ile razy _____**
3. Nie => **przejdź do pyt. 14**

P9. Czy w związku z tym zaproponowano P. podjęcie zatrudnienia? [SKRYPT: Zaznacz wszystkie właściwe odpowiedzi]

1. Tak i przyjąłem/am zaproponowaną ofertę pracy
2. Tak, ale nie przyjąłem/am zaproponowanej oferty pracy => **przejdź do pyt. P11** [SKRYPT: w przypadku zaznaczenia odp. 1 i 2 zadawaj pytania kolejno]
3. Nie => **przejdź do pyt. 12**

P10. Czy przyjęcie oferty pracy łączyło się z koniecznością zmiany dotychczasowego pracodawcy?

1. Tak – podjąłem/am pracę u nowego pracodawcy
2. Nie – podjęłam nową pracę u innego pracodawcy, bez rezygnacji ze starej pracy
3. Nie – nie byłem/am zatrudniony/a w chwili podjęcia pracy

P11. Z jakiego powodu/powodów nie przyjął/ęła/ P. proponowanej/proponowanych w tym czasie ofert/y/ zatrudnienia? [SKRYPT: Zaznacz wszystkie właściwe odpowiedzi ANKIETER KARTA]

1. Była nieatrakcyjna finansowo
2. Zaproponowano mi zbyt niskie zarobki
3. Łączyła się z częstymi wyjazdami – przebywaniem poza domem
4. Wiązałaby się z długimi i uciążliwymi dojazdami do pracy
5. Była poza Wrocławiem
6. Miała niekorzystny układ zmian – godzin pracy
7. Nie odpowiadała moim kompetencjom i możliwościom zawodowym
8. Nie dawała szans rozwoju i awansu zawodowego
9. Nie miała żadnych dodatków i bonusów (lub były niewystarczające)
10. Łączyła się ze zbyt dużą odpowiedzialnością i ryzykiem
11. Była poza moimi zainteresowaniami zawodowymi
12. Nie szukałem pracy w tym momencie
13. Z innego powodu

PODNOŚCENIE KWALIFIKACJI ZAWODOWYCH

P12. Czy w ciągu 12 miesięcy zdobywał(a) nowe lub uzupełniał/a P. swoje kwalifikacje zawodowe? [SKRYPT: ANKIETER zaznacz wszystkie właściwe]

1. Tak, w szkole/na studiach (w tym podyplomowych)
2. Tak, na praktykach lub stażach zawodowych
3. Tak, na kursach i szkoleniach

4. Tak, samokształcąc się
5. Nie

P13. W którym z języków potrafi się P. porozumieć?

[SKRYPT: ANKIETER dopytaj o sytuację codzienne i zaznacz wszystkie wskazane języki]

1. angielskim
2. rosyjskim
3. niemieckim
4. francuskim
5. hiszpańskim
6. włoskim
7. portugalskim
8. ukraińskim
9. innym
10. w żadnym obcym [wyłącza pozostałe odpowiedzi]

SĄSIEDZTWO

P14. Jak P. sobie radzi z uciążliwościami mieszkania, którego przyczyną są P. sąsiedzi i najbliżsi współmieszkańcy? Proszę wybrać nie więcej niż trzy najczęstsze typy reakcji

1. Nie mam powodów do narzekań – mam bezproblemowych sąsiadów
2. Zgłaszam zarządcy (spółdzielni)
3. Proszę o interwencję Straż miejską/ policję
4. Zgłaszam problemy właścicielowi mieszkania
5. Perswaduję / przekonuję, próbuję z tymi osobami się porozumieć
6. Używam gróźb wobec tych osób
7. Nic nie robię, zwykle czuję się bezradny(a)

P15. Jak często w poniższych sytuacjach spotyka/kontaktuje się P. we Wrocławiu z obcokrajowcami?

		Za każdym razem	Bardzo często	Często	Bardzo sporadycznie	Wcale	Nie dotyczy
1	Na zakupach	5	4	3	2	1	99
2	Podczas korzystania z usług i załatwiania spraw	5	4	3	2	1	99
3	W czasie spędzania czasu wolnego na mieście	5	4	3	2	1	99

P16. Czy wśród P. najbliższych sąsiadów (współmieszkańców domu/kamienicy/osób mieszkających w sąsiednim domu jednorodzinnym) są także obcokrajowcy?

1. Tak
2. Nie
3. Nie wiem/TP

OCENA MIEJSCA ZAMIESZKANIA - JAKOŚĆ ŻYCIA W OSIEDLU I KAPITAŁ SPOŁECZNY

P17. Czy jest P. zadowolony: [ANKIETER: KARTA]

		Nie	Raczej nie	Częściowo nie, częściowo tak	Raczej tak	Tak
1	ze swojego mieszkania / domu	1	2	3	4	5
2	z okolicy zamieszkania, osiedla	1	2	3	4	5
3	z Wrocławia	1	2	3	4	5

P18. Czy zdarzyło P., w ciągu ostatnich 12 miesięcy w najbliższym otoczeniu, rejonie ulic: [ANKIETER: KARTA. Zaznacz odpowiednio przy każdej pozycji wszystkie właściwe odpowiedzi.]

Tak	Nie
-----	-----

1	spotykać się i rozmawiać o problemach pojawiających się w miejscu zamieszkania	1	0
2	uczestniczyć w pracach porządkowych	1	0
3	organizować działania członków wspólnoty - sąsiadów	1	0
4	organizować akcje w na rzecz współmieszkańców adresowane do instytucji	1	0
5	podpisywać petycje (żądania interwencji) protestu wobec spraw dotyczących bezpośrednio miejsca zamieszkania	1	0
6	uczestniczyć we wspólnym spędzaniu wolnego czasu (festyny, imprezy plenerowe)	1	0
7	uczestniczyć w działaniach w programie mikroGranty ESK	1	0
8	uczestniczyć w złożeniu propozycji/pomysłu do Wrocławskiego Budżetu Obywatelskiego	1	0
9	Głosować na projekty Wrocławskiego Budżetu obywatelskiego edycja 2017	1	0
10	Uczestniczyć lub wspierać w działaniach Radę Osiedla	1	0
11	Żadne z powyższych	1	0

P19. Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy, podjął/ęła się P. z własnej inicjatywy lub samodzielnie rozwiązania problemów i spraw ważnych dla współmieszkańców osiedla, rejonu ulic?

1. Tak
2. Nie

P20. Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy na terenie P. osiedla, rejonu ulic odbywały się:

[ANKIETER: Zaznacz wszystkie właściwe odpowiedzi.] [ANKIETER: KARTA]

1. wydarzenie kulturalne
2. wydarzenie, atrakcje sportowe
3. festyn(y) – zabawa na świeżym powietrzu
4. akcja społeczna na rzecz/angażująca mieszkańców
5. protest związany z lokalnymi problemami
6. inne działania lub wydarzenia związane ze spędzaniem wolnego czasu lub integracją mieszkańców
7. nic się nie działo w tym okresie
8. nie wiem, nie interesuję się tym

P21. Co P. zdaniem zachęciłoby biernych mieszkańców rejonu ulic/osiedla do wzięcia udziału we wspólnych działaniach sąsiedzkich? [ANKIETER: Zaznacz wszystkie właściwe odpowiedzi.] [ANKIETER: KARTA]

1. Silny lider
2. Ciekawy pomysł
3. Istotny dla tych mieszkańców problem
4. Ważny cel dla współmieszkańców
5. Upominki dla uczestników
6. Przyjazna grupa osób wspólnie działających
7. Przykład dawany przez pracowników instytucji miejskich
8. Coś innego
9. Nic

P22. Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy zdarzyło się, że w najbliższym sąsiedztwie mieszkania, domu, w rejonie ulic, był P. świadkiem następujących sytuacji: [ANKIETER: Zaznacz wszystkie właściwe odpowiedzi KARTA]

1. Nieprawidłowo zaparkowane pojazdy
2. Nielegalne wyrzucanie / podrzucanie śmieci
3. Wyrzucanie nieposegregowanych śmieci
4. Spalanie śmieci na powietrzu
5. Spalanie złej jakości paliwa w domach (zadymianie)
6. Jazda samochodami z dużą emisją spalin
7. Samowole budowlane
8. Jazda aut z nadmierną szybkością
9. Niszczenie i dewastacja zieleni, wycinka drzew
10. Wandalizm i dewastacja mienia (samochodów, ławek, pisanie po murach, itp.)
11. Żadne z powyższych

P23. Proszę wskazać te niebezpieczne zdarzenia w miejscu zamieszkania (kwartale ulic, osiedlu), jakie wydarzyły się w okresie ostatniego roku i wzbudziła P. niepokój. Proszę wskazać wszystkie właściwe:
[ANKIETER: KARTA]

1. Bójki i awantury sąsiedzkie
2. Bójki, pobicia, zachowania agresywne
3. Kradzieże i włamania
4. Agresja wobec cudzoziemców oraz osób wyróżniających się ubiorem/wyglądem
5. Bicie, znęcanie się nad zwierzętami
6. Nagabywanie o pieniądze, żebranie
7. Oferowanie narkotyków
8. Oferowanie dopalaczy
9. Trudno powiedzieć
10. Żadne z powyższych

P24. Na ile ocenia P. jakość życia w P. osiedlu – w najbliższym rejonie ulic, pod względem wskazanych kwestii? [SKRYPT: ANKIETER Odpowiedzi proszę zaznaczyć na 7-mio punktowej skali pkt. ocen, gdzie:

1 pkt oznacza stan dla P. krytyczny - ocenę niedostateczną

3 pkt. oznacza stan dla P. akceptowalny (neutralny)

5 pkt oznacza stan dla P. doskonały - ocenę celującą

0 pkt. oznacza, że coś P. nie dotyczy (nie korzysta, nie potrafi ocenić) **[ANKIETER: KARTA]**

Kwestie		Ocena 1-5 pkt
1	Czystości powietrza	
2	Ilości i stanu terenów zielonych blisko domu – skwerów, trawników, parków	
3	Dostępności urządzonych miejsc publicznych, w których można się spotkać, usiąść i porozmawiać	
4	Dostępności urządzonych placów zabaw dla dzieci oraz miejsc rekreacji dla dorosłych	
5	Stanu ulic i chodników	
6	Dostępność miejsc parkingowych	
7	Możliwości zaopatrzenia w żywność i artykuły pierwszej potrzeby do domu	
8	Oferty wydarzeń kulturalnych	
9	Dostępności pubów i restauracji, kawiarni	
10	Dostępności komunikacji miejskiej	
11	Dostępności przedszkoli i żłobków	
12	Aktywności społecznej mieszkańców	
13	Wzajemnej życzliwości mieszkańców	

P25. Które z powyższych spraw są dla P. osobiście najbardziej istotne dla zapewnienia dobrej jakości życia w osiedlu – rejonie ulic. Proszę wskazać nie więcej niż trzy najbardziej istotne sprawy

[ANKIETER: zapisujemy numery spraw zaznaczonych w p29. Waga spraw niezależna od wystawionych wcześniej ocen KARTA]

P30.1 / ____ /

P30.2 / ____ /

P30.3 / ____ /

P26. Czy uważa P., że w porównaniu z innymi wrocławskimi osiedlami ludziom takim jak P. żyje się tutaj, na tym osiedlu:

1. Zdecydowanie lepiej
2. Raczej lepiej
3. Tak samo jak wszędzie we Wrocławiu
4. Raczej gorzej
5. Zdecydowanie gorzej
99. TP – nie wiem

P27. Czy uważa P., że P. osiedle, rejon ulic wyróżnia się czymś szczególnym spośród innych osiedli wrocławskich?

1. Zdecydowanie tak
 2. Raczej tak
 3. Raczej nie
 4. Zdecydowanie nie
 5. Niczym szczególnym się nie wyróżnia
99. TP – nie wiem

P28. We Wrocławiu dyskutuje się o nowym podziale terytorialnym Wrocławia obecnie wyodrębnionych jest 48 osiedli (części miasta). Czy P. zdaniem:

1. Obecna ich liczba jest zdecydowanie zbyt mała i powinno ich być więcej
 2. Obecna ich liczba jest zdecydowanie zbyt duża i powinno ich być mniej => **P33.2** P. zdaniem, ile _____
 3. Obecna ich liczba jest optymalna i dopasowana do potrzeb mieszkańców oraz lokalnych wspólnot
 4. Obecna ich liczba jest optymalna, ale wymaga korekt granic w celu lepszego dopasowania do potrzeb mieszkańców oraz lokalnych wspólnot.
99. Trudno powiedzieć, nie wiem, nie interesuje się tym

P29. Czy brał P. udział w ostatnich wyborach do Rad Osiedli w lutym tego roku (2017)?

1. Tak => **przejdź do pyt. 31**
2. Nie

99. Odmowa/Nie pamiętam

P30. Dlaczego nie wziął/wzięła P. w nich udziału? [SKRYPT: ANKIETER proszę zaznaczyć wszystkie wskazane powody]

1. Nie wiedziałem/am, że są organizowane wybory
2. Nie wiedziałem/am, kiedy lub gdzie głosować
3. Nie znałem/am kandydatów
4. Nie było odpowiednich kandydatów
5. Nie mogłem wziąć udziału w wyborach w tym terminie
6. Bo Rady Osiedli to fikcja i nikomu nic nie dają
7. Nie interesuję się tym
8. Inna odpowiedź

USŁUGI MIEJSKIE

P31. Czy załatwiając swoje sprawy we Wrocławiu korzysta P. częściej niż sporadycznie z następujących usług związanych z dostępem do Internetu? [SKRYPT: Zaznacz wszystkie właściwe odpowiedzi. ANKIETER KARTA]

1. Wyznaczanie tras dojazdu transportem publicznym w mieście
2. Ustalanie pozycji na mapie Wrocławia
3. Zamawianie jedzenia z dostawą (przez Internet)
4. Korzystanie z przewodników/rankingów kulinarnych
5. Zamawianie transportu prywatnego (taxi)
6. Zamawianie transportu prywatnego (Uber)
7. Sprawdzanie dostępnych ofert spędzania czasu wolnego
8. Rezerwacja biletów wstępu
9. Korzystanie z aplikacji monitorujących wysiłek fizyczny i aktywność ruchową
10. Wyszukiwanie usług na rzecz gospodarstwa domowego (naprawy, usuwanie awarii)
11. Dokonywanie opłat za przejazd, opłat za parking
12. Monitorowanie jakości powietrza
13. Sprawdzanie prognozy pogody
14. Czytanie miejskich serwisów informacyjnych
15. Korzystać z aplikacji Mobilny Asystent Mieszkańca, czyli aplikacji do zgłaszania dziur w ulicach
16. Nie korzystam z dostępu do Internetu [SKRYPT: wyłącza pozostałe odpowiedzi].

CZAS WOLNY I UCZESTNICTWO W KULTURZE – WSZYSCY

P32. Ludzie spędzają swój czas wolny robiąc różne rzeczy. Proszę powiedzieć, w jaki sposób w ciągu ostatnich 12 m-cy spędzał/a P. swój czas wolny? [ANKIETER: KARTA]

		Bardzo często	Często	Od czasu do czasu	Rzadko	Nigdy
1	odpoczynek w domu (oglądanie TV)	5	4	3	2	1

		Bardzo często	Często	Od czasu do czasu	Rzadko	Nigdy
2	surfowanie w Internecie, gry komputerowe	5	4	3	2	1
3	czytanie, słuchanie muzyki w domu	5	4	3	2	1
4	spotkania, odwiedziny u dalszej rodziny (kuzynów, wujów)	5	4	3	2	1
5	spotkania towarzyskie ze znajomymi u siebie w domu / u znajomych	5	4	3	2	1
6	spotkania towarzyskie ze znajomymi w pubach, klubach, kawiarniach, restauracjach	5	4	3	2	1
7	spacery przy domu, wychodzenie z psem	5	4	3	2	1
8	angażowanie się w działania artystyczne indywidualne lub zespołowe (malowanie, fotografowanie, muzykowanie)	5	4	3	2	1
9	hobby (np. filatelistyka, modelarstwo, itp.)	5	4	3	2	1
10	chodzenie do kościoła na nabożeństwa poza niedzielą	5	4	3	2	1
11	uprawianie ogródka, działki	5	4	3	2	1
12	spacery w parkach, ogrodzie botanicznym	5	4	3	2	1
13	wizyty w zoo	5	4	3	2	1
14	wyjazdy za miasto	5	4	3	2	1
15	chodzenie do teatru, galerii, zwiedzanie muzeów itp.	5	4	3	2	1
16	chodzenie do kina	5	4	3	2	1
17	uczestnictwo w imprezach i zajęciach organizowanych w galeriach handlowych	5	4	3	2	1
18	chodzenie na koncerty muzyczne, imprezy sportowe (jako widz)	5	4	3	2	1
19	chodzenie do spa, na zabiegi upiększające, odnowa biologiczna itp.	5	4	3	2	1
20	chodzenie na siłownię, aerobik, fitness, korzystanie z sal gimnastycznych, pływalni	5	4	3	2	1
21	bieganie	5	4	3	2	1
22	jazda na rowerze/rolkach	5	4	3	2	1
23	wyczynowe uprawianie sportu	5	4	3	2	1

P33. Z kim w ciągu ostatnich 12 m-cy spędzał/a P. swój czas wolny „na mieście” (poza domem)?

		częście j	4-5 razy	1-3 razy	wcale
1	sam/a	4	3	2	1
2	z partnerem/współmałżonkiem	4	3	2	1
3	z dziećmi	4	3	2	1
4	z innymi członkami rodziny	4	3	2	1
5	z przyjaciółmi lub znajomymi	4	3	2	1

		częście j	4-5 razy	1-3 razy	wcale
1	sam/a	4	3	2	1
2	z partnerem/współmałżonkiem	4	3	2	1
3	z dziećmi	4	3	2	1
6	z osobami poznanymi przypadkowo	4	3	2	1
7	z cudzoziemcami	4	3	2	1
8	z osobami, które mnie odwiedziły i przyjechały z Polski	4	3	2	1
9	w międzynarodowym towarzystwie – wspólnie z Polakami i cudzoziemcami	4	3	2	1

P34. Jak często spędzał P. czas wolny w następujących miejscach w ciągu ostatnich 12 m-cy: [ANKIETER: KARTA]

		kilka razy w miesiącu	kilka razy w półroczu	rzadziej	wcale
1	Na Stadionie Miejskim	4	3	2	1
2	W kompleksie Stadionu Olimpijskiego	4	3	2	1
3	W parkach miejskich	4	3	2	1
4	W Ogrodzie Botanicznym	4	3	2	1
5	W dzielnicy 4 świątyn (Synagoga pod Białym Bocianem)	4	3	2	1
6	Na Wyspie Słodowej lub innych wyspach (Piasku, Daliowej, Tamce)	4	3	2	1
7	W kompleksie Hali Stulecia (fontanna, Pergola)	4	3	2	1
8	Na Rynku	4	3	2	1
9	Na torze wyścigowym na Partynicach	4	3	2	1
10	W ZOO	4	3	2	1
11	Na Ostrowie Tumskim	4	3	2	1

P35. Proszę powiedzieć, jak często, w ciągu ostatnich 12 m-cy, P. [ANKIETER: KARTA]

		kilka razy w miesiącu	kilka razy w półroczu	rzadziej	wcale
1	chodzi na koncerty muzyki rozrywkowej	4	3	2	1
2	chodzi na koncerty muzyki poważnej	4	3	2	1
3	chodzi do kina	4	3	2	1
4	korzysta z bibliotek	4	3	2	1
5	korzysta z mediatek	4	3	2	1
6	chodzi do teatru, opery	4	3	2	1
7	uczestniczy w imprezach masowych muzycznych, festynach itp.	4	3	2	1
8	uczestniczy w imprezach sportowych (jako widz)	4	3	2	1
9	odwiedza muzea, galerie, wernisaże	4	3	2	1

1 0	uczestniczy w zajęciach w domu kultury	4	3	2	1
1 1	odwiedza strony Internetowe poświęcone muzyce, sztuce, teatrowi, etc.	4	3	2	1
1 2	angażuje się amatorsko w tworzenie muzyki, granie na instrumentach	4	3	2	1
1 3	angażuje się amatorsko w tworzenie, przetwarzanie filmów, obrazów, itp.	4	3	2	1
1 4	dyskutuje ze znajomymi, rodziną o ofercie kulturalnej miasta Wrocławia	4	3	2	1
1 5	angażuje się osobiście w działania lub przedsięwzięcia o charakterze kulturalnym	4	3	2	1

P36. Proszę oszacować swoje osobiste wydatki w ciągu ostatnich 12 miesięcy na: [SKRYPT: chodzi o sumę wydatków w każdej z kategorii wydanych wyłącznie na siebie, w przypadku podania wartości w przedziale wpisz wartość środkową]

	PLN
1 Zakup książek nie związanych z wykonywanym zawodem (w tym e-bookow)	/____/
2 Bilety do kina	/____/
3 Bilety na przedstawienia teatralne	/____/
4 Bilety do muzeów, na wystawy	/____/
e Wydatki związane z hobby	/____/
f Wydatki na koncerty muzyczne	/____/
g Wydatki na zakup prasy związanej z zainteresowaniami	/____/
h Wydatki na abonament za dostęp elektroniczny do muzyki	/____/
i Wydatki na abonament za dostęp elektroniczny do filmów i seriali	/____/
j Składki członkowskie/abonament na zajęcia sportowe	/____/

P37. Miasto ma różnorodną ofertę spędzania wolnego czasu dla swoich mieszkańców. Jeśli P. z niej nie korzysta lub korzysta bardzo rzadko to dlaczego? Proszę zaznaczyć wszystkie właściwe odpowiedzi.

[SKRYPT: jeśli korzystają często lub swobodnie zaznacz odp. 12. ANKIETER: KARTA]

1. Wymaga to większych pieniędzy niż mam do dyspozycji
2. Wymaga to towarzystwa osób chętnych do tego rodzaju aktywności
3. Nie pozwala mi zdrowie – kondycja fizyczna
4. Wyłączają mnie obowiązki zawodowe
5. Wyłączają mnie obowiązki rodzinne
6. Wyklucza mnie niepełnosprawność
7. Nie mam jednorazowo tyle czasu wolnego
8. Z powodu zachowania innych ludzi – uczestników zajęć w czasie wolnym (np. kibiców sportowych, widzów w kinie, teatrze, itp.)
9. Z powodu zachowania obcokrajowców (np. głośno się zachowują)
10. Brak odpowiedniej oferty miasta dla osób takich jak ja (w moim wieku)
11. Problemy komunikacyjne z czasem dojazdu i powrotem do domu, parkowaniem
12. Nie mam z tym problemów, korzystam wg upodobań i chęci.

OCENA ESK WROCŁAW 2016

P38. Czy słyszał/a P. o tym, że Wrocław w zeszłym roku pełnił rolę Europejskiej Stolicy Kultury (ESK Wrocław 2016)? [ANKIETER: w pytaniu chodzi o samo słyszenie o ESK niezależnie od zainteresowania i wiedzy]

1. Tak
2. Nie => przejdź do pyt. 46

P39. Jak określili/aby Pan/Pani swoje zainteresowanie wydarzeniami Europejskiej Stolicy Kultury we Wrocławiu? Odpowiadając proszę posłużyć się skalą od 1 do 7, na której „1” oznacza „w ogóle mnie to nie interesowało” a „7” - „byłem/am bardzo zainteresowany/y”.

W ogóle mnie to nie interesowało

1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

Byłem/am bardzo zainteresowany/a

P40. W jakim stopniu czuł się Pan/Pani poinformowany/a o wydarzeniach Europejskiej Stolicy Kultury Wrocław 2016? Odpowiadając proszę użyć skali od 1 do 7, gdzie 1 oznacza „czułem/a/m się zupełnie niepoinformowany/a” a 7 – „czułem/a/m się w pełni poinformowany/a”

Czułem/am się zupełnie niepoinformowany/a

1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

Czułem/am się w pełni poinformowany/a

P41. Jak P. zdaniem Wrocław sprawdził się w roli gospodarza Europejskiej Stolicy Kultury w 2016 roku?

1. Bardzo źle
2. Źle
3. Częściowo źle, a częściowo dobrze
4. Dobrze
5. Bardzo dobrze
99. Trudno powiedzieć

P42. Czy W ciągu 2016 roku brał/a P. udział w jakichkolwiek wydarzeniach organizowanych w ramach ESK Wrocław 2016? [Ankieter można zaznaczyć odp. 1 i 2 równocześnie, odp. nie i nie wiem wyłącza pozostałe]

1. Tak, we Wrocławiu
2. Tak, poza Wrocławiem
3. Nie => **przejdź do pyt.46**
99. Brałem udział w wydarzeniach, ale nie wiem, czy były związane z ESK Wrocław 2016 / Trudno powiedzieć => **przejdź do pyt. 46**

P43. Proszę powiedzieć, w jakiego rodzaju wydarzeniach, organizowanych w ramach ESK Wrocław 2016, we Wrocławiu lub poza Wrocławiem, brał(a) Pan/Pani udział w 2016 roku: [ANKIETER: KARTA]

		TAK	NIE
1	imprezy otwarte, bezpłatne, na które był nieograniczony wstęp.	1	0
2	imprezy płatne, na które trzeba było kupić bilet/zapłacić za wstęp.	1	0
3	wydarzenia masowe, gromadzące dużą publiczność	1	0
4	imprezy kameralne, gromadzące najwyżej kilkadziesiąt osób	1	0
6	festyny, zabawy, pikniki, kiermasze, imprezy kulinarne itp.	1	0
7	imprezy odbywające się w instytucjach kulturalnych (w teatrach, muzeach, galeriach, kinach, salach koncertowych itp.)	1	0
8	imprezy odbywające się w plenerze, na powietrzu (w parkach, na ulicach, w podwórkach kamienic)	1	0
9	imprezy odbywające się w klubach, kawiarniach itp. miejscach.	1	0
10	imprezy, w których brał(a) P. aktywny (czynny) udział, jak warsztaty i działania twórcze	1	0
11	imprezy dla dzieci i rodzin	1	0
12	imprezy sportowe	1	0
13	W żadnym z powyższych	1	0

P44. Ludzie w różny sposób mówili o tym, czym było ESK we Wrocławiu. Przeczytałem teraz Panu/Pani kilka z takich określeń. Proszę powiedzieć, na ile trafnie – Pana/Pani zdaniem - opisują one ESK Wrocław 2016?

[SKRYPT: Prosimy mieszać losowo kafełki pytania ANKIETER: KARTA]

NIE TAK Nie wiem, trudno powiedzieć

1	Propaganda władzy	0	1	9
2	Impreza tylko dla wybranych	0	1	9
3	Czas doświadczania kultury i spotkania z pięknem	0	1	9

4	Wolność przeżywania sztuki dla wszystkich	0	1	9
5	Impreza dla bogatych	0	1	9
6	Trwałe przemiany życia kulturalnego w mieście	0	1	9
7	Animowanie kultury	0	1	9
8	Niepotrzebne wydatki	0	1	9
9	Całoroczne święto Polski i Europy we Wrocławiu	0	1	9
10	Rozmowa o naszej tożsamości	0	1	9
11	Odzyskiwanie przyjaznej przestrzeni miejskiej, przestrzeni dla piękna	0	1	9
12	Wydarzenie dolnośląskie	0	1	9
13	Wolność tworzenia sztuki przez wszystkich	0	1	9
14	Całoroczne święto Wrocławia w Polsce i w Europie	0	1	9
15	Impuls do rozwoju kulturalnego i edukacji do kultury	0	1	9
16	Impreza wyłącznie dla mieszkańców Wrocławia	0	1	9

P45. W jakim stopniu zgadza się Pan/Pani z tym, że ESK Wrocław 2016 ANKIETER: KARTA]:

		zdecydowanie nie zgadzam się	raczej nie zgadzam się	częściowo nie zgadzam się, częściowo zgadzam	raczej zgadzam się	zdecydowanie zgadzam się	Nie wiem, trudno powiedzieć
1	Upowszechniło kulturę wśród mieszkańców Wrocławia/regionu.	1	2	3	4	5	9
2	Pozwoliło wrocławianom ciekawie spędzić czas wolny.	1	2	3	4	5	9
3	Było atrakcją, która przyciągnęła turystów.	1	2	3	4	5	9
4	Spowodowało, że częściej i chętniej korzystam teraz z oferty kulturalnej Wrocławia	1	2	3	4	5	9
5	Spowodowało, że częściej i chętniej spędzam teraz swój czas wolny poza domem, na mieście	1	2	3	4	5	9

OCENA WORLD GAMES 2017

P46. Czy kiedykolwiek słyszał/a P. o tym, że Wrocław zorganizował w lipcu br. cykl imprez sportowych pn. The World Games [TWG]? [ANKIETER: w pytaniu chodzi o samo słyszenie o WG niezależnie od zainteresowania i wiedzy]

1. Tak

2. Nie => przejdź do pyt. 59

P47. W jakim stopniu czuł Pan/Pani, że w czasie The World Games w mieście działo się coś wyjątkowego, że panowała niecodzienna atmosfera? Odpowiadając proszę użyć skali od 1 do 7, gdzie 1 oznacza „Było tak samo, jak co dzień, nie czułem/am żadnej różnicy” a 7 – „Było zupełnie inaczej, czułem/am wyjątkową atmosferę”

Było tak samo, jak co dzień, nie czułem/am żadnej różnicy

1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

Było zupełnie inaczej, czułem/am wyjątkową atmosferę

P48. W jakich wydarzeniach TWG Wrocław 2017 P. uczestniczył/a jako widz? [SKRYPT: Zaznacz wszystkie właściwe odpowiedzi ANKIETER: KARTA]

1. Ceremonia otwarcia TWG Wrocław 2017
2. Ceremonia zamknięcia TWG Wrocław 2017
3. Koncerty i wydarzenia w The World Games Plaza (strefa kibica na Placu Wolności)
4. Sporty - nowe trendy (np. biegi na orientację, ultimate frisbee, narciarstwo wodne i wakeboard, pływanie w płetwach, sportowe ratownictwo wodne, sporty wrotkarskie, wspinaczka, sporty lotnicze);
5. Sporty artystyczne i taneczne (sporty gimnastyczne, gimnastyka artystyczna, taniec sportowy);
6. Sporty z piłkami (squash, unihokey, fistball, kajak polo, korfball, piłka ręczna plażowa, lacrosse)
7. Sztuki Walki (sumo, karate, ju-jitsu, muaythai)
8. Sporty precyzyjne (łucznicstwo, bilard, kręgle, bule)
9. Sporty siłowe (trójbój siłowy, przeciąganie liny)
10. Żużel
11. Futbol amerykański
12. Kickboxing
13. Wioślarstwo halowe
14. Inne
15. Nie uczestniczyłem/am w żadnych wydarzeniach TWG jako widz [SKRYPT: wyłącza pozostałe odpowiedzi]

P49. Jak Pana/Pani zdaniem Wrocław sprawdził się w roli gospodarza The World Games Wrocław 2017?

1. Bardzo źle
2. Źle
3. Częściowo źle, a częściowo dobrze
4. Dobrze
5. Bardzo dobrze
99. Trudno powiedzieć

P50. Pytanie jakie korzyści P. zdaniem wyniósł bądź wyniesie Wrocław po organizacji TWG Wrocław 2017?

[ANKIETER: KARTA]

1. Wrocławianie zyskali nowe lub odremontowane obiekty sportowe
2. Powstała infrastruktura drogowa (drogi, trasy rowerowe)
3. Wzrósł prestiż Wrocławia, miasto jest bardziej znane
4. Poprawił się wizerunek Wrocławia jako miasta, w którym odbywają się wielkie i ważne imprezy
5. Przyjedzie więcej turystów
6. Powstały/powstaną nowe miejsca pracy w mieście
7. Wrocławianie poczuli się dumni z miasta
8. Wrocławianie chętniej będą uprawiać sport
9. Wrocław nie odniósł / nie odniesie żadnych korzyści [SKRYPT: Odpowiedź 9 wyklucza pozostałe]

P51. Czy Wrocław powinien angażować się w organizację tego rodzaju wydarzeń w przyszłości?

1. Zdecydowanie tak
2. Raczej tak
3. Raczej nie
4. Zdecydowanie nie
99. Trudno powiedzieć/nie wiem

P52. Czy będzie P. korzystać z infrastruktury zmodernizowanej albo wybudowanej na TWG Wrocław 2017?

1. Zdecydowanie tak
2. Raczej tak
3. Raczej nie
4. Zdecydowanie nie
99. Trudno powiedzieć/nie wiem

KOMUNIKACJA PUBLICZNA – PREFERENCJE I WYBORY

P53. Czym najczęściej przemieszcza się P. po Wrocławiu w celu dotarcia: [SKRYPT: chodzi o regularne nawyki bez cezury czasowej. W przypadku łączenia środków transportu do celu podróży proszę zaznaczyć kilka odpowiedzi]
[ANKIETER: KARTA]

Cel przemieszczenia się		samochód	rower	taksówka	tramwaj/ autobus MPK	kolej	pieszo/ wygodne dojście	NDT
1	Do pracy	6	5	4	3	2	1	99
2	Do szkoły	6	5	4	3	2	1	99

3	Na zajęcia pozaszkolne	6	5	4	3	2	1	99
4	Na zajęcia rekreacyjne, sportowe	6	5	4	3	2	1	99
5	Do żłobka/przedszkola z dzieckiem	6	5	4	3	2	1	99
6	Na zakupy	6	5	4	3	2	1	99
7	Załatwiania sprawy w mieście (urzędowej)	6	5	4	3	2	1	99
8	Na spotkania towarzyskie we Wrocławiu	6	5	4	3	2	1	99
9	Do rodziny mieszkającej poza domem	6	5	4	3	2	1	99
10	Na wystawy, do opery, kina	6	5	4	3	2	1	99
11	Na imprezy masowe, koncerty	6	5	4	3	2	1	99

P54. Jeśli w codziennych podróżach po w mieście PORUSZA SIĘ P. SAMOCHODEM to dlatego, że: (proszę wskazać maks. 3 powody) [SKRYPT: Zadajemy pytanie, jeśli w P. 59 choć raz padła odp. 6] [ANKIETER: KARTA]

1. Tak jest najszybciej
2. Tak jest najtaniej
3. Przy okazji rozwożę domowników do szkoły/pracy
4. Tak mogę załatwić jeszcze inne sprawy
5. Tak jest komfortowo
6. Mieszkam w miejscu, gdzie rzadko jeździ MPK
7. Brak jest dogodnych połączeń MPK
8. Transport MPK jest zatłoczony
9. MPK się spóźnia
10. W pojazdach MPK jest brudno
11. W pojazdach MPK nie czuję się bezpiecznie
12. Po prostu lubię jeździć samochodem
13. Nie wypada bym jeździł czymś innym

P55. Jeśli w codziennych podróżach po w mieście NIE PORUSZA SIĘ P. ROWEREM to dlatego, że: (proszę wskazać maks. 3 powody) [SKRYPT: Zadajemy pytanie, jeśli w P. 59 ani razu nie padła odp. 5] [ANKIETER: KARTA]

1. Nie ma wygodnych i bezpiecznych dojazdowych dróg rowerowych w mojej okolicy zamieszkania
2. Nie ma bezpiecznych parkingów rowerowych w mojej okolicy zamieszkania
3. W mieście jest za mało stojaków, nie ma gdzie przypiąć roweru
4. Boję się, że w mieście ukradną mi rower
5. Nie czuję się bezpiecznie jadąc na rowerze ulicą (auta są za blisko, są oddzielone tylko linią)
6. Jazda na rowerze nie jest komfortowa (męczę się, pocę się, niszczy się ubranie)
7. Pogoda nie sprzyja
8. Muszę wozić ciężkie przedmioty, zakupy
9. Muszę wozić dziecko / dzieci
10. Inne

P56. Które z poniżej wymienionych czynników zachęciłyby Panią/Pana do zmiany środka transportu i/lub częstszego podróżowania rowerem w codziennych podróżach po mieście? (proszę zaznaczyć maksymalnie trzy najważniejsze odpowiedzi) [ANKIETER: KARTA]

1. Kompletnie i bezpieczne trasy rowerowe, którymi mogę dojechać tam, gdzie potrzebuję
2. Wydzielenie tras rowerowych z ruchu ulicznego w sposób fizyczny, a nie tylko przy pomocy linii
3. Bezpieczny, zamykany parking rowerowy w miejscu zamieszkania
4. Parking rowerowy blisko moich celów podróży
5. Stacja Wrocławskiego Roweru Miejskiego blisko domu
6. Możliwość skorzystania z przebieralni i pryszniców tam gdzie pracuję lub uczę się
7. Inne
8. Nic mnie nie zachęci

P57. Które z poniżej wymienionych czynników zachęciłyby Panią/Pana do zmiany środka transportu i/lub częstszego podróżowania komunikacją zbiorową w codziennych podróżach po mieście? (proszę zaznaczyć maksymalnie trzy najważniejsze odpowiedzi) [ANKIETER: KARTA]

1. Wprowadzenie dodatkowej linii obsługującej moje osiedle
2. Zwiększenie częstotliwości kursowania MPK w pobliżu mojego miejsca zamieszkania
3. Więcej miejsca w pojazdach komunikacji zbiorowej
4. Nowoczesny tabor
5. Skrócenie czasu przejazdu (np. buspasy, priorytety dla MPK na skrzyżowaniach)
6. Dopłaty do biletów okresowych przez pracodawcę
7. Możliwość skorzystania z parkingu Park&Ride
8. Możliwość skorzystania z parkingu Bike&Ride
9. Niższe ceny biletów MPK
10. Inne
11. Nic mnie nie zachęci

P58. Co najpilniej powinny zrobić władze Wrocławia, aby poprawić jakość przemieszczania się mieszkańców w przestrzeni miasta? Proszę wskazać nie więcej niż trzy najważniejsze obecnie sprawy. [SKRYPT ANKIETER: KARTA]

Działanie		Zapisz
1	Stworzyć nowe linie tramwajowe/autobusowe	
2	Przywrócić zlikwidowane linie tramwajowe/autobusowe	
3	Zwiększyć częstotliwość kursowania autobusów i tramwajów	
4	Kupić dużą liczbę nowoczesnych, niskopodłogowych tramwajów i autobusów	
5	Rozbudować sieć bezpiecznych dróg rowerowych	
6	Wydzielić więcej torowisk i bus pasów dla tramwajów i autobusów	
7	Rozbudować sieć stacji miejskich rowerów	
8	Wyłączyć obszary centrum miasta z ruchu samochodowego	
9	Zbudować więcej bezpiecznych przejść naziemnych dla pieszych (ze światłami)	
10	Rozbudować kolej aglomeracyjną	
11	Dokończyć obwodnicę śródmiejską	
12	Nic nie trzeba	

POCZUCIE DOBROSTANU

P59. W Polsce są ludzie, którym powodzi się lepiej i gorzej. Proszę zaznaczyć, gdzie umieściłby P. siebie na skali od 1 do 10, gdzie 1 to ci którzy mają najgorzej, a 10 to ci którzy mają najlepiej. [ANKIETER pokazuje KARTA i zaznaczamy pozycję]

Najgorzej	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Najlepiej
-----------	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	-----------

POLITYKI MIEJSKIE – WARUNKI ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU MIASTA

P60. Czy uważa P., że zasadniczo rzecz biorąc sprawy tu we Wrocławiu idą w dobrym czy w złym kierunku?

1. W bardzo złym kierunku
2. W raczej złym kierunku
3. Częściowo w złym, a częściowo w dobrym kierunku
4. W raczej dobrym kierunku
5. W bardzo dobrym kierunku

99. Trudno powiedzieć/odmowa odpowiedzi

P61. Co wg P. muszą zrobić władze miasta, aby samodzielnie lub we współpracy z innymi władzami i instytucjami, poprawić jakość życia mieszkańców Wrocławia. w ciągu najbliższych 5 lat? [ANKIETER: KARTA]

Obszar działań		Zapisz
1	Poprawić jakość edukacji podstawowej i średniej	
2	Zapewnić dostęp do opieki przedszkolnej (żłobki, przedszkola)	
3	Podnieść standard i sprawność komunikacji zbiorowej	

4	Poprawić stan infrastruktury ulic i chodników	
5	Podnieść czystość i estetykę przestrzeni miejskiej (budynków, chodników, ulic)	
6	Prowadzić rewitalizację zdegradowanych kamienic starego miasta i śródmieścia	
7	Podnieść poziom bezpieczeństwa publicznego	
8	Organizować duże zawody sportowe i imprezy kulturalne dla mieszkańców	
9	Rozwijać ofertę spędzania czasu wolnego na osiedlach i poza centrum	
10	Prowadzić politykę integracji obcokrajowców	
11	Zwiększać pomoc instytucjonalną i socjalną dla osób starszych i niepełnosprawnych	
12	Zwiększać pomoc instytucjonalną i socjalną dla potrzebujących rodzin	
13	Wprowadzać zachęty do wspólnych działań mieszkańców na rzecz miejsca zamieszkania, osiedla	
14	Prowadzić i rozwijać dialog społeczny z mieszkańcami w ważnych dla nich sprawach	
15	Poprawić stan czystości powietrza (np. likwidacja ogrzewania węglowego, rozwój sieci c.o.)	
16	Zwiększyć liczbę małej zieleni śródmiejskiej (skwerów, drzew, trawników)	

P62. Co P. zdaniem można uznać za sukces, a co za porażkę w bieżących działaniach władz naszego miasta?

Sukces/porażka		sukces	ani sukces, ani porażka	porażka	nie potrafię ocenić
1	Dbanie o stan i rozwój zieleni miejskiej	3	2	1	99
2	Dbanie o ściąganie kapitału i inwestycji z zewnątrz	3	2	1	99
3	Organizacja Europejskiej Stolicy Kultury 2016	3	2	1	99
4	Organizacja mistrzostw świata sportów nieolimpijskich 2017 The World Games	3	2	1	99
5	Organizacja masowych imprez biegowych	3	2	1	99
6	Organizacja dużych imprez, zabaw i festynów na rynku: zabaw sylwestrowych, jarmarków	3	2	1	99
7	Prowadzenie Wrocławskiego Budżetu Obywatelskiego	3	2	1	99
8	Rewitalizacja historycznych dzielnic Wrocławia (Nadodrże, Przedmieście Oławskie)	3	2	1	99
9	Modernizacja oraz tworzenie nowych instytucji i placówek kultury	3	2	1	99
10	Rewitalizacja Wyspy Daliowej z rzeźbą „Nawa” Oskara Zięty	3	2	1	99
11	Otwieranie rynku pracy dla migrantów - osób nieposiadających polskiego obywatelstwa	3	2	1	99
12	Działania na rzecz integracji migrantów i ich rodzin	3	2	1	99
13	Rewitalizacja bulwarów nadodrzańskich	3	2	1	99
14	Rozszerzanie stref płatnego parkowania	3	2	1	99
15	Organizacja opieki żłobkowej i przedszkolnej	3	2	1	99

16	Zarządzanie przestrzenią rekreacyjną na Wyspie Słodowej	3	2	1	99
----	---	---	---	---	----

P63. Czy Pana/i zdaniem to, że Ukraińcy licznie przyjeżdżają, aby żyć we Wrocławiu jest – ogólnie biorąc – korzystne czy też niekorzystne? Proszę dokonać oceny w skali od 1 do 7, gdzie 1 oznacza, że jest to zjawisko zdecydowanie niekorzystne, a 7 – zdecydowanie korzystne: [SKRYPT: jeśli respondent nie potrafi ocenić, zaznaczyć TP=99]

Niekorzystne	1	2	3	4	5	6	7	Korzystne	TP 99
--------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------	----------

P64. Czy w związku ze zbliżającymi się wyborami samorządowymi i zapowiedzianą zmianą na stanowisku Prezydenta Wrocławia przyszłe władze Wrocławia powinny P. Zdaniem: [ANKIETER: KARTA i zaznacz odpowiedź]

1. Kontynuować obecną politykę władz i skupić się na tych samych, co dotąd sprawach
2. Skorygować politykę władz w zakresie niektórych spraw ważnych dla miasta
3. Skorygować politykę władz w zakresie większości spraw ważnych dla miasta
4. Odrzucić całkowicie dotychczasową politykę rozwoju miasta i na nowo określić jakie sprawy są najważniejsze dla miasta
5. Nie wiem – trudno powiedzieć

P65. Jakie potencjalne lub realne zagrożenia mogą stanowić barierę rozwoju Wrocławia w ciągu najbliższych 5 lat? Proszę wskazać nie więcej niż trzy najbardziej prawdopodobne spośród podanych.

[ANKIETER: KARTA i zaznacz odpowiedź]

1. Niska stopa dzietności, emigracja młodych i w konsekwencji stopniowe wyludnianie się Wrocławia
2. Ograniczenie dotacji z europejskich funduszy
3. Spadek atrakcyjności Wrocławia dla inwestorów zagranicznych – ograniczenie inwestycji
4. Zbyt duża konkurencja na rynku pracy z powodu napływu obcokrajowców
5. Bezrobocie
6. Wojna
7. Znaczne zanieczyszczenie środowiska naturalnego – katastrofa ekologiczna
8. Przyjmowanie Ukraińców
9. Napływ obcych kulturowo, imigrantów
10. Złe rządzenie na poziomie lokalnym – we Wrocławiu
11. Złe rządzenie na poziomie centralnym
12. Podziały i konflikty społeczne
13. Poczucie ludzi, że nic nie ma sensu, że nie warto o nic walczyć
14. Trudno powiedzieć

P66. Biorąc pod uwagę wszystkie możliwości działań jakie ma P. jako mieszkaniec Wrocławia proszę na skali od 1 do 10 ocenić jaki ma P. wpływ na to co robią władze Wrocławia dla jego mieszkańców?

[ANKIETER: KARTA i zaznacz odpowiedź.]

Bardzo mały	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Bardzo duży
-------------	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	-------------

ZDROWIE – DOBROSTAN

P67. Jak P. ocenia stan swego zdrowia? Czy jest on:

1. bardzo dobry
2. raczej dobry
3. taki sobie
4. raczej zły
5. bardzo zły
99. Odmowa odpowiedzi.

P68. Czy jest P. w pełni samodzielny/a podczas wykonywania poniższych czynności:

		NIE	TAK
1	Kąpanie się	2	1
2	Ubieranie się i rozbieranie	2	1
3	Korzystanie z toalety	2	1

4	Wstawanie z łóżka i przemieszczanie się na fotel	2	1
5	Samodzielne jedzenie	2	1
6	Kontrolowane wydalanie moczu i stolca	2	1

P69. Czy w ciągu ostatnich 7 dni, tzn. od (podać dzień tygodnia) do wczoraj:

		NIE	TAK
1	przez cały czas lub część czasu przebywał P. w szpitalu	0	1
2	przez cały czas lub część czasu był P. chory	0	1
3	przez cały czas lub część czasu odbywał P zajęcia rehabilitacyjne	0	1
4	przez cały czas lub część czasu przebywał P na urlopie	0	1
5	jest P. w okresie rekonwalescencji po przebytej chorobie	0	1
6	(tylko dla kobiet) jest P. w ciąży	0	1

P70. Czy w ciągu ostatnich 7 dni:

	Odpowiedzi
1	wykonywał/a P. czynności wymagające intensywnego wysiłku fizycznego? [Ankieter: Wskaż, że: intensywny wysiłek fizyczny to np. dźwiganie ciężkich przedmiotów, kopanie ziemi, aerobik, szybki bieg, szybka jazda rowerem. Interesują nas tylko czynności, które trwały co najmniej 10min. bez przerwy. <u>Intensywny wysiłek fizyczny wywołuje bardzo szybkie oddychanie i bardzo szybkie bicie serca.</u> 1. Tak – przez ile dni w ciągu ostatniego tygodnia? dni 2. Nie => przejdź do pyt. 70.3 99. Nie wiem/Nie jestem pewien(a) => przejdź do pyt. 77.3
2	Przeciętnie ile czasu wykonywał/a P. czynności wymagające intensywnego wysiłku fizycznego w ciągu takiego dnia? minut dziennie 99. Nie wiem/Nie jestem pewien(a)
3	wykonywał/a P. czynności wymagające umiarkowanego wysiłku fizycznego? [Ankieter: Wskaż, że: umiarkowany wysiłek fizyczny to np. noszenie lżejszych ciężarów, jazda rowerem w normalnym tempie, gra w siatkówkę lub bardzo szybki marsz. Proszę jednak nie brać pod uwagę chodzenia. Chodzi znowu tylko czynności, które trwały co najmniej 10 minut bez przerwy. <u>Umiarkowany wysiłek fizyczny prowadzi do trochę szybszego oddychania i trochę szybszego bicia serca.</u>] 1. Tak – przez ile dni w ciągu ostatniego tygodnia? dni 2. Nie => przejdź do pyt. 70.5 99. Nie wiem/Nie jestem pewien(a) => przejdź do pyt. 70.5
4	Przeciętnie ile czasu wykonywał/a P. czynności wymagające umiarkowanego wysiłku fizycznego w ciągu takiego dnia? minut dziennie 99. Nie wiem/Nie jestem pewien(a)
5	chodził/a P. co najmniej 10 min. bez przerwy? [Ankieter: chodzenie związane z pracą, chodzenie ulicą, np. po zakupy, do pracy, a także o spacer.] 1. Tak – przez ile dni w ciągu ostatniego tygodnia? dni 2. Nie (przejdź do pyt. 70.7) 99. Nie wiem/Nie jestem pewien(a) (przejdź do pyt. 70.7)
6	Przeciętnie ile czasu poświęcał/a P. na chodzenie minut dziennie 99. Nie wiem/Nie jestem pewien(a)

lub spaceru w ciągu takiego dnia?

7 Biorąc pod uwagę dni powszednie w ciągu ostatniego tygodnia, ile zazwyczaj czasu w ciągu dnia spędzał/a P. **siedząc**?

[Ankieter: Chodzi np. o siedzenie przy biurku, siedzenie podczas odwiedzin u znajomych, podczas czytania, a także siedzenie lub leżenie podczas oglądania telewizji. Proszę uwzględnić czas spędzony na siedzeniu w do-mu, w pracy, w szkole, w pojazdach i w innych miejscach.]
..... minut dziennie
99. Nie wiem/Nie jestem pewien(a)

SFERA PUBLICZNA ZAUFANIE DO INSTYTUCJI

P71. Czy P. zdaniem można ufać czy też nie można takim instytucjom jak: [ANKIETER: nie czytać odpowiedzi „trudno powiedzieć” KARTA]

		zdecydowanie można ufać	raczej można ufać	czasem można zaufać, czasem nie	raczej nie można ufać	zdecydowanie nie można ufać	trudno powiedzieć
1	Prezydent Wrocławia	5	4	3	2	1	99
2	Rada Miasta	5	4	3	2	1	99
3	Rada Osiedla	5	4	3	2	1	99
4	Urząd Miasta	5	4	3	2	1	99
5	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej	5	4	3	2	1	99
6	Policja	5	4	3	2	1	99
7	Szkoła	5	4	3	2	1	99
8	Parafia, zbór (wsp. religijna)	5	4	3	2	1	99
9	Sądy	5	4	3	2	1	99
10	lokalne gazety	5	4	3	2	1	99
11	Straż Miejska	5	4	3	2	1	99
12	lokalna TV i lokalne rozgłośnie radiowe	5	4	3	2	1	99
13	fundacje, stowarzyszenia, organizacje zajmujące się działalnością charytatywną	5	4	3	2	1	99

P72. Czy gdyby w najbliższą niedzielę odbywały się wybory samorządowe (radnych, prezydenta miasta) to czy wzięłyby / wzięła P. w nich udział?

1. zdecydowanie tak
2. raczej tak
3. raczej nie
4. zdecydowanie nie
5. nie mam prawa wyborczego
99. nie wiem/odmowa odp.

BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE

P73. Czy generalnie rzecz biorąc w ciągu dnia czuje się P. bezpieczna(ny): [ANKIETER: nie czytać odpowiedzi „trudno powiedzieć” KARTA]

		tak	częściowo tak, częściowo nie	nie	TP/NDT
1	w swoim mieszkaniu / domu	3	2	1	99
2	na swojej ulicy / osiedlu	3	2	1	99
3	w centrum Wrocławia	3	2	1	99
4	w parkach, na skwerach	3	2	1	99
5	na przystankach MPK	3	2	1	99

6	w autobusach i tramwajach MPK	3	2	1	99
7	W klubach i pubach	3	2	1	99
8	na Dworcu Głównym PKP	3	2	1	99
9	Na innych dworcach PKP	3	2	1	99

P74. Czy wskazane poniżej osoby mogą się czuć znacznie mniej bezpiecznie od innych osób, przebywając w miejscach publicznych we Wrocławiu? [ANKIETER: KARTA]

		Zdecydowanie tak	Raczej tak	Raczej nie	Zdecydowanie nie	Odmowa/TP
1	Osoby o innym kolorze skóry	4	3	2	1	99
2	Osoby mówiące w obcym języku	4	3	2	1	99
3	Osoby noszące ubiór świadczący o przynależności do innej kultury/religii	4	3	2	1	99
4	Osoby przynależące do mniejszości seksualnych	4	3	2	1	99
5	Osoby odróżniające się wyglądem	4	3	2	1	99

P75. Czy w ostatnich 12 miesiącach spotkał(a) się P. w miejscu publicznym z oznakami agresji słownej lub fizycznej wobec osób: [ANKIETER: KARTA. W przypadku zaznaczenia wszystkich odpowiedzi 0 (wcale)/99 TP odmowa, proszę pominąć pytanie 83.]

		b. często	często	sporadycznie	rzadko	wcale	Odmowa/TP
1	o innym kolorze skóry	4	3	2	1	0	99
2	mówiących w obcym języku	4	3	2	1	0	99
3	noszących ubiór świadczący o przynależności do innej kultury/religii	4	3	2	1	0	99
4	przynależących do mniejszości seksualnych	4	3	2	1	0	99
5	odróżniających się wyglądem	4	3	2	1	0	99

P76. Jeśli takie sytuacje się zdarzały, to czy spotkały się z reakcją i przeciwdziałaniem Pana/i lub osób postronnych?

1. Tak – w każdym zaistniałym przypadku
2. Tak – w większości przypadków
3. Tak – w pojedynczych przypadkach
4. Nie
5. Odmowa odpowiedzi

WIELOKULTUROWOŚĆ

P77. Które z podanych określeń najlepiej, Pana(i) zdaniem, opisuje charakter Wrocławia? [ANKIETER: KARTA]

1. Wrocław od końca II wojny światowej jest miastem polskim, którego historia sięga czasów piastowskich
2. Wrocław od końca II wojny światowej ma charakter kresowy, bowiem wielu osadników przybyło z kresów
3. Wrocław jest takim „mikrokosmosem”, w którym przez wieki nawarstwiły się wpływy różnych kultur
4. Wrocław jest przede wszystkim miastem niemieckim, bo przed wojną to Niemcy nadali mu kształt zbliżony do obecnego
5. Żadne z podanych [SKRYPT: pokazujemy tę odpowiedź respondentowi]

P78. Czy Pana/i zdaniem to, że ludzie z innych krajów przyjeżdżają, aby żyć we Wrocławiu jest – ogólnie biorąc – korzystne czy też niekorzystne? Proszę dokonać oceny w skali od 1 do 7, gdzie 1 oznacza, że wielokulturowość jest zjawiskiem zdecydowanie niekorzystnym, a 7 – zdecydowanie korzystnym: [SKRYPT: Jeśli respondent nie potrafi ocenić, zaznaczyć TP=99]

1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

P79. Jakie są P. zdaniem, konsekwencje obecności we Wrocławiu przedstawicieli innych kultur (cudzoziemców, przedstawicieli grup narodowych i etnicznych)? Proszę zaznaczyć wszystkie właściwe odpowiedzi. [SKRYPT: losowy porządek kafeterii. ANKIETER: KARTA]

1. Wzbogacenie kultury
2. Zwiększenie otwartości mieszkańców wobec innych ludzi
3. Wzrost konfliktów społecznych
4. Wzrost przestępczości
5. Wzrost bezrobocia wśród miejscowej ludności
6. Zwiększenie atrakcyjności turystycznej miasta
7. Ograniczenie dostępu do funduszy i świadczeń socjalnych dla miejscowej ludności
8. Wzrost potencjału gospodarczego miasta
9. Inne
10. Żadne

P80. Czy uważa P., że ogólnie rzecz biorąc mieszkańcy Wrocławia są tolerancyjni:

1. Zdecydowanie tak
2. Raczej tak
3. Raczej nie
4. Zdecydowanie nie
99. TP/Odmowa odp.

Dziękuję za poświęcony czas i udział w badaniu.

DATA REALIZACJI WYWIADU:

GODZINA REALIZACJI WYWIADU:

Oświadczam, że niniejszy wywiad zrealizowałam/em osobiście, zgodnie z instrukcją, otrzymanymi wytycznymi i zasadami prowadzenia terenowych badań kwestionariuszowych.